รายงานการสัมมนา แลกเปลี่ยนเรียนรู้ระดับชาติ เรื่อง การฟื้นฟูและอนุรักษ์ทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่ง

วันที่ 13 -14 ธันวาคม พ.ศ. 2555

ณ โรงแรมทวินโลตัส จังหวัดนครศรีธรรมราช

ชุมชนชายฝั่ง รวมพลังฟื้นป่า
นวัตกรรมล้ำค่า ฝ่าวิกฤตโลกร้อน

EUROPEAN UNION

Mangroves for the Future
INVESTING IN COASTAL ECOSYSTEMS

UNDP

จำนวนพิมพ์	500 เล่ม
จัดพิมพ์โดย	โครงการป่าชายเลนเพื่ออนาคต (ประเทศไทย)
ลิขสิทธิ์	© มีนาคม 2556 โครงการป่าชายเลนเพื่ออนาคต (Mangroves for the Future)
การอ้างอิง	โครงการป่าชายเลนเพื่ออนาคต (2556), รายงานการสัมมนา แลกเปลี่ยนเรียนรู้ระดับชาติ เรื่อง การฟื้นฟูและอนุรักษ์ทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่ง. กรุงเทพฯ. ประเทศไทย.
จัดทำโดย	คณะกรรมการประสานความร่วมมือระดับชาติด้านนิเวศป่าชายเลนเพื่ออนาคต (NCB) ประเทศไทย
ภาพประกอบ	© MFF Thailand
ออกแบบโดย	ศุภฤกษ์ ริมใหม่
ผลิตโดย	โครงการป่าชายเลนเพื่ออนาคต (ประเทศไทย) Mangroves for the Future

คำนำ

โครงการป่าชายเลนเพื่ออนาคต (Mangroves for the Future: MFF) มีปณิธานในการดำเนินงานที่มุ่งหวังให้ประเทศไทยต้องพยายามอย่างแข็งขันในการบูรณาการความร่วมมือของทุกภาคส่วนเพื่อการอนุรักษ์ ฟื้นฟู พัฒนา และใช้ประโยชน์จากทรัพยากรป่าชายเลนและระบบนิเวศชายฝั่ง ได้อย่างสอดคล้องกับนโยบายการพัฒนาประเทศ ทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อม บนพื้นฐานการบริหารจัดการตามหลักธรรมาภิบาล เพื่อให้เกิดความมั่นคงของชุมชนและทรัพยากรธรรมชาติ อันเป็นรากฐานของการพัฒนาประเทศอย่างสมดุลเป็นธรรมและยั่งยืน

การดำเนินงาน MFF จึงมุ่งตอบสนองต่อนโยบายและแผนยุทธศาสตร์ระดับชาติที่เกี่ยวข้องกับการจัดการทรัพยากรป่าชายเลนและระบบนิเวศชายฝั่งมาโดยตลอด โดยในช่วงระยะเวลาที่ 1 (2550 – 2552) มีผลงานประสบผลสำเร็จเป็นที่น่าพอใจ สำหรับช่วงระยะเวลาที่ 2 (2553 – 2556) ได้มุ่งมั่นสนับสนุนชุมชนและหน่วยงานต่างๆ ดำเนินโครงการการจัดการทรัพยากรป่าชายเลนและระบบนิเวศชายฝั่งหลายโครงการในหลายพื้นที่ จึงได้จัดสัมมนาเพื่อแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างชุมชนและหน่วยงานที่ดำเนินงานโครงการภายใต้การสนับสนุนของ MFF รวมทั้งจากภาคส่วนอื่นที่มีความเกี่ยวข้องโดยเฉพาะอย่างยิ่งประเด็นการเตรียมพร้อมรับภัยพิบัติที่อาจเกิดขึ้นจากการเปลี่ยนแปลงของสภาพภูมิอากาศ เพื่อเพิ่มศักยภาพการปฏิบัติงานให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

รายงานฉบับนี้ได้สรุปสาระสำคัญจากการสัมมนาดังกล่าว โดยจำแนกออกเป็น 4 ประเด็น ได้แก่ 1) ประสบการณ์และนวัตกรรมจากการปฏิบัติงาน: การฟื้นฟูป่าชายเลนกับการบริหารจัดการบนฐานระบบนิเวศและความร่วมมือพหุภาคี 2) มูลค่าทางเศรษฐกิจจากทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่ง 3) การเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศกับผลกระทบชุมชนชายฝั่ง : มุมมองมิติหญิงชาย 4) การเตรียมพร้อมรับภัยพิบัติและการตั้งรับปรับตัวของชุมชนชายฝั่งท่ามกลางการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ และ 5) สิทธิชุมชนกับการจัดการทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่งอย่างยั่งยืนในบริบทชุมชนสู่สากล รวมทั้งได้รวบรวมเอกสารที่เกี่ยวข้องกับการสัมมนาไว้ด้วย เพื่อเป็นประโยชน์สำหรับการประยุกต์ใช้ในการจัดการทรัพยากรทะเลและชายฝั่งรวมทั้งด้านอื่นๆ ที่เกี่ยวข้องต่อไป

คณะผู้จัดทำ

สารบัญ

	หน้า
คำนำ	3
สารบัญ	4
สรุปสำหรับผู้บริหาร	7
Executive Summary	12
หลักการและเหตุผล	16
การเปิดงานสัมมนา	22
ส่วนที่ 1 ประสบการณ์และนวัตกรรมจากการปฏิบัติงานในพื้นที่ : การฟื้นฟูป่าชายเลนกับการบริหารจัดการบนฐานระบบนิเวศและความร่วมมือพหุภาคี	31
เอกสารประกอบการสัมมนาที่ 1.1 การจัดการทรัพยากรชายฝั่งและป่าชายเลนแบบมีส่วนร่วม กรณี อ่าวบ้าน จังหวัดสุราษฎร์ธานี (Ban Don Bay Coastal and Mangrove Co-Management)	38
เอกสารประกอบการสัมมนาที่ 1.2 การบริหารจัดการป่าชายเลนชุมชนบ้านน้ำราบ และการจัดการทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่ง เชิงภูมินิเวศ (เขตเล-เสบ้าน): การจัดการความขัดแย้ง รัฐ กับชุมชน	48
เอกสารประกอบการสัมมนาที่ 1.3 ศูนย์เรียนรู้ชุมชน: นวัตกรรมการสร้างความเข้มแข็งเครือข่ายป่าชุมชนในการจัดการทรัพยากรชายฝั่ง	52
เอกสารประกอบการสัมมนาที่ 1.4 โครงการความมั่นคงทางด้านอาหารของชุมชนชายฝั่งอ่าวพังงา	61
ส่วนที่ 2 มูลค่าทางเศรษฐกิจจากทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่ง	64
เอกสารประกอบการสัมมนาที่ 2.1 ต้นจาก...พืชเศรษฐกิจของป่าชายเลน	71
เอกสารประกอบการสัมมนาที่ 2.2 กลไกทางการเงินที่ยั่งยืนของพื้นที่คุ้มครอง	73
เอกสารประกอบการสัมมนาที่ 2.3 การประเมินมูลค่าและการพึ่งพิงระบบนิเวศป่าชายเลน: กรณีศึกษาการประเมินการกักเก็บคาร์บอนในป่าชายเลน จังหวัดตราด	77
เอกสารประกอบการสัมมนาที่ 2.4 ป่าชายเลน พื้นที่ชุ่มน้ำ และการท่องเที่ยวจังหวัดกระบี่	88

สารบัญ

ส่วนที่ 3 การเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศกับผลกระทบชุมชนชายฝั่ง : มุมมองมิติหญิงชาย 90

เอกสารประกอบการสัมมนาที่ 3.1 กรณีการปรับตัวตั้งรับภัยพิบัติของชุมชนชายฝั่งในมิติหญิงชาย บ้านช่องฟืน ตำบลเกาะหมาก อำเภอปากพะยูน จังหวัดพัทลุง 97

เอกสารประกอบการสัมมนาที่ 3.2 การจัดการทรัพยากรและการปรับตัวภายใต้การเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ : ตำบลจองถนน 99

เอกสารประกอบการสัมมนาที่ 3.3 การปรับตัวของชุมชนชายฝั่งและการจัดการทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่งพื้นที่ตำบลเกาะลิบง อำเภอกันตัง จังหวัดตรัง 104

เอกสารประกอบการสัมมนาที่ 3.4 ผู้หญิงอ่าวพังงากับบทบาทในการรักษาป่าชายเลนและชายฝั่ง 108

เอกสารประกอบการสัมมนาที่ 3.5 การจัดการทรัพยากรโดยกลุ่มสตรีอนุรักษ์ประมงชายฝั่ง บ้านปากคลองอ่าวระวะ หมู่ 1 จังหวัดตราด 110

ส่วนที่ 4 การเตรียมพร้อมรับภัยพิบัติและการตั้งรับปรับตัวของชุมชนชายฝั่งท่ามกลางการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ 112

เอกสารประกอบการสัมมนาที่ 4.1 โครงการเพิ่มศักยภาพการปรับตัวของชุมชนชายฝั่งที่เสี่ยงต่อการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ Increasing Coastal Community Capacity Climate Change Adaptation (INCA) 119

เอกสารประกอบการสัมมนาที่ 4.2 การเพิ่มศักยภาพการปรับตัวของชุมชนชายฝั่งที่เสี่ยงต่อการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ: กรณีศึกษาชุมชน แหลมตะลุมพุกและชุมชนบ้านในถุ้ง จังหวัดนครศรีธรรมราช 122

เอกสารประกอบการสัมมนาที่ 4.3 ชุมชนชายฝั่ง ประสบการณ์ บทเรียน สู่การเรียนรู้ ตั้งรับปรับตัวต่อการเปลี่ยนแปลงภูมิอากาศ (BCRCC) 127

เอกสารประกอบการสัมมนาที่ 4.4 การตั้งรับปรับตัวของชุมชนที่เสี่ยงต่อการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ: การปรับตัวของ กลุ่มอนุรักษ์ฟื้นฟูพันธุ์ข้าวพื้นบ้าน นาปะขอ พัทลุง 131

ส่วนที่ 5 สิทธิชุมชนกับการจัดการทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่ง 138

ส่วนที่ 6 อภิปรายและข้อเสนอแนะ 144

เอกสารอ้างอิง 151

สารบัญ

ภาคผนวก

บรรยากาศงานสัมมนา 153

การดูงานในพื้นที่ตำบลท่าศาลา จังหวัดนครศรีธรรมราช 158

เกี่ยวกับโครงการป่าชายเลนเพื่ออนาคต 160

คณะกรรมการ 167

โครงการต่างๆ 174

องค์กรร่วมจัด 184

รายชื่อผู้เข้าร่วมสัมมนา 185

รายงานสรุปสำหรับผู้บริหาร

ผลการจัดสัมมนา

การสัมมนาแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระดับชาติ เรื่อง การฟื้นฟูและอนุรักษ์ทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่ง ภายในคำขวัญ "ชุมชนชายฝั่ง รวมพลังฟื้นป่า นวัตกรรมล้ำค่า ฝ่าวิกฤตโลกร้อน" ได้จัดขึ้นโดยมีวัตถุประสงค์สำคัญ 2 ประการ คือ 1) เพื่อนำเสนอองค์ความรู้และภูมิปัญญาในการฟื้นฟู อนุรักษ์ทรัพยากรทะเลและชายฝั่งและการตั้งรับปรับตัวของชุมชนชายฝั่งท่ามกลางการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ และ 2) เพื่อสนับสนุนส่งเสริมเครือข่ายความร่วมมือของหน่วยงานภาครัฐและประชาชนในการจัดการและอนุรักษ์ทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่ง การตั้งรับปรับตัวของชุมชนชายฝั่งท่ามกลางการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ โดยมีกำหนดการ 3 วัน ในวันที่ 12 ธันวาคม 2555 เป็นการศึกษาดูงานการจัดการและอนุรักษ์ทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่งและการตั้งรับปรับตัวชุมชนชายฝั่ง ท่ามกลางการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศอย่างเป็นรูปธรรมขององค์กรชุมชนในท้องที่อำเภอท่าศาลา จังหวัดนครศรีธรรมราช และในวันที่ 13 -14 ธันวาคม 2555 เป็นการจัดเวทีสัมมนาแลกเปลี่ยนความรู้และประสบการณ์ รวมทั้งการแสดงนิทรรศการและการนำเสนอผลงานในรูปแบบโปสเตอร์ของภาคีและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง โดยมี 4 องค์กร ที่สนับสนุนงบประมาณ คือ โครงการป่าชายเลนเพื่ออนาคต (Mangroves for the Future : MFF) โครงการเพิ่มศักยภาพการปรับตัวของชุมชนชายฝั่งที่เสี่ยงต่อการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ (Increasing Coastal Community Capacity for Climate Change Adaptation : INCA) โครงการเสริมสร้างความสามารถในการรับมือกับผลกระทบของการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศในพื้นที่ชายฝั่งเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ (Building Resilience to Climate Change Impacts in Southeast Asia Region : BCR และโครงการส่งเสริมชุมชนชายฝั่งเข้มแข็งปรับตัวต่อการเปลี่ยนแปลงภูมิอากาศในประเทศไทยและอินโดนีเซีย (Building Coastal Resilience to Reduce Climate Change Impact in Thailand and Indonesia Project : BCRCC) และมีองค์กรร่วมจัดที่เกี่ยวข้องอีก 15 องค์กร มีผู้เข้าร่วมสัมมนาจากหน่วยงานภาครัฐ ท้องถิ่น องค์กรเอกชน ภาคธุรกิจ และชุมชน จำนวน 222 คน

ผลการสัมมนาสามารถสรุปได้ 5 ประเด็นสำคัญดังนี้

1. การแลกเปลี่ยนประสบการณ์และนวัตกรรมจากการปฏิบัติงานในพื้นที่ : การฟื้นฟูป่าชายเลนกับการบริหารจัดการบนฐานระบบนิเวศและความร่วมมือพหุภาคี ประกอบด้วย 4 ประเด็นย่อย คือ

1.1 สถานการณ์ป่าชายเลนในประเทศไทย พื้นที่ป่าชายเลนในประเทศไทยมีแนวโน้มว่าลดลงจากในอดีตเป็นอย่างมาก เนื่องจากมีการดำเนินกิจกรรมที่เกี่ยวข้อง ได้แก่การให้สัมปทานทำป่าชายเลนในอดีต การเปลี่ยนแปลงพื้นที่ไปทำการเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำ การบุกรุกซื้อขายที่ดินเพื่อประโยชน์ด้านอื่นๆ นโยบายภาครัฐที่ส่งเสริมการใช้ประโยชน์ที่ดินในป่าชายเลน การขัดแย้งกันเองของคนทั้งในและนอกชุมชน และการขาดการสนับสนุนช่วยเหลือชุมชนในการจัดการป่าชายเลน

1.2 หน่วยงาน/องค์กรภาคีที่เกี่ยวข้องกับการจัดการป่าชายเลน การจัดการป่าชายเลนของประเทศไทยจะก่อให้เกิดผลประโยชน์อย่างยั่งยืนต้องเป็นความร่วมมือแบบบูรณาการของหน่วยงานและองค์กรภาคี ได้แก่ ชุมชนในท้องถิ่น หน่วยงานในท้องถิ่น หน่วยงานภาคราชการที่ได้รับมอบหมายจากรัฐบาล องค์กรพัฒนาเอกชน รวมทั้งหน่วยงานภาคธุรกิจที่เกี่ยวข้องกับการใช้ประโยชน์จากป่าชายเลน

1.3 นวัตกรรมการจัดการป่าชายเลน การจัดการป่าชายเลนควรเป็นการใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นและความรู้ทางด้านวิชาการควบคู่กันไป โดยควรเน้นความรู้และ

เทคโนโลยีที่เป็นนวัตกรรมของชุมชนเพิ่มเติม จึงจะทำให้มีประสิทธิภาพมากขึ้น การใช้นวัตกรรมควรเน้นการแก้ปัญหาโดยใช้ข้อมูลของชุมชนเป็นหลัก มีการวางแผนดำเนินงานให้เหมาะสม มีการจัดการความรู้ในท้องถิ่น เป็นการใช้ผู้นำท้องถิ่นให้มีส่วนร่วมมากที่สุด ทั้งนี้นวัตกรรมต้องสอดคล้องกับวิถีชีวิตและวัฒนธรรมของคนในท้องถิ่น

1.4 กิจกรรมการจัดการป่าชายเลน กิจกรรมการจัดการป่าชายเลนมีหลายด้านขึ้นอยู่กับสถานการณ์ความต้องการและความพร้อมของชุมชน เท่าที่ผ่านมาได้แก่ การปลูกและบำรุงรักษาสวนป่า การปลูกป่าในนากุ้งร้างแบบผสมผสาน การอนุรักษ์พื้นที่ป่าชายเลนการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ การออกกฎระเบียบของชุมชนต่อการจัดการป่าชายเลน และการจัดตั้งศูนย์เรียนรู้ของชุมชน

2. มูลค่าทางเศรษฐกิจทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่ง ประกอบด้วย 4 ประเด็นย่อย คือ

2.1 ประโยชน์ของทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่ง ทรัพยากรทะเลและชายฝั่งของแต่ละชุมชนมีองค์ประกอบและโครงสร้างที่แตกต่างกันไปและเอื้ออำนวยประโยชน์ในด้านต่างๆ ให้กับชุมชนมาโดยตลอด ทั้งนี้สามารถจำแนกประโยชน์ได้เป็น 3 รูปแบบ คือ ประโยชน์ทางด้านเศรษฐกิจ ประโยชน์ทางด้านสังคม และประโยชน์ทางด้านสิ่งแวดล้อม

2.2 การประเมินมูลค่าทางเศรษฐกิจทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่ง ประโยชน์ของทรัพยากรทะเลและชายฝั่งในรูปแบบต่างๆ ควรมีการประเมินออกมาเป็นตัวเงินหรือมูลค่าทางเศรษฐกิจเพื่อใช้ในการวางแผนจัดการป่าชายเลนให้เหมาะสมยิ่งขึ้นต่อไป ทั้งนี้มูลค่าทางเศรษฐกิจดังกล่าวจำแนกได้เป็น 2 ประเภท ประเภทแรก คือ มูลค่าที่เกิดจากการใช้ ได้แก่ มูลค่าจากการใช้ประโยชน์จากผลผลิตและการบริการ มูลค่าจากการใช้ประโยชน์ทางอ้อมและมูลค่าเพื่อจะใช้ ส่วนประเภทหลังได้แก่ มูลค่าที่เกิดจากการไม่ได้ใช้ประโยชน์ ได้แก่ มูลค่าเพื่อลูกหลาน และมูลค่าที่เกิดจากการคงอยู่

2.3 บทบาทหน้าที่ของชุมชน/หน่วยงานในการบริหารจัดการทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่ง หน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรดำเนินการตามบทบาทหน้าที่ที่ได้รับมอบหมายที่สำคัญ ได้แก่ การจำแนกเขตการใช้ประโยชน์พื้นที่ของชุมชน การดำเนินการตามแผนงานที่กำหนดไว้ การควบคุมดูแลเพื่อให้บรรลุเป้าหมายการประสานงานกับหน่วยงานอื่นๆ รวมทั้งต้องมีการเผยแพร่ประชาสัมพันธ์การดำเนินงานใหแก่ผู้สนใจทั่วไปด้วย

2.4 การเพิ่มประสิทธิภาพการบริหารจัดการทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่ง การบริหารจัดการทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่งของชุมชนควรมีการติดตามประเมินผลแล้วนำมากำหนดแนวทางเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพการบริหารจัดการ ซึ่งมีแนวทางที่สำคัญ ได้แก่ การใช้ทรัพยากรอย่างมีประสิทธิภาพ การบูรณาการการทำงานของทุกหน่วยงานในพื้นที่ การศึกษาวิจัยเพื่อแก้ไขปัญหาและเพิ่มเติมองค์ความรู้ การวิเคราะห์ด้านผลผลิตและผลตอบแทนที่ได้รับจากการดำเนินงาน การเน้นการมีส่วนร่วมของชุมชน และการจัดการความรู้ที่ได้จากการริหารจัดการ

3.การปรับตัวของชุมชนในการจัดการทรัพยากรชายฝั่ง : มิติหญิงชาย ประกอบด้วย 4 ประเด็นย่อยคือ

3.1 สภาพปัญหาของชุมชนชายฝั่ง ชุมชนชายฝั่งของประเทศไทยส่วนใหญ่มักประสบปัญหาที่เพิ่มมากขึ้นกว่าในอดีต ส่งผลต่อคุณภาพชีวิตของชุมชนเป็นอย่างมาก ปัญหาเหล่านี้ที่สำคัญ ได้แก่การกัดเซาะและพังทลายของชายฝั่ง การแปรปรวนของลมมรสุม ความรุนแรงของกระแสลม ความแปรปรวนของฤดูกาล การเกิดภาวะโลกร้อน รวมทั้งผลกระทบจากการพัฒนาของภาครัฐในบ้างด้าน

3.2 กิจกรรมการจัดการทรัพยากรชายฝั่ง ชุมชนภายใต้การสนับสนุนของหน่วยงานต่างๆ พยายามดำเนินกิจกรรมหลายด้านตามความเหมาะสมกับศักยภาพและสถานการณ์ในแต่ละชุมชน กิจกรรมที่มักดำเนินการในชุมชนต่างๆ ได้แก่ การฟื้นฟูทรัพยากรป่าชายเลน การอนุรักษ์ทรัพยากรประมงและชายฝั่งการปรับตัวด้านวิถีชีวิตและอาชีพ รวมทั้งหลายชุมชนได้พยายามสร้างความเข้มแข็งให้กับชุมชนของตนมากยิ่งขึ้น

3.3 การบริหารจัดการกองทุนชุมชนได้พยายาม

พึ่งพาตนเอง โดยการจัดตั้งกองทุนเพื่อลดภาระหนี้สินและสร้างโอกาสในการประกอบอาชีพให้แก่สมาชิก กองทุนที่จัดตั้งในแต่ละชุมชนอาจมีความแตกต่างกันไปตามสถานภาพของจำนวนเงินที่มีอยู่วัตถุประสงค์ในการจัดตั้งกองทุน กิจกรรมการดำเนินงานกองทุน รวมทั้งการพัฒนาศักยภาพของกองทุนให้มีประสิทธิภาพมากขึ้น

3.4 บทบาทของผู้หญิงในการพัฒนาชุมชน ในอดีตที่ผ่านมาผู้หญิงมักถูกละเลยและมองข้ามความสำคัญต่อการพัฒนาชุมชน ส่วนมากมีหน้าที่เพียงแค่ความรับผิดชอบงานบ้านในครัวเรือนและการเลี้ยงดูบุตรหลาน อย่างไรก็ตามผู้หญิงเริ่มได้รับการตระหนักถึงศักยภาพและความสำคัญต่อการจัดการทรัพยากรทะเลและชายฝั่ง และการพัฒนาอาชีพในชุมชนมากขึ้นตามลำดับ นอกจากนี้ผู้หญิงยังมีศักยภาพในการทำงานบางด้านเหนือกว่าผู้ชาย ดังนั้นจึงควรส่งเสริมคุณค่าของผู้หญิงในการมีส่วนร่วมพัฒนาชุมชนของตน

4. การเตรียมพร้อมรับภัยพิบัติและการตั้งรับปรับตัวของชุมชนชายฝั่งท่ามกลางการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ ประกอบด้วย 4 ประเด็นย่อย คือ

4.1 ผลกระทบจากภัยพิบัติต่อชุมชน ภัยพิบัติที่เกิดจากภาวะโลกร้อนและการเปลี่ยนแปลงภูมิอากาศมีผลกระทบต่อชุมชนในแต่ละภูมินิเวศที่แตกต่างกันออกไป ซึ่งสามารถจำแนกผลกระทบออกได้เป็นผลกระทบต่อระบบนิเวศและความหลากหลายทางชีวภาพของชุมชน ผลกระทบต่อการเกษตรและแหล่ง ผลกระทบด้านสภาพภูมิอากาศที่รุนแรง ผลกระทบด้านคุณภาพชีวิตและสังคม และผลกระทบทางด้านเศรษฐกิจ

4.2 ปัจจัยความเสี่ยงต่อการเกิดภัยพิบัติ โอกาสในการเกิดภัยพิบัติของชุมชนในภูมินิเวศต่างๆ มีแตกต่างกันออกไปขึ้นอยู่กับปัจจัยความเสี่ยงของชุมชนนั้นๆ ซึ่งปัจจัยเหล่านี้ ได้แก่ ปัจจัยทางกายภาพปัจจัยทางด้านภูมิอากาศ ปัจจัยด้านสังคม ปัจจัยด้านการเมือง ปัจจัยด้านความรู้และปัจจัยด้านงบประมาณ

4.3 เป้าหมายในการเตรียมรับภัยพิบัติ ชุมชนชายฝั่งควรต้องมีการเตรียมพร้อมรับภัยพิบัติที่อาจเกิดขึ้นอยู่เสมอเพื่อทำให้เกิดความเสียหายที่น้อยที่สุดต่อชุมชน ในการเตรียมรับภัยพิบัติควรกำหนดเป้าหมายที่สำคัญ ได้แก่ สร้างความรู้และความตระหนักในชุมชน พัฒนาขีดความสามารถของชุมชนในการจัดการความเสี่ยง จัดทำแผนเพื่อเตรียมพร้อมรับภัยพิบัติ บูรณาการระหว่างหน่วยงานในการดำเนินงาน และจัดการความรู้ของชุมชนในเรื่องที่เกี่ยวข้อง

4.4 กิจกรรมการเตรียมพร้อมรับภัยพิบัติและการตั้งรับปรับตัวของชุมชนชายฝั่ง ในแต่ละภูมินิเวศควรมีการศึกษาวิเคราะห์ข้อมูล เพื่อวางแผนในการดำเนินกิจกรรมที่เหมาะสมต่อการพร้อมรับภัยพิบัติ กิจกรรมเหล่านี้ ได้แก่ การปรับตัวเพื่อลดความเสี่ยงด้านภัยพิบัติ การปรับตัวโดยการวางแผนใช้ที่ดินและจัดทำผังชุมชน การปรับตัวในด้านวิถีชีวิตและการประกอบอาชีพ การปรับตัวในด้านทรัพยากรธรรมชาติการสร้างเครือข่ายชุมชน และการสร้างจิตสำนึกให้แก่เยาวชน

5. ระดมความคิดเห็น เรื่อง สิทธิชุมชนกับการบริหารจัดการทรัพยากรทะเลและชายฝั่งอย่างยั่งยืนในบริบทชุมชนสู่สากล ในการสัมมนาได้สรุปการระดมความคิดเห็นไว้ 9 ประเด็นย่อย ซึ่งมีสาระสำคัญ ดังนี้

5.1 ควรมีการกำหนดนิยามและเปรียบเทียบลักษณะของประมงพื้นบ้านและประมงขนาดเล็กในมิติต่างๆ ให้ชัดเจนพร้อมทั้งประชาสัมพันธ์ให้ทุกภาคส่วนมีความเข้าใจที่ตรงกัน เพื่อเป็นการลดความขัดแย้งในการปฏิบัติที่อาจเกิดขึ้นเหมือนในอดีตที่ผ่านมมา

5.2 ควรมีการปรับปรุงกฎหมายทางด้านประมงชายฝั่งให้สอดคล้องกับสถานการณ์ปัจจุบัน โดยต้องเน้นหลักการทางด้านสิทธิชุมชนในการจัดการชายฝั่งอย่างเหมาะสม รวมทั้งให้ความรู้และความสำคัญต่อความเข้มแข็งในการจัดการทรัพยากรชายฝั่งของชุมชน

5.3 หน่วยงานภาครัฐ ชุมชน ท้องถิ่น เอกชน ธุรกิจและประชาชนทั่วไป ต้องให้ความสำคัญและมีความรับผิดชอบร่วมกันในด้านต่างๆ เพื่อส่งเสริมการจัดการที่ดีต่อทรัพยากรทะเลและชายฝั่งพร้อมทั้งและต่อต้านผู้กระทำความผิดในทุกรูปแบบ

5.4 การเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำชายฝั่งต้องไม่ละเมิดกฎหมาย ไม่ทำลายระบบนิเวศชายฝั่งและการละเมิดสิทธิ

ของบุคคลอื่น ทั้งนี้เจ้าหน้าที่ของหน่วยงานที่เกี่ยวข้องต้องใช้กฎหมายให้เข้มงวดและมีส่วนร่วมในการแก้ไขข้อขัดแย้งในชุมชน โดยรัฐต้องทบทวนนโยบายเกี่ยวกับสิทธิทำกินในทะเลและชายฝั่งให้เหมาะสมกับสถานการณ์

5.5.ทบทวนและส่งเสริมให้หญิง ชาย เด็ก เยาวชนและคนเปราะบางต่อการเกิดภัยพิบัติมีโอกาสและสิทธิในการจัดการทรัพยากรชายฝั่งอย่างเป็นธรรมและเท่าเทียมกัน โดยต้องมีการจัดการความรู้และออกกฎระเบียบที่เหมาะสมสำหรับแต่ละชุมชน

5.6 ชุมชนชายฝั่งต้องศึกษาข้อมูล เพื่อจัดทำแผนและจัดหาวัสดุอุปกรณ์ที่เกี่ยวข้องเพื่อลดความเสี่ยงและการตั้งรับปรับตัวต่อภูมิอากาศที่เปลี่ยนแปลงไป โดยอาจมีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้และสร้างเครือข่ายกับชุมชนข้างเคียง โดยที่หน่วยงานของรัฐต้องจัดเตรียมแผนและทรัพยากรเพื่อการช่วยเหลืออย่างทันท่วงทีที่มีภัยพิบัติเกิดขึ้น

5.7 เร่งรัดการให้ความรู้และความเข้าใจต่อเนื้อหาสาระของกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการจัดการทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่งให้แก่ชุมชน โดยเร่งด่วน รวมทั้งผลักดันให้มีการออกกฎหมายเฉพาะในด้านการจัดการทรัพยากรทะเลและชายฝั่ง รวมทั้งส่งเสริมการจัดตั้งกองทุนให้ชุมชนได้บริหารจัดการกันเอง

5.8 หากปล่อยให้สถานการณ์เป็นไปตามที่เกิดมาในอดีตเชื่อว่าชุมชนชายฝั่งจะได้รับผลกระทบและความเสียหายในด้านความเสื่อมโทรมของทรัพยากรป่าชายเลน ทรัพยากรประมงและทรัพยากรชายฝั่ง อื่นๆ เนื่องจากการขยายตัวของภาคอุตสาหกรรม จึงควรมีการแก้ไขในประเด็นสำคัญโดยเร่งด่วนคือการฟื้นฟูทรัพยากรชายฝั่ง การทบทวนกฎหมายและนโยบายให้เหมาะสม การสร้างจิตสำนึกของคนทุกภาคส่วน รวมทั้งการบูรณาการแผนงานของชุมชนและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องอย่างแท้จริง

5.9 การเปิดสังคมสู่ประชาคมอาเซียน อาจส่งผลต่อชุมชนชายฝั่งในด้านบวก ได้แก่ การเคลื่อนย้ายเทคโนโลยีและการสร้างความร่วมมือในด้านต่างๆ ขณะเดียวกันอาจส่งผลลบในด้านการแย่งชิงทรัพยากรระหว่างประเทศและการแข่งขันกันของราคาสินค้า

ข้อเสนอแนะ

เพื่อให้การจัดการทรัพยากรป่าชายเลนและระบบนิเวศชายฝั่งของประเทศไทยเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพอันจักก่อให้เกิดประโยชน์ทั้งทางเศรษฐกิจ สังคมและสิ่งแวดล้อมอย่างสูงสุดแก่ชุมชนและประเทศชาติเป็นการต่อเนื่อง คณะกรรมการประสานความร่วมมือระดับชาติด้านนิเวศป่าชายเลนเพื่ออนาคต ควรสนับสนุนและผลักดันให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องดำเนินงานต่อไป ดังนี้

1. การกำหนดกลไกในการบริหารจัดการทรัพยากรป่าชายเลนและระบบนิเวศชายฝั่งแบบบูรณาการของหน่วยงานทุกภาคส่วนที่เกี่ยวข้องในทุกระดับทั้งภาครัฐ ท้องถิ่น องค์กรภาคเอกชนและชุมชนอย่างจริงจังและต่อเนื่อง

2. เร่งรัดการออกกฎหมายของด้านการจัดการทรัพยากรป่าชายเลนและระบบนิเวศชายฝั่ง เพื่อให้มีการบังคับใช้โดยเร่งด่วน โดยเป็นสิทธิชุมชนและการมีส่วนร่วมของชุมชนในการบริหารจัดการทรัพยากรทะเลและชายฝั่ง และมีการประชาสัมพันธ์ให้ทุกฝ่ายมีความเข้าใจที่ตรงกัน

3. ผลักดันให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น โดยเฉพาะอย่างยิ่งองค์การบริหารส่วนตำบลของชุมชนชายฝั่งในทุกจังหวัดให้ความสำคัญและสนับสนุนการจัดการทรัพยากรป่าชายเลนและระบบนิเวศชายฝั่งของชุมชนอย่างจริงจังและต่อเนื่อง

4. ส่งเสริมความเข้มแข็งของกลุ่มในชุมชนต่อการบริหารจัดการทรัพยากรป่าชายเลนและระบบนิเวศชายฝั่ง ที่เน้นการดำเนินงานโดยการนำหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงไปประยุกต์ใช้ รวมทั้งการขยายเครือข่ายไปยังชุมชนข้างเคียง ตลอดจนชุมชนของประเทศเพื่อนบ้านที่มีวิถีชีวิตและวัฒนธรรมสอดคล้องกัน

5. ให้ความสำคัญมากขึ้นต่อบทบาทของผู้หญิง เยาวชน นักเรียนและคนเปราะบางต่อการมีส่วนร่วมในการจัดการทรัพยากรป่าชายเลนและระบบนิเวศชายฝั่งที่เชื่อมโยงกับการพัฒนาชุมชนในด้านอื่นๆ

6. ส่งเสริมการจัดตั้งศูนย์เรียนรู้และหลักสูตรท้องถิ่นในด้านการจัดการทรัพยากรป่าชายเลนและระบบ

นิเวศชายฝั่ง โดยการเชื่อมโยงข้อมูลทางด้านทรัพยากรธรรมชาติและภูมิปัญญาท้องถิ่น เศรษฐกิจสังคมและการพัฒนาทางด้านต่างๆเพื่อยกระดับคุณภาพชีวิตของชุมชน

7. สนับสนุนการจัดการความรู้ด้านการจัดการทรัพยากรป่าชายเลนและระบบนิเวศชายฝั่ง โดยถอดบทเรียนจากชุมชนที่ประสบความสำเร็จ เพื่อทำการเผยแพร่ผ่านสื่อในรูปแบบที่เหมาะสม เพื่อให้ชุมชนอื่นๆ นำไปประยุกต์ใช้ดำเนินการตามความเหมาะสม

8. จัดให้มีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้โดยการใช้รูปแบบที่เหมาะสมทั้งในประเทศและนานาชาติ เช่น การประชุมสัมมนา การฝึกอบรม การจัดเวทีชาวบ้าน การศึกษาดูงาน แก่คนกลุ่มเป้าหมายต่างๆ ที่เกี่ยวข้องทั้งในระดับปฏิบัติงาน ผู้กำหนดแผนงานและผู้บริหารในระดับต่างๆ

9. จัดทำฐานข้อมูลทางด้านการจัดการทรัพยากรป่าชายเลนและระบบนิเวศชายฝั่งที่เชื่อมโยงระหว่างหน่วยงานที่เกี่ยวข้องทั้งหมด เพื่อการนำไปใช้ประโยชน์ในด้านต่างๆ ได้อย่างทั่วถึงและสอดคล้องกับความต้องการของชุมชนและหน่วยงานต่างๆ

10. ทำการเผยแพร่และประชาสัมพันธ์ความสำคัญของทรัพยากรป่าชายเลนและระบบนิเวศชายฝั่ง เพื่อให้ทุกภาคส่วนมีความรู้และความเข้าใจที่เป็นไปในทิศทางเดียวกัน รวมทั้งการเห็นคุณค่าและมีจิตสำนึกร่วมกันในการส่งเสริมการจัดการทรัพยากรป่าชายเลนและระบบนิเวศชายฝั่งให้มีประสิทธิภาพและเกิดประโยชน์สูงสุด

Executive Summary

Result of Seminar

The national seminar entitled "Marine and Coastal Resources Rehabilitate and Conservation", under the seminar motto of "coastal community- forest rehabilitation power–wealthy innovation-prevent global warming", has 2 main objectives, which are 1) to present knowledge and local wisdoms of marine and coastal resources and local community adaptation aspects for global warming and 2) to encourage networks among government agencies and local communities in marine and coastal resources and local community adaptation aspects for global warming. The seminar program held for 3 days between 12 and 14 December 2012. On 12 December 2012, there has been a study tour for marine and coastal resources management and conservation and local community adaptation aspects for global warming of communities in Thasala, Nakorn Sri Thammarat. Between 13 and 14 December 2012, seminar attendants have participated the knowledge and experience exchange program, together with exhibitions and poster presentations of agencies concerned. There are 4 organizations supporting necessary budgets and expenses for the seminar, which are Mangroves for the Future : MFF, Increasing Coastal Community Capacity for Climate Change Adaptation : INCA, Building Coastal Resilience to Reduce Climate Change Impact in Southeast Asia : BCR and Building Coastal Resilience to Reduce Climate Change Impact in Thailand and Indonesia. Moreover, there are 200 participations from 15 organizations of government, nongovernment, local, business and local organizations attend the seminar.

Summarized of the seminar could be classified into 5 aspects as follow:-

1. The exchange of experience and innovation from area operation : mangrove forest rehabilitate and ecosystem and multi-participation-based compose of 4 sub-aspects which are

1.1 Thailand mangrove forest situation. Mangrove forest area in Thailand has been deteriorated, because of several activities, especially forest concessions in the past, forest changed to coastal fishery areas, forest changed for special purposes, government policy, conflicts among community members and the lack of forest community management supporting.

1.2 Several agencies directly concerned of mangrove forest management.

Sustainable benefits from mangrove forest management in Thailand would be obtained from integrated participation from several agencies directly concerned, in particular, local communities, local government agencies, government agencies, non-government agencies and business sectors.

1.3 Mangrove forest management innovations.

Mangrove forest management should be applied from local wisdoms together with academia

knowledge. The emphasis should be based on innovative knowledge and technology. The application of innovations should be concentrated on problem solving from local community information. Appropriate planning and local knowledge management could be considered as the most attentions from local leaders. By the way, the particular innovations have to harmonize with local way of life and cultures.

1.4 Mangrove forest activity.

Various aspects of mangrove forest activity are based on situations of local requirement and community readiness. The emphasizes would be placed on mangrove forest plantation in deteriorated areas, integrated forest reforestation in fishery areas, mangrove forest conservation, eco-tourism, law enforcement in mangrove forest management and the establishment of community learning center.

2. Economic value of marine and coastal resources : compose of 4 sub-aspects as follow:-

2.1 Benefits of marine and coastal resources.

Marine and coastal resources from particular communities have different components and structures. Obviously, marine and coastal resources provide economic, social and environment benefits to local community.

2.2 Economic values

Economic values of marine and coastal resources could be estimated in several approaches. Economic values should be applied for appropriate mangrove forest planning. By the way, economic values could be classified into 2 values which are values from resources utilization or direct value and values from preserve the resources or indirect value. As for the former value, the economic values are values from goods and service consumptions. Meanwhile, values from future utilization and values from preservation could be classified as the latter value.

2.3 Role of community and agency concern.

Communities and agencies that directly concern to marine and coastal resources management should respect their roles, especially community land use classification, their functions through management plans, plan target controlling, corporation with other agencies, and public participations to stakeholders.

2.4 Efficiency of marine and coastal resources.

Marine and coastal resources management should be accompanied with evaluation process. Results from evaluation process would be applied to formulate development guidelines for increasing the efficiency of marine and coastal resources management. These guidelines are efficiency resources utilization, integration of working schemes among agencies concern, research for problem solving and academia, product and compensation from working schemes, community participation and administration knowledge management.

3. Community adaptation for coastal resources management : gender dimensions comprise of 4 sub-aspects as follow:-

3.1 Coastal community problem.

Recently, Thailand's coastal communities encounter more problems than in the past and directly affect to their quality of life. These are

coastal erosion, the alteration of monsoon, the violently of storm, the changing of season, global warming and impact from governmental development project.

3.2 Coastal resources management activity.

Governmental supported communities endeavor to perform several activities based on their potentials and specific situations. These are mangrove forest rehabilitation, fishery and coastal resources conservation, adaptation of lifestyle and occupation. In addition, several communities try to strengthen themselves.

3.3 Fund administration.

Some particular communities try to be self sufficiency by raising their own funds. Main objectives of these funds are dept decreasing and offer occupation opportunity for fund members. Community funds could be differed based on financial situation, objective of fund, fund activity, and fund efficiency.

3.4 Role of Woman in community development.

In the past, roles of woman in community development have been looked over. Most of them have the responsibility as housewife. Women realize their potential and importance of marine and coastal resources management and also occupation development in community. Moreover, some aspects of women potential are higher than men's potential. The value of woman in community development participation should be encouraged.

4. Disaster preparedness and adaptation of coastal community in climate change condition : compose of 4 sub-aspects as follow:-

4.1 Impact of disaster on community.

Disaster from global warming and climate change affect to community in different geo-ecosystems. These impacts could be classified as impact on ecosystem and community biodiversity, impact on agriculture and sources of impact on violent climate, impact on quality of life, social and economics.

4.2 Risk factor of disaster.

The opportunity of disaster on community in different geo-ecosystems depends on risk factors of particular community. These factors are physical, climatic, social, politic, academia and financial factors.

4.3 Target in disaster preparation.

Coastal community should prepare themselves to prevent possible natural disasters. Main objectives of preparation are to express the knowledge and awareness to target communities, increase competency in disaster risk management, disaster mapping, integrate activities among organizations and manage some specific knowledge concerning disaster.

4.4 Disaster preparation activity and adaptation of coastal community.

In each geo-zone, the disaster preparation plans should be created by analyzing particular data. It should be the disaster risk adaptation, the adaptation based on land use planning and community planning, the adaptation of local way of life and occupations, the adaptation in natural resources utilization, community networking and youth awareness.

5. Opinion gathering of community right and sustainable marine and coastal resources management in community to world-wide

context. The seminar could be summarized into 9 opinions as follow:

5.1 Clearly define and compare between traditional and small size fisheries.

Traditional and small size fisheries in several dimensions should be clearly defined to make the proper appreciative for all stakeholders. It would reduce the implementation conflicts in the past.

5.2 Law improvement.

Marine and coastal resources management laws should be appropriately harmonized the human right principle in coastal management. Knowledge and importance of communities' strength in coastal resources management should be emphasized.

5.3 Agency concern to marine and coastal resources management.

Several agencies directly concern to marine and coastal resources management should pay special attentions and response in every aspect to encourage better management of marine and coastal resources.

5.4 Coastal aquaculture.

Coastal aquaculture should not violate the concerned laws. Moreover, it should not destroy coastal ecosystem and violate other people's rights. Government superintendants should concentrate the law enforcement and participate in community conflict solving. Government should revise policies concerning sufficiency right in marine and coastal zone.

5.5 Fair responsibility among stakeholders.

Revise and encourage rights and responsibilities of women, men, youths and fragile stakeholders on disaster by appropriate knowledge management and law enforcement.

5.6 Information for management plan establishment.

Coastal community should analyze the information for establishing the management plan and preparing materials to reduce risks and apply for climate change. The exchange of knowledge and network creating with surrounded communities are required. Government agency should prepare suitable plan and resources to facilitate disaster's victims in proper period of time.

5.7 Content of law.

Accelerate knowledge and understanding in law content concerning marine and coastal resources management to community urgently. Carry forward marine and coastal resources management laws and encourage community fund for sufficient resources management.

5.8 Urgent aspects of management.

Coastal community would be the victim of mangrove forest, fishery and coastal resources deterioration, because of industry expansion. It should be considered the urgent aspects of management, which are coastal resources rehabilitation, revise of law and policy, people awareness and integration of community and agency management plans.

5.9 ASEAN community.

Government policy about ASEAN community would be positive effect to coastal community. These positive effects are transportation of technology and participations in several aspects. Meanwhile, some negative effect would be resources and price of goods and service competitions among nations.

หลักการและเหตุผล

“ชุมชนชายฝั่ง รวมพลังฟื้นป่า นวัตกรรมล้ำค่า ฝ่าวิกฤตโลกร้อน”

การสัมมนา แลกเปลี่ยนเรียนรู้ระดับชาติ

เรื่อง การฟื้นฟูและอนุรักษ์ทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่ง

ระหว่างวันที่ 12 - 14 ธันวาคม พ.ศ. 2555

โรงแรมทวินโลตัส จ. นครศรีธรรมราช

หลักการและเหตุผล

เพื่อเป็นการแก้ไขปัญหาต่างๆที่เกี่ยวกับทรัพยากรธรรมชาติ แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 11ได้ส่งเสริมการอนุรักษ์ใช้ประโยชน์จากทรัพยากรชีวภาพ และแบ่งปันผลประโยชน์อย่างเป็นธรรม โดยสนับสนุนการใช้ประโยชน์ทรัพยากรชีวภาพเพื่อการพึ่งตนเองและสร้างความมั่นคงด้านอาหารและสุขภาพ รวมทั้งการสร้างนวัตกรรมจากทรัพยากรชีวภาพเพื่อการพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศ ส่งเสริมให้ประชาชนทุกภาคส่วนนำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมาใช้ในการดำเนินชีวิต ใช้การดำรงชีวิตตามวิถีไทยเป็นเครื่องมือเพื่อปลูกฝังค่านิยมการบริโภคอย่างพอเพียง ผ่านเวทีการเรียนรู้ของชุมชนและเครือข่ายปราชญ์ชาวบ้าน การยกย่องบุคคลและชุมชนที่เป็นแบบอย่างที่ดีของการบริโภคที่ยั่งยืนบนฐานภูมิปัญญาดั้งเดิม

กรมทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่ง โครงการป่าชายเลนเพื่ออนาคต (Mangroves for the Future: MFF) โครงการเสริมสร้างความสามารถในการรับมือกับผลกระทบของการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศในพื้นที่ชายฝั่งเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ (BCR) โครงการเสริมสร้างชุมชนชายฝั่งเข้มแข็งปรับตัวต่อการเปลี่ยนแปลงภูมิอากาศในประเทศไทยและอินโดนีเซีย (BCRCC) โครงการเพิ่มศักยภาพการปรับตัวของชุมชนชายฝั่งที่เสี่ยงต่อการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ (INCA) และภาคีที่เกี่ยวข้อง จึงจัดให้มีการสัมมนาการแลกเปลี่ยนเรียนรู้การฟื้นฟูและอนุรักษ์ทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่ง โดยความร่วมมือทั้งด้านกำลังทุน กำลังความรู้ การสนับสนุนต่างๆ เพื่อให้เกิดการบูรณาการการทำงานร่วมกันอย่างเป็นรูปธรรม

1.) วัตถุประสงค์

1.1 เพื่อนำเสนอองค์ความรู้และภูมิปัญญาในการฟื้นฟู อนุรักษ์ทรัพยากรทะลและชายฝั่งและการตั้งรับปรับตัวของชุมชนชายฝั่งท่ามกลางการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ

1.2 เพื่อสนับสนุน ส่งเสริมเครือข่ายความร่วมมือหน่วยงานภาครัฐและประชาชนในการจัดการและอนุรักษ์ทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่ง การตั้งรับปรับตัวของชุมชนชายฝั่งท่ามกลางการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ

2) ผลที่คาดว่าจะได้รับ

2.1 เกิดการแลกเปลี่ยนผลการประมวลและสังเคราะห์องค์ความรู้การทำงานของเครือข่ายของโครงการป่าชายเลนเพื่ออนาคต

2.2 เกิดความร่วมมือเครือข่ายภาครัฐและองค์กรพัฒนาเอกชน เครือข่ายองค์กรชาวบ้านในการเผยแพร่และเสริมสร้างการเรียนรู้สาธารณะในจัดการและอนุรักษ์ทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่งการตั้งรับปรับตัวชุมชนชายฝั่งท่ามกลางการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ

3.) รูปแบบการสัมมนา

2.1) เวทีเสวนาแลกเปลี่ยนประสบการณ์การทำงานจากภาคสนามและการนำเสนอเอกสารทางวิชาการเพื่อสร้างความร่วมมือด้านนโยบายระหว่างภาครัฐ องค์กรพัฒนาเอกชน และเครือข่ายองค์กรชาวบ้าน

2.2) ส่วนแสดงนิทรรศการ และการนำเสนอผลงานในรูปแบบโปสเตอร์ เอกสารประกอบการประชุม

กรณีศึกษาของแต่ละโครงการ

2.3) การลงพื้นที่เพื่อเยี่ยมชมการจัดการและอนุรักษ์ทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่งการตั้งรับปรับตัวชุมชนชายฝั่งท่ามกลางการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศอย่างเป็นรูปธรรม

4.) ผู้เข้าร่วมสัมมนา

ผู้เข้าร่วมประชุมจำนวน 222 คน ประกอบด้วยคณะกรรมการประสานความร่วมมือระดับชาติด้านนิเวศป่าชายเลนเพื่ออนาคต ผู้แทนจากหน่วยงานภาครัฐ สถาบันวิชาการ องค์กรพัฒนาเอกชนองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ผู้แทนเครือข่ายชุมชน หน่วยงานภาคเอกชน

5.) ระยะเวลาในการสัมมนา

จำนวน 3 วัน ระหว่างวันที่ 12 ถึง 14 ธันวาคม 2555 (มีการดูงาน 1 วัน คือวันที่ 12 ธันวาคม 2555)

6.) องค์กรร่วมจัด

6.1 คณะกรรมการประสานความร่วมมือระดับชาติด้านป่าชายเลนเพื่ออนาคต (NCB) โครงการป่าชายเลนเพื่ออนาคต

6.2 กรมทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่ง

6.3 โครงการเสริมสร้างความสามารถในการรับมือกับผลกระทบของการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศในพื้นที่ชายฝั่งเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ (BCR)

6.4 โครงการเพิ่มศักยภาพการปรับตัวของชุมชนชายฝั่งที่เสี่ยงต่อการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ (INCA) สำนักงานบรรเทาทุกข์และประชานามัยพิทักษ์สภากาชาดไทย

6.5 โครงการเสริมสร้างชุมชนชายฝั่งเข้มแข็งปรับตัวต่อการเปลี่ยนแปลงภูมิอากาศในประเทศไทยและอินโดยนีเซีย (BCRCC)

6.6 สถาบันสิ่งแวดล้อมไทย

6.7 มูลนิธิเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน

6.8 ศูนย์ฝึกอบรมวนศาสตร์ชุมชน

6.9องค์การกองทุนสัตว์ป่าโลกสากล

6.10 โครงการพัฒนาแห่งสหประชาชาติ

6.11 มูลนิธิรักษ์ไทย

7.) องค์กรภาคี

7.1 สมาคมดับบ้านดับเมือง

7.2 มูลนิธิอันดามัน

7.3 สมาคมสมาพันธ์ชาวประมงพื้นบ้านแห่งประเทศไทย

7.4 มูลนิธิรักษ์ทะเลไทย

8.) องค์กรสนับสนุนงบประมาณ

8.1โครงการป่าชายเลนเพื่ออนาคต (Mangroves forthe Future: MFF)

8.2 โครงการเพิ่มศักยภาพการปรับตัวของชุมชนชายฝั่งที่เสี่ยงต่อการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ (INCA)

8.3 โครงการเสริมสร้างความสามารถในการรับมือกับผลกระทบของการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศในพื้นที่ชายฝั่งเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ (BCR)

8.4 โครงการเสริมสร้างชุมชนชายฝั่งเข้มแข็งปรับตัวต่อการเปลี่ยนแปลงภูมิอากาศในประเทศไทยและอินโดยนีเชีย (BCRCC)

กำหนดการ

วันที่ 13 ธันวาคม 2555	
8.00 - 9.00 น.	ลงทะเบียน
9.00 - 9.30 น.	กล่าวต้อนรับโดย นายกฤติพงษ์ คงแข็ง รองผู้ว่าราชการจังหวัดนครศรีธรรมราช กล่าวรายงานโดย นายสมศักดิ์ พิริยโยธา ผู้เชี่ยวชาญด้านการจัดการป่าชายเลน พิธีเปิดโดย นายนพพล ศรีสุข อธิบดีกรมทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่ง
9.30 – 9.45 น.	พิธีมอบป้ายประกาศเกียรติคุณให้กับองค์กรภาคีร่วมจัดงานและถ่ายภาพหมู่
9.45 – 10.00 น.	พัก รับประทาน อาหารว่าง ชา กาแฟ
10.00 – 10.15 น.	บรรยายเรื่อง **“การเตรียมความพร้อมและการตั้งรับปรับตัวของชุมชนชายฝั่งท่ามกลางการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ”** โดย นายแพทย์พิชิต ศิริวรรณ รองผู้อำนวยการสำนักงานบรรเทาทุกข์และประชามัย พิทักษ์สภากาชาดไทย และประธานโครงการ INCA
10.15 -11.45 น.	ช่วงที่ 1 แลกเปลี่ยนประสบการณ์และนวัตกรรม จากการปฏิบัติงานในพื้นที่: การฟื้นฟูป่าชายเลนกับการบริหารจัดการบนฐานระบบนิเวศและความร่วมมือพหุภาคี • ศูนย์เรียนรู้ชุมชน : นวัตกรรมการสร้างความเข้มแข็งเครือข่ายป่าชุมชนในการจัดการทรัพยากรชายฝั่ง โดย นางสาวกรกช ลอยสมุทร ศูนย์ฝึกอบรมวนศาสตร์ชุมชนฯ-ประเทศไทย • การบริหารจัดการป่าชายเลนชุมชนบ้านน้ำราบ และการจัดการทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่ง เชิงภูมินิเวศ (เขตเล-เสบ้าน): การจัดการความขัดแย้ง รัฐ กับชุมชน โดย นายอะเหร็น พระคง ประธานชมรมชาวประมงพื้นบ้านจังหวัดตรัง และนางสาวดาวรรณ สันหลี มูลนิธิอันดามัน • กรณีศึกษาจากโครงการขนาดเล็กจากโครงการป่าชายเลนเพื่ออนาคต โดย นาย พิเชษฐ์ ปานดำ ผู้ประสานงานโครงการความมั่นคงทางด้านอาหารของชุมชนชายฝั่งอ่าวพังงา • ผู้แทนจากกรมทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่ง ดำเนินรายการโดย นางสาวสมหญิง สุนทรวงษ์ ศูนย์ฝึกอบรมวนศาสตร์ชุมชนฯ-ประเทศไทย
12.00 -13.00 น.	ชมนิทรรศการ โปสเตอร์ และรับประทานอาหารกลางวัน

13.00-14.30 น.	ช่วงที่ 2 มูลค่าทางเศรษฐกิจทรัพยากรทะเลและชายฝั่ง • ต้นจาก...พืชเศรษฐกิจของป่าชายเลน โดย รศ. ดร. นพรัตน์ บำรุงรักษ์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ (ที่ปรึกษาคณะกรรมการประสานความร่วมมือระดับชาติด้านนิเวศป่าชายเลนเพื่ออนาคต) • การประเมินมูลค่าและการพึ่งพิงระบบนิเวศป่าชายเลน: กรณีศึกษาการประเมินการกักเก็บคาร์บอนในป่าชายเลน จังหวัดตราด โดย นายรัตน์กวี บุญเมฆ ศูนย์ฝึกอบรมวนศาสตร์ชุมชนฯ-ประเทศไทย • ทะเลไทย: ประสบการณ์การโครงการประเมินประสิทธิภาพการบริหารจัดการพื้นที่อุทยานแห่งชาติทางทะเลของประเทศไทย โดย รัฎดา ลาภหนุน • ป่าชายเลน พื้นที่ชุ่มน้ำ และการท่องเที่ยวจังหวัดกระบี่ประสบการณ์จากโครงการขนาดเล็ก โดย นนท์ มีล่าม กลุ่มรักษ์สิ่งแวดล้อมบ้านเกาะกลาง จ. กระบี่ ดำเนินรายการ โดย รศ.ดร. ดุสิต เวชกิจ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช
14.30-14.45 น.	พัก รับประทาน อาหารว่าง ชา กาแฟ
14.45-16.45 น.	ช่วงที่ 3 การเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศผลกระทบชุมชนชายฝั่ง:มุมมอง มิติหญิงชาย • นางสาวสุภาพร พรรณราย นายกสมาคมสตรีประมงพื้นบ้านแห่งภาคใต้และประธานเครือข่ายสตรีรักทะเลสาบสงขลา : การปรับตัวตั้งรับภัยพิบัติของชุมชนชายฝั่งในมิติหญิงชาย บ้านช่องฟืน ตำบลเกาะหมาก อำเภอปากพะยูน จังหวัดพัทลุง • นางสาวรมิดา สารสิทธิ์ รองนายกสมาคมสตรีประมงพื้นบ้านภาคใต้ : การปรับตัวของชุมชนชายฝั่งและการจัดการทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่งพื้นที่ตำบลเกาะลิบง อำเภอกันตัง จังหวัดตรัง • นางนิภา ปั้นเงิน : เป็นสมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบลแหลมกลัด จังหวัดตราด • นางนงนุช นิลพันธ์ ผู้แทนชุมชน กลุ่มฟื้นฟูเครื่องมือประมงยั่งยืน ตำบลจองถนน อำเภอเขาชัยสน จังหวัดพัทลุง • นาวสาวอุไร อับดุลลา และนางกัลยา ศรีรัตน์ ผู้หญิงอ่าวพังงากับบทบาทในการรักษาป่าชายเลนและชายฝั่ง เครือข่ายของกลุ่มออมทรัพย์จังหวัดพังงา ภาคีเครือข่ายโครงการขนาดเล็ก ดำเนินรายการโดย นางเรวดี ประเสริฐเจริญสุข มูลนิธิเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน
16.15-17.45 น.	ช่วงที่ 4 การเตรียมพร้อมรับภัยพิบัติและการตั้งรับปรับตัวของชุมชนชายฝั่งท่ามกลางการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ โดย • นางสาวภาวิณี อยู่ประเสริฐ ผู้แทนจากสำนักงานบรรเทาทุกข์และประชานามัยพิทักษ์ สภากาชาดไทย • นายประสาร สถานสถิตย์ โครงการเสริมสร้างความเข้มแข็งให้ประชาชนชายฝั่งทะเลเพื่อลดผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศในประเทศไทย มูลนิธิรักษ์ไทย

	• นายปัญญา หวังมาก จากชุมชนบ้านท่าคลอง อำเภอเกาะลันตา จังหวัดกระบี่ • นายสมเกียรติ บัญชาพัฒนาศักดา จากสภาวัดตะโหมด อำเภอตะโหมด จังหวัดพัทลุง • นางธิดา พงษ์อาสา ตัวแทนกลุ่มอนุรักษ์และฟื้นฟูพันธุ์ข้าวพื้นบ้าน บ้านนาปาขอ จังหวัดพัทลุง • นายไพสิทธิ์ พานพบ รองนายกองค์การบริหารส่วนตำบลท่าทราย จังหวัด นครศรีธรรมราช • นายสุรศักดิ์. อินทรประเสริฐ ต. ไม้รูด จ. ตราด โครงการเสริมสร้างความสามารถในการรับมือกับผลกระทบของการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศในพื้นที่ชายฝั่งเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ (BCR) ดำเนินรายการโดย ผศ.ดร.เยาวนิจ กิตติธรกุล มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์
18.30 – 21.00 น.	อาหารค่ำ และงานสังสรรค์
วันที่ 14 ธันวาคม 2555	
8.30 - 9.00 น.	สรุปประเด็นจากการสัมมนาวันที่ 1 โดยทีมงานจากมหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช
9.00 - 9.30 น.	บรรยายพิเศษ เรื่อง การผลักดันเรื่องสิทธิของชุมชนชายฝั่งในเวทีสากล โดย คุณเรวดี ประเสริฐเจริญสุข
9.30 – 11.30 น.	การระดมความคิดเห็น เรื่อง สิทธิชุมชนกับการจัดการทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่งอย่างยั่งยืน ในบริบทชุมชนสู่สากล ผู้ดำเนินรายการ อ.บำเพ็ญ เขียวหวาน และคุณเรวดี ประเสริฐเจริญสุข
11.30 - 12.00 น.	นำเสนอผลการอภิปรายในห้องย่อย ต่อเวทีรวม อภิปราย แลกเปลี่ยน และประมวลผลสรุป โดย มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช
12.00– 12.30 น.	กล่าวขอบคุณและปิดการสัมมนา โดย สมศักดิ์ พิริยโยธา ผู้เชี่ยวชาญด้านการจัดการป่าชายเลน กรมทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่ง
12.30- 13.30 น.	รับประทานอาหารกลางวัน และเดินทางกลับโดยสวัสดิภาพ

การเปิดงานสัมมนา

คำกล่าวต้อนรับ

โดย นายกฤติพงษ์ คงแข็ง
รองผู้ว่าราชการจังหวัดนครศรีธรรมราช

เรียน ท่านอธิบดีกรมทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่ง ท่านผู้มีเกียรติจากองค์การระหว่างประเทศหน่วยงานเอกชน สถาบันวิชาการ และภาคประชาสังคมและผู้เข้าร่วมการสัมมนาทุนท่าน

เนื่องจากท่านผู้ว่าราชการจังหวัดติดภาระกิจอันสำคัญยิ่ง จึงได้มอบหมายให้กระผมได้มาทำหน้าที่ต้อนรับทุกท่านแทน ทั้งนี้กระผม มีความยินดีเป็นอย่างยิ่ง ที่กรมทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่งโครงการป่าชายเลนเพื่ออนาคต และโครงการภาคีที่เกี่ยวข้อง ได้มาจัดสัมมนาแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระดับชาติ เรื่อง “การฟื้นฟูและอนุรักษ์ทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่ง” ที่จังหวัดนครศรีธรรมราช ในวันนี้

จังหวัดนครศรีธรรมราชมีพื้นที่ชายฝั่งทะเลยาวประมาณ 244 กิโลเมตร ทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่งมีทั้งป่าชายเลน ปะการัง และสัตว์นำจำนวนมาก ซึ่งเป็นทั้งพื้นที่ประกอบอาชีพของชุมชน พื้นที่พัฒนาอุตสาหกรรม จึงมีความสำคัญทางระบบนิเวศและเศรษฐกิจสังคมเป็นอย่างยิ่ง

ปัญหาของทรัพยากรชายฝั่งที่พบ คือ การกัดเซาะชายฝั่งทะเล ความขัดแย้งของผู้ใช้ประโยชน์ทรัพยากรนอกจากนี้ยังมีปัญหาเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ หรือภาวะโลกร้อนที่กำลังส่งผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม เศรษฐกิจและสังคม อย่างรุนแรงทั่วโลก ซึ่งในปัจจุบันนานาประเทศได้ตระหนักถึงความสำคัญของการฟื้นฟูดูแลรักษาทรัพยากรธรรมชาติให้มีความอุดมสมบูรณ์ เพื่อบรรเทาผลกระทบที่เกิดขึ้น

ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมมีความสำคัญต่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตและความเจริญของประชากรในจังหวัดนครศรีธรรมราช การมีทรัพยากรธรรมชาติอุดมสมบูรณ์และสิ่งแวดล้อมดี ย่อมทำให้ประชากรในจังหวัดมีคุณภาพชีวิตและความเป็นอยู่ที่ดี จังหวัดนครศรีธรรมราชได้มีนโยบายด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่ง-แวดล้อมของจังหวัดนครศรีธรรมราช ตามนโยบายรัฐบาลและกระทรวงมหาดไทย ปี พ.ศ.2552 – 2554 และมีแผนงานโครงการ ดังนี้

1. นโยบายสร้างความตระหนักในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้และสัตว์ป่า 4 โครงการได้แก่ โครงการแก้ไขปัญหาการกัดเซาะชายฝั่งทะเลโครงการพัฒนาป่าพรุควนเคร็งให้เป็นธนาคารน้ำของลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา โครงการแก้ไขปัญหาความเสื่อมโทรมของ

ทรัพยากรป่าไม้ชายฝั่ง ตลิ่ง ที่ดินของรัฐและราษฎร และโครงการป้องกันฟื้นฟูทรัพยากรป่าไม้โดยการมีส่วนร่วมของประชาชน

2. นโยบายจัดให้มีระบบป้องกัน รวมทั้งเตือนภัยและบรรเทาความเดือดร้อนแก่ผู้ประสบภัยธรรมชาติ ได้แก่ โครงการบูรณาการและเสริมสร้างศักยภาพในการป้องกันสาธารณภัย

3. นโยบายจัดทำระบบกำจัดขยะรวมและระบบน้ำเสียรวม

4. นโยบายส่งเสริมกลไกการบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมจังหวัด ได้แก่ การจัดทำแผนปฏิบัติการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมอย่างบูรณาการ และการติดตามประเมินผลการดำเนินงานด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมระดับจังหวัดอย่างต่อเนื่อง

อย่างไรก็ตามการจัดการทรัพยากรและการแก้ไขปัญหาสิ่งแวดล้อมนั้น หน่วยงานภาครัฐเพียงฝ่ายเดียวไม่สามารถจะดำเนินงานให้ประสบความสำเร็จได้ จึงจำเป็นต้องความร่วมมือจากภาคส่วนต่างๆ เช่น องค์การระหว่างประเทศ หน่วยงานเอกชน และที่สำคัญคือความร่วมมือจากภาคประชาชน

การดำเนินงานของโครงการนี้ มีการบูรณาการการทำงานของภาคส่วนต่างๆ ได้อย่างดี ซึ่งเป็นส่วนสำคัญให้งานด้านอนุรักษ์ทรัพยากรทางทะเลชายฝั่ง รวมถึงป่าชายเลนเกิดความยั่งยืน บรรลุเป้าหมายและวัตถุประสงค์มากขึ้น

ในนามจังหวัดนครศรีธรรมราช กระผมขอต้อนรับทุกท่านที่เข้าร่วมงานสัมมนาในครั้งนี้ด้วยความยินดียิ่ง และหวังว่าหน่วยงานต่างๆ ที่มาในวันนี้จะเป็นเครือข่ายความร่วมมือด้านสิ่งแวดล้อมเพื่อลูกหลานและประเทศของเราสืบไป

คำกล่าวรายงาน

โดย นาย สมศักดิ์ พิริยโยธา

ผู้เชี่ยวชาญด้านการจัดการทรัพยากรชายฝั่งและป่าชายเลน

เรียน ท่านอธิบดีกรมทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่ง

โครงการป่าชายเลนเพื่ออนาคตหรือที่รู้จักกันทั่วไปว่า Mangroves for the Future เป็นโครงการความร่วมมือด้านทรัพยากรชายฝั่งระดับภูมิภาคที่เริ่มดำเนินการตั้งแต่ปี พ.ศ. 2449 เพื่อระดมทุนช่วยเหลือใน 6 ประเทศที่ได้รับผลกระทบจากสึนามิ ได้แก่ อินเดีย มัลดีฟ เซย์เชล ศรีลังกา อินโดนีเซีย และประเทศไทย ซึ่งได้รับการสนับสนุนหลักจากรัฐบาลประเทศนอร์เวย์ สวีเดน และเดนมาร์ก โดยแต่ละประเทศได้แต่งตั้งคณะกรรมการประสานความร่วมมือระดับชาติด้านนิเวศป่าชายเลนเพื่ออนาคต ขึ้นเพื่อทำหน้าที่ประสานและชี้แนะการดำเนินงานของโครงการในระดับชาติ สำหรับประเทศไทยได้มีการแต่งตั้งคณะกรรมการฯ โดยมีอธิบดีกรมทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่งเป็นประธานและคณะกรรมการฯมาจากหลายหน่วยงานประกอบด้วยคณะที่ปรึกษา ผู้แทนจากภาครัฐ ภาคการศึกษา องค์กรพัฒนาเอกชน องค์การระหว่างประเทศ และภาคเอกชน รวมทั้งสิ้น 22 หน่วยงาน

ในการนี้กรมทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่ง โครงการป่าชายเลนเพื่ออนาคตได้ร่วมกับโครงการเสริมสร้างความสามารถในการรับมือกับผลกระทบของการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศในพื้นที่ชายฝั่งเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ โครงการเสริมสร้างชุมชนชายฝั่งเข้มแข็งปรับตัวต่อการเปลี่ยนแปลง ภูมิอากาศในประเทศไทยและอินโดนีเซีย โครงการเพิ่มศักยภาพการปรับตัวของชุมชนชายฝั่งที่เสี่ยงต่อการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศและภาคีที่เกี่ยวข้อง ได้สร้างความร่วมมือทั้งด้านกำลังทุน กำลังความรู้ การสนับสนุนต่างๆ เพื่อให้เกิดการบูรณาการการทำงานร่วมกันอย่างเป็นรูปธรรม ในการสัมมนา

แลกเปลี่ยนเรียนรู้ระดับชาติ เรื่อง การฟื้นฟูและอนุรักษ์ทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่ง ครั้งนี้
มีวัตถุประสงค์ ดังนี้

1. เพื่อนำเสนอองค์ความรู้และภูมิปัญญาในการฟื้นฟู อนุรักษ์ทรัพยากรทะเลและชายฝั่งและการตั้งรับปรับตัวของชุมชนชายฝั่งท่ามกลางการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ
2. เพื่อสนับสนุน ส่งเสริมเครือข่ายความร่วมมือหน่วยงานภาครัฐและประชาชนในการจัดการและอนุรักษ์ทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่ง การตั้งรับปรับตัวของชุมชนชายฝั่งท่ามกลางการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ

การจัดสัมมนาครั้งนี้ มีกำหนดระยะเวลา 2 วัน ตั้งแต่วันที่ 13-14 ธันวาคม 2555 โดยมี ผู้แทนหน่วยงานต่าง และภาคีเครือข่ายอนุรักษ์จากจังหวัดต่างๆ เข้าร่วมประชุมประมาณ 220 คนในการประชุม

ประกอบด้วย ภาคการบรรยายพิเศษ ภาคเวทีแลกเปลี่ยนประสบการณ์และการระดมความคิดเห็นจากการปฏิบัติงานในพื้นที่ โดยได้รับความอนุเคราะห์จากผู้ทรงคุณวุฒิและวิทยากรจากสภากาชาดไทย โครงการเพิ่มศักยภาพการปรับตัวของชุมชนชายฝั่งที่เสี่ยงต่อการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ ศูนย์ฝึกอบรมวนศาสตร์ชุมชนแห่งภูมิภาคอาเซียแปซิฟิก มหาวิทยาลัยลงขลานครินทร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช มูลนิธิเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน บัดนี้ได้เวลาสมควรแล้ว ขอเรียนเชิญท่านอธิบดีกรมทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่งกล่าวเปิดการสัมมนา

คำกล่าวเปิด

โดย นายนพพล ศรีสุข
อธิบดีกรมทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่ง

เรียน ท่านรองผู้ว่าราชการจังหวัด รองผู้อำนวยการสำนักงานบรรเทาทุกข์และประชานามัยพิทักษ์ สภากาชาดไทย ประธานโครงการเพิ่มศักยภาพการปรับตัวของชุมชนชายฝั่งที่เสี่ยงต่อการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ คณะกรรมการประสานความร่วมมือระดับชาติด้านนิเวศป่าชายเลนเพื่ออนาคต วิทยากรจากศูนย์ฝึกอบรมวนศาสตร์ชุมชนแห่งภูมิภาคอาเซียแปซิฟิก สถาบันสิ่งแวดล้อมไทย มูลนิธิเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ผู้แทนองค์การบริหารส่วนท้องถิ่นจากจังหวัดนครศรีธรรมราช ตรัง ระนอง พังงา กระบี่ และตราด ผู้นำชุมชน และ ผู้เข้าร่วมการ สัมมนาทุกท่าน

กระผมในฐานะประธานคณะกรรมการประสานความร่วมมือระดับชาติด้านนิเวศป่าชายเลนเพื่ออนาคต และผู้แทนจากกรมทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่ง มีความยินดีอย่างยิ่งที่ได้เห็นความร่วมมือจากองค์การระหว่างประเทศ ภาครัฐ สถาบันการศึกษา ภาคองค์กรเอกชน และภาคประชาชน จำนวน 24 องค์กร รวมประมาณ 220 ท่าน ที่ได้เข้ามามีส่วนร่วมในการจัดสัมมนาภายใต้โครงการป่าชายเลนเพื่ออนาคต ในครั้งนี้ เป็นจุดเริ่มต้นที่ได้เห็นถึงการสนับสนุน และความร่วมมืออย่างเป็นรูปธรรมในการอนุรักษ์ทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่ง ทุกองค์กรและทุกชุมชนถือเป็นเครือข่ายที่มีความสำคัญ และเป็นพลังในการขับเคลื่อนงานด้านการฟื้นฟูและอนุรักษ์ทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่งไปสู่ความสำเร็จ กรมทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่ง เป็นหน่วยงานที่มีภารกิจเกี่ยวกับการอนุรักษ์ ฟื้นฟู บริหารจัดการทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่งรวมทั้งป่าชายเลนเพื่อให้เกิดความสมดุลและยั่งยืนของทรัพยากรธรรมชาติ และเป็นการเสริมสร้างความมั่นคงทางสังคมเศรษฐกิจของ

ประเทศ ในการดำเนินงานโครงการป่าชายเลนเพื่ออนาคต ได้กำหนดทิศทางการดำเนินงาน และเป้าหมายเพื่อนำพาทรัพยากรธรรมชาติสู่ความยั่งยืน ซึ่งสอดคล้องกับการดำเนินงานของกระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม และกรมทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่ง

อีกประการหนึ่งกรมทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่งยินดีที่จะทำหน้าที่เป็นศูนย์กลางประสานงานความร่วมมือระหว่างเครือข่าย ถึงแม้โครงการนี้จะมีกำหนดระยะเวลาสิ้นสุดโครงการ กรมฯ ก็มีความยินดีที่จะทำงานร่วมกับภาคีเครือข่าย และจะพยายามผลักดันหน่วยงานที่เกี่ยวข้องให้เข้ามาทำงานร่วมกันอย่างต่อเนื่อง

การสัมมนาครั้งนี้เป็นโอกาสดีที่ท่านทั้งหลายที่มาจากหลายหน่วยงานได้มาร่วมพูดคุยแลกเปลี่ยนความคิดเห็น และเรียนรู้ข้อมูลการดำเนินงานด้านการฟื้นฟู และอนุรักษ์ทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่งร่วมกัน ขอขอบคุณคณะผู้จัดสัมมนา ขอขอบคุณวิทยากร และผู้ทรงคุณวุฒิทั้งหลายที่ได้มาร่วมในวันนี้ ขอให้การจัดสัมมนาในครั้งนี้สำเร็จตามวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้ สมกับแนวคิด “ชุมชนชายฝั่ง รวมพลังฟื้นป่า นวัตกรรมล้ำค่า ฝ่าวิกฤตโลกร้อน” บัดนี้ ได้เวลาอันสมควรแล้วกระผมก็ขอเปิดการประชุมสัมมนาแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระดับชาติ เรื่อง การฟื้นฟูและอนุรักษ์ทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่ง

คำบรรยายพิเศษ

เรื่อง การเตรียมความพร้อมและการตั้งรับปรับตัวของชุมชนชายฝั่งท่ามกลางการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ

โดย นายแพทย์พิชิต ศิริวรรณ
รองผู้อำนวยการสำนักบรรเทาทุกข์และประชานามัยพิทักษ์ สภากาชาดไทย และประธานโครงการเพิ่มศักยภาพการปรับตัวของชุมชนชายฝั่งที่เสี่ยงต่อการเปลี่ยนแปงภูมิอากาศ (INCA)

เรียน ท่านผู้มีเกียรติที่เข้าร่วมการสัมมนาแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระดับชาติการฟื้นฟูและอนุรักษ์ทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่ง

สำนักงานบรรเทาทุกข์และประชานามัยพิทักษ์ เป็นหน่วยงานหน่วยหนึ่งของสภากาชาดไทย ที่มีหน้าที่ในการบรรเทาทุกผู้ประสบภัย ตั้งแต่การเตรียมพร้อมรับมือภัยพิบัติ ไปจนกระทั่งถึงการตอบสนองต่อภัยพิบัติและฟื้นฟูชุมชนที่ประสบภัยพิบัติ ซึ่งปัจจุบันการเปลี่ยนแปลงของสภาพภูมิอากาศ ก็ได้ส่งผลกระทบต่อระบบนิเวศและวิถีความเป็นอยู่ ของผู้คนในหลายภูมิภาคทั่วโลก ประเทศไทยเองก็มีแนวโน้มที่จะประสบภัยเกี่ยวกับสภาพภูมิอากาศมากขึ้น ไม่ว่าจะเป็นในรูปของภัยพิบัติภัยธรรมชาติต่างๆ ไปจนกระทั่งถึงการส่งผลกระทบต่อระบบนิเวศ

การดำรงชีวิตของชุมชนที่เห็นได้ชัดเจนว่าจะมีผลกระทบที่รุนแรงเพิ่มมากขึ้นต่อเรื่องของผลผลิตทางการเกษตร ด้านการประมง และปศุสัตว์ และก็การลดลงของทรัพยากรธรรมชาติต่างๆ ทั้งน้ำ ทั้งพืชและสัตว์ทางธรรมชาติ ซึ่งส่งผลถึงความมั่นคงทางอาหารและทำให้เกิดความบอบบางของชุมชน ชุมชนชายฝั่งเป็นชุมชนที่มีวิถีชีวิตแบบพึ่งพาอาศัยทรัพยากรธรรมชาติที่หลากหลายในพื้นที่ ทำให้ได้รับผลกระทบที่รุ่นแรงหลายด้านจากการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ เพราะว่าลักษณะทางกายภาพของชุมชนเหล่านี้ มีลักษณะที่เปิดรับต่อปัจจัยเสี่ยงต่อการศูนย์เสียเมื่อเกิดภัยพิบัติสูง ทำให้ชุมชนชายฝั่งเป็นชุมชนที่มีความเปราะบางสูง หากไม่ได้มีการเตรียมพร้อมรับมือกับภัยพิบัติอย่างดีพอ

การดุลเสริมให้ชุมชนชายฝั่งได้มีความตระหนักและมีการปรับตัวต่อการเปลี่ยนแปลงจะทำให้ชุมชนมีความพร้อมที่จะรับมือกับการเปลี่ยนแปลงสามารถพึ่งพาและฟื้นฟูตนเองได้และยังช่วยลดความสูญเสียในกรณีที่เกิดภัยพิบัติ ทำให้ชุมชนดำรงชีวิตอยู่ได้ในพื้นที่ชายฝั่งได้อย่างเกิดการเรียนรู้และปรับตัวในการเตรียมพร้อมอยู่ตลอดเวลา ทิศทางและนโยบายในการพัฒนาต่างๆ ต้องคำนึงถึงความยั่งยืนของระบบนิเวศและการมีส่วนร่วมของประชาชน มิฉะนั้นก็จะยิ่งทำให้เกิดความเสี่ยงและความเปราะบางของชุมชนต่างๆ มากยิ่งขึ้นไปอีก

สภากาชาดไทยในฐานะเป็นหน่วยงานที่มีบทบาทในการจัดการภัยพิบัติ ก็ได้ตระหนักถึงความจำเป็นในเรื่องนี้ ในเรื่องของการที่จะคำนึงถึงผลกระทบของการเปลี่ยนแปลงของสภาพภูมิอากาศที่จะมาเชื่อมโยงกับการจัดการภัยพิบัติ ทางสภากาชาดไทยก็ได้ร่วมมือกับทางกรมป้องกันและบรรเทาสาธารณภัยมูลนิธิเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน และศูนย์เครือข่ายงานวิเคราะห์วิจัยและฝึกอบรมการเปลี่ยนแปลงของโลกประจำภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ หรือที่เรียกกันสั้นๆ ว่า “ซี สตาร์ท”

ได้ร่วมมือดำเนินโครงการเพิ่มศักยภาพของการปรับตัวของชุมชนชายฝั่งที่เสี่ยงต่อการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ หรือเราเรียกชื่อสั้นๆ ว่าโครงการ INCA เป็นการนำร่องแนวทางในการเชื่อมโยงในการทำงานในด้านการรับมือในด้านภัยพิบัติและก็เชื่อมโยงเข้ากับประเด็นการเปลี่ยนแปลงของสภาพภูมิอากาศเข้าด้วยกัน โดยได้รับสนับสนุนจากกองทุนสิ่งแวดล้อมโลกและโครงการพัฒนาแห่งสหประชาชาติ โครงการนี้ก็มีพื้นที่ทำงานในจังหวัดนครศรีธรรมราช พัทลุง และตรัง สำหรับรายละเอียดและประสบการณ์ของโครงการ INCA ดังกล่าวก็จะได้นำมาแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกับภาคีอื่นๆ ในเวทีครั้งนี้ด้วย

เวทีสัมมนาแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระดับชาติครั้งนี้ น่าจะเป็นช่องทางสำคัญอีกช่องทางหนึ่งของคนที่ทำงานในด้านนี้ และก็คนในชุมชนชายฝั่งในการที่จะนำข้อมูลเชิงประจักษ์ ที่เกิดขึ้นในพื้นที่นำมาเสนอให้ผู้ที่มีส่วนกำหนดนโยบาย นำไปผลักดันให้เกิดการเตรียมพร้อมรับมือกับภัยพิบัติจากการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศให้เป็นส่วนหนึ่งในนโยบายและแผนงานการจัดการภัยพิบัติที่มีอยู่ในปัจจุบัน โดยเน้นหนักที่การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างชุมชนและภาคส่วนต่างๆของสังคม และที่สำคัญที่สุดก็คือเปิดโอกาสให้ชุมชนชายฝั่งได้มีโอกาสในการผลักดันส่งเสริมและพัฒนาพื้นที่อย่างเป็นไปตามความต้องการอย่างแท้จริงของชุมชนอย่างยั่งยืนและมีความยืดหยุ่นโดยผสมผสานองค์ความรู้ท้องถิ่นที่มีอยู่เดิมกับวิทยาการและเทคโนโลยีที่เหมาะสม เพื่อให้สามารถดำเนินชีวิตอยู่ในชุมชนของตนเองได้ โดยสามารถลดความเสี่ยงที่จะเกิดขึ้นและปรับตัวรับมือกับสภาพการเปลี่ยนแปลงต่อไปในอนาคต

การสัมมนาในวันนี้จึงถือเป็นการประกาศเจตนารมณ์ในการร่วมมือทำงานเตรียมพร้อมรับมือภัยพิบัติฟื้นฟูและอนุรักษ์ทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่งเพื่อสังคมที่มีภูมิคุ้มกันต่อการเปลี่ยนแปลงและการพัฒนาที่ยั่งยืนต่อไปในอนาคต

ส่วนที่ 1

การแลกเปลี่ยนประสบการณ์และนวัตกรรมจากการปฏิบัติงานในพื้นที่ : การฟื้นฟูป่าชายเลนกับการบริหารจัดการบนฐานระบบนิเวศและความร่วมมือพหุพาคี

ส่วนที่ 1

การแลกเปลี่ยนประสบการณ์และนวัตกรรมจากการปฏิบัติงานในพื้นที่ : การฟื้นฟูป่าชายเลนกับการบริหารจัดการบนฐานระบบนิเวศและความร่วมมือพหุพาคี

การสัมมนาในส่วนนี้มี นางสาวสมหญิง สุนทรวงษ์ จากศูนย์ฝึกอบรมวนศาสตร์ชุมชนแห่งภูมิภาคอาเซียแปซิฟิก เป็นผู้ดำเนินรายการ ซึ่งมีผู้ร่วมนำเสนอประสบการณ์จาก 4 พื้นที่ คือจังหวัดสุราษฎร์ธานี ตราด ตรังและอ่าวพังงาในพื้นที่จังหวัดพังงาและภูเก็ต จำนวน 4 ท่าน จากภาครัฐองค์กรพัฒนาเอกชนและผู้แทนชุมชน โดยรายละเอียดของบทเรียนจากแต่ละพื้นที่จะอยู่ในส่วนเอกสารประกอบการสัมมนาส่วนที่ 1

นวัตกรรม (Innovation)

การทำสิ่งต่างๆด้วยวิธีใหม่ๆ สิ่งใหม่ รวมถึงการเปลี่ยนแปลงทาง ความคิด การผลิต และกระบวนการ เพื่อนำไปใช้ให้เกิดประโยชน์ได้จริงในด้านต่างๆ

ผู้เข้าร่วมทั้งห้าท่านเป็นผู้ที่มีบทบาทสำคัญที่ทำการขับเคลื่อนการจัดการและฟื้นฟูระบบนิเวศป่าชายเลนและทรัพยากรชายฝั่งในโครงการนำร่องของโครงการป่าชายเลนเพื่ออนาคตผ่านรูปแบบโครงการขนาดใหญ่และกองทุนโครงการขนาดเล็ก ผู้เข้าร่วมได้นำเสนอในประเด็นที่น่าสนใจ สรุปได้ดังนี้

ฟื้นฟูนากุ้งร้าง การบูรณาการการจัดการร่วมกันระหว่างกรมทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่งและเครือข่ายอนุรักษ์อ่าวบ้านดอน จังหวัดสุราษฎร์ธานี

นายอภิชัย เอกวนากุล ผู้อำนวยการส่วนบริหารจัดการป่าชายเลนที่ 1 (ชลบุรี) กรมทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่ง ได้สรุปแนวทางสำคัญที่เป็นกิจกรรมของกรมทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่ง 3 กิจกรรมหลัก คือ กิจกรรมการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าชายเลนที่เหลืออยู่ให้คงความอุดมสมบูรณ์อย่างยั่งยืน กิจกรรมการฟื้นฟูทรัพยากรป่าชายเลนในพื้นที่เสื่อมโทรมโดยงบประมาณของกรมทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่ง และกิจกรรมส่งเสริมพัฒนาโดยการส่งเสริมให้ประชาชนในท้องถิ่นมีส่วนร่วมกับการจัดการทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่งร่วมกับเจ้าหน้าที่ของภาครัฐ โดยใช้กิจกรรมต่างๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่งการปลูกป่าชายเลนในบริเวณนากุ้งร้างท้องที่จังหวัดสุราษฎร์ธานี ซึ่งเคยมีประสบการณ์ในการปฏิบัติงานร่วมกับชุมชน

นายประมวล รัตนานุพงศ์ ประธานเครือข่ายอนุรักษ์ป่าชายเลนอ่าวบ้านดอน จังหวัดสุราษฎร์ธานี ได้นำเสนอประสบการณ์ในการรวมกลุ่มคนในชุมชน เพื่อแก้ไขปัญหาการเสื่อมโทรมของทรัพยากรป่าชายเลนที่เสื่อมโทรมจากการเปลี่ยนแปลงไปทำการเพาะเลี้ยงสัตว์ ซึ่งมีผลกระทบและสร้างความเสียหายให้ชุมชนในท้องถิ่นของ จังหวัดสุราษฎร์ธานี การดำเนินงานได้รับการสนับสนุนจากทั้งหน่วยงานภาครัฐและองค์กรพัฒนาเอกชนหลายองค์กร จนประสบความสำเร็จเป็นอย่างดี

การบริหารจัดการป่าชายเลนชุมชนบ้านน้ำราบ และการจัดการทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่ง เชิงภูมินิเวศ (เขตเล-เสบ้าน): การจัดการความขัดแย้งรัฐ กับชุมชน

นางสาวดาวรรณ สันหลี จากมูลนิธิอันดามัน จังหวัดตรัง ได้นำเสนอประสบการณ์การทำงานที่ผ่านมาร่วมกับมูลนิธิอันดามันและหน่วยงานต่างๆในท้องที่จังหวัดตรัง เพื่อการบริหารจัดการป่าชายเลนชุมชน ซึ่งนอกจากจะเป็นการฟื้นฟูทรัพยากรป่าชายเลนของชุมชนแล้ว ยังพยายามแก้ไขความขัดแย้งระหว่างรัฐกับชุมชนเกี่ยวกับสิทธิในการจัดการป่าชายเลน

ศูนย์เรียนรู้ชุมชน: นวัตกรรมการสร้างความเข้มแข็งเครือข่ายป่าชุมชนในการจัดการทรัพยากรชายฝั่ง

นางสาวกชกร ลอยสมุทร จากศูนย์ฝึกอบรมวนศาสตร์ชุมชนภาคพื้นศูนย์ฝึกอบรมวนศาสตร์ชุมชนแห่งภูมิภาคอาเซียแปซิฟิกได้นำเสนอเกี่ยวกับประสบการณ์ในการจัดตั้งศูนย์เรียนรู้ชุมชนเกี่ยวกับการจัดการทรัพยากรป่าชายเลนที่บ้านเปร็ดในจังหวัดตราด ซึ่งนับได้ว่าเป็นนวัตกรรมในการสร้างความเข้มแข็งให้เครือข่ายป่าชุมชนชายเลนในการจัดการทรัพยากรชายฝั่ง ซึ่งควรต่อการขยายผลการปฏิบัติงานไปประยุกต์ใช้ในชุมชนนั้นๆ ต่อไป

สถานการณ์ป่าชายเลนและทรัพยากรชายฝั่งในพื้นที่ภูเก็ตและอ่าวพังงาท่ามกลางจากอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวทางน้ำโลก

นายพิเชษฐ์ ปานคำ จากโครงการความมั่นคงทางด้านอาหารของชุมชนชายฝั่งอ่าวพังงา อำเภอตะกั่วทุ่ง ได้นำเสนอประสบการณ์การทำงานร่วมกับชุมชนชายฝั่งโดยเฉพาะอย่างยิ่งในจังหวัดพังงาและภูเก็ตต่อการจัดการทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่ง เพื่อแก้ไขปัญหาการทำลายทรัพยากรป่าชายเลนหลายด้าน ส่วนใหญ่เป็นการต้องการใช้ประโยชน์ที่ดินเพื่อการพัฒนาเป็นแหล่งท่องเที่ยวและการสร้างที่พัก รวมทั้งสิ่งก่อสร้างต่างๆ ได้มีการทำกิจกรรมต่างๆ หลายด้านโดยเน้นการใช้วิถีชีวิตและประเพณีท้องถิ่นในบางด้านอีกด้วย

การนำเสนอในประเด็นนี้สามารถสรุปเนื้อหาสาระที่สำคัญได้ 4 ด้าน ดังนี้

1. สถานการณ์ป่าชายเลนของประเทศไทย พื้นที่ป่าชายเลนในประเทศไทยมีแนวโน้มว่าลดลงและเสื่อมโทรมจากอดีตเป็นอย่างมาก ทั้งนี้เนื่องจากกิจกรรมต่างๆ ที่เกี่ยวข้องดังนี้

1.1 การให้สัมปทานการทำป่าชายเลน โดยพบว่ามักดำเนินการไม่เป็นไปตามหลักวิชาการป่าไม้และระเบียบที่เกี่ยวข้อง แต่ในปัจจุบันนี้ได้มีการยกเลิกการให้สัมปทานการทำป่าชายเลนไปแล้วตั้งแต่ปี พ.ศ. 2539

1.2 การเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำ กิจกรรมนี้สร้างความเสียหายแก่ป่าชายเลนเป็นอย่างมาก โดยหวังผลทางด้านเศรษฐกิจ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในช่วงปี พ.ศ. 2528-2534 ที่มีการเปลี่ยนแปลงพื้นที่ป่าชายเลนไปทำการเลี้ยงกุ้งแชบ้วยและกุ้งกุลาดำอย่างกว้างขวาง

1.3 การบุกรุกซื้อขายที่ดิน ในชุมชนบางแห่งมีการบุกรุกเปลี่ยนแปลงพื้นที่ป่าชายเลนเพื่อดำเนินกิจกรรมอื่นๆ เช่น การสร้างที่อยู่อาศัยของชุมชน การสร้างท่าเทียบเรือ การประกอบอาชีพเพาะปลูกพืชเกษตร ฯลฯ ซึ่งมักมีการซื้อขายที่ดินให้แก่ผู้อื่นอีกด้วย

1.4 นโยบายของภาครัฐ การพัฒนาทางด้านเศรษฐกิจของประเทศบางด้านอ้างความจำเป็นต่อการใช้ประโยชน์พื้นที่ป่าชายเลน. ซึ่งมักได้รับการเห็นชอบและสนันสนุนจากภาครัฐ เช่น การสร้างโรงงานอุตสาหกรรม การขยายตัวของอุตสาหกรรมท่องเที่ยว การตัดถนนและสร้างทางคมนาคม ฯลฯ โดยขาดการมีส่วนร่วมของชุมชนอย่างแท้จริง

1.5 การขัดแย้งของชุมชน ความต้องการใช้ประโยชน์จากป่าชายเลนในบางชุมชนมีแนมโน้มที่สูงขึ้นเรื่อยๆ ทำให้เกิดการขัดแย้งกันเองระหว่างคนในชุมชนที่ต้องการอนุรักษ์พื้นที่หรือมีความคิดเห็นที่ไม่สอดคล้องกัน นอกจากนี้ยังอาจมีคนนอกชุมชนที่ต้องการใช้ประโยชน์จากป่าชายเลนอีก ทำให้เกิดการขัดแย้งกันมากขึ้น

1.6 การขาดการช่วยเหลือสนับสนุน ในบางชุมชนมีการรวมกลุ่มกันของผู้ที่เห็นคุณค่าและความสำคัญของป่าชายเลน เพื่อทำการอนุรักษ์พื้นที่ แต่ไม่สามารถรวมตัวกันได้อย่างเข้มแข็งและไม่ประสบผลสำเร็จเท่าที่ควร เนื่องจากขาดแคลนการช่วยเหลือและสนับสนุนจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ทำให้ไม่สามารถดำเนินกิจกรรมได้ตามที่ต้องกากร

2. หน่วยงาน/องค์กรภาคีการจัดการป่าชายเลนของแต่ละพื้นที่มีเป้าหมายและวัตถุประสงค์ที่แตกต่างกันไป ซึ่งจำเป็นที่ต้องใช้ทรัพยากรต่างๆ ที่เกี่ยวข้องทั้งบุคลากร ความรู้ วิชาการ เทคโนโลยี วัสดุ อุปกรณ์ ตลอดจนงบประมาณจึงควรเน้นความร่วมมือของหน่วยงาน/องค์กรค์ภาคีที่เกี่ยวข้องตามความเหมาะสม ซึ่งได้แก่

2.1 ชุมชนในท้องถิ่น มีความจำเป็นและสำคัญที่สุดต่อความสำเร็จของการจัดการป่าชุมชนในพื้นที่ เนื่องจากมีความใกล้ชิดและเกี่ยวข้องกับป่าชายเลนเป็นอย่างมาก ในชุมชนที่มีการรวมกลุ่มกันอย่างเข้มแข็งอย่างแท้จริงมักประสบผลสำเร็จเป็นอย่างดี แม้จะขาดการช่วยเหลือจากหน่วยงานอื่นๆ ก็ตาม นอกจากนี้ยังได้มีการสร้างเครือข่ายของชุมชน ทำให้เกิดความเข้มแข็งต่อการดำเนินงานมากยิ่งขึ้น

2.2 หน่วยงานท้องถิ่น ในปัจจุบันนี้หน่วยงานท้องถิ่นหรือองค์การบริหารส่วนตำบล องค์การบริหารส่วนจังหวัดและสำนักงานเทศบาลท้องที่ได้รับอำนาจและหน้าที่จากภาครัฐในการส่งเสริมและสนับสนุนการจัดการป่าชายเลนของชุมชนอยู่แล้ว หากหน่วยงานท้องถิ่นเหล่านี้ให้ความสำคัญต่อการจัดการป่าชายเลนอย่างจริงจัง จะเป็นกำลังสำคัญยิ่งต่อการสนับสนุนการดำเนินงานของชุมชน

2.3 หน่วยงานภาคราชการ นอกจากกรมทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่งที่ได้รับมอบหมายให้มีหน้าที่รับผิดชอบต่อการบริหารจัดการป่าชายเลนโดยตรงแล้ว ยังมีหน่วยงานภาครัฐอีกหลายหน่วยงานที่ต้องรับผิดชอบต่อการบริหารจัดการพื้นที่ป่าชายเลนและการพัฒนาคุณภาพชีวิตของคนในชุมชนป่าชายเลน เช่น กรมป่าไม้ กรมอุทยานแห่งชาติ สัตว์ป่าและพันธุ์พืช กรมประมง กรมเจ้าท่า กรมการพัฒนาชุมชน กรมส่งเสริมการเกษตร ฯลฯ ซึ่งหน่วยงานเหล่านี้ควรมีแผนบูรณาการจัดการป่าชายเลนในพื้นที่ร่วมกันให้เป็นรูปธรรมอย่างแท้จริง

2.4 องค์กรพัฒนาเอกชน(NGOในอดีตที่ผ่านมาจนถึงปัจจุบันพบว่าองค์กรพัฒนาเอกชนหลายองค์กร เช่น มูลนิธิรักษ์ไทย สถาบันสิ่งแวดล้อมไทย มูลนิธิเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน มูลนิธิอันดามัน ฯลฯ เข้ามามีบทบาทและส่วนร่วมกับชุมชนชายฝั่งในบางท้องถิ่นเพื่อดำเนินกิจกรรมต่างๆ หลายด้านทั้งที่เกี่ยวข้องกับการจัดการป่าชายเลนโดยตรง เช่น การปลูกป่า การอนุรักษ์พื้นที่ การจัดการป่าชุมชน ฯลฯ รวมทั้งยังมีกิจกรรมอื่นๆ ที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาคุณภาพชีวิตของชุมชนชายฝั่ง เช่น การส่งเสริมอาชีพทางการประมง การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ การจัดการความรู้ การป้องกันรักษาชายฝั่ง เป็นต้น

2.5 หน่วยงานภาคธุรกิจ กระแสการดำเนินงานของหน่วยงานภาคธุรกิจในด้านความรับผิดชอบต่อสังคม (Coporate Social Responsibility : CSR) กำลังได้รับการยอมรับและมีการดำเนินงานกันอย่างกว้างขวางมากยิ่งขึ้น ซึ่งพบว่า หน่วยงานภาคธุรกิจหลายแห่ง เช่น การปิโตรเลียมแห่งประเทศไทย บริษัทในเครือเจริญโภคภัณฑ์ (CP) การไฟฟ้าแห่งประเทศไทย ฯลฯ ต่างให้การสนับสนุนการบริหารจัดการป่าชายเลนของทั้งภาครัฐและชุมชนในหลายพื้นที่

3. นวัตกรรมการจัดการป่าชายเลนซึ่งการจัดการป่าชายเลนที่ผ่านมา นอกจากจะมีการใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นและความรู้ทางด้านวิชาการดำเนินการอยู่แล้วก็ตาม หากจะให้บังเกิดความมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้นควรจะให้มีการพิจารณานวัตกรรม อันได้แก่ความรู้ แนวคิดหรือเทคโนโลยีใหม่ๆ ของชุมชนเข้ามาช่วยดำเนินการอีกด้วย ซึ่งควรดำเนินการดังนี้

3.1 การแก้ปัญหาของชุมชน ในแต่ละชุมชนอาจมีปัญหาของป่าชายเลนที่แตกต่างกันไปจึงควรมีการทบทวนปัญหาร่วมกัน โดยการใช้ข้อมูลที่มีอยู่ในชุมชนเป็นต้นทุนผนวกกับข้อมูลที่ได้จากประสบการณ์และ

บทเรียนของชุมชนอื่นๆ เพิ่มเติม เพื่อนำมาประกอบการคิดและวิเคราะห์ต่อการแก้ไขปัญหาของชุมชนร่วมกัน เพื่อหาทางแก้ไขหรือดำเนินการให้เหมาะสม

3.2 การวางแผนดำเนินงาน การปรับปรุงหรือแก้ไขปัญหาป่าชายเลนในท้องถิ่นต้องมีการวางแผนดำเนินการให้เหมาะสม และเชื่อมโยงกันในกิจกรรมต่างๆ ซึ่งอาจจำเป็นต้องใช้แนวคิด วิธีการหรือสิ่งใหม่ๆ เพิ่มเติมจากที่เคยดำเนินการอยู่แล้ว เพื่อให้การดำเนินงานมีคุณค่าและประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น ทั้งนี้ จำเป็นต้องผ่านกระบวนการมีส่วนร่วมและการยอมรับของชุมชนในท้องถิ่น

3.3 การจัดการองค์ความรู้การดำเนินงานในกิจกรรมต่างๆ จำเป็นต้องมีการเก็บรวบรวมไว้เป็นระยะๆ มีการจัดหมวดหมู่ให้เหมาะสม ทั้งนี้เพื่อการถ่ายทอดความรู้เหล่านี้ไปยังคนในชุมชนให้มีความรู้และความเข้าใจที่ถูกต้องและสอดคล้องกัน รวมทั้งการเผยแพร่ไปยังชุมชนข้างเคียงและสังคม.เพื่อนำไปใช้ประโยชน์ตามความเหมาะสมและแพร่หลายยิ่งขึ้น

3.4 การใช้ผู้นำท้องถิ่น การใช้นวัตกรรมการจัดการป่าชายเลนในแต่ละชุมชนจะประสบผลสำเร็จเป็นอย่างยิ่ง ถ้าได้รับการช่วยเหลือสนับสนุน รวมทั้งการมีส่วนร่วมของผู้นำท้องถิ่น ซึ่งผู้นำควรต้องเข้ามีส่วนร่วมในกิจกรรมต่างๆ อยู่เสมอ มีความเสียสละเห็นแก่ประโยชน์ส่วนรวมเป็นหลัก มีความเข้มแข็งและมีจุดยืน รวมทั้งมีความสามารถในการประสานงานและดำเนินการร่วมกับคนในท้องถิ่น และหน่วยงานภายนอกได้เป็นอย่างดี

3.4 ความเหมาะสมของนวัตกรรม การนำนวัตกรรมมาใช้ในการจัดการป่าชายเลนของทุกท้องถิ่นจำเป็นต้องคำนึงถึงความเหมาะสมและความเป็นไปได้ต่อการดำเนินงานที่เป็นรูปธรรม โดยเฉพาะอย่างยิ่งความสอดคล้องกับขนบธรรมเนียมและประเพณีของท้องถิ่นที่อาจมีรายละเอียดและข้อจำกัดอยู่บ้างรวมทั้งศักยภาพในด้านอื่นๆ เช่น งบประมาณ สภาพทางกายภาพของพื้นที่ ฯลฯ

4. กิจกรรมการจัดการป่าชายเลน การดำเนินกิจกรรมการจัดการป่าชายเลนของแต่ละชุมชนหรือท้องถิ่นอาจมีความสำคัญและแตกต่างกันไปตามความต้องการและสถานการณ์ของแต่ละชุมชน กิจกรรมบางด้านอาจเป็นนวัตกรรมของชุมชน แต่บางด้านอาจมีการดำเนินการกันอยู่แล้วตามปกติ กิจกรรมที่สำคัญได้แก่

4.1 การปลูกและบำรุงรักษาป่า เป็นกิจกรรมที่เกือบทุกชุมชนมีการดำเนินการกันอยู่แล้วในพื้นที่ป่าเสื่อมโทรมหรือบริเวณเลนงอกใหม่ อย่างไรก็ตามความสำเร็จอาจมีแตกต่างกันไป ทั้งนี้ควรคำนึงถึงชนิดพันธุ์ไม้ที่เหมาะสมต่อการปลูกและบำรุงรักษา ไม่ควรเน้นแต่เฉพาะไม้ที่มีค่าทางเศรษฐกิจแต่เพียงอย่างเดียว ควรคำนึงถึงพันธุ์ไม้ที่เหมาะสมกับระบบนิเวศประกอบการตัดสินใจด้วย

4.2 การปลูกป่าในนากุ้งร้างแบบผสมผสาน การเปลี่ยนแปลงพื้นที่ป่าชายเลนเพื่อเพาะเลี้ยงกุ้งของบางท้องที่อย่างกว้างขวางในอดีต ก่อให้เกิดความเสียหายอย่างรุนแรงต่อระบบนิเวศและคุณภาพชีวิตของคนในชุมชนรวมทั้งการเกิดปัญหาในด้านต่างๆ หลายประการ จึงได้มีการยินยอมให้ทางราชการทำการปลูกป่าชายเลนควบคู่ไปกับการเลี้ยงสัตว์น้ำบางชนิด เช่น ปลาทะเล หอยแครง ฯลฯ ก่อให้เกิดผลดีต่อสภาพแวดล้อมยิ่งขึ้น

4.3 การอนุรักษ์พื้นที่ป่าชายเลน หลายชุมชนประสบผลสำเร็จในการกำหนดการใช้ประโยชน์พื้นที่ป่าชายเลนให้เหมาะสมกับท้องถิ่นและระบบนิเวศ โดยทั่วไปแล้วมักมีการจัดแบ่งและกำหนดพื้นที่ออกเป็นการใช้ประโยชน์การฟื้นฟูและการอนุรักษ์ ซึ่งอาจมีข้อปลีกย่อยและกิจกรรมที่แตกต่างกันออกไปในหลายพื้นที่ มักมีการผนวกการประกาศเขตอภัยทานในพื้นที่อนุรักษ์ ก่อให้เกิดประโยชน์อย่างมากต่อความสมบูรณ์ของทั้งทรัพยากรป่าไม้และสัตว์น้ำในพื้นที่

4.4 การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ การเชื่อมโยงป่าชายเลนให้เป็นส่วนหนึ่งของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศร่วมกับสถานที่ต่างๆ ของชุมชน นับว่าเป็นกิจกรรมที่น่าสนใจในปัจจุบันเป็นอย่างมาก เนื่องจากหลายชุมชนประสบผลสำเร็จในการดำเนินงานเป็นอย่างมาก และชุมชนในหลายแห่งแม้จะยังมิได้มีการดำเนินงานแต่ก็มีศักยภาพเพียงพอ อย่างไรก็ตามควรจะได้มีการศึกษาและวางแผนงานให้เหมาะสมกับชุมชน จะทำให้

เกิดความยั่งยืนของการดำเนินงานต่อไป

4.4 การออกกฎระเบียบของชุมชน นอกจากกฎกติกาที่กลุ่มหรือชุมชนกำหนดกันขึ้นมาเพื่อใช้ในการบริหารจัดการป่าชายเลนแล้ว ในปัจจุบันนี้บางชุมชนได้มีการออกข้อบัญญัติขององค์การบริหารส่วนตำบล เพื่อกำหนดแนวทางการอนุรักษ์และใช้ประโยชน์จากทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่งอย่างยั่งยืน ส่งผลต่อความมีประสิทธิภาพต่อการบริหารจัดการ รวมทั้งผลและความอุดมสมบูรณ์ของทรัพยากรชายฝั่งเป็นอย่างยิ่ง

4.6 การจัดตั้งศูนย์เรียนรู้ เป็นแนวทางในการสร้างความเข้มแข็งให้แก่กลุ่มและเครือข่าย ต่อการบริหารจัดการป่าชายเลนและทรัพยากรชายฝั่ง โดยเน้นการเรียนรู้ของชุมชนเกี่ยวกับภูมิปัญญาท้องถิ่นและวิทยาการที่เกี่ยวข้องระหว่างคนในชุมชน รวมทั้งการถ่ายทอดความรู้ให้แพร่หลายทั้งคนในชุมชนและเครือข่ายที่สามารถนำไปปฏิบัติและปรับใช้ให้เหมาะสม ทั้งนี้ในระยะแรกของการดำเนินงานอาจต้องได้รับการสนับสนุนและช่วยเหลือจากหน่วยงานภายนอกที่มีประสบการณ์อยู่บ้าง

เอกสารประกอบการสัมมนาส่วนที่ 1

การฟื้นฟูป่าชายเลนกับการบริหารจัดการ
บนฐานระบบนิเวศและความร่วมมือพหุพาคี

เอกสารประกอบการสัมมนาส่วนที่ 1.1

1.1
การจัดการทรัพยากรชายฝั่งและป่าชายเลนแบบมีส่วนร่วม กรณี อ่าวบ้าน จังหวัดสุราษฎร์ธานี (Ban Don Bay Coastal and Mangrove Co-Management)[1]

บทบาทของภาครัฐในการบริหารจัดการทรัพยากรป่าชายเลนโดยประชาชนมีส่วนร่วม
โดย นาย อภิชัย เอกวนากุล
ผู้อำนวยการส่วนบริหารจัดการทรัพยากรป่าชายเลนที่ 1 กรมทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่ง

แนวทางการจัดการป่าชายเลนของกรมทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่งคือ

1. การอนุรักษ์
2. การฟื้นฟู
3. การส่งเสริมและพัฒนา

ได้มีการปลูกป่าชายเลนในพื้นที่นากุ้งร้างอยู่ในสองรูปแบบคือ

1.การปลูกป่าชายเลนในพื้นที่นากุ้งร้างแบบผสมผสาน

2.การปลูกป่าชายเลนในพื้นที่นากุ้งร้างแบบเต็มพื้นที่

วิธีดำเนินการ

1. ประชุมชี้แจงทำความเข้าใจรับฟังความคิดเห็นของราษฎรในพื้นที่
2. สำรวจคัดเลือกพื้นที่ที่เหมาะสมร่วมโครงการ
3. รังวัดพื้นที่พร้อมจัดทำแผนที่ค่าพิกัด
4. จัดเตรียมพื้นที่ ขุดแต่งคันดิน ซ่อมแซมประตูน้ำ ทำทางระบายน้ำ ตามความเหมาะสม ของสภาพพื้นที่
5. จัดเตรียมพื้นที่ปลูกป่าชายเลน
6. จัดหาและปักไม้หลักหมายแนวปลูก
7. จัดเตรียมกล้าไม้ป่าชายเลน พร้อมดำเนินการปลูกป่าชายเลนในแปลง
8. จัดเตรียมพื้นที่สำหรับเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำ พร้อมอุปกรณ์และจัดหาพันธุ์สัตว์น้ำตาม ชนิดและจำนวนที่เหมาะสมปล่อยในพื้นที่
9. ดูแลกล้าไม้ที่ปลูกและพันธุ์สัตว์น้ำที่ปล่อยในพื้นที่อย่างต่อเนื่อง
10. เก็บรวบรวมข้อมูลด้านทรัพยากรป่าไม้ และทรัพยากรสัตว์น้ำในพื้นที่อย่างต่อเนื่อง

ผลดำเนินการ

ท้องที่อำเภอดอนสัก จังหวัดสุราษฎร์ธานี บ้านดอนหาร หมู่ 2 ต.ดอนสัก อ.ดอนสัก จ.สุราษฎร์ธานี มีปลูกป่าควบคู่กับการเลี้ยงหอยแครง

>> แปลงที่ 1/2552 เนื้อที่ 80 ไร่

>> แปลงที่ 1/2554 เนื้อที่ 100 ไร่

ส่วนในท้องที่อำเภอไชยา จังหวัดสุราษฎร์ธานี มีเนื้อที่ 100 ไร่ และมีปลูกป่าควบคู่กับการเลี้ยงปูดำและปูแสม

[1]โครงการขนาดใหญ่ของโครงการป่าชายเลนเพื่ออนาคตที่ได้รับการสนับสนุนระหว่างปี 2552 - 2554

อ่าวบ้านดอน จังหวัดสุราษฎร์ธานีกับ การจัดการทรัพยากรชายฝั่งและป่าชายเลนแบบมีส่วนร่วม (Ban Don Bay Coastal and Mangrove Co-Management)

นำเสนอโดย นายประมวล รัตนานุพงศ์
ประธานเครือข่ายอนุรักษ์อ่าวบ้านดอน
เรียบเรียงโดย นายประทีป มีคติธรรม

จากการดำเนินงานในพื้นที่โครงการจัดการสภาวะแวดล้อมอย่างบูรณาการเพื่อความยั่งยืนของวิถีชีวิตชุมชนในอ่าวบ้านดอน จังหวัดสุราษฎร์ธานีโดยองค์การพื้นที่ชุ่มน้ำนานาชาติ-ประจำประเทศไทย เครือข่ายอนุรักษ์อ่าวบ้านดอนและองค์กรภาคี ภายใต้การสนับสนุนจากโครงการป่าชายเลนเพื่ออนาคต (Mangroves for The Future) พบว่า ในการจัดการทรัพยากรชายฝั่งและป่าชายเลนในพื้นที่อ่าวบ้านดอน จังหวัดสุราษฎร์ธานี มีความสลับซับซ้อนทั้งในเชิงผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย อำนาจหน้าที่ของหน่วยงานและข้อกฎหมายที่เกี่ยวข้อง แม้แต่ชาวประมงพื้นบ้านของอ่าวบ้านดอนในพื้นที่ด้วยกันเองยังมีความขัดแย้งจากการใช้เครื่องมือประมงที่แตกต่างกัน เช่น ในกลุ่มชาวประมงพื้นบ้านที่ใช้อวน (Net) จับปูทะเลกับกลุ่มชาวประมงพื้นบ้านที่ใช้ลอบพับ (Trap) จับปูทะเล หรือกรณีของการทำอาชีพเลี้ยงหอยแครง (Cockle Farm) กับกลุ่มประมงพื้นบ้าน (Folk Fishery) ทั่วไป เป็นต้น

1.) ความขัดแย้งในการจัดการทรัพยากรชายฝั่ง

ก. การจัดการทรัพยากรป่าชายเลน

ปัจจุบันตลอดแนวชายฝั่ง 140 กิโลเมตรของอ่าวบ้านดอนตั้งแต่อำเภอท่าชนะถึงอำเภอดอนสักมีพื้นที่ป่าชายเลนทั้งสิ้น 73,768.74 ไร่ ในจำนวนนี้ได้รับการคุ้มครองโดยมีการประกาศเป็นป่าสงวนแห่งชาติตามพระราชบัญญัติป่าสงวนแห่งชาติ พ.ศ. 2407 (National Forest Act 1964) เพียง 24,830.48 ไร่ ที่เหลืออีกจำนวน 47,938.17 ไร่ มิได้ประกาศเป็นป่าสงวนแห่งชาติแต่อย่างใด ปัจจุบันป่าคงมีสภาพเป็นป่าชายเลนตามมติคณะรัฐมนตรีเมื่อวันที่ 14 ธันวาคม 2530

ตารางที่ 1 แสดงพื้นที่ป่าชายเลนที่คุ้มครองโดยพระราชบัญญัติป่าสงวนแห่งชาติ พ.ศ.2507 ของจังหวัดสุราษฎร์ธานี

ลำดับ	ชื่อป่าสงวนแห่งชาติ	ตามกฎกระทรวงฉบับที่.... (พ.ศ.....)	เนื้อที่ (ไร่)	ท้องที่	เนื้อที่ป่าชายเลน (ไร่)
1	ป่าคลองท่าเนียนและป่าชายเลนคลองพุมเรียง	416 (พ.ศ.2519)	4,884	ไชยา	4,968-3-0
2	ป่าเลนน้ำเค็มท่าฉาง	98 (พ.ศ.2508)	8,343	ท่าฉาง	6,444-3-83
3	ป่าเลนดอนสัก	13 (พ.ศ.2507)	19,443	ดอนสัก	14,302-0-00
รวมเนื้อที่			33,670		24,830-1-83

ทั้งนี้เมื่อ 2547 ข้อมูลจากการแปลภาพถ่ายดาวเทียมและการทำ Ground Check ของสถานีพัฒนาทรัพยากรป่าชายเลนที่ 13 ท่าฉางและสถานีพัฒนาทรัพยากรป่าชายเลนที่ 14 ดอนสัก พบว่าอ่าวบ้านดอนมีพื้นที่ป่าชายเลนคงเหลือทั้งสิ้น 34,900 ไร่ ทั้งนี้ในปี 2542 ผลจากการประเมินจากภาพถ่ายดาวเทียมพบว่าอ่าวบ้านดอนมีป่าชายเลนประมาณ 30,000 ไร่ โดยพบว่ามีนากุ้งที่ฟื้นสภาพเป็นป่าชายเลนเกิดขึ้นหลายแห่ง นอกจากนั้นจากการพูดคุยกับชาวบ้านบริเวณปากแม่น้ำตาปีพบว่า มีพื้นที่ที่เคยทำนาข้าวมาแต่อดีต แต่เมื่อมีการก่อสร้างเขื่อนเชี่ยวหลาน (เขื่อนวชิรประภา) กักเก็บน้ำทำให้ปริมาณน้ำจืดที่ลงมาสู่ป่าแม่น้ำตาปีลดน้อยลงจนกระทั่งต้องเลิกทำนาข้าวไป นอกจากนั้นน้ำเค็มยังหนุนสูงเข้าสู่นาข้าวและเกิดการเปลี่ยนสภาพเป็นป่าชายเลน โดยเฉพาะต้นลำพูซึ่งสามารถเจริญเติบโตได้ดีในบริเวณที่มีความเค็มไม่สูงมากนัก โดยพื้นที่ดังกล่าวแม้จะสภาพเป็นป่าแต่เจ้าของที่ดินก็ยังถือสิทธิครอบครองทั้งที่มีเอกสารสิทธิครอบครองที่ดินและไม่มีเอกสารสิทธิครอบครองที่ดิน

สภาพปัญหา

1.) กฎหมายและข้อบังคับในการคุ้มครองพื้นที่ : โดยเฉพาะในพื้นที่อำเภอท่าชนะซึ่งมีพื้นที่ป่าชายเลนบริเวณคลองคันธุลีมีเนื้อที่เหลืออยู่ประมาณ 60 ไร่ พื้นที่ป่าชายเลนของอำเภอพุนพิน อำเภอเมือง และอำเภอกาญจนดิษฐ์ซึ่งอยู่นอกพื้นที่ป่าสงวนแห่งชาติ จะถูกควบคุมโดยพระราชบัญญัติป่าไม้ พ.ศ.2484 และมติคณะรัฐมนตรีเมื่อวันที่ 14 ธันวาคม 2430 เป็นหลัก ซึ่งมีความเข้มข้นของบทลงโทษน้อยกว่าพื้นที่ป่าชายเลนที่ถูกประกาศเป็นเขตป่าสงวนแห่งชาติ พ.ศ. 2507

2.) แนวเขตระหว่างพื้นที่ป่าชายเลนที่คุ้มครองโดยกฎหมายกับพื้นที่ครอบครองของประชาชนไม่ชัดเจน : ทำให้ป่าชายเลนในหลายพื้นที่สุ่มเสี่ยงต่อการบุกรุกทำลายป่าชายเลนเพื่อจับจองที่ดิน นอกจากนั้นในบางพื้นที่ที่มีการครอบครองที่ดินอย่างถูกต้องตามกฎหมาย แต่เมื่อมีการไถทำลายเปลี่ยนสภาพป่าชายเลนโดยเจ้าของพื้นที่ก็กลายเป็นความขัดแย้งระหว่างเจ้าของที่ดินและชุมชนเนื่องจากความเข้าใจที่แตกต่างกัน นอกจากนั้นยังกระทบต่อความเชื่อมั่นของหน่วยงานราชการที่ควบคุมดูแลพื้นที่ด้วย ดังนั้นหากสามารถร่วมกับชุมชนกำหนดแนวเขตที่ชัดเจนระหว่างป่าชายเลนที่อยู่ภายใต้การควบคุมตามกฎหมายกับที่ดินของชุมชน ประชาชนที่ครอบครองที่ดินทั้งที่ถูกต้องตามกฎหมายและไม่ถูกต้องตามกฎหมาย ก็จะทำให้การดูแลป่าชายเลนมีความชัดเจนยิ่งขึ้น ขณะเดียวกันชุมชนก็มีความมั่นคงในการตั้งถิ่นฐานและการประกอบอาชีพ

3.) ชุมชนซึ่งตั้งบ้านเรือนอยู่ในเขตป่าชายเลนขาดความมั่นคงในการตั้งถิ่นฐาน : มีชุมชนอย่างน้อย 20

ครอบครัว โดยเฉพาะในพื้นที่อำเภอดอนสัก จังหวัดสุราษฎร์ธานี ตั้งถิ่นฐานอยู่ในพื้นที่ป่าสงวนแห่งชาติป่าชายเลนดอนสัก โดยชุมชนดังกล่าวตั้งถิ่นฐานบ้านเรือนมาตั้งแต่อดีตสมัยที่มีการส่งเสริมการเลี้ยงกุ้ง แต่เมื่อการเลี้ยงกุ้งไม่ประสบความสำเร็จก็ยังคงอาศัยอยู่ในบริเวณดังกล่าวไม่สามารถอพยพย้ายออกจากพื้นที่ได้ เนื่องจากไม่มีที่ตั้งถิ่นฐานในที่อื่น โดยปรับตัวในด้านการประกอบอาชีพมาเลี้ยงกุ้งแบบธรรมชาติ เลี้ยงหอยแครง ควบคู่ไปกับการฟื้นฟูป่าชายเลนฯลฯ อย่างไรก็ตามเนื่องจากสถานภาพทางกฎหมายของที่ดินเป็นเขตป่าสงวนแห่งชาติ ทำให้ชุมชนถูกตัดสิทธิการได้รับความช่วยเหลือจากราชการ เช่น เมื่อการเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำได้รับความเสียหายจากน้ำท่วม จะไม่ได้รับการชดเชยจากราชการ โดยกรมประมงอ้างว่าผู้ทำการเพาะเลี้ยงในเขตป่าสงวนแห่งชาติต้องได้รับการอนุญาตจากกรมทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่งเสียก่อน

4.) ไม่มีการรับรองสิทธิของชุมชนในการจัดการและดูแลป่าชายเลน : ปัจจุบันมีชุมชนหลายแห่งในพื้นที่อ่าวบ้านดอนเช่น ตำบลเขา ตำบลลีเล็ด ตำบลตะเคียนทอง ตำบลดอนสัก ฯลฯ มีบทบาทจัดการ ดูแล รักษาและฟื้นฟูทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมโดยเฉพาะป่าชายเลนในพื้นที่ชุมชน นอกจากนั้นกลุ่มอนุรักษ์ต่างๆ ที่เกิดขึ้นยังได้มีการรวมตัวกันเป็น “เครือข่าย” อย่างไรก็ตามสิทธิชุมชนในด้านการจัดการทรัพยากรในท้องถิ่นกลับไม่ได้รับการรับรองในทางกฎหมาย ดังนั้นจึงพบว่าในหลายคนชุมชนจึงเกรงว่าเมื่อฟื้นฟูป่าชายเลนทรัพยากรธรรมชาติจนอุดมสมบูรณ์ รัฐก็จะประกาศพื้นที่เหล่านั้นเป็นเขตอนุรักษ์ไป ในช่วงที่ผ่านมาภาคประชาชนได้พยายามผลักดันกฎหมาย เช่น (ร่าง) พระราชบัญญัติป่าชุมชน พ.ศ.....ซึ่งจนกระทั่งถึงปัจจุบันก็ยังไม่สามารถใช้บังคับ ในขณะที่ (ร่าง) พระราชบัญญัติส่งเสริมการจัดการทรัพยากรชายฝั่ง พ.ศ.... ซึ่งให้การรับรองสิทธิชุมชนชายฝั่งในการจัดการทรัพยากรในชุมชนของตน ก็ถูกคณะกรรมการกฤษฎีกาตัดเนื้อหาในส่วนของสิทธิชุมชนออกไป

5.) การใช้เรืออวนรุน อวนลากและเรือคราดหอยในบริเวณพื้นที่ป่าชายเลนเกิดใหม่ : ปัจจุบันในพื้นที่อ่าวบ้านดอนในเขตอำเภอท่าฉาง อำเภอพุนพินและอำเภอเมืองมีกล้าไม้ชายเลนขนาดเล็กซึ่งเกิดขึ้นเองตามธรรมชาติจำนวนมาก อย่างไรก็ตามกล้าไม้ขนาดเล็กเหล่านี้มักถูกทำลายด้วยเครื่องมือประมงประเภทเรืออวนรุน เรืออวนลากและเรือคราดหอย ซึ่งเครื่องมือประมงเหล่านี้เป็นเครื่องมือทำการประมงที่ผิดกฎหมายพระราชบัญญัติประมง พ.ศ. 2490

6.) การกัดเซาะชายฝั่ง : จังหวัดสุราษฎร์ธานีมีชายฝั่งที่มีการกัดเซาะรุนแรงเฉลี่ยมากกว่า 4 เมตรต่อปี เพียงบริเวณเดียวคือ ชายฝั่งบ้านพอด-บ้านปากคลองคราม ความยาวประมาณ 8 กิโลเมตร ซึ่งในปัจจุบันยังมีการกัดเซาะที่รุนแรงอยู่ โดยสาเหตุส่วนหนึ่งมาจากการทำลายป่าชายเลนเป็นพื้นที่เพาะเลี้ยงสัตว์น้ำชายฝั่ง รวมถึงได้รับอิทธิพลจากพายุเมื่อปลายปี พ.ศ. 2449 ทำให้คลื่นลมแรงพัดปะทะขายฝั่งโดยตรง จึงทำให้เกิดการกัดเซาะอย่างรุนแรง สร้างความเสียหายให้กับทรัพยากรธรรมชาติและบ้านเรือนของชุมชนที่อาศัยอยู่ชายฝั่งหลายครัวเรือน นอกจากนั้นแนวป่าชายเลนที่มีอยู่เป็นแนวแคบๆ ก็ถูกกระแสน้ำกัดเซาะทำลายไปอย่างต่อเนื่อง

อย่างไรก็ตามจุดเด่นของการอนุรักษ์ป่าชายเลนในพื้นที่อ่าวบ้านดอนคือความร่วมมือระหว่างส่วนบริหารจัดการทรัพยากรป่าชายเลนที่ 4 สถานีพัฒนาทรัพยากรป่าชายเลนที่ 13 และ 14 กับชุมชนต่างๆ ทำให้การบุกรุกทำลายป่าชายเลนในพื้นที่ต่างๆ ไม่รุนแรงมากนัก

ข. การจัดการและการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรชายฝั่ง

1.) เครื่องมือประมงที่แตกต่างกัน

พื้นที่อ่าวบ้านดอนมีการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรทั้งทางตรงและทางอ้อมโดยใช้รูปแบบวิธีการที่แตกต่างกันไป เช่น กลุ่มประมงพื้นบ้านก็จะไม่พอกลุ่มผู้เลี้ยงหอย

เนื่องจากเมื่อทำคอกหอยแล้วทำให้สิทธิในการใช้ประโยชน์เป็นของปัจเจก ชาวประมงทั่วไปไม่สามารถเข้าไปจับปลาวางอวนได้ตามปกติ หรือในกลุ่มประมงพื้นบ้านด้วยกันเองการใช้เครื่องมือประมงที่แตกต่างกันเช่น อวนปูกับลอบพับดักปู หรืออวนลอยกับกลุ่มเรืออวนลากอวนรุนก็มีความขัดแย้งกัน

ตารางที่ 2 แสดงกลุ่มอาชีพที่มีการใช้ทรัพยากรชายฝั่งในรูปแบบที่แตกต่างกัน

กลุ่ม	รูปแบบการทำประมง	ผลกระทบ
ประมงพื้นบ้าน	1.) กลุ่มอวนปลา อวนปู ลอบปลา กรุ๊งกริ้ง	-
	2.) กลุ่มช้อนปีก, กร่ำ	เครื่องมือประมงแบบประจำทีในบางครั้งเป็นอุปสรรคต่อการเดินเรือ
	2.) กลุ่มเลี้ยงปลาในกระชัง	การสะสมของอาหารปลาใต้กระชังอาจก่อให้เกิดน้ำเน่าเสียได้
	3.) กลุ่มหาหอย งมกุ้ง	-
	4.) กลุ่มผลิตภัณฑ์ เช่น ใบจาก	-
	4.) กลุ่มอวนลาก อวนรุน (ขนาดเล็ก)	ทำลายหน้าดินของท้องทะเล/ส่งผลกระทบระบบนิเวศ/ทำลายแหล่งหญ้าทะเล
	6.) เรือปลาท่องเที่ยว	ทำลายหน้าดินของท้องทะเล/ส่งผลกระทบระบบนิเวศ/ทำลายแหล่งหญ้าทะเล
	7.) กลุ่มอวนรัง	พะยูนมักเข้าไปติด
	8.) กลุ่มลอบพับ	เนื่องจากลอบพับในปัจจุบันมีตาอวนขนาดเล็กมาก ทำให้ลูกปูขนาดเล็กถูกจับไปขาย/ตัดวงจรชีวิตของปูทะเล
	9.) กลุ่มที่ใช้สารพิษเบื่อปลา เบื่อกุ้ง	ทำลายสัตว์น้ำทุกชนิด/ระบบนิเวศได้รับผลกระทบรุนแรง
	10.) กลุ่มเลี้ยงกุ้ง	การฉีดขี้เลนจากบ่อกุ้งลงสู่แหล่งน้ำธรรมชาติ
ประมงพาณิชย์/ธุรกิจขนาดใหญ่	11.) กลุ่มอวนลาก อวนรุน (ขนาดใหญ่)	ทำลายหน้าดินของท้องทะเล/ส่งผลกระทบระบบนิเวศ/ทำลายแหล่งหญ้าทะเล
	12.) กลุ่มเลี้ยงหอย (หอยแครง หอยนางรม)	กลุ่มประมงพื้นบ้านมีพื้นที่ทำประมงลดน้อยลง
	13.) กลุ่มเลี้ยงกุ้งทะเล	การฉีดขี้เลนจากบ่อกุ้งลงสู่แหล่งน้ำธรรมชาติ

2.) กรณีการขยายตัวและแย่งชิงพื้นที่ทำประมงของฟาร์มหอย

กรณีของการขยายตัวคอกหอยแครง ซึ่งปัจจุบันมีพื้นที่ราว 80,000 กว่าไร่ โดยในจำนวนนี้มีพื้นที่ที่ได้รับอนุญาตถูกต้องตามกฎหมายประมาณ 30,000 ไร่ ในขณะที่เหลืออีกประมาณ 40,000 ไร่ เป็นคอกหอยผิดกฎหมาย และบางส่วนอยู่ในการถือครองของนายทุน ปัญหานี้ส่วนหนึ่งเกิดจากนโยบายแปลงสินทรัพย์เป็นทุนของรัฐบาลในช่วงปี 2544 -2540 ซึ่งต้องการที่ส่งเสริมและขยายการเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำของประเทศ โดยหลักการสำคัญคือการออกใบอนุญาตเพาะเลี้ยงให้กับผู้ที่ต้องการเพาะเลี้ยงและสามารถใช้เป็นหลักฐานในการค้ำประกันการกู้ยืมเงินจากสถาบันการเงินได้ทำให้เกิดการจับจองพื้นที่ทะเลอ่าวบ้านขยายตัวอย่างรวดเร็วยิ่งขึ้น ทะเลซึ่งเป็นที่สาธารณะ ถูกเปลี่ยนแปลงสภาพไปเป็นกรรมสิทธิปัจเจกบุคคล ผลกระทบสำคัญที่ตามมาคือชาวประมงพื้นบ้านมีพื้นที่ทำประมงลดน้อยลง และต้องออกไปทำประมงในพื้นที่ห่างไกลชายฝั่งมากยิ่งขึ้น ซึ่งหมายถึงค่าใช้จ่าย (เช่นค่าน้ำมัน) อันตรายจากคลื่นลมที่ต้องเพิ่มขึ้นตามไปด้วย

3.) ผลกระทบจากปัญหาน้ำเน่าเสียต่อผู้เพาะเลี้ยงสัตว์น้ำและระบบนิเวศ: จากการลงพื้นที่และประชุมร่วมกับชุมชนพบว่าพื้นที่ที่ประสบปัญหาได้แก่

- คลองท่าฉาง อำเภอท่าฉาง: ประสบปัญหาน้ำเน่าเสียจากโรงงานอุตสาหกรรม การเปลี่ยนแปลงการใช้ที่ดินบนพื้นที่ต้นน้ำ
- คลองฉนาก อำเภอเมือง : ประสบปัญหาน้ำเน่าเสียจากน้ำทิ้งในชุมชนเมือง การเปลี่ยนแปลงการใช้ที่ดินบนพื้นที่ต้นน้ำ
- คลองท่าทอง อำเภอกาญจนดิษฐ์ : ประสบปัญหาน้ำเน่าเสียจากการเลี้ยงปศุสัตว์ (ฟาร์มหมูและไก่) น้ำทิ้งจากชุมชน รวมทั้งฟาร์มเลี้ยงกุ้งที่ระบบบำบัดน้ำเสียไม่ได้มาตรฐาน และผลพวงจากการโครงการคลองส่งน้ำทำให้จืดที่เคยไหลลงมาผลักดันน้ำเสียลดน้อยลง
- ดอนสัก : ประสบปัญหาน้ำเน่าเสียจากชุมชนเมืองและแพปลา/การเปิดประตูน้ำคลองชลประทาน

ในด้านผลกระทบส่วนใหญ่จะส่งผลกระทบต่อกลุ่มประมงที่ทำการเพาะเลี้ยงชายฝั่ง เช่น การเลี้ยงปลาในกระชัง เลี้ยงหอย เป็นต้น อย่างไรก็ตาม สำนักงานสิ่งแวดล้อมภาค 14 ได้ดำเนินการติดตามตรวจสอบคุณภาพน้ำอย่างต่อเนื่อง

4.) ผลกระทบจากการพัฒนาพื้นที่ชายฝั่งทะเล : บริเวณรอบอ่าวบ้านดอนมีแผนการและโครงการด้านการพัฒนาเกิดขึ้น เช่น โครงการก่อสร้างโรงไฟฟ้านิวเคลียร์ (อำเภอท่าชนะ) โครงการก่อสร้างโรงไฟฟ้าชีวมวล (อำเภอท่าฉาง) โครงการก่อสร้างโรงกำจัดขยะ (อำเภอกาญจนดิษฐ์) โครงการก่อสร้างท่าเรือน้ำลึก (อำเภอดอนสัก) และโครงการพัฒนาลุ่มน้ำตาปีพุมดวง ซึ่งดูดน้ำจากแม่น้ำพุมดวงซึ่งไหลลงสู่อาวบ้านดอนส่งไปยังอำเภอท่าฉาง อำเภอไชยา ฯลฯ โครงการเหล่านี้มีการคัดค้านจากประชาชนเนื่องจากเกรงว่าจะส่งผลกระทบในด้านสิ่งแวดล้อมทางทะเลและชายฝั่ง

ค. ความซับซ้อนของกฎหมายของแต่ละหน่วยงาน

หน่วยงานราชการที่เกี่ยวข้องกับการบริหารจัดการทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่ง ประมาณ 14 หน่วยงาน และกฎหมายที่เกี่ยวข้องกว่า 20 ฉบับแต่ขาดการทำงานร่วมแบบบูรณาการ เช่น กรมประมงใช้พระราชบัญญัติการประมง 2490 มุ่งเน้นการเพาะเลี้ยงและการจับสัตว์น้ำ กรมการขนส่งทางน้ำและพาณิชย์นาวี ดูแลการขุดลอกล่องน้ำ การก่อสร้างสิ่งล่วงล้ำลำน้ำ กรมทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่ง ดูแลเรื่องการอนุรักษ์ทรัพยากร กรมอุทยานแห่งชาติ สัตว์ป่า และพันธุ์พืช ดูแลเกาะและท้องทะเลในส่วนที่ประกาศเป็นอุทยานแห่งชาติ กรณีการสร้างท่าเทียบเรือเพื่อการท่องเที่ยว พบว่า ทะเลเดียวกันหลายหน่วยงานร่วมดูแลโดยมีกิจกรรมที่ขัดแย้งกัน เป็นต้น นอกจากนั้นระบบการบริหารจัดการทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่งไม่มีการกระจายอำนาจการบริหารจัดการให้กับจังหวัดและองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ขาดกลไกร่วมที่จะทำหน้าที่ประสานสร้างความร่วมมือในการทำงานร่วม

ระหว่างภาครัฐด้วยกันเอง ภาครัฐกับภาคเอกชน ภาคชุมชน และภาคประชาสังคม

โดยสรุปจะเห็นได้ว่าในการจัดการทรัพยากรชายฝั่งและป่าชายเลนในพื้นที่อ่าวบ้านดอนเกี่ยวข้องกับผู้ใช้ประโยชน์ และผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย ทั้งที่เป็นกลุ่มชาวประมงพื้นบ้าน กลุ่มธุรกิจ องค์กรเอกชน (NGOs) และส่วนราชการหลากหลายหน่วยงาน ทั้งนี้แต่ละกลุ่มมีรูปแบบการใช้ประโยชน์ทั้งทางตรงและทางอ้อมจากทรัพยากรแตกต่างกันไป หลายกรณีการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรของกลุ่มหนึ่งอาจส่งผลกระทบกับกลุ่มผู้ใช้ทรัพยากรอีกกลุ่มหนึ่ง ในขณะเดียวกันก็มีช่องว่างทางกฎหมายทำให้ยังไม่สามารถดูแลพื้นที่ได้ทั่วถึงมากนัก

2.) การจัดการทรัพยากรชายฝั่งและป่าชายเลนแบบมีส่วนร่วม

ด้วยสภาพปัญหาและลักษณะของการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรของอ่าวบ้านดอนในรูปแบบที่แตกต่างกัน บ่อยครั้งได้กลายเป็นความขัดแย้งในระดับพื้นที่ขึ้น ซึ่งเป็นอุปสรรคสำคัญต่อการสร้างความร่วมมือของภาคส่วนต่างๆ ในการจัดการทรัพยากรชายฝั่งของอ่าวบ้านดอนให้เกิดความยั่งยืน ดังนั้นการสร้างกลไกการมีส่วนร่วมของภาคส่วนต่างๆ ให้เกิดการพูดคุยและปรึกษาหารือร่วมกันจึงเป็นช่องทางหนึ่งในการบรรเทาความขัดแย้งที่เกิดขึ้น

ภายใต้การดำเนินงานของโครงการฯ ได้สนับสนุนและส่งเสริมให้เกิดการมีส่วนร่วมของภาคส่วนต่างๆ ทั้งชุมชน หน่วยงานภาครัฐ และองค์กรเอกชนในการอนุรักษ์และฟื้นฟูทรัพยากรชายฝั่งและป่าชายเลน ประกอบด้วยการดำเนินหลัก 2 ด้านได้แก่

1.)การจัดตั้งคณะกรรมการที่ปรึกษาโครงการฯ ในระดับจังหวัด

ผู้ว่าราชการจังหวัดสุราษฎร์ธานี ได้มีคำสั่งที่ 2732/2552 ลงวันที่ 3 พฤศจิกายน 2554 แต่งตั้งคณะกรรมการโครงการจัดการสภาวะแวดล้อมอย่างบูรณาการเพื่อความยั่งยืนของวิถีชีวิตชุมชนในอ่าวบ้านดอน จังหวัดสุราษฎร์ธานี ประกอบด้วย

- ผู้ว่าราชการจังหวัดสุราษฎร์ธานี (ประธานกรรมการ)
- รองผู้ว่าราชการจังหวัดสุราษฎร์ธานี(รองประธานกรรมการ)
- นายกองค์การบริหารส่วนจังหวัดสุราษฎร์ธานี
- ผู้อำนวยการองค์การพื้นที่ชุ่มน้ำนานาชาติ-ประเทศไทย
- ผู้เชี่ยวชาญด้านป่าชายเลย (ร.ศ.ดร.นพรัตน์ บำรุงรักษ์)
- ผู้อำนวยการสำนักงานทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม จังหวัดสุราษฎร์ธานี
- ผู้อำนวยการส่วนบริหารจัดการทรัพยากรป่าชายเลนที่ 4 ประมงจังหวัดสุราษฎร์ธานี
- ผู้อำนวยการศูนย์วิจัยทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่งอ่าวไทยตอนกลาง จังหวัดชุมพร
- หัวหน้าศูนย์อนุรักษ์ทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่งที่ 3 จังหวัดชุมพร
- ผู้อำนวยการสำนักจัดการทรัพยากรป่าไม้ที่ 11 สุราษฎร์ธานี
- หัวหน้าศูนย์ป้องกันและปราบปรามประมงทะเลภาคใต้ตอนบน จังหวัดชุมพร
- หัวหน้าหน่วยส่งเสริมการเรียนรู้และพัฒนาทรัพยากรป่าชายเลน สุราษฎร์ธานี
- พัฒนาการจังหวัดสุราษฎร์ธานี
- ผ.ศ.โสภณ บุญล้ำ มหาวิทยาลัยราชภัฏสุราษฎร์ธานี
- ประธานเครือข่ายอนุรักษ์อ่าวบ้านดอน
- ผู้ประสานงานโครงการการจัดการสภาวะแวดล้อมอย่างบูรณาการ (กรรมการและเลขานุการ)
- หัวหน้ากลุ่มงานสิ่งแวดล้อม สำนักงานทรัพยารธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมจังหวัดสุราษฎร์ธานี (กรรมการและผู้ช่วยเลขานุการ)
- คณะทำงานเครือข่ายอนุรักษ์อ่าวบ้านดอน กรรมการและผู้ช่วยเลขานุการ)

คณะกรรมการชุดดังกล่าวนี้มีอำนาจหน้าที่

1.) ให้คำปรึกษา ข้อแนะนำ คำแนะนำ ในการดำเนินงานโครงการจัดการสภาวะแวดล้อมอย่างบูรณาการเพื่อความยั่งยืนของวิถีชีวิตชุมชนในอ่าวบ้านดอน จังหวัดสุราษฎร์ธานี ให้ดำเนินการไปอย่างมีประสิทธิภาพ

2.) ส่งเสริม สนับสนุนให้ข้อมูล รวมถึงร่วมวางแผนและดำเนินกิจกรรมต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินโครงการ เพื่อให้บรรลุตามวัตถุประสงค์

3.) เป็นกลไกในการส่งเสริมและประสานระหว่างหน่วยงานภาครัฐ องค์กรเอกชนและประชาชนอย่างต่อเนื่องและเป็นระบบ

4.) ส่งเสริมการทำกิจกรรมร่วมกันของกลุ่มเครือข่ายต่างๆ เพื่อสร้างความร่วมมือในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม จังหวัดสุราษฎร์ธานี

ทั้งนี้โครงการได้ใช้กลไกของคณะกรรมการชุดดังกล่าวนี้ในการสร้างการมีส่วนร่วมของฝ่ายต่างๆ โดยเป็นเวทีแลกเปลี่ยนและให้ข้อเสนอแนะต่อการทำงานโครงการและการจัดการทรัพยากรชายฝั่งของอ่าวบ้านดอน ภายหลังจากเสร็จสิ้นโครงการฯ ได้ผลักดันให้เกิดการจัดตั้งคณะกรรมการจัดการทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่งอ่าวบ้านดอนขึ้น โดยปรับปรุงจากโครงสร้างของคณะกรรมการที่ปรึกษาโครงการ คณะกรรมการจัดการทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่งอ่าวบ้านดอนชุดดังกล่าวจะเป็นกลไกในการสร้างการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ รวมทั้งเป็นกลไกในการปรึกษาหารือของภาคส่วนต่างๆ ในการแก้ไขปัญหาของอ่าวบ้านดอนในอนาคตต่อไป

2.) การพัฒนาศักยภาพความเข้มแข็ง

มุ่งเน้นและให้ความสำคัญต่อการพัฒนาศักยภาพและความเข้มแข็งให้กับเครือข่ายและองค์ชาวบ้านซึ่งเป็นรากฐานที่สำคัญในการจัดการทรัพยากรชายฝั่งของอ่าวบ้านดอนเป็นหลัก โดยจัดให้มีการปรึกษาหารือและการแลกเปลี่ยนประสบการณ์ทำงานระหว่างชุมชนต่างๆ การวิเคราะห์สภาพปัญหาและแนวทางการแก้ไขปัญหาร่วมกัน จัดให้มีการอบรมพัฒนาศักยภาพและความเข้มแข็งทั้งในด้านองค์ความรู้ ประเด็นข้อกฎหมายและสิทธิชุมชนให้แก่ชุมชนต่างๆ

3.) แนวคิดและหลักการ

ในการดำเนินงานด้านการสร้างการมีส่วนร่วมได้ยึดแนวทางการดำเนินงานตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2540 ซึ่งถือเป็นกฎหมายสูงสุดของประเทศ ซึ่งได้กำหนดหลักการสำคัญที่เกี่ยวข้องกับการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมของชุมชนและองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น 3 เรื่อง ได้แก่ สิทธิชุมชน การมีส่วนร่วม และการกระจายอำนาจให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เพื่อเป็นแนวทางในการดำเนินงาน

1.1 แนวคิดเรื่องสิทธิชุมชน

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักไทย พ.ศ. 2540 มาตรา 66 บุคคลซึ่งรวมกันเป็นชุมชน ชุมชนท้องถิ่นหรือชุมชนท้องถิ่นดั้งเดิม ย่อมมีสิทธิอนุรักษ์หรือฟื้นฟูจารีตประเพณี ภูมิปัญญาท้องถิ่น ศิลปวัฒนธรรมอันดีของท้องถิ่นและของชาติ และมีส่วนร่วมในการจัดการการบำรุงรักษา และการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติ สิ่งแวดล้อม รวมทั้งความหลากหลายทางชีวภาพอย่างสมดุลและยั่งยืน

1.2 แนวคิดเรื่องการมีส่วนร่วม

มาตรา 67 (วรรค 1) สิทธิของบุคคลที่จะมีส่วนร่วมกับรัฐและชุมชนในการอนุรักษ์ บำรุงรักษา และการได้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติและความหลากหลายทางชีวภาพ และในการคุ้มครอง ส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อม เพื่อให้ดำรงชีพอยู่ได้อย่างปกติและต่อเนื่องในสิ่งแวดล้อมที่จะไม่ก่อให้เกิดอันตรายต่อสุขภาพอนามัย สวัสดิภาพ หรือคุณภาพชีวิตของตนย่อมได้รับความคุ้มครองตามความเหมาะสม

มาตรา 84 (4) จัดให้มีแผนการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำและทรัพยากรธรรมชาติอื่นอย่างเป็นระบบและเกิดประโยชน์ต่อส่วนรวม ทั้งต้องให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการสงวน บำรุงรักษา และใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติและความหลากหลาย

ทางชีวภาพอย่างสมดุล

1.3 แนวคิดเรื่องการกระจายอำนาจให้แก่ท้องถิ่น

มาตรา 290 องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นย่อมมีอำนาจหน้าที่ส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมตามที่กฎหมายบัญญัติ

กฎหมายตามวรรคหนึ่งอย่างน้อยต้องมีสาระสำคัญดังต่อไปนี้

(1) การจัดการ การบำรุงรักษา และการใช้ประโยน์จากทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมที่อยู่ในเขตพื้นที่

(2) การเข้าไปมีส่วนร่วมในการบำรุงรักษาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมที่อยู่นอกเขตพื้นที่ เฉพาะในกรณีที่อาจมีผลกระทบต่อการดำรงชีวิตของประชาชนในพื้นที่ของตน

(3) การมีส่วนร่วมในการพิจารณาเพื่อริเริ่มโครงการหรือกิจกรรมใดนอกเขตพื้นที่ซึ่งอาจมีผลกระทบต่อคุณภาพสิ่งแวดล้อมหรือสุขภาพอนามัยของประชาชนในพื้นที่

(4) การมีส่วนร่วมของชุมชนท้องถิ่น

4.) บทเรียนการดำเนินงาน

4.1) การสร้างกลไกการมีส่วนร่วมของภาคีภาคส่วนต่างๆ ในด้านการจัดการ อนุรักษ์และฟื้นฟูทรัพยากรชายฝั่งและป่าชายเลน ซึ่งประกอบด้วยกลุ่มผู้มีส่วนได้เสีย (Stakeholders) ที่หลากหลาย สิ่งสำคัญอย่างยิ่งคือ ต้องเป็นการสร้างกระบวนการปรึกษาหารือบนพื้นฐานของความเสมอภาคและเท่าเทียมกัน โดยทุกฝ่ายต้องรับฟังปัญหาของกันและกัน โดยใช้ข้อมูลข้อเท็จจริงมาประกอบการพิจารณาตัดสินใจ

4.2) หากภาคประชาชน/กลุ่มประมงพื้นบ้าน ยังไม่มีความเข้มแข็งและยังขาดศักยภาพในการเจรจาต่อรอง จะทำให้กลไกการมีส่วนร่วมในรูปแบบของคณะกรรมการจัดการทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่งไม่ตอบสนองต่อการแก้ไขปัญหาของประชาชน

4.3) ในโครงสร้างของคณะกรรมการโครงการฯ ซึ่งในระยะแรกมุ่งเน้นการสนับสนุนให้การดำเนินโครงการมีประสิทธิภาพ ยังขาดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น (องค์การบริหารส่วนตำบล) กลุ่มผู้เพาะเลี้ยงสัตว์น้ำ (นากุ้งและคอกหอยแครง) กลุ่มอวนลาก กลุ่มอวนรุน เข้ามามีส่วนร่วมอยู่ในโครงสร้าง

4.4) การสร้างการมีส่วนร่วมควรดึงกลุ่มชาวประมงพื้นบ้านประเภทอวนรุน อวนลาก เข้ามาร่วมกระบวนด้วยไม่ควรแบ่งแยกกลุ่มอวนรุน อวนลากออกจากกลุ่มประมงพื้นบ้านที่ทำกิจกรรมด้านการอนุรักษ์ เนื่องจากจะทำให้กลุ่มประมงพื้นบ้านเกิดความแตกแยกและอ่อนแอ

4.4) การมีผู้ดำเนินการประชุม (Facilitator) ที่มีความรู้ ความเข้าใจ และเทคนิคในการดำเนินการประชุมที่สามารถจัดการกับความขัดแย้ง (Conflict Management) ของกลุ่มต่างๆ ได้ถือเป็นความจำเป็นของกระบวนการมีส่วนร่วมในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติที่มีผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย

5.) ข้อเสนอแนะ

5.1) จังหวัดสุราษฎร์ธานีควรจัดตั้งคณะกรรมการจัดการทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่งอ่าวบ้านดอน เพื่อเป็นกลไกในการพูดคุย แลกเปลี่ยน บรรเทาความขัดแย้งและแก้ไขปัญหาต่างๆ ที่เกิดขึ้นในด้านการจัดการทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่งในพื้นที่อ่าวบ้านดอน จังหวัดสุราษฎร์ธานีให้เกิดความยั่งยืน ทั้งนี้ต้องตระหนักว่าทะเลและทรัพยากรชายฝั่งเป็นทรัพยากรสาธารณะที่ประชาชนมีสิทธิเข้าถึงและได้รับประโยชน์บนหลักการความมั่นคงของระบบนิเวศความหลากหลายทางชีวภาพ ซึ่งมีความสำคัญต่อเสถียรภาพของระบบนิเวศทางทะเลและตอบสนองความจำเป็นขั้นพื้นฐานของมนุษย์อย่างเท่าเทียมเป็นธรรม โดยต้องคำนึงถึงเรื่องสิทธิชุมชน การมีส่วนร่วมของผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย และการกระจายอำนาจให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

5.2) จำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องให้ความสำคัญต่อการพัฒนาศักยภาพและความเข้มแข็งให้แก่ชุมชนประมงพื้นบ้าน ในการปกป้อง ดูแลและฟื้นฟูทรัพยากรธรรมชาติ รวมทั้งความรู้ในด้านอื่นๆ เช่นการจัดการทรัพยากรใน

ท้องถิ่น จัดศึกษาและจัดเก็บข้อมูลที่จำเป็นสำหรับการจัดการทรัพยากร ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับกฎหมาย ฯลฯ เพื่อให้ชุมชนประมงพื้นบ้านมีศักยภาพในการผลักดันการแก้ไขปัญหาของท้องถิ่นในกลไกคณะกรรมการจัดการทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่งอ่าวบ้านดอน

5.3) สนับสนุนและส่งเสริมให้ชุมชนดำเนินการศึกษาวิจัย รวบรวมข้อมูลในพื้นที่อ่าวบ้านดอนโดยอาจใช้กระบวนการงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น เพื่อนำมาใช้ในการผลักดันการแก้ไขปัญหา

5.4) ควรพัฒนาระบบการเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำควบคู่ไปกับฟื้นฟูป่าชายเลน โดยต่อยอดจากองค์ความรู้และภูมิปัญญาของชุมชนท้องถิ่นที่ปัจจุบันได้มีการทดลองเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำโดยวิธีธรรมชาติควบคู่ไปกับการฟื้นฟูป่าชายเลน ทั้งหากประสบความสำเร็จจะช่วยแก้ไขปัญหาชุมชนที่ตั้งถิ่นฐานอยู่ในพื้นที่ป่าชายเลนทั้งในแง่ของการสร้างความร่วมมือ การสร้างแรงจูงใจให้ชุมชนเข้ามาส่วนร่วมในการฟื้นฟูป่าชายเลน รวมทั้งสร้างรายได้ พัฒนาคุณภาพชีวิตควบคู่ไปด้วย

5.4) ในพื้นที่อ่าวบ้านดอนมีพื้นที่นากุ้งร้างทั้งที่มีเอกสารครอบครองที่ดินและไม่มีเอกสารสิทธิครอบครองที่ดินซึ่งเหมาะสมแก่การฟื้นฟูให้กลับสภาพเป็นป่าชายเลน แต่เนื่องจากเจ้าของที่ดินเกรงว่า หากนำไปฟื้นฟูเป็นป่าชายเลนแล้วจะถูกหน่วยงานของรัฐยึดพื้นที่กลับคืนไป จึงไม่ให้ความร่วมมือ ดังนั้นหากกรมทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่งมีการแก้ไขระเบียบ ข้อกฎหมายที่เกี่ยวข้องให้เกิดความชัดเจนและสร้างความมั่นใจให้กับประชาชนเจ้าของที่ดินว่า หากดำเนินการฟื้นฟูบ่อกุ้งร้างโดยการปลูกป่าชายเลนแล้วจะไม่ส่งกระทบต่อสิทธิในการถือครองที่ดิน ผนวกกับการสร้างรูปธรรมที่ชัดเจนว่าการปลูกป่าเลนจะสามารถสร้างรายได้และเสริมสร้างคุณภาพชีวิตให้ดีขึ้นได้ เช่น กรณีการปลูกป่าชายเลนควบคู่ไปกับการเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำ (Silvo-Fishery) ก็จะสร้างสามารถสร้างแรงจูงใจให้ชุมชนนำที่ดินมาปลูกป่าชายเลนเพิ่มพื้นที่สีเขียวได้มากขึ้น

5.6) ควรมีการทำงานร่วมกับชุมชนที่ชาวบ้านยังมีความจำเป็นที่จะต้องใช้เครื่องมือทำการประมงประเภทที่ผิดกฎหมายและทำลายระบบนิเวศและสิ่งแวดล้อม เช่น เรืออวนรุน เรืออวนลาก เรือคราดหอย จัดให้มีเวทีในการพูดคุยเพื่อแก้ไขปัญหา รวมทั้งลดเครื่องมือประเภทเหล่านี้ เช่น การปรับเปลี่ยนเครื่องมือทำการประมง การสนับสนุนกองทุนส่งเสริมอาชีพแลกเปลี่ยนกับการลดการใช้เครื่องมือประมงเหล่านี้โดยใช้หลักการไบโอไรท์ เป็นต้น

4.7) ควรสนับสนุนให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นควรออกข้อบัญญัติท้องถิ่นในการจัดการและดูแลคุณภาพสิ่งแวดล้อมทั้งนี้โดยกระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชน เพื่อเป็นการลดช่องว่างทางกฎหมายในการควบคุมและดูแลพื้นที่ที่อาจจะยังไม่ทั่วถึง รวมทั้งเป็นการส่งเสริมการกระจายอำนาจให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นตามเจตนารมณ์ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2540

เอกสารประกอบการสัมมนาส่วนที่ 1.2

1.2
การบริหารจัดการป่าชายเลนชุมชนบ้านน้ำราบ และการจัดการทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่ง เชิงภูมินิเวศ (เขตเล-เสบ้าน): การจัดการความขัดแย้ง รัฐ กับชุมชน[2]

ดาวรรณ สันหลี
เจ้าหน้าที่สนามและนักวิจัยมูลนิธิอันดามัน

"ท่าขยง" หรือ "ท่ากะหยง" เป็นชื่อเรียกของหย่อมบ้านของบ้านน้ำราบ หมู่ที่ 4 ตำบลบางสัก อำเภอกันตัง จังหวัดตรัง ซึ่งตั้งอยู่ทางทิศตะวันตกของหมู่บ้าน เป็นจุดที่ชาวประมงกว่า 60 ครัวเรือน ใช้เป็นท่าเรือสำหรับชาวประมงขนาดเล็ก ด้วยลักษณะภูมิประเทศที่อยู่ติดกับลำคลอง ทอดยาวไปตามแนวป่าชายเลนผืนใหญ่ก่อนจะออกสู่ทะเลบริเวณอ่าวหน้าเกาะมุกด์ ปัจจุบันป่าผืนนี้ มีความอุดมสมบูรณ์เป็นอย่างมาก และสัตว์น้ำหลากหลายชนิดทั้งกุ้ง หอย ปู ปลา มีความชุกชุมกว่าอดีตอย่างเห็นได้ชัด เป็นผลมาจากการบริหารจัดการของกลุ่มออมทรัพย์ประมงพื้นบ้าน บ้านน้ำราบที่ร่วมกันบริหารจัดการป่าชายเลนและทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่งเชิงภูมินิเวศอย่างต่อเนื่อง

ย้อนกลับไปในยุคที่มีการเปิดสัมปทานแก่นายทุนเพื่อตัดไม้เผาถ่านในเชิงพาณิชย์บริเวณพื้นที่ป่าชายเลนกว่า 3,000 ไร่ ในพื้นที่ท่ากะหยง ทำให้ป่าชายเลนผืนนี้อยู่ในสภาพเสื่อมโทรม สัตว์น้ำที่เคยชุกชุมกลับลดน้อยลง เนื่องจากขาดแหล่งอนุบาลสัตว์น้ำวัยอ่อน นอกจากนั้นการลักลอบใช้เครื่องมือประมง ที่ทำลายพันธุ์สัตว์น้ำยังคงทวีความรุนแรงมากขึ้นเรื่อยๆ ซึ่งเป็นเครื่องมือประมงอวนรุน ระเบิด และยาเบื่อ ที่ทำโดยคนในพื้นที่และคนนอกพื้นที่ ส่งผลให้ กุ้ง หอย ปู ปลา ที่เคยมีชุกชุมกลับลดน้อยลงรายได้ของชาวประมงขนาดเล็ก ก็พลอยลดลงไปด้วย จึงเป็นจุดเริ่มต้นของความขัดแย้งระหว่างกลุ่มชาวประมงที่ต้องการปกปักรักษาทรัพยากร หรือที่ใครๆ เรียกว่า "นักอนุรักษ์" กับกลุ่มคนที่ใช้เครื่องมือทำลายพันธุ์สัตว์น้ำ

ปี พ.ศ.2534 แกนนำชาวบ้านซึ่งเป็นกลุ่มชาวประมงในพื้นที่ ได้ร่วมกับชมรมชาวประมงพื้นบ้านจังหวัดตรังและนักพัฒนาเอกชน ในการรณรงค์ประชาสัมพันธ์ให้ความรู้ เกี่ยวกับผลกระทบจากการใช้เครื่องมือประมงผิดกฎหมายและทำลายพันธุ์สัตว์น้ำ ทำให้คนในพื้นที่บางส่วนยุติการใช้เครื่องมือประมงที่ทำลายพันธุ์สัตว์น้ำ แต่ก็ยังมีคนนอกพื้นที่ที่ยังคงเข้ามาลักลอบทำประมงอวนรุน บริเวณลำคลองบ้านน้ำราบ ด้วยเพราะมูลค่าของสัตว์น้ำที่จับได้แต่ละครั้งมีจำนวนมหาศาล จึงเป็นสาเหตุให้เกิดการปะทะกันระหว่างแกนนำที่เป็นนักอนุรักษ์กับเรืออวนรุน แต่โชคดีที่

[2]บทเรียนจากโครงการขนาดใหญ่โครงการป่าชายเลนเพื่ออนาคต โดยโครงการจัดการทรัพยากรชายฝั่งแบบบูรณาการ โดยผ่านกระบวนการมีส่วนร่วมของภาคีที่มีส่วนเกี่ยวข้องทางตอนใต้ของประเทศไทย (นครศรีธรรมราชและตรัง) ดำเนินการโดยมูลนิธิเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืนและมูลนิธิอันดามัน ได้รับการสนับสนุนผ่านกองทุนโครงการขนาดใหญ่ของโครงการป่าชายเลนเพื่ออนาคต ระหว่างปี 2552 - 2554

ไม่มีใครได้รับบาดเจ็บหรือเสียชีวิต ทำให้เรืออวนรุนยุติการทำประมงไปสักระยะหนึ่ง แต่ก็ยังคงลักลอบเข้ามาทำประมงอยู่เสมอและเป็นที่น่าสังเกตว่าในช่วงนี้หน่วยงานภาครัฐยังไม่ค่อยมีบทบาทมากนักในช่วงนี้

ปี พ.ศ. 2540 ได้มีการรวมกลุ่มกันจัดตั้งกลุ่มออมทรัพย์ประมงพื้นบ้าน บ้านน้ำราบขึ้น โดยได้รับการสนับสนุนงบประมาณจากกองทุนเพื่อการลงทุนทางสังคมหรือกองทุน SIF ทำให้เกิดการพบปะ แลกเปลี่ยนโดยการประชุมประจำเดือน เพื่อพูดคุยในเรื่องสภาพปัญหาความเสื่อมโทรมของทรัพยากรสัตว์น้ำ และการเปิดให้สมาชิกกู้ยืมเงินไปซื้อวัสดุอุปกรณ์ประมงในราคายุติธรรม โดยมีนักพัฒนาจากองค์กรพัฒนาเอกชนมาเป็นพี่เลี้ยง และช่วยประสานงานกับกองบังคับการตำรวจภูธร จังหวัดตรัง ในการออกร่วมปฏิบัติการตรวจตรา เฝ้าระวังการลักลอบใช้เครื่องมือประมงผิดกฎหมายและทำลายพันธุ์สัตว์น้ำในพื้นที่ จนกระทั่งเครื่องมืออวนรุน ระเบิดและยาเบื่อ เริ่มหมดไปจากพื้นที่

ปลายปี พ.ศ. 2547 เหตุการณ์ธรณีพิบัติภัยสึนามิทำให้เกิดการสูญเสียทั้งชีวิตและทรัพย์สินในทุกพื้นที่ 6 จังหวัด ชายฝั่งทะเลอันดามัน ซึ่งพื้นที่บ้านน้ำราบ ก็เป็นอีกพื้นที่หนึ่งที่ได้รับความเสียหายจากกระแสน้ำที่พัดพาเรือและเครื่องมือประมง และมีผู้เสียชีวิต 1 ราย จากการออกไปทำประมงกลางทะเล สิ่งหนึ่งที่คนในชุมชนได้รับรู้ร่วมกันคือการเห็นถึงคุณค่าและความสำคัญของป่าชายเลน ที่ช่วยปกป้องชุมชนให้รอดพ้นจากคลื่นยักษ์สึนามิ จึงเป็นที่มาของการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าชายเลนผืนนี้ให้รอดพ้นจากการลักลอบตัดไม้ของนายทุนที่แม้ว่าจะประกาศยกเลิกสัมปทานไปแล้ว แต่ก็ยังมีการลักลอบตัดไม้ทำลายป่าอย่างต่อเนื่อง นายหลงเฝียะ บางสัก ประธานกลุ่มออมทรัพย์ประมงพื้นบ้าน บ้านน้ำราบ กล่าวว่า เส้นทางการต่อสู้ของกลุ่มอนุรักษ์ไม่ได้โรยด้วยกลีบกุหลาบ เพราะการทำงานอนุรักษ์นั้นหลีกเลี่ยงไม่ได้ที่ต้องเผชิญหน้ากับ ความขัดแย้ง ทั้งระหว่างชาวประมงที่ทำเครื่องมือประมงต่างกัน กลุ่มนายทุน รวมทั้งหน่วยงานของภาครัฐ โดยในช่วงที่เริ่มมีการจัดตั้งกลุ่มอนุรักษ์ป่าชายเลนชุมชนบ้านน้ำราบนั้น หน่วยงานภาครัฐยังไม่เชื่อมั่นว่าชุมชนจะสามารถบริหารจัดการป่าชายเลนได้ จึงเกิดเวทีประชุมหารือ เพื่อแลกเปลี่ยนความคิดเห็นในเรื่องแนวทางการบริหารจัดการป่าชายเลนโดยชุมชน มีส่วนร่วมขึ้นหลายครั้ง แต่สิ่งที่พิสูจน์ให้หน่วยงานรัฐเกิดการยอมรับการบริหารจัดการป่าชายเลนของกลุ่มอนุรักษ์ป่าชายเลนชุมชนบ้านน้ำราบนั้นคือระบบบริหารจัดการของกลุ่ม ที่มีความชัดเจน ตลอดจนความตั้งใจจริงของคนในกลุ่ม ที่อยากปกป้องผืนป่าชายเลนเอาไว้นำมาซึ่งการออกลาดตระเวน เฝ้าระวังและแจ้งเบาะแสการลักลอบตัดไม้ของนายทุนในพื้นที่และคนภายนอก และเกิดการจับกุมอย่างต่อเนื่องได้แสดงให้เห็นว่าลำพังแค่หน่วยงานภาครัฐเพียงฝ่ายเดียวไม่สามารถดูแลรักษาผืนป่าทั้งหมดไว้ได้หากไม่มีคนในพื้นที่ โดยเฉพาะกลุ่มอนุรักษ์ที่มีอยู่ในชุมชนช่วยกันเป็นหูเป็นตา

จนกระทั่งในเดือนมิถุนายน พ.ศ. 2548 ได้มีการจัดตั้งกลุ่มป่าชายเลนชุมชนบ้านน้ำราบขึ้นมาอย่างเป็นทางการรวมทั้งมีการจัดตั้งคณะกรรมการป่าชายเลนชุมชน พร้อมกำหนด กฎ กฎิกา การใช้ไม้ในป่าชายเลนไว้อย่างชัดเจน เพื่อให้คนทั้งในและนอกชุมชนได้ร่วมกันปฏิบัติ และทางสถานีพัฒนาทรัพยากรป่าชายเลนที่ 40 กรมทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่ง ก็ได้เกิดการยอมรับในกลไก การบริหารจัดการของกลุ่มอนุรักษ์ป่าชายเลนชุมชนบ้านน้ำราบมากขึ้น โดยมีการแบ่งพื้นที่และกำหนดกฎระเบียบการบริหารจัดการโดยชุมชนดังนี้

(1) พื้นที่ป่าใช้สอย ซึ่งเปิดให้ใช้เพียงแปลงเดียว วัตถุประสงค์เพื่อให้ชาวบ้านได้ใช้ประโยชน์ต่อการดำรงชีวิตโดยมีแผนการจัดการที่เหมาะสมต่อการคงอยู่ของความสมดุลของระบบนิเวศ และต้องคำนึงถึงการฟื้นฟูทดแทนที่ไม่นำไปสู่ความเสื่อมโทรมของทรัพยากร

(2) พื้นที่ป่าอนุรักษ์ เป็นป่า กันคลื่นลมและฟื้นฟูหลังสึนามิวัตถุประสงค์เพื่อไว้สำหรับกันคลื่นลมพายุที่จะเข้ามาทำลายบ้านเรือนพร้อมทั้งฟื้นฟูสภาพป่าที่โดนทำลายจากคลื่นสึนามิ

(3) พื้นที่ศึกษาระบบนิเวศน์ วัตถุประสงค์เพื่อใช้เป็นพื้นที่ศึกษาระบบนิเวศป่าชายเลนแก่เยาวชนและผู้สนใจทั่วไป

การแบ่งพื้นที่บริหารจัดการโดยยึดเส้นแบ่งเขตสาย

คลองเป็นเกณฑ์ มีการแบ่งพื้นที่การใช้ประโยชน์ออกเป็น 3 แปลงโดยมีขอบเขตพื้นที่แต่ละแปลงดังนี้

แปลงที่ 1 จากคลองหาดทรายดำ – คลองไก่เถื่อน จัดเป็นพื้นที่ป่าใช้สอยซึ่งเปิดเพียงแปลงเดียว

แปลงที่ 2 จากปากคลองริ้น – คลองหม้อ จัดเป็นป่าอนุรักษ์กันคลื่นลมและฟื้นฟูหลังสึนามิ

แปลงที่ 3 จากคลองหม้อ – เขาจุมปะ จัดเป็นป่าแนวกันคลื่นลมและแนวศึกษาระบบนิเวศน์

แผนการฟื้นฟูนั้นจะเน้นฟื้นฟูทั้งระบบและเน้นหนักในพื้นที่แปลงที่ 1 ที่ถูกคลื่นยักษ์สึนามิทำลายและบริเวณหน้าหลุมถ่านเก่า คลองตาเป๊ะ (ตลิ่งออก) ซึ่งในอดีตที่มีการเปิดสัมปทานเตาถ่านทำให้มีการตัดไม้จากบริเวณนี้ไปเป็นจำนวนมากเนื่องจากอยู่ใกล้เตาถ่าน และมีการกำหนด กฎ ระเบียบ การใช้ประโยชน์จากป่าชายเลนชุมชนไว้เป็นลายลักษณ์อักษร เพื่อให้สมาชิกได้รับรู้ร่วมกัน

ประเด็นความขัดแย้งระหว่างกลุ่มอนุรักษ์ป่าชายเลนชุมชนบ้านน้ำราบ กับสถานีพัฒนาทรัพยากรป่าชายเลนที่ 40 ในเรื่องงบประมาณที่ทางสถานีพัฒนาทรัพยากรป่าชายเลนที่ 40 มีนโยบายการสนับสนุนงบประมาณจัดจ้างอาสาสมัครพิทักษ์ทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่ง (รสทช.) โดยให้ค่าตอบแทนแก่อาสาสมัครจำนวน 2 คน เป็นรายเดือน ทำให้เกิดปัญหาการบริหารจัดการกลุ่ม เนื่องจากที่ผ่านมาสมาชิกทุกคนได้ร่วมกันออกลาดตระเวนประจำเดือนโดยการแบ่งชุดลาดตระเวนเป็น 3 ชุดๆ ละ 10 คน ออกลาดตระเวนเดือนละ 3 ครั้ง หากมีกรณีฉุกเฉินก็ออกลาดตระเวนได้ทุกเวลา เมื่อมีการว่าจ้างเพียงแค่ 2 คน ก็จะทำให้เกิดปัญหาเรื่องระบบการบริหารจัดการแบบมีส่วนร่วม และที่สำคัญที่สุดคือทำให้การดูแลรักษาพื้นที่ป่าและชายฝั่งทะเลได้ไม่ทั่วถึง ทางกลุ่มอนุรักษ์ป่าชายเลนชุมชนบ้านน้ำราบจึงได้มีการเจรจาต่อรองกับทางสถานีพัฒนาป่าชายเลนเพื่อนำงบประมาณที่ได้มาเข้ากองกลาง สำหรับการจัดซื้อน้ำมันเรือตรวจการณ์ และค่าใช้จ่ายในการออกตรวจตราเฝ้าระวังของสมาชิกทุกคนที่ออกปฏิบัติหน้าที่ทุกครั้ง ซึ่งทางสถานีพัฒนาป่าชายเลน ก็ยินยอมให้ทางกลุ่มฯ บริหารจัดการงบประมาณให้สอดคล้องกับระบบบริหารจัดการเดิม

นอกเหนือจากการบริหารจัดการป่าชายเลนชุมชนแล้ว ในปี พ.ศ.2552 ทางกลุ่มออมทรัพย์ประมงพื้นบ้านบ้านน้ำราบ ยังได้ขยายขอบเขตพื้นที่อนุรักษ์คุ้มครองทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่งเชิงภูมินิเวศ เนื่องจากฐานทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่งถือเป็นฐานอาชีพ สร้างรายได้แก่ชาวประมงพื้นบ้านทั้งในพื้นที่และชุมชนใกล้เคียง ประกอบกับยังมีการลักลอบใช้เครื่องมือประมงผิดกฎหมายและทำลายพันธุ์สัตว์น้ำวัยอ่อน เช่นลอบพับตาถี่ เบ็ดราไว อวนจมปลากระเบน อวนประกอบไม้กระทุ้งน้ำ และการใช้เครื่องลมดำหอย บริเวณอ่าวหน้าเกาะมุกด์ ซึ่งเป็นแหล่งอนุบาลสัตว์น้ำวัยอ่อนและแหล่งอาหารของสัตว์ทะเลหายาก เช่นพะยูน โดยมีการกำหนด กฎกติกาควบคุมการใช้เครื่องมือประมงที่ทำลายพันธุ์สัตว์น้ำร่วมกับชุมชนข้างเคียง และจัดกิจกรรมอนุรักษ์ฟื้นฟูทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่งในรูปแบบของการปลูกป่าชายเลน ปลูกหญ้าทะเล ปล่อยพันธุ์สัตว์น้ำ ปีละ 2 ครั้ง จนประกาศเป็นพื้นที่แนวเขตอนุรักษ์พันธุ์สัตว์น้ำวัยอ่อนสี่หมู่บ้าน (เขตเล-เสบ้าน) และมีการออกลาดตระเวนตรวจตราเฝ้าระวังทางทะเลโดยมีชุดปฏิบัติการเฉพาะกิจราษฎรอาสาทางทะเล (ฉก.) ออกลาดตระเวนร่วมกับศูนย์อนุรักษ์ทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่งที่ 6 ชุดปฏิบัติการเฉพาะกิจกองบังคับการตำรวจภูธร จังหวัดตรัง ศูนย์บริหารจัดการประมงฝั่งอันดามัน จังหวัดกระบี่ (ใบไม้เขียว) ส่งผลให้เครื่องมือประมงที่ทำลายพันธุ์สัตว์น้ำลดลง และสัตว์น้ำมีความอุดมสมบูรณ์ขึ้น และนอกจากนั้นยังมีกิจกรรมอนุรักษ์ฟื้นฟูปูม้าไข่นอกกระดองในรูปแบบการจัดทำธนาคารปูม้าขึ้น เพื่อให้สมาชิกที่ทำประมงปูม้ารวมทั้งแพรับซื้อปูม้าในพื้นที่นำแม่ปูม้าไข่นอกกระดองมาเพาะฟัก จนเป็นลูกปูม้าแล้วจึงปล่อยคืนสู่ทะเล ผลที่ได้รับคือปริมาณปูม้าที่เพิ่มขึ้น ส่งผลให้ชาวประมงปูม้ามีรายได้เพิ่มขึ้นด้วย

ปัจจุบันกลุ่มออมทรัพย์ประมงพื้นบ้าน บ้านน้ำราบได้จัดทำศูนย์เรียนรู้ด้านการบริหารจัดการทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่ง และศูนย์เรียนรู้ธนาคารปูม้าไข่นอกกระดอง บริเวณที่ทำการกลุ่มฯ ในแต่ละปีจะมีนักศึกษา

และประชาชนทั่วไป มาศึกษาดูงานเกี่ยวกับระบบบริหารจัดการป่าชายเลนชุมชน การบริหารจัดการทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่งเชิงภูมินิเวศ (เขตเล-เสบ้าน) ที่เน้นมิติความร่วมมือแบบบูรณาการของเครือข่ายองค์กรภาคี การจัดทำธนาคารปูม้าไข่นอกกระดองซึ่งได้ขยายไปสู่ชุมชนข้างเคียงทั่วทั้งชายฝั่งทะเลตรัง ทั้งนี้เพื่อนำความรู้ที่ได้ไปเผยแพร่ และประยุกต์ในการบริหารจัดการในพื้นที่ของตนเอง ซึ่งเป็นอีกแนวทางหนึ่งที่จะช่วยขยายพื้นที่การจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมให้เกิดความยั่งยืนยิ่งขึ้น

เอกสารประกอบการสัมมนาส่วนที่ 1.3

1.3
ศูนย์เรียนรู้ชุมชน: นวัตกรรมการสร้างความเข้มแข็งเครือข่ายป่าชุมชน ในการจัดการทรัพยากรชายฝั่ง[3]

กรกช ลอยสมุทร
ศูนย์ฝึกอบรมวนศาสตร์ชุมชนฯ-ประเทศไทย

จากการดำเนินงานในระดับพื้นที่ของรีคอฟ ทำให้ทราบถึงความสำคัญของกระบวนการถ่ายทอดความรู้ระหว่างบุคคล ระหว่างกลุ่มทางสังคม หรือระหว่างพื้นที่ ว่าแนวทางที่ทำให้การถ่ายทอดนั้นเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพมากที่สุดคือ การให้ชุมชนท้องถิ่นนั้น ๆ เป็นผู้เรียนรู้และถ่ายทอดเอง ความรู้ที่เกิดการถ่ายทอดด้วยวิธีนี้จะมีความเหมาะสมในเชิงปฏิบัติและนำไปปรับใช้ได้ เพราะเป็นประสบการณ์และบทเรียนจริงของชุมชนภายใต้บริบทที่เฉพาะเจาะจง และด้วยความเชื่อนี้จึงควรแก่การพัฒนาให้เกิดชุมชนต้นแบบในทุกตำบลเพื่อยกระดับเป็นศูนย์เรียนรู้ชุมชน

เป้าหมายของการพัฒนาศูนย์เรียนรู้ชุมชนนั้นมุ่งไปในการพัฒนาด้าน software ซึ่งหมายถึงตัวองค์ความรู้จากทั้งความรู้เก่าและความรู้ใหม่ ตัวบุคคลที่จะถ่ายทอดความรู้หรือที่เราเรียกกันว่าวิทยากรชุมชน และตัวสื่อเพื่อถ่ายทอดความรู้แล้ว การทำให้สิ่งที่ได้เรียนรู้ได้นำไปสู่การปฏิบัติการในพื้นที่ เพื่อต่อยอดกระบวนการที่มีอยู่แล้ว หรือ เพื่อนำไปสู่การแก้ปัญหาที่ส่งผลต่อการจัดการทรัพยากร ก็เป็นอีกความมุ่งหวังของแนวคิดการพัฒนาศูนย์เรียนรู้ชุมชน โดยในการถ่ายทอดความรู้หรือการนำความรู้ไปใช้นั้นไม่ได้หมายถึงเพียงแค่การถ่ายทอดจากชุมชนหนึ่งไปสู่ชุมชนหนึ่งเท่านั้น แต่ยังหมายถึงการถ่ายทอดความรู้ระหว่างกลุ่มในชุมชน ทำให้เกิดเป็นกลุ่มเรียนรู้ หรือ วิทยากรชุมชน

โครงการเสริมสร้างความเข้มแข็งของเครือข่ายการจัดการทรัพยากรชายฝั่งโดยชุมชนผ่านศูนย์เรียนรู้ชุมชน ในพื้นที่ 6 ตำบล จังหวัดตราดเป็นโครงการที่ออกแบบไว้ เพื่อมุ่งตอบสนองความต้องการที่แท้จริงของการขับเคลื่อนเครือข่ายในท้องถิ่น และเพื่อต่อยอดความพยายามในการอนุรักษ์และฟื้นฟูสภาพภูมินิเวศของชายฝั่งอันสำคัญแห่งหนึ่งในภาคตะวันออกของประเทศไทย ให้สามารถขับเคลื่อนต่อไปโดยไม่หยุดชะงัก โดยคาดหวังให้ศูนย์เรียนรู้ชุมชนที่จัดตั้งและดำเนินการได้อย่างมีประสิทธิภาพที่ชุมชนเปร็ดในและชุมชนต้นแบบในตำบลอื่นๆ ที่เป็นส่วนหนึ่งของเครือข่าย ซึ่งจะใช้เป็นกลไกหลักของเครือข่ายทั้งในระยะสั้นและระยะยาว สำหรับ “สร้างการเรียนรู้และสร้างปฏิบัติการในการจัดการทรัพยากรชายฝั่งในพื้นที่” องค์ความรู้และวิธีปฏิบัติที่เกิดขึ้น จะนำไปปรับปรุงวิธีการจัดการให้ดียิ่งขึ้นในหมู่บ้านอื่นๆ ศูนย์เรียนรู้ชุมชนที่พัฒนาจัดตั้งขึ้นภายในเครือข่ายนี้ยังจะทำหน้าที่เป็นศูนย์สาธิตกระบวนการพัฒนาศูนย์เรียนรู้ชุมชนสำหรับกลุ่มชุมชนจากพื้นที่หรือจากเครือข่ายอื่นในภาคตะวันออกหรือภาคอื่นๆ ของประเทศ

[3]โครงการเสริมสร้างเครือข่ายศูนย์เรียนรู้ชุมชนหกตำบล จังหวัดตราด ดำเนินการโดยศูนย์ฝึกอบรมวนศาสตร์ชุมชนแห่งภูมิภาคเอเชียแปซิฟิก (รีคอฟ) ได้รับการสนับสนุนผ่านกองทุนโครงการขนาดใหญ่ของโครงการป่าชายเลนเพื่ออนาคต ระหว่างปี 2553 - 2555

แนวคิดศูนย์เรียนรู้ชุมชน

ศูนย์เรียนรู้ชุมชน (Community-based Learning Center หรือ CbLC) เป็นแนวทางเสริมสร้างความเข้มแข็งแก่เครือข่ายป่าชุมชนในท้องถิ่น ที่แผนงานประเทศไทย, ศูนย์ฝึกอบรมวนศาสตร์ชุมชนแห่งภูมิภาคเอเชียแปซิฟิก (รีคอฟ) ได้พัฒนาขึ้น จากการดำเนินโครงการระดับพื้นที่ แนวคิดนี้พัฒนาจากหลักการที่ว่า ชุมชนท้องถิ่นสามารถเรียนรู้และถ่ายทอดความรู้ระหว่างกันได้ดีกว่า และความรู้ที่เกิดการถ่ายทอดด้วยวิธีนี้จะมีความเหมาะสมในเชิงปฏิบัติและนำไปปรับใช้ได้ เพราะเป็นประสบการณ์และบทเรียนจริงของชุมชนภายใต้บริบทที่เฉพาะเจาะจง

ศูนย์เรียนรู้ชุมชนจะเป็นศูนย์เรียนรู้ที่ “มีชีวิต” และ “มีความเคลื่อนไหว” กว่าศูนย์เรียนรู้แบบเดิมๆ จุดเน้นของการพัฒนาศูนย์เรียนรู้ลักษณะนี้ ไม่ได้อยู่ที่การเสริมสร้างด้าน “โครงสร้างวัตถุ” (“hardware”) ของศูนย์ (เช่น โครงสร้างพื้นฐาน อาคาร สื่อ ฯลฯ) แต่เป็นการเสริมสร้างส่วนที่เป็น “องค์ประกอบของการจัดการเรียนรู้” (“software”) ของศูนย์ โดยเน้นที่การจัดการองค์ความรู้และสร้างทักษะด้านการถ่ายทอดของคนในชุมชนที่จะพัฒนาเป็นศูนย์เรียนรู้ให้เพิ่มมากขึ้น ทั้งองค์ความรู้เชิงวิทยาศาสตร์ และองค์ความรู้ท้องถิ่นเพื่อให้สมาชิกในชุมชนสามารถมีบทบาทเป็นผู้อำนวยความสะดวกหรือเป็นวิทยากรได้ด้วยตัวเอง เพื่อช่วยพัฒนาประสบการณ์การเรียนรู้ในพื้นที่ให้มีประสิทธิภาพ และสามารถนำไปปฏิบัติให้เกิดผลได้ เป้าหมายของการพัฒนาศูนย์เรียนรู้ชุมชนนอกจากการพัฒนาด้าน software แล้ว อีกความมุ่งหวังของแนวคิดการพัฒนาศูนย์เรียนรู้ชุมชน โดยในการถ่ายทอดความรู้หรือการนำความรู้ไปใช้นั้นไม่ได้หมายถึงเพียงแค่การถ่ายทอดจากชุมชนหนึ่งไปสู่ชุมชนหนึ่งเท่านั้น แต่ยังหมายถึงการถ่ายทอดความรู้ระหว่างกลุ่มในชุมชน ทำให้เกิดเป็นกลุ่มเรียนรู้ หรือ วิทยากรชุมชน หรือ ผู้นำรุ่นใหม่ๆ ขึ้นในชุมชน ดังแผนภาพที่ 1 ที่แสดงแนวความคิดเรื่องการพัฒนาศูนย์เรียนรู้ชุมชน

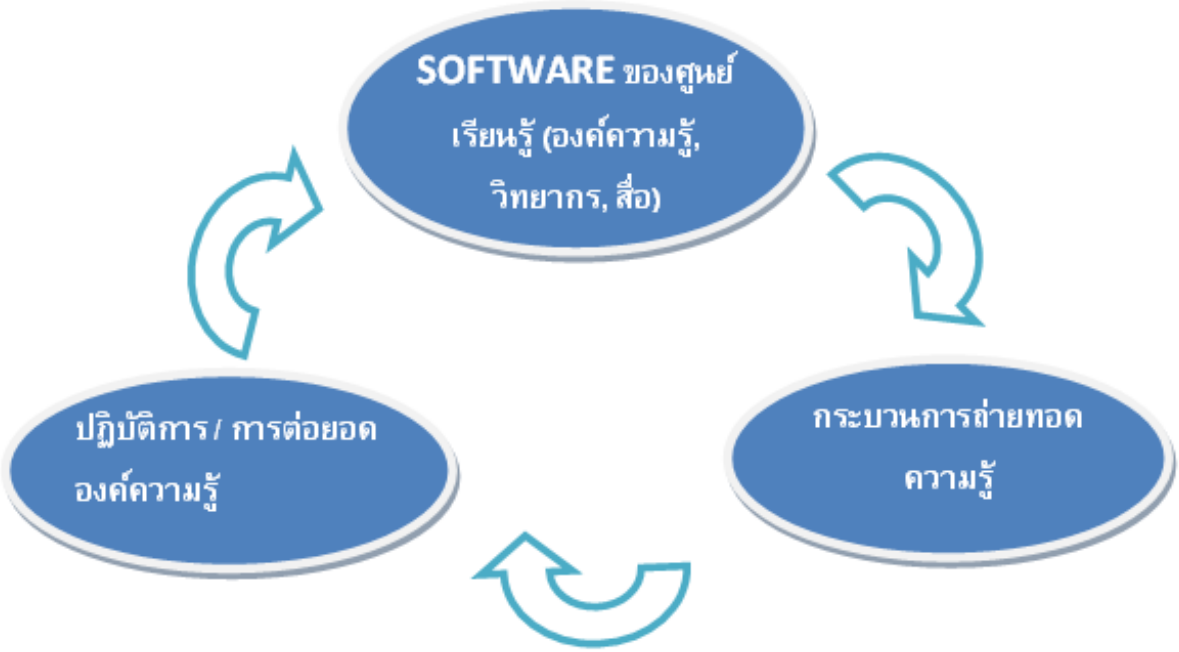

แผนภาพที่ 1 ที่แสดงแนวความคิดเรื่องการพัฒนาศูนย์เรียนรู้ชุมชน

ดังนั้นในการพัฒนาศูนย์เรียนรู้ชุมชนรีคอฟ และองค์กรจากภายนอก จะมีบทบาทเป็นพี่เลี้ยง และคอยให้คำแนะนำด้านทักษะและวิธีการจัดกระบวนการเรียนรู้ ในด้านการพัฒนาในส่วนที่เรียกว่า Software การสนับสนุนกระบวนการถ่ายทอดความรู้ระหว่างชุมชน และการสนับสนุนการนำความรู้ไปสู่การปฏิบัติในพื้นที่เท่านั้น แต่ชุมชนเองจะเป็นผู้ขับเคลื่อนและถ่ายทอดความรู้และแนวคิดด้านการจัดการทรัพยากรกับกลุ่มในชุมชน กลุ่มระหว่างชุมชม รวมถึงผู้นำรุ่นใหม่ต่อไปด้วยตนเอง

ปัจจัยสำคัญของศูนย์เรียนรู้ชุมชน

ศูนย์เรียนรู้ชุมชนจะเป็นอีกเครื่องมือหนึ่งในการเสริมสร้างความเข้มแข็งให้แก่เครือข่ายในท้องถิ่น โดยจะใช้เป็นแหล่งพัฒนาความสามารถของบุคลากรหลักในเครือข่าย และระดมทรัพยากรมนุษย์ภายในชุมชน เสริมสร้างให้เครือข่ายเกิดการเรียนรู้ ดำเนินกิจกรรมการเรียนรู้และแลกเปลี่ยนแบ่งปันประสบการณ์ และยังเสริมสร้างบทบาทของเครือข่ายในการเป็นกลไกให้เกิดการพัฒนาปรับปรุงวิธีการจัดการทรัพยากรในระดับชุมชนให้ดีขึ้นอย่างต่อเนื่อง

ปัจจัยสำคัญของการจัดศูนย์เรียนรู้ ประการแรก คือ เรื่องของต้นทุนของชุมชนต้นแบบทั้งด้านทรัพยากร เรื่องราวประสบการณ์ หรือบุคคลากรในชุมชนเอง หากไม่มีต้นทุนแล้วการจะจัดตั้งเป็นแหล่งถ่ายทอดความรู้หรือศูนย์เรียนรู้นั้นอาจทำได้ยากและไม่เห็นเป็นรูปธรรมที่ชัดเจน

ประการที่สอง คือ องค์ความรู้ องค์ความรู้ที่กล่าวมานี้หมายถึงความรู้หรือประสบการณ์ที่อยู่ในตัวบุคคลหรือแกนนำที่เกิดจากการสั่งสมประสบการณ์ในการต่อสู้และดำเนินงานด้านการจัดการทรัพยากรชายฝั่งมาเป็นเวลานาน ดังนั้นในระยะแรกจะเน้นไปที่การถอดบทเรียนเพื่อแลกเปลี่ยนและถ่ายทอดประสบการณ์กับกลุ่มชุมชนจากพื้นที่อื่นหรือเครือข่ายอื่นๆ ที่มีศักยภาพจะพัฒนาเป็นศูนย์เรียนรู้ชุมชนได้ในอนาคต และจะต้องมีการดำเนินการพัฒนาองค์ความรู้ให้ออกมาเป็นรูปธรรมให้มากที่สุด อาจอยู่ในรูปของเอกสาร รายงาน แผ่นพับ หรือนิทรรศการ ขึ้นอยู่กับความเหมาะสมของแต่ละพื้นที่ ในการสร้างองค์ความรู้ที่เป็นรูปธรรมจะมีข้อดีในการขยายการถ่ายทอดไปสู่ชุมชนที่สนใจได้ จากเดิมที่มีเพียงแหล่งข้อมูลเดียวคือแกนนำชุมชนต้นแบบ มาเป็นการศึกษาจากเอกสารหรือนิทรรศการ และเป็นวิธีการสร้างความยั่งยืนของชุดข้อมูลองค์ความรู้ที่จะส่งต่อไปยังคนรุ่นหลังได้

ภาพที่ 1 ป่าชายเลนบ้านเปร็ดในที่ฟื้นฟูมาจากการต่อต้านบริษัทเอกชนจากภายนอกที่เข้าทำสัมปทานป่าไม้และทำนากุ้งเชิงพาณิชย์

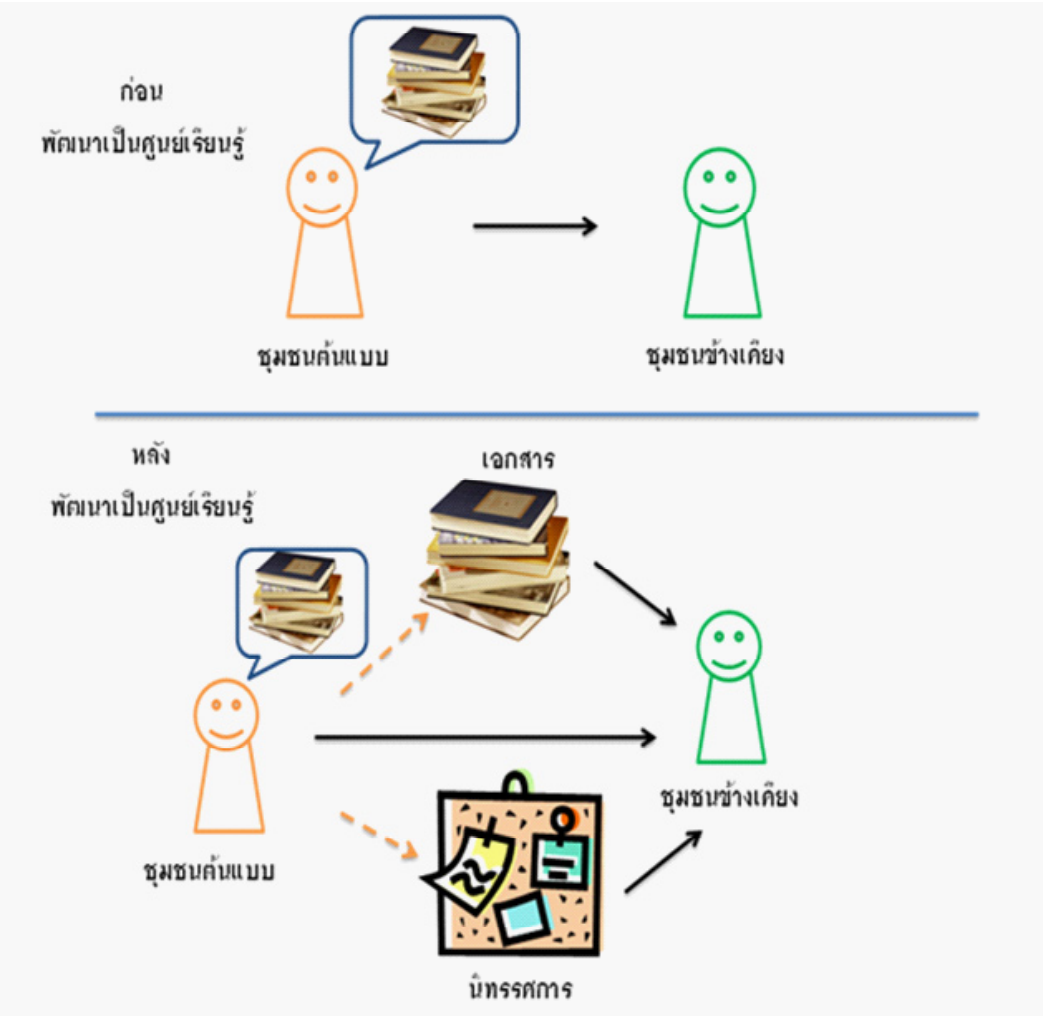

แผนภาพที่ 2 แสดงช่องทางการรับสารของชุมชนข้างเคียงก่อนและหลังมีการถอดองค์ความรู้จากชุมชนต้นแบบ

ประการที่สาม ช่องทางหรือโอกาสในการเสริมสร้างองค์ความรู้ใหม่ให้แก่บุคคลที่จะเป็นผู้ถ่ายทอดความรู้ในชุมชนต่อไป ทั้งจากชุมชนต้นแบบ และชุมชนข้างเคียงที่จะพัฒนาเป็นศูนย์เรียนรู้ต่อไปในอนาคต อาจด้วยวิธีการจัดสัมมนาวิชาการ จัดการฝึกอบรมเชิงปฏิบัติการ หรือจัดการศึกษาดูงานในพื้นที่อื่น ๆ และที่สำคัญคือสร้างโอกาสในการแลกเปลี่ยนประสบการณ์ที่แต่ละพื้นที่ได้ไปรับรู้รับฟังมา จากเวทีของการแลกเปลี่ยนทั้งเป็นทางการ และไม่เป็นทางการจะมีผลดีในแง่ของความสัมพันธ์ของกลุ่มคน และเกิดการวิเคราะห์สังเคราะห์ข้อมูล ทำให้เกิดองค์ความรู้อีกชุดหนึ่ง หรืออาจได้รูปแบบการจัดการทรัพยากรในระบบภูมินิเวศ

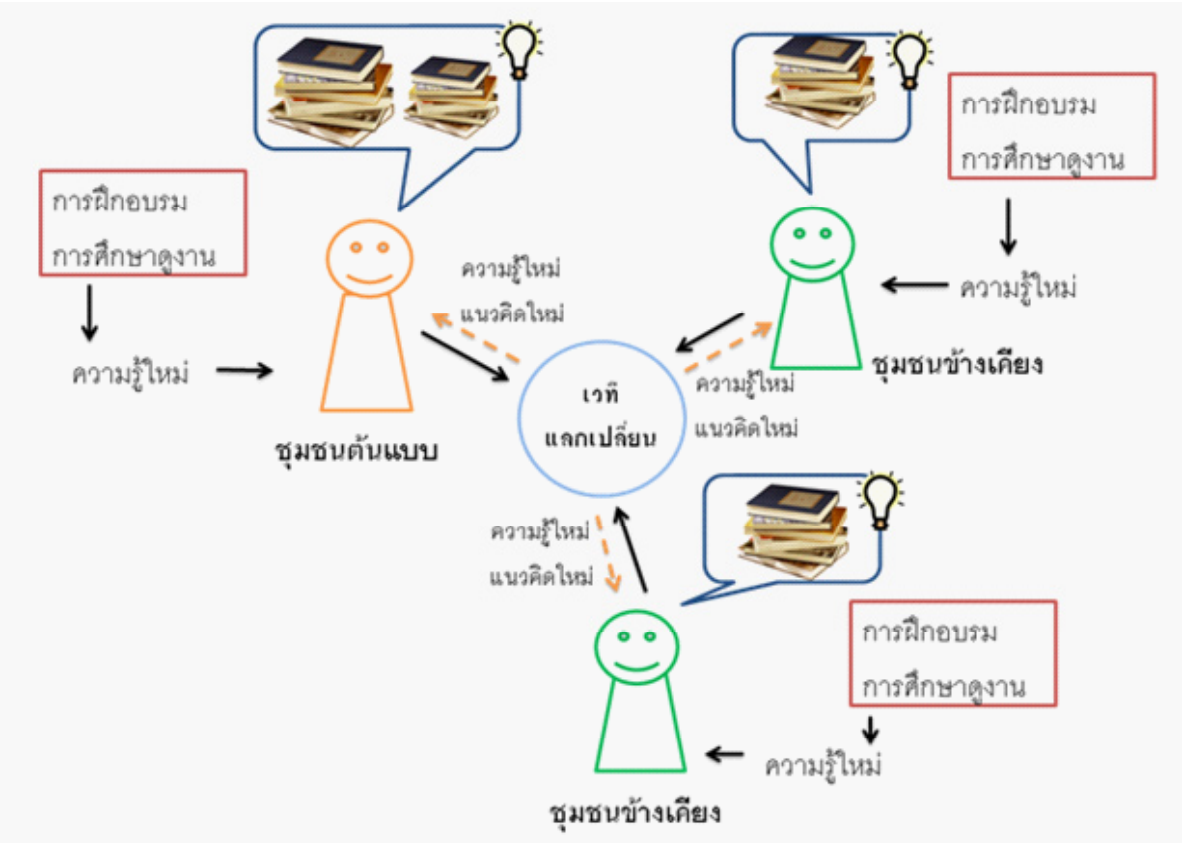

แผนภาพที่ 3 แสดงรูปแบบของการได้มาซึ่งความรู้และแนวคิดใหม่จากเวทีแลกเปลี่ยนประสบการณ์

กรณีตัวอย่าง : ศูนย์เรียนรู้ชุมชนบ้านเปร็ดใน

จากปัจจัยสำคัญของการจัดศูนย์เรียนรู้ ประการแรก เรื่องของต้นทุนของชุมชนต้นแบบทั้งด้านทรัพยากร เรื่องราวประสบการณ์ หรือบุคคลากรในชุมชนเอง บ้านเปร็ดในถูกเลือกให้เป็นต้นแบบของการสร้างศูนย์เรียนรู้เนื่องจากเรื่องราวที่เกิดขึ้นกับทรัพยากรของชุมชน และเรื่องราวการต่อสู้ของแกนนำ ต้นทุนเหล่านี้สร้างให้บ้านเปร็ดในมีศักยภาพของการเป็นต้นแบบและเหมาะแก่การเป็นศูนย์เรียนรู้ให้กับชุมชนข้างเคียง

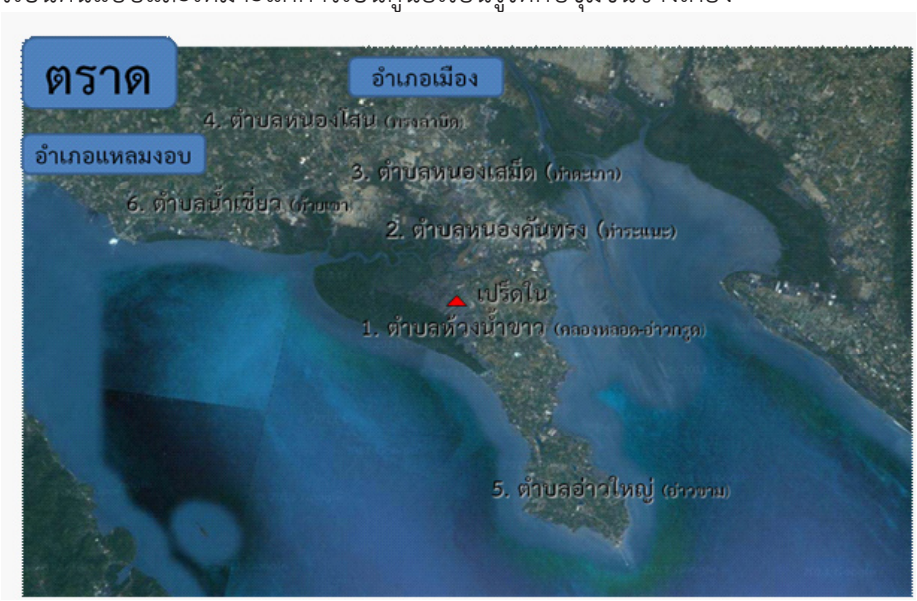

ภาพที่ 2 แสดงที่ตั้งของบ้านเปร็ดใน ต้นแบบศูนย์เรียนรู้และชุมชนใกล้เคียง

ชุมชนเปร็ดใน จังหวัดตราด เป็นชุมชนที่เป็นที่รู้จักมากที่สุดแห่งหนึ่งของภาคตะวันออกในการริเริ่มกระบวนการอนุรักษ์ป่าชายเลนและทรัพยากรชายฝั่งโดยชุมชนเอง โดยตั้งแต่ปี พ.ศ. 2525 ถึง 2528 ผู้นำชุมชนได้รวบรวมกลุ่มชาวบ้านและประสบความสำเร็จในการต่อต้านบริษัทเอกชนจากภายนอกที่เข้าทำสัมปทานป่าไม้และทำนากุ้งเชิงพาณิชย์ในเขตพื้นที่ชุมชน จนสร้างความเสียหายแก่สภาพป่าชายเลน ในปี พ.ศ. 2541 ชุมชนได้จัดตั้งกลุ่มอนุรักษ์และพัฒนาป่าชายเลนบ้านเปร็ดในขึ้น เพื่อเป็นองค์กรหลักของชุมชนในการทำหน้าที่ประสานงานและสร้างความเข้าใจเพื่อร่วมฟื้นฟูป่าชายเลนที่ครอบคลุมพื้นที่ประมาณ 12,000 ไร่ (1,920 เฮกตาร์) พื้นที่ป่าชายเลนแห่งนี้เป็นส่วนหนึ่งของป่าสงวนแห่งชาติป่าท่าตะเภา-น้ำเชี่ยว ซึ่งมีพื้นที่กว่าร้อยละ 21 ของพื้นที่ป่าชายเลนทั้งหมดของจังหวัดตราด

ด้วยประสบการณ์ที่ยาวนานกว่า 20 ปี รูปแบบการจัดการและฟื้นฟูทรัพยากรชายฝั่งโดยชุมชนเปร็ดในได้กลายเป็นแบบอย่างการจัดการที่ได้ผล ชุมชนมีผู้นำและสถาบันท้องถิ่นที่เข็มแข็ง ชาวบ้านมีสำนึกในความสามัคคีและในความเป็นเจ้าของป่าชายเลน และยังเกิดผลสำเร็จอย่างมากต่อการจัดการระบบนิเวศ การอนุรักษ์ความหลากหลายทางชีวภาพ การพัฒนาวิถีชีวิตแบบยั่งยืนและการสร้างรายได้แก่คนในชุมชน โดยเฉพาะอย่างยิ่งสำหรับครอบครัวที่ยากจน ในกระบวนการจัดการป่าชายเลนของชุมชนเปร็ดในนั้น ยังมีองค์กรภายนอกทั้งที่เป็นหน่วยงานรัฐและองค์กรพัฒนาเอกชนหลายองค์กร ได้ให้การสนับสนุนด้านเงินทุนและด้านวิชาการแก่ชุมชนเปร็ดในด้วยเช่นกัน

จากประสบการณ์ที่ประสบความสำเร็จของชุมชนบ้านเปร็ดในเป็นตัวอย่างให้ชุมชนต่างๆ โดยรอบพื้นที่ที่อยู่ติดกับพื้นที่ป่าสงวนแห่งชาติป่าท่าตะเภา-น้ำเชี่ยว เริ่มจัดตั้งกลุ่มเพื่อการอนุรักษ์ป่าชายเลน สร้างข้อตกลงร่วมในการใช้ทรัพยากรจากป่าชายเลนและร่วมมือกับองค์กรต่างๆ ทำกิจกรรมเพื่อฟื้นฟูระบบนิเวศและทรัพยากรสัตว์น้ำที่สำคัญ ข้อตกลงในการจับปูแสมซึ่งใช้ข้อความในการรณรงค์ที่เข้าใจได้ดี คือ “หยุดจับร้อยคอยจับล้าน” กลายเป็นคำขวัญที่ชุมชนรอบๆ ป่ารวมทั้งองค์กรอื่นๆ นำมาใช้เป็นส่วนหนึ่งในการรณรงค์ให้หยุดจับปูในฤดูวางไข่ ที่ได้รับการตอบรับเป็นอย่างดีจากทั้งผู้เก็บหาปูและผู้รับซื้อปูในพื้นที่ เป็นก้าวที่สำคัญของการจัดการทรัพยากรในเชิงภูมินิเวศของจังหวัดตราด

และหากดูถึงปัจจัยสำคัญของการจัดศูนย์เรียนรู้ประการสอง ที่ว่าด้วยองค์ความรู้นั้น การถอดบทเรียนจากแกนนำหรือคนในชุมชนบ้านเปร็ดในก็เป็นสิ่งสำคัญในกรณีของบ้านเปร็ดในนั้น ระยะแรกเราได้มีการรวบรวมองค์ความรู้ของชุมชน และจัดทำเป็นเอกสารนิทรรศการขึ้นมา เริ่มจากการพูดคุยถึงประวัติชุมชน (ดังแสดงในภาพที่ 3)โดยเชิญให้ผู้เฒ่าผู้แก่ในหมู่บ้านมาเล่าให้ฟังถึงความเป็นมาของเปร็ดในและสภาพทางสังคมเศรษฐกิจ วิถีชีวิตของคนเปร็ดในจากอดีตจนถึงปัจจุบัน มีการรวบรวมเครื่องมือต่าง ๆ ที่ใช้ในชีวิตประจำวัน มีการสำรวจพันธุ์พืชสมุนไพร มีการจัดทำกรณีศึกษาเรื่องของการจัดการน้ำเพื่อการเกษตร เป็นต้น จากการนำองค์ความรู้มาออกแบบเป็นนิทรรศการต่าง ๆ ทำให้การถ่ายทอด หรือบอกต่อเรื่องราวของบ้านเปร็ดในมีประสิทธิภาพมากขึ้น แกนนำสามารถเชื่อมร้อยทั้งเรื่องวิถีชีวิตและเรื่องการดูแลทรัพยากรชายฝั่งเข้าด้วยกันได้ง่ายขึ้นจากนิทรรศการที่จัดแสดงในศูนย์เรียนรู้

ภาพที่ 3 นิทรรศการที่ได้จากการรวบรวมองค์ความรู้ต่าง ๆ จากแกนนำและคนในชุมชนบ้านเปร็ดใน

ภาพที่ 4 เวทีประวัติชุมชนบ้านเปร็ดในที่ได้คนทุกกลุ่มวัยมาแลกเปลี่ยนเรียนรู้

ภาพที่ 5 แกนนำชุมชนได้ฝึกทักษะการพูดต่อที่สาธารณะในการอบรม เรื่องวิทยากรกระบวนการ

ปัจจัยสำคัญอีกประการหนึ่ง เรื่องของโอกาสในการเสริมสร้างองค์ความรู้ให้แก่ชุมชนต้นแบบ และชุมชนข้างเคียงที่จะพัฒนาเป็นศูนย์เรียนรู้ต่อไปในอนาคต ในการเสริมสร้างความรู้ให้กับทุกชุมชนนั้น ทางรีคอฟเองก็ได้จัดให้มีการฝึกอบรมเรื่องต่าง ๆ เช่น การเป็นวิทยากรกระบวนการ การจัดการกองทุน การถ่ายรูปสื่อความหมาย กฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการจัดการทรัพยากรชายฝั่ง ซึ่งจากการฝึกอบรมต่าง ๆ นี้ทำให้แกนนำของชุมชนได้มีศักยภาพเพิ่มขึ้นทั้งด้านทักษะการพูดต่อที่สาธารณะ จากการอบรมการเป็นวิทยากรกระบวนการ (ดังแสดงในภาพที่ 5) การมองทุนของชุมชนที่มากกว่าตัวเงินจากการอบรมเรื่องการจัดการกองทุน นอกจากการได้ความรู้จากการอบรมแล้วยังได้การมีส่วนร่วมจากคนกลุ่มอื่น ๆ เช่น ในการอบรมการถ่ายภาพสื่อความหมายนั้น ผู้ที่สนใจหลักจะเป็นกลุ่มเยาวชน และจากการร่วมงานกันครั้งแรกของผู้ใหญ่ในหมู่บ้านและเยาวชน ทำให้เกิดช่องทางและความสนใจครั้งต่อไปที่เยาวชนจะมาร่วมกิจกรรม และดำเนินกิจกรรมสืบทอดจากกลุ่มแกนนำผู้ใหญ่

นอกจากนั้นในด้านการเสริมศักยภาพของชุมชนต้นแบบชุมชนบ้านเปร็ดใน ได้มีการจัดการศึกษาดูงานเรื่องการจัดทั้งสถาบัน ซึ่งได้มีการจัดให้ไปศึกษาดูงานในพื้นที่ของ อบต.แม่ทา จังหวัดเชียงใหม่ เพื่อให้บ้านเปร็ดในสามารถตั้งรับกับเรื่องราวจากภายนอกที่จะเข้ามาในพื้นที่ของชุมชนได้ ทั้งจากแหล่งทุนต่าง ๆ หน่วยงานต่าง ๆ หรือกลุ่มคนที่จะเข้ามาศึกษาดูงานในบ้านเปร็ดใน รวมถึงเพื่อให้การบริหารจัดการตนเองของบ้านเปร็ดในเป็นไปอย่างมีระบบ และมีการวิจัยเรื่องการฟื้นฟูแปลงนากุ้งร้าง ซึ่งทางชุมชนได้ร่วมเป็นนักวิจัยและมีส่วนร่วมในการเก็บข้อมูลด้วย (ดังแสดงในภาพที่ 6)

ภาพที่ ที่ 6 นักวิจัยจากชุมชนบ้านเปร็ดในร่วมเก็บข้อมูลวิจัยใน พื้นที่แปลงฟื้นฟูนากุ้งร้าง

และในการเสริมสร้างความรู้ให้แก่พื้นที่ข้างเคียงบ้านเปร็ดในเองก็ได้มาร่วมเป็นวิทยากรแลกเปลี่ยนกับชุมชนอื่น ๆ (ดังแสดงในภาพที่ 7) ในเรื่องการจัดทำแผนการจัดการทรัพยากรชายฝั่งอย่างมีส่วนร่วม เนื่องจากบ้านเปร็ดในได้ดำเนินการและมีแผนนี้แล้ว สำหรับการพูดคุยแลกเปลี่ยนของแกนนำของบ้านเปร็ดในและแกนนำจากชุมชนใกล้เคียงนั้นมักจะเป็นการจัดการพูดคุยกันในกลุ่มย่อยเฉพาะแกนนำก่อนเพื่อทำความเข้าใจให้ลึกซึ้งในการจัดการแผนการจัดการทรัพยากร ซึ่งในการร่วม

เป็นวิทยากรแลกเปลี่ยนนั้น ก็ตรงกับแนวคิดศูนย์เรียนรู้ที่ว่าชุมชนท้องถิ่นสามารถเรียนรู้ และถ่ายทอดความรู้ระหว่างกันได้ดีกว่า

ภาพที่ 7 แกนนำจากบ้านเปร็ดในร่วมแลกเปลี่ยนการจัดทำแผนการจัดการทรัพยากรกับบ้านอ่าวกรูด

นอกจากนั้นการได้ไปศึกษาดูงานในพื้นที่ต่าง ๆ ก็ทำให้เกิดความรู้และมุมมองใหม่ ๆ จากประสบการณ์ของคนต่างพื้นที่ เช่น การไปศึกษาดูงานการจัดทำข้อบัญญัติตำบลของ อบต.ท่าศาลา อบต.บ่อหิน และ อบต.เกาะลิบง เป็นการจุดประกายให้ทุกชุมชนหันกลับมาทำแผนการจัดการทรัพยากรของชุมชนอย่างจริงจัง โดยหวังว่าจะนำไปสู่ข้อบัญญัติตำบลต่อไปในอนาคต และในการเดินทางไปศึกษาดูงานครั้งนั้น ทำให้แกนนำชุมชนที่เดินทางไปได้มีโอกาสพูดคุยแลกเปลี่ยนมุมมองกันมากขึ้น มองเห็นเป้าหมายเดียวกันในเรื่องการจัดการทรัพยากรในระบบภูมินิเวศ ซึ่งจากเดิมอาจมองภาพของการแบ่งเขตการปกครองเป็นหลัก

ผลดีจากแนวคิดศูนย์เรียนรู้

ศูนย์เรียนรู้ชุมชนจะเป็นศูนย์เรียนรู้ที่ “มีชีวิต” และ “มีความเคลื่อนไหว” กว่าศูนย์เรียนรู้แบบเดิมๆ เน้นการเสริมสร้าง “องค์ประกอบของการจัดการเรียนรู้” (“software”) ของศูนย์ จากการจัดการองค์ความรู้และสร้างทักษะในการถ่ายทอดของคนในชุมชน

1. องค์ความรู้ของชุมชนต้นแบบมีความยั่งยืน ไม่สูญหายไปพร้อมแกนนำหรือกลุ่มคนที่หายไป เนื่องจากมีการถอดองค์ความรู้และจัดทำเป็นเอกสารหรือสื่อต่าง ๆ เพื่อเป็นช่องทางในการถ่ายทอดความรู้อีกช่องทางหนึ่ง

2. แกนนำของชุมชนได้รับการพัฒนา ทั้งแกนนำจากชุมชนต้นแบบศูนย์เรียนรู้และชุมชนข้างเคียงที่จะพัฒนาเป็นศูนย์เรียนรู้เอง ได้รับการพัฒนาในด้านทักษะของการจัดการองค์ความรู้ และการได้รับความรู้ที่เกี่ยวข้องกับการจัดการทรัพยากรชายฝั่ง

3. ความสัมพันธ์ของคนในชุมชนและพื้นที่ใกล้เคียง ในการส่งต่อความรู้จากชุมชนต้นแบบสู่ชุมชมข้างเคียงที่มี ดังที่บ้านเปร็ดในได้ร่วมเป็นวิทยากรแลกเปลี่ยนกับชุมชนอื่น ๆ ในเรื่องการจัดทำแผนการจัดการทรัพยากรชายฝั่งอย่างมีส่วนร่วม สามารถสร้างความเข้าใจให้กับชุมชนข้างเคียงได้เป็นอย่างดี เนื่องจากพูดบนพื้นฐานเดียวกันและเข้าใจบริบทและเมื่อมีการพูดคุยกันมากขึ้น ความสัมพันธ์หรือความคุ้นเคยก็มีมากขึ้น

4. เกิดการจัดการทรัพยากรในระบบภูมินิเวศ จากเดิมมีการตั้งกฎกติกาการใช้ทรัพยากรของชุมชนตนเองเท่านั้น เช่น ในวันขึ้นและแรม 4-6 ค่ำของเดือน 11 บ้านเปร็ดในมีกติการให้หยุดจับปูแสม แต่ผู้เก็บหาก็ไปจับที่ชุมชนอื่นข้างเคียงได้แต่หากมีการร่วมกันของทุกชุมชน กฎกติกานี้ก็สามารถประกาศใช้ได้ทั้งบริเวณอ่าวร่องช้าง ซึ่งเป็นการทำในรูปแบบของภูมินิเวศ ปริมาณปูแสมก็จะมีจำนวนเพิ่มขึ้น ส่งผลถึงประโยชน์ของผู้ประกอบอาชีพนี้

ปัจจัยความสำเร็จของศูนย์เรียนรู้ชุมชนบ้านเปร็ดใน

1) แกนนำมีความใส่ใจในกิจกรรมการพัฒนาตนเอง หากมีการจัดเวทีการเรียนรู้ต่าง ๆ ก็จะมีแกนนำเข้าร่วมเสมอ

2) แกนนำมีความเสียสละ และเห็นแก่ประโยชน์ส่วนรวมเป็นหลัก พื้นที่บ้านเปร็ดในเป็นพื้นที่ที่หลายหน่วยงานให้ความสนใจและต้องการเข้ามาแลกเปลี่ยนพูดคุยถึงเรื่องราวการต่อสู้เพื่อปกป้องป่าชายเลน ในการแลกเปลี่ยนนั้น บางครั้งทำให้แกนนำบางคนต้องสละเวลาของการประกอบอาชีพหลักของตน หรือในการถ่ายทอดเรื่องราวสู่พื้นที่ข้างเคียง แกนนำจากบ้านเปร็ดในก็เต็มใจจะสละเวลาเพื่อร่วมพูดคุยถึงแนวทางการจัดทำแผนการจัดการทรัพยากรกับหมู่บ้านอื่น เพื่อให้เกิดการจัดการทรัพยากรที่ยั่งยืนในระบบภูมินิเวศ

3) แกนนำมีความเข้มแข็ง และมีจุดยืนที่ชัดเจน ทำให้สามารถพูดคุยต่อรองกับหน่วยงานต่าง ๆ ที่เข้ามาในพื้นที่บ้านเปร็ดในได้

ปัญหาและอุปสรรคในการดำเนินงานภายใต้แนวคิดศูนย์เรียนรู้

เนื่องจากแนวคิดศูนย์เรียนรู้เป็นแนวคิดที่อาศัยแกนนำชุมชนเป็นหลักในการขยายผลสู่ชุมชนข้างเคียง ดังนั้นหากแกนนำไม่สามารถเข้าร่วมได้อย่างเต็มที่จะทำให้เกิดอุปสรรคต่อการดำเนินการตามแนวคิดนี้

1. ความเข้าใจในแนวคิดของศูนย์เรียนรู้ที่แตกต่างกัน โดยชาวบ้านและหน่วยงานอื่น ๆ มักจะมีความเข้าใจศูนย์เรียนรู้ไปในทางการสร้างอาคารหรือนิทรรศการเท่านั้น ไม่ได้มองถึงการถ่ายทอดองค์ความรู้ หรือการพัฒนาศักยภาพของแกนนำชุมชน

2. หน่วยงานภายนอกที่เข้ามาทำงานด้านศูนย์เรียนรู้ในพื้นที่ชุมชนต้นแบบบ้านเปร็ดในมีจำนวนมาก และมีเป้าหมายที่แตกต่างกัน รวมทั้งมองภาพของศูนย์เรียนรู้แตกต่างกันทำให้ชาวบ้านเหนื่อยล้าจากการประชุมและสับสนในการทำงานเพื่อเป็นศูนย์เรียนรู้

3. กลไกการบริหารศูนย์เรียนรู้ยังไม่ชัดเจน ทำให้ชุมชนไม่สามารถจัดการกับหน่วยงานหรือกลุ่มคนที่ต้องการเข้ามาศึกษาหรือเข้ามาทำงานในพื้นที่ชุมชนต้นแบบบ้านเปร็ดในได้

4. การดำเนินการเป็นไปอย่างล่าช้า เนื่องจากต้องอาศัยการมีส่วนร่วมจากกลุ่มคนในแต่ละชุมชน ซึ่งมีอาชีพที่แตกต่างหลากหลายทำให้มีเวลาที่ว่างตรงกันน้อย ประกอบกับอาชีพส่วนใหญ่ของคนในพื้นที่คือทำสวนผลไม้ ซึ่งจะต้องใช้เวลาในการดูแลสวนอย่างใกล้ชิดเป็นเวลาถึง 5 เดือน ทำให้การฝึกอบรม หรือการประชุมมีจำนวนผู้เข้าร่วมน้อยและไม่เกิดผลเท่าที่ควร

5.จำนวนงานของแกนนำ ทั้งแกนนำจากชุมชนเปร็ดใน ชุมชนต้นแบบเอง และแกนนำจากชุมชนข้างเคียงที่ถือว่าเป็นทั้งแกนนำในหมู่บ้านและแกนนำด้านการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมและทรัพยากร ดังนั้นการสวมหมวกหลายใบของแกนนำก็เป็นอุปสรรคด้านเวลาเช่นกัน

เอกสารประกอบการสัมมนาส่วนที่ 1.4

1.4
สถานการณ์ป่าชายเลนและทรัพยากรชายฝั่งในพื้นที่ภูเก็ตและอ่าวพังงา ท่ามกลางจากอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวทางน้ำโลก[4]

พิเชษฐ์ ปานดำ ผู้ประสานงานโครงการ

ด้วยเป้าหมายของการท่องเที่ยวจากป่าตอง จังหวัดภูเก็ตได้ขยายไปที่พังงา เพื่อความเป็นศูนย์กลางการท่องเที่ยวทางน้ำของโลก เพื่อให้เกิดความสัมพันธ์กับระบบการค้าโลกและการเคลื่อนไหวของกลุ่มเศรษฐีโลก นักท่องเที่ยวมีรูปแบบต้องการเป็นส่วนตัวทำให้รัฐลดภาษีนำเข้าเรือยอช์ท นักลงทุนระดับโลกมาลงทุนเพิ่มมากขึ้น

ผลกระทบและปัญหาที่เกิดขึ้น

1.ปัญหาการ บุกรุกยึดครองพื้นที่สาธารณะ ชายหาดและป่าชายเลน และเป็นการใช้ “พื้นที่สาธารณะ” เพื่อประโยชน์ของเอกชนเพียงกลุ่มเดียว

2.ราคาที่ดินที่พุ่งสูงขึ้นทำให้คนท้องถิ่นขายที่ดินส่วนตัวเป็นจำนวนมาก ตัวอย่างเช่นราคาที่ดินมีราคาสูงขึ้นอย่างก้าวกระโดด จากราคาที่ดินเพียงแค่ 80,000-100,000 ไร่ในช่วงก่อนปีพ.ศ. 2440 ระยะเวลา 4 ปี ปัจจุบันราคาที่ดินอยู่ที่ไร่ละ 8 -14 ล้านบาท (http://www.teedindd.com/)

3.ความขัดแย้งของการแย่งชิงพื้นที่ระหว่างการทำประมงและการท่องเที่ยว(กรณีชาวเล ราไวย์)

บ้านบางลา จังหวัดภูเก็ต

มีการบุกรุกพื้นที่ชายฝั่งเพื่อสร้างท่าเรือยอช์ทและมารีน่า

1. แบบแจ้งการครอบครองที่ดิน (ส.ค.1)เป็นเครื่องมือในการบุกรุกพื้นที่(ใช้ของแปลงอื่นมาสวมทับ ขยายพื้นที่เกินหลักฐานที่ดินและการซื้อสิทธิ์จากชาวบ้าน)
2. เปลี่ยนสภาพพื้นที่ (แบบจรยุทธ)
3. ใช้กระบวนการทางกฎหมายเป็นเครื่องมือ(อนุมัติจากส่วนกลาง)
4. ตอบโต้ชาวบ้านโดย
   - การจัดการตามวัฒนธรรม (ข่มขู่ คุกคาม/การเจรจาให้ผลประโยชน์แกนนำ
   - ใช้อำนาจตุลาการ(ฟ้องศาล)
5. ใช้กลไกประชาคมหมู่บ้านเป็นเครื่องมือ
6. เช่าพื้นที่จากรัฐ

ชุมชนจึงต้องรวมพลังกันเป็นเครือข่ายเพื่อขับเคลื่อนและรณรงค์รักษาอ่าวพังงาเพื่อเป็นแหล่งผลิตอาหารให้ชุมชนชายฝั่งจึงให้เกิดการพัฒนาโครงการอาหารท้องถิ่นรักษาป่าชายเลนขึ้น ภายใต้การสนับสนุนของกองทุนโครงการขนาดเล็กโครงป่าชายเลนเพื่ออนาคต ดำเนินการโดยโครงการความมั่นคงทางด้านอาหารของชุมชนชายฝั่งอ่าวพังงา โดยมีพื้นที่โครงการคืออำเภอตะกั่วทุ่ง จังหวัดพังงาประเทศไทย

วัตถุประสงค์โครงการ

โครงการนี้มีจุดประสงค์หลักในการฟื้นฟูป่าชายเลนและทรัพยากรชายฝั่ง ซึ่งตรงตามแผนยุทธศาสตร์ของประเทศในการจัดการและลดการกัดเซาะชายฝั่ง นำไปสู่การดำเนินการโครงการในท้องถิ่นเพื่อฟื้นคืนสภาพแวดล้อม นำความรู้ท้องถิ่นที่มีแต่เดิมมาใช้และจัดหาแหล่งอาหารใหม่ให้กลุ่มผู้หญิงและเด็ก

ประวัติพื้นที่โดยย่อ

โครงการความมั่นคงทางด้านอาหารของชุมชนชายฝั่งอ่าวพังงา ได้เริ่มก่อตั้งขึ้นในปี พ.ศ. 2543 โดยนักพัฒนาในท้องถิ่นและกลุ่มเยาวชนโครงการฯ ซึ่งในขณะนั้นมีทุนสนับสนุนไม่มาก มีจุดประสงค์หลักเพื่อส่งเสริมการมีส่วนร่วมขององค์กรระดับชุมชนในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติทางชายฝั่ง และสร้างเสริมการพึ่งพาตนเองทางเศรษฐกิจของชุมชน

ผู้ที่ได้รับประโยชน์จากโครงการ

สมาชิกในชุมชนจำนวน 434 ครัวเรือนในพื้นที่บ้านแหลมหินบ้านอ่าวมะขามบ้านคลองเคียนและบ้านทองหลาง ซึ่งอยู่ติดกับพื้นที่อุทยานแห่งชาติอ่าวพังงาชาวบ้านในหมู่บ้านเหล่านี้หาเลี้ยงชีพด้วยการทำประมงขนาดเล็กเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำ ปลูกยางและให้บริการแก่นักท่องเที่ยว

ผลการดำเนินโครงการ

• เพิ่มศักยภาพและความสำนึกในการอนุรักษ์ของกลุ่มผู้หญิงและเยาวชน

• ให้การอบรมสมาชิกชุมชนจำนวน 30 คน ถึงความสำคัญของป่าชายเลนเพื่อเป็นแหล่งอาหารชุมชน

• สำรวจข้อมูลพันธุ์ไม้ป่าชายเลน 33 ชนิดและสัตว์ที่อาศัยในป่าชายเลนจำนวน 70 ชนิด

• รวบรวมความรู้ท้องถิ่นเกี่ยวกับอาหารป่าชายเลนและจัดทำ 70 เมนูอาหารจากป่าชายเลน

• นำความรู้ดั่งเดิมของท้องถิ่นเกี่ยวกับอาหารป่าชายเลนมาเผยแผ่ในกลุ่มผู้หญิงและเยาวชน โดยสมาชิกกลุ่มที่มีจำนวน 40 คนได้ทำการถ่ายทอดความรู้การประกอบอาหารจากพืชป่าชายเลนจำนวนมากกว่า 30 รายการอาหาร

• คุ้มครองพื้นที่ป่าชายเลนกว่า 2,000ไร่ผ่านกลไกการจัดการป่าชุมชนซึ่งทำการปลูกต้นกล้าพันธุ์ไม้ป่าชายเลนเพิ่มเติมกว่า3,000 ต้น

• จัดตั้งเขตพื้นที่อนุรักษ์สำหรับปูม้า

• จัดทำสื่อสิ่งพิมพ์ภาษาไทย เพื่อเผยแผ่กรณีศึกษาอาหารในท้องถิ่น

ผลสำเร็จโครงการและปัญหาที่เกิดขึ้น

หน่วยส่งเสริมการเรียนรู้ป่าชายเลนจังหวัดพังงาได้คัดเลือกให้บ้านทองหลางเป็นหมู่บ้านนำร่องการเรียนรู้และการเก็บรวบรวมข้อมูลอาหารในท้องถิ่น และหน่วยหน่วยจัดการป่าชายเลนที่ 22จังหวัดพังงาได้ให้การสนับสนุนเรือลาดตระเวนสำหรับเฝ้าระวังพื้นที่ป่าชายเลน โครงการฯใช้ความมั่นคงทางอาหารเป็นจุดเริ่มต้นในการเข้าถึงชุมชนเพื่อทำงานด้านการอนุรักษ์และจัดการระบบนิเวศชายฝั่งในพื้นที่อ่าวพังงา และใช้ความรู้เกี่ยวกับอาหารท้องถิ่นเป็นเครื่องมือที่ช่วยขับเคลื่อนความร่วมมือระหว่างภาคส่วนต่างๆ ทั้งในระดับผู้บริหารหน่วยงานรัฐระดับท้องถิ่น และระดับจังหวัด

ประเด็นที่เกี่ยวข้อง

การสื่อสาร

ภาพการทำกิจกรรมที่ถ่ายภาพโดยกลุ่มเยาวชนของโครงการฯ ได้ผ่านการคัดเลือกเข้าชิงรางวัลการประกวดภาพถ่าย “โลกเปลี่ยนได้ด้วยใจอาสา”ซึ่งจัดโดยประกวดโดยวารสารสารคดี

บทบาทหญิงชาย

ผู้หญิงเป็นกลุ่มที่รวบรวมและส่งต่อความรู้เกี่ยวกับการใช้พืชท้องถิ่นเพื่อเป็นอาหารและยารักษาโรค โครงการฯเป็นเสมือนโอกาสให้กลุ่มผู้หญิงได้ถ่ายทอดความรู้สู่เยาวชนรุ่นหลัง อีกทั้งสมาชิกกลุ่มเยาวชนมีความกระตือรือร้นในการรับการถ่ายทอดประสบการณ์ตรงเหล่านี้

สิ่งที่ได้เรียนรู้จากการดำเนินโครงการ

การสนับสนุนจากองค์กรบริหารส่วนท้องถิ่น และหน่วยงานภาครัฐที่มีส่วนเกี่ยวข้องเป็นสิ่งสำคัญ หน่วยงานรัฐในท้องถิ่นควรให้การยอมรับและให้การสนับสนุนความตั้งใจมั่นของชุมชนที่ต้องการร่วมกันปกป้องป่าชายเลน การเรียนรู้จากการลงมือปฏิบัติจริงเป็นสิ่งจำเป็น ซึ่งนำไปสู่ผลการดำเนินการที่ดี โดยเฉพาะอย่างยิ่งในการสร้างศักยาภาพและจิตสำนึกในการอนุรักษ์ป่าชายเลนของชุมชน

ผู้เข้าร่วมโครงการ และการสนับสนุน

ชุมชนต่างๆที่เข้าร่วมโครงการสนับสนุนเงินทุนเพิ่มเติมจำนวน 4,200 เหรียญดอลล่าร์ สหรัฐฯและให้ความช่วยเหลือในรูปอื่น คิดเป็นมูลค่า 27,000 เหรียญดอลล่าร์สหรัฐฯหน่วยจัดการป่าชายเลนที่ 22 ตะกั่วทุ่ง จังหวัดพังงาร่วมสนับสนุนเงิน 667 เหรียญดอลล่าร์ สหรัฐฯเป็นค่าเชื้อเพลิงเรือลาดตระเวนเพื่อเฝ้าระวังป่าชายเลน

ส่วนที่ 2

มูลค่าทางเศรษฐกิจต่อทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่ง

ส่วนที่ 2

มูลค่าทางเศรษฐกิจต่อทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่ง

การนำเสนอในส่วนนี้มีรองศาสตราจารย์ ดร.ดุสิต เวชกิจ จากมหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช เป็นผู้ดำเนินรายการซึ่งมีผู้ร่วมนำเสนอจำนวน 4 ท่าน โดยรายละเอียดจะอยู่ในเอกสารประกอบการสัมมนาส่วนที่ 2 ผู้เข้าร่วมได้นำเสนอในประเด็นที่น่าสนใจ สรุปได้ดังนี้

---

[4]ต้นจาก...พืชเศรษฐกิจของป่าชายเลน

รองศาสตราจารย์ ดร. นพรัตน์ บำรุงรัตน์ จากมหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ และที่ปรึกษาคณะกรรมการประสานความร่วมมือระดับชาติด้านระบบนิเวศด้านป่าชายเลนเพื่ออนาคต (NCB) ได้ให้ข้อคิดเห็นเกี่ยวกับประโยชน์ในด้านต่างๆ ที่ทรัพยากรป่าชายเลนเอื้ออำนวยให้แก่ชุมชนและประเทศชาติ เพราะว่าป่าชายเลนเป็นทรัพยากรธรรมชาติที่มีความสำคัญยิ่งต่อระบบนิเวศชายฝั่งและเศรษฐกิจของประเทศ ต้นจาก เป็นไม้ชายเลนชนิดหนึ่งที่มีคุณค่าต่อชุมชนพื้นบ้านที่อาศัยในบริเวณใกล้เคียงมาช้านาน โดยอาศัยป่าจากเป็นแหล่งทำมาหากิน สร้างรายได้เลี้ยงครอบครัว ใช้ส่วนประกอบทุกส่วนมาทำประโยชน์ เช่น ใบจากใช้เย็บตับจากเพื่อมุงหลังคา ทำฝาบ้านและยังใช้มวนบุหรี่ได้อีกด้วย ผลจากอ่อนใช้ทำขนมหวาน ผลจากแก่ใช้ทำเชื้อเพลิง เป็นต้น

การประเมินมูลค่าและการพึ่งพิงระบบนิเวศป่าชายเลน: กรณีศึกษาการประเมินการกักเก็บคาร์บอนในป่าชายเลนจังหวัดตราด

นายรัตน์กวี บุญเมฆ จากศูนย์ฝึกอบรมวนศาสร์ชุมชนแห่งภูมิภาคอาเซียนแปซิฟิก ได้นำเสนอความสำคัญของทรัพยากรป่าชายเลนที่สามารถนำมาประเมินค่าในทางเศรษฐกิจได้ด้วยการใช้วิธีการคำนวณทางคณิตศาสตร์ โดยเฉพาะอย่างยิ่งความสำคัญของป่าชายเลนในด้านการเก็บกักคาร์บอนในป่าชายเลน ซึ่งเป็นบทบาทสำคัญต่อการช่วยแก้ไขปัญหาภาวะโลกร้อนและเริ่มมีการซื้อขายคาร์บอนในบางหน่วยงานในต่างประเทศ

กรณีศึกษาทะเลไทย:[5] ประสบการณ์การโครงการประเมินประสิทธิภาพการบริหารจัดการพื้นที่อุทยานแห่งชาติทางทะเลของประเทศไทย

นางสาวรัฎดา ลาภหนุน ผู้ประสานงานโครงการประเมินและปรับปรุงประสิทธิภาพการบริหารจัดการพื้นที่คุ้มครองทางทะเล ได้นำเสนอประสบการณ์การประเมินประสิทธิภาพการบริหารจัดการพื้นที่อุทยานแห่งชาติทางทะเลของประเทศไทย ในการบริหารจัดการของกรมอุทยานแห่งชาติ สัตว์ป่าและพันธุ์พืช ซึ่งสามารถประเมินผลทางเศรษฐกิจจากทรัพยากรที่มี รวมทั้งประเมินรายได้และค่าใช้จ่าย ตลอดจนแนวทางการเพิ่มประสิทธิภาพในการบริหารจัดการอุทยานแห่งชาติ

---

[4]ต้นจาก...พืชเศรษฐกิจของป่าชายเลน. นพรัตน์ บำรุงรักษ์. สำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ. 2544

[5]โครงการประเมินประสิทธิภาพการจัดการพื้นที่คุ้มครองทางทะเลและชายฝั่งของประเทศไทย ดำเนินการโดยกรมอุทยานแห่งชาติ สัตว์ป่าและพันธุ์พืช ร่วมกับองค์การระหว่างประเทศเพื่อการอนุรักษ์ธรรมชาติ ได้รับการสนับสนุนงบประมาณจากโครงการป่าชายเลนเพื่ออนาคต (MFF) ระหว่างปี 2553 – 2555

ป่าชายเลน พื้นที่ชุ่มน้ำ และการท่องเที่ยวจังหวัดกระบี่[6]

นายนนท์ มีล่าม จากกลุ่มรักษ์สิ่งแวดล้อมบ้านเกาะกลาง จังหวัดกระบี่ ได้นำเสนอการจัดการทรัพยากรของชุมชนชายฝั่ง โดยการสนับสนุนของหน่วยงานต่างๆ เพื่อฟื้นฟูทรัพยากรป่าชายเลนและการสร้างรายได้ให้แก่ชุมชน โดยการรวมกลุ่มกันเพื่อดำเนินกิจกรรมต่างๆ รวมทั้งการท่องเที่ยวเชิงนิเวศที่เชื่อมโยงทรัพยากรป่าชายเลนกับบริบทอื่นที่น่าสนใจของชุมชน เช่น โบราณสถาน การประกอบอาชีพเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำ การประกอบอาชีพซึ่งได้รับความสนใจเป็นอย่างดีจากนักท่องเที่ยวทั้งชาวไทยและต่างประเทศ

เนื้อหาของการนำเสนอทั้งหมด มีประเด็นที่น่าสนใจพอสรุปได้ดังนี้

1. ประโยชน์ของทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่ง ทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่งของแต่ละชุมชนอาจมีองค์ประกอบและโครงสร้างที่แตกต่างกันออกไปบ้าง อย่างไรก็ตามทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่งได้เอื้ออำนวยประโยชน์อย่างมหาศาลต่อชุมชนที่อยู่ในพื้นที่และบริเวณใกล้เคียง ซึ่งพอสรุปได้ดังนี้

1.1 ประโยชน์ทางเศรษฐกิจ ชุมชนได้รับผลประโยชน์ในรูปของเศรษฐกิจโดยตรงในหลายรูปแบบ โดยเฉพาะอย่างยิ่งผลผลิตจากการประมงและจับสัตว์น้ำ การเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำในพื้นที่ชายฝั่งในรูปแบบต่างๆ การนำไม้จากป่าชายเลนมาใช้ในการก่อสร้าง การทำฟืนเชื้อเพลิง และการใช้สอยต่างๆ การเก็บหาของป่ามาใช้ประโยชน์ในการดำรงชีวิต เป็นต้น

[6]ได้รับการสนับสนุนดำเนินโครงการฟื้นฟูป่าชายเลนและป่าชายหาด ต.คลองประสงค์ จ. กระบี่ ระหว่างปี 2553 – 2554 และโครงการเสริมสร้างศักยภาพชุมชนในการอนุรักษ์และกิจกรรมฟื้นฟูทรัพยากรชายฝั่งและป่าชายเลน ต.คลองประสงค์ ภายใต้กองทุนขนาดเล็กโครงการป่าชายเลนเพื่ออนาคต (MFF SGF)

1.2 ประโยชน์ทางสังคม ทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่งได้เอื้อประโยชน์ทางสังคมแก่ชุมชนในรูปแบบต่างๆ ที่สำคัญได้แก่ การประกอบอาชีพที่เกี่ยวข้องกับการประมงและจับสัตว์น้ำ การเป็นแหล่งที่อยู่อาศัยของชุมชนชายฝั่ง การเป็นแหล่งสมุนไพรเพื่อใช้ในการบริโภคและยารักษาโรค การใช้เป็นแหล่งพักผ่อนหย่อนใจ ตลอดจนการศึกษาค้นคว้าของชุมชนและสถาบันการศึกษา รวมทั้งผู้สนใจโดยทั่วไป

1.3 ประโยชน์ทางสิ่งแวดล้อม นับว่าเป็นประโยชน์ที่สำคัญไม่ยิ่งหย่อนไปกว่าประโยชน์ทางเศรษฐกิจและสังคม โดยทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่งได้เอื้อประโยชน์ในด้านการเป็นแหล่งอนุบาลและที่อยู่อาศัยของสัตว์น้ำนานาชนิด รวมทั้งสัตว์บกบางประเภท การช่วยลดความรุนแรงของคลื่นและกระแสลมทะเล การช่วยเก็บกักสิ่งปฏิกูลและช่วยให้มีดินเลนงอกขึ้นใหม่ในบางพื้นที่

2. การประเมินมูลค่าทางเศรษฐกิจทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่ง ประโยชน์ของทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่งในรูปแบบต่างๆ ควรมีการประเมินมูลค่าทางเศรษฐกิจหรือทางเศรษฐศาสตร์ออกมา ซึ่งแสดงให้เห็นถึงความเป็นประโยชน์ที่ทำได้รับทั้งหมดจากทรัพยากรที่มี รวมทั้งการนำไปวางแผนการจัดการพื้นที่ให้มีประสิทธิภาพมากขึ้น ซึ่งในการประเมินมูลค่าทางเศรษฐศาสตร์สามารถจำแนกได้เป็น 2 ประเภท คือ

2.1 มูลค่าที่เกิดจากการใช้ จำแนกได้เป็น

2.1.1 มูลค่าจากการใช้ประโยชน์ทางตรงจากผลผลิตและการบริการจากทรัพยากร เช่น การใช้ประโยชน์จากต้นจาก การใช้เป็นแหล่งท่องเที่ยวและเรียนรู้ การใช้ไม้ทำถ่านและเชื้อเพลิง

2.1.2 มูลค่าจากการใช้ประโนชน์ทางอ้อม ซึ่งเป็นมูลค่าจากการทำหน้าที่ของระบบนิเวศในพื้นที่ เช่น การป้องกันการกัดเซาะชายฝั่งของป่าชายเลนการเก็บกักคาร์บอนของป่าชายเลน

2.1.3 มูลค่าเพื่อจะใช้ เป็นประโยชน์ที่จะได้รับจากระบบนิเวศในพื้นที่ทั้งทางตรงและทางอ้อม ซึ่งอาจจะใช้ในอนาคต เช่น ความหลากหลายของพืชพรรณ ความหลากหลายของพันธุ์สัตว์น้ำ

2.2 มูลค่าที่เกิดจากการไม่ได้ใช้ จำแนกได้เป็น

2.2.1 มูลค่าเพื่อลูกหลาน เป็นประโยชน์จากการเก็บไว้เพื่อให้ลูกหลานในอนาคต เช่น มูลค่าจากการอนุรักษ์พื้นที่ป่าชายเลน มูลค่าจากการอนุรักษ์สัตว์น้ำ

2.2.2 มูลค่าที่เกิดจากการคงอยู่ เป็นประโยชน์ที่จะได้รับจากการที่ระบบนิเวศดำรงอยู่และทำหน้าที่ของระบบนิเวศตลอดไป เช่น มูลค่าจากการใช้เป็นแหล่งท่องเที่ยวในอนาคต มูลค่าจากพันธุ์พืชที่ใกล้จะสูญพันธุ์ มูลค่าของโบราณสถานในชุมชน

3. บทบาทหน้าที่ของชุมชน/หน่วยงานในการบริหารจัดการทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่ง การบริหารจัดการทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่งในแต่ละพื้นที่อยู่ภายใต้การดูแลรับผิดชอบของชุมชนหรือหน่วยงานทั้งราชการและท้องถิ่นที่แตกต่างกันไปตามกฎหมายหรือการครอบครองพื้นที่แห่งนั้น อย่างไรก็ตามเพื่อให้เกิดประโยชน์ทางเศรษฐกิจ ชุมชนหรือหน่วยงานนั้นๆ ได้มีบทบาทหน้าที่ที่แตกต่างกันไป ดังนี้

3.1 การจำแนกเขตการใช้ประโยชน์ ในพื้นที่แต่ละแห่งควรมีการจำแนกพื้นที่ เพื่อกำหนดเขตการใช้ประโยชน์ให้ชัดเจน ซึ่งจะนำไปสู่การกำหนดแผนงานและกิจกรรมต่างๆ ได้อย่างเหมาะสม ส่งผลต่อความยั่งยืนและผลตอบแทนทางเศรษฐกิจของการจัดการทรัพยากร เช่น การกำหนดเขตอนุรักษ์และปลูกไม้ยืนต้นเพื่อเก็บกักคาร์บอน การใช้ประโยชน์ในการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ การจัดการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ในเขตอุทยานแห่งชาติ

3.2 การดำเนินงานตามแผน เพื่อให้กำหนดแผนงานหรือกิจกรรมต่างๆ ไว้แล้ว ต่างมีการกำหนดผู้รับผิดชอบให้ปฏิบัติหน้าที่เพื่อให้บรรลุเป้าหมายหรือวัตถุประสงค์ตามระยะเวลาที่กำหนดไว้อย่างมีประสิทธิผล หากเกิดปัญหาอุปสรรคต่อการดำเนินงานต้องทำการแก้ไขดดยเร่งด่วน เพื่อมิให้ส่งผลกระทบต่อความเสียหายต่อหน่วยงานที่วางไว้

3.3 การควบคุมดูแล ชุมชนหรือหน่วยงานต้องมีกลไกในการควบคุมดูแลการดำเนินงานของทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องอย่างเหมาะสม โดยเฉพาะอย่างยิ่งการดำเนิน

งานที่อาจมีผลประโยชน์ตอบสนองต่อผู้รับผิดชอบ หรืองานที่ต้องใช้หลักธรรมาภิบาลอย่างเข้มข้น มิฉะนั้นอาจก่อให้เกิดการประพฤติผิดมิชอบและไม่บรรลุเป้าหมายที่วางไว้

3.4 การประสานงาน ศักยภาพของชุมชน/หน่วยงานอาจมีข้อจำกัดในบางด้าน ซึ่งต้องมีการพัฒนาหรือปรับปรุงให้ดีขึ้นในบางด้าน รวมทั้งอาจมีข้อจำกัดเกี่ยวกับกฎหมายทางด้านทรัพยากรชายฝั่งและทะเล จำเป็นต้องมีการประสานงานกับหน่วยงานหรือชุมชนอื่นๆ เพื่อเพิ่มศักยภาพหรือแก้ไขปัญหาอุปสรรคให้ลุล่วงไปด้วยดี

3.4 การเผยแพร่ประชาสัมพันธ์ การดำเนินงานจัดการทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่งที่เป็นการได้รับประโยชน์ในทางเศรษฐกิจ เช่น การกำหนดพื้นที่เขตอุทยานแห่งชาติ การท่องเที่ยวเชิงนิเวศการใช้ประโยชน์จากป่าชายเลน ฯลฯ ควรมีการเผยแพร่ประชาสัมพันธ์ผ่านสื่อที่เหมาะสมเพื่อให้บุคคลที่สนใจได้เข้ามาใช้ประโยชน์เพิ่มขึ้นรวมทั้งอาจมีการต่อยอดในกิจกรรมอื่นต่อไป

4. การเพิ่มประสิทธิภาพการบริหารจัดการ การบริหารจัดการทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่งควรมีการติดตามประเมินผล เพื่อทบทวนการดำเนินงานให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น อันจะส่งผลลัพธ์ในทิศทางที่ดีขึ้นของประโยชน์ในทางเศรษฐกิจ ทั้งนี้พอสรุปแนวทางในการเพิ่มประสิทธิภาพของการบริหารจัดการของชุมชนหรือหน่วยงานดังนี้

4.1 การใช้ทรัพยากรให้มีประสิทธิภาพ ในทุกพื้นที่ย่อมมีองค์ประกอบและโครงสร้างของทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่งที่แตกต่างกันไป แต่ทรัพยากรเหล่านี้ล้วนมีประโยชน์ในด้านต่างๆ จำเป็นต้องมีการศึกษาแนวทางการใช้ประโยชน์ให้ครอบคลุมในด้านต่างๆ เช่น การใช้ประโยชน์จากทุกส่วนของต้นจาก.ในรูปแบบต่างๆ การศึกษาการเก็บกักคาร์บอนขององค์ประกอบในป่าชายเลนที่อาจนำไปจำหน่ายได้ในการซื้อขายคาร์บอนเพื่อลดปัญหาโลกร้อน

4.2 การบูรณาการการดำเนินงาน กิจกรรมดำเนินงานในแต่ละพื้นที่ควรมีการเชื่อมโยงความสัมพันธ์ขององค์ประกอบต่างๆ เพื่อให้เกิดประโยชน์สูงสุด เช่น การเชื่อมโยงแหล่งท่องเที่ยวในชุมชนทั้งป่าชายเลน แหล่งโบราณสถาน อาชีพและวิถีชีวิตของชุมชน การชมปะการังในทะเล นอกจากนี้ยังควรมีการบูรณาการดำเนินงานร่วมกับหน่วยงานอื่นที่เกี่ยวข้องทั้งชุมชนข้างเคียง ภาครัฐ เอกชน และองค์กรต่างประเทศตามความเหมาะสม เพื่อให้เกิดประโยชน์ในการใช้ทรัพยากรสูงสุด

4.3 การศึกษาวิจัย การแก้ไขปัญหาอุปสรรค์ตลอดจนการแสวงหาแนวทางหรือนวัตกรรมในการบริหารจัดการทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่งให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น จำเป็นต้องมีการศึกษาวิจัยโดยการใช้ข้อมูลที่มีอยู่ในชุมชนผนวกกับความรู้หรือวิชาการที่มีอยูนอกชุมชนเป็นสิ่งที่จำเป็นอย่างยิ่ง เพื่อให้ได้ผลการวิจัยที่นำไปใช้ได้อย่างแท้จริง ซึ่งคนในชุมชนต้องเข้ามามีส่วนร่วมในการศึกษาวิจัยร่วมกัน โดยในระยะแรกๆ อาจต้องมีพี่เลี้ยงหรือผู้ให้คำปรึกษาแนะนำอยู่บ้าง เช่น การศึกษาการสะสมคาร์บอนในส่วนต่างๆ ของป่าชายเลน ผลตอบแทนจากการประกอบอาชีพท่องเที่ยวของชุมชน การศึกษาองค์ประกอบเอทธานอลของต้นจาก

4.4 การวิเคราะห์ด้านผลผลิตและผลตอบแทนการดำเนินงานบริหารจัดการทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่งที่มุ่งหวังผลด้านเศรษฐกิจ จำเป็นอย่างยิ่งที่ต้องมีการวิเคราะห์ผลผลิตขององค์ประกอบและกิจกรรมต่างๆ ออกมาในรูปของตัวเงิน เพื่อนำไปใช้เป็นข้อมูลในการวางแผน เช่น ผลผลิตต่อพื้นที่ของป่าชายเลน มูลค่าของป่าชายเลนต่อการป้องกันลมพายุรายได้จากการท่องเที่ยวในชุมชน นอกจากนี้ยังต้องนำค่าใช้จ่ายที่ได้ลงทุนลงไปมาประกอบการวิเคราะห์เพื่อตรวจสอบผลตอบแทนว่าคุ้มค่าต่อการดำเนินงานมากน้อยเพียงใด

4.4 การมีส่วนร่วมของชุมชน การจัดการพื้นที่ทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่งจำเป็นอย่างยิ่งที่ต้องเปิดโอกาสให้คนในชุมชนได้เข้ามามีส่วนร่วมในทุกขั้นตอนตามความเหมาะสม แม้เป็นพื้นที่อุทยานแห่งชาติก็ตาม ทั้งนี้เพื่อให้การดำเนินงานไม่ขัดแย้งและสอดคล้องกับวิถีชีวิตของชุมชน ผลประโยชน์ที่เกิดขึ้นจากการดำเนินงานควรมีการจัดสรรอย่างเป็นธรรมให้ชุมชนที่ใกล้ชิดกับ

ทรัพยากร มิใช่นำไปใช้ประโยชน์ในด้านอื่นนอกชุมชนแต่เพียงอย่างเดียว

4.6 การกำหนดกฎระเบียบ ทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่งมักมีผู้ที่เกี่ยวข้องอยู่ด้วยหลายฝ่ายทั้งในชุมชน ชุมชนข้างเคียง บุคคลภายนอกและหน่วยงานต่างๆ ซึ่งอาจมีความต้องการใช้ประโยชน์ที่แตกต่างกันไป จึงควรมีการกำหนดแนวทางและวิธีการใช้ประโยชน์ให้ชัดเจน อาจมีการกำหนดบทลงโทษและผู้รับผิดชอบไว้ตามความเหมาะสม ทั้งนี้การกำหนดกฎระเบียบต่างๆ ต้องเป็นไปตามที่กฎหมายกำหนด และได้รับการยอมรับจากทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้อง

4.7 การจัดการความรู้ ข้อมูลที่เกี่ยวข้องต่อการบริหารจัดการทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่ง ควรได้รับการวิเคราะห์/สังเคราะห์แล้วรวบรวมให้เป็นหมวดหมู่ที่ง่ายต่อการค้นคว้าและนำไปใช้ประโยชน์ต่อไป ข้อมูลบางด้านอาจมีการเผยแพร่ประชาสัมพันธ์ให้สาธารณชนได้รับทราบทั่วไป เพื่อนำไปใช้ประโยชน์ตามความเหมาะสม ข้อมูลบางด้านอาจต้องถ่ายทอดให้แก่คนในชุมชน โดยเฉพาะอย่างยิ่งกลุ่มเยาวชน เพื่อสร้างจิตสำนึกที่ดีและการสานต่อเจตนารมณ์ของชุมชนต่อไป

เอกสารประกอบการสัมมนาส่วนที่ 2

มูลค่าทางเศรษฐกิจต่อทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่ง

เอกสารประกอบการสัมมนาส่วนที่ 2.1

2.1
ต้นจาก...พืชเศรษฐกิจของป่าชายเลน

รศ.ดร. นพรัตน์ บำรุงรักษ์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์

ต้นจาก *Nypa fruticans* เป็นพืชจำพวกปาล์มที่มีอยู่เพียงน้อยชนิดที่ขึ้นอยู่ในป่าชายเลนประเทศไทยและเขตร้อนของโลก ป่าจากเคยมีความสำคัญต่อชีวิตประจำวันของประชาชนและเศรษฐกิจของชุมชนชายฝั่งเป็นอย่างมาก สามารถให้ประโยชน์จากการใช้ทรัพยากรทั้งทางตรงและทางอ้อมรวมทั้งเป็นแหล่งอาหารและเป็นที่อยู่อาศัยของสัตว์น้ำ พวกกุ้ง หอย ปู ปลา จากสภาพการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจและสังคมที่รวดเร็วทำให้เกิดผลกระทบต่อสภาพแวดล้อมและชีวิตความเป็นอยู่ ปัจจุบันมีความเจริญของวัตถุมากขึ้นได้มีสิ่งเข้ามาแทนผลิตภัณฑ์จาก ต้นจาก มากมาย ทำให้ต้องซื้อหาในราคาแพง คนรุ่นใหม่ไม่เข้าใจของดีที่มีอยู่ในท้องถิ่น เช่น แต่เดิมเคยบริโภค น้ำตาลจาก แต่คนรุ่นหลังกลับบริโภคน้ำตาลทรายจากอ้อยที่ไม่มีในท้องถิ่น แม้แต่น้ำส้มสายชูที่เคยใช้ในครัวเรือน ปัจจุบันต้องหาซื้อเป็นขวดสำเร็จรูป เนื่องจากความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่น (indigenous knowledge หรือ local wisdom) การผลิต น้ำตาล น้ำส้มสายชู จากผลจาก และใบจากเพื่อใช้ในชีวิตประจำวันกำลังจะสูญหาย จึงควรมีการฟื้นฟูและหาหนทางสงวนรักษาความรู้และพืชพรรณเหล่านี้ไว้ให้ได้ประโยชน์อย่างยั่งยืนต่อไป เช่น การปลูกต้นจากในนากุ้งร้างที่มีสภาพดินเค็มจนปลูกพืชชนิดอื่นไม่ได้แล้ว เพื่อนำไปผลิตน้ำตาลหรือทำแอลกอฮอล์

• เมื่อทดลองปลูกจากในนากุ้งทิ้งร้าง โดยการทำลายคันนาบางส่วนเพื่อให้น้ำขึ้นลงได้ พบว่าหลังปลูกกล้าได้ 6 เดือน กล้าจะมีอัตราการรอดตายเกิน 74 เปอร์เซ็นต์

• การที่นำต้นจากไปปลูกทดแทนในนากุ้งทิ้งร้างสามารถกระทำได้ ถ้ามีการจัดการที่เหมาะสม ทั้งนี้นากุ้งดังกล่าว ควรเปิดทางระบายน้ำให้น้ำสามารถไหลเข้าออกได้บ้างเมื่อน้ำขึ้นลงหรือฝนชุก ดินควรเป็นดิน-โคลนหรือมีหน้าดินลึกเพียงพอให้ ลำต้นใต้ดินของจากเจริญเติบโตได้

ต้นจากเป็นพืชเศรษฐกิจชนิดหนึ่งของราษฎรบริเวณลุ่มน้ำปากพนัง โดยเฉพาะในการผลิตน้ำหวานและน้ำตาล จึงได้มีการรณรงค์ปลูกต้นจากในบริเวณอำเภอปากพนัง เพื่อใช้เป็นพืชเศรษฐกิจในบริเวณพื้นที่ดินเค็ม เพราะต้นจากเจริญเติบโตได้ดีในดินหรือ น้ำที่มีความเค็ม ไม่สูงนัก (4-14 ppt)

ต้นจากยังสามารถผลิตน้ำหวาน เพื่อทำเป็นน้ำส้มสายชู ทำแอลกอฮอล์ และทำน้ำตาลโดยเฉพาะที่ปากพนัง เมื่อประมาณการจากการสัมภาษณ์ ใน 1 ก้านทะลายผลสามารถปาดเป็นชิ้นเล็กๆ ให้น้ำหวานวันละ 0.7 ลิตร หรือคิดเป็นผลผลิตน้ำตาลปี๊บ 164 กก.ต่อไร่ต่อเดือน จนทำให้เกษตรกรที่อาศัยต้นจากมีมาตรฐานการครองชีพสูงกว่าอาชีพทำนาประมาณ 2-3 เท่า

จากคำสัมภาษณ์ คุณอภิชาต จงศิริกุล เลขา สศก เมื่อ 11 กค 2555 ปัจจุบันไทยนำเข้าพลังงาน ร้อยละ 70 การผลิต E100 จากอ้อย และมันสำปะหลัง
เป้าหมายปี 2564 คือ 9 ล้านลิตร ต่อวัน แต่ปริมาณการใช้ในปัจจุบัน คือ 1.3 ล้านลิตร ต่อวัน ส่วน Bio-diesel ใช้ 2.3 ล้านลิตร ต่อวัน ปัจจุบันไทยใช้ Ethanol 8 แสนลิตร ต่อวัน ควรเพิ่มเป็น 2 – 4 ล้านลิตร ต่อวัน
ขณะนี้ไทยมีโรงงานผลิต Ethanol 19 แห่ง มีกำลังผลิตรวม 3 ล้านลิตร ต่อวันแต่ผลิตจริงเพียง 1.3 ล้านลิตร ต่อวัน
ปีนี้ 2554 ส่งออก Ethanol แล้ว 40 ล้านลิตร ส่วนยอดทั้งปีจะมี 144 ล้านลิตร

เอกสารประกอบการสัมมนาส่วนที่ 2.2

2.2
กลไกทางการเงินที่ยั่งยืนของพื้นที่คุ้มครอง[7]
(Protected Areas Financial Sustainability)

นำเสนอโดย นางสาวรัฎดา ลาภหนุน

เสริมความยั่งยืนทางการเงินของอุทยานแห่งชาติหมู่เกาะลันตา หมู่เกาะสุรินทร์และหมู่เกาะสิมิลัน ด้วยการทำให้มั่นใจว่ามีแหล่งการเงินที่เพียงพอ มีการใช้จ่ายอย่างชาญฉลาดและมีการบริหารที่มีประสิทธิภาพเพื่อการอนุรักษ์ความหลากหลายทางชีวภาพและการจัดการอุทยานแห่งชาติทางทะเลได้อย่างมีประสิทธิภาพ

หัวใจสำคัญของกลไกทางการเงินที่ยั่งยืน

- ไม่ใช่แค่เรื่องของ “เงิน”
- มากกว่าประเด็นการขาดแคลนงบประมาณ

แต่ครอบคลุมเรื่อง

- งบประมาณที่เพียงพอสำหรับการจัดการที่ดี
- มีการจัดสรรงบประมาณในเวลาที่เหมาะสม
- มีการใช้จ่ายและบริหารงบประมาณที่ชาญฉลาด

7 เงื่อนไขสำคัญของกลไกทางการเงิน

- สู่ประสิทธิภาพการจัดการอุทยานแห่งชาติทางทะเล
- เงินทุน: เพียงพอ เหมาะสม ครอบคลุมงบการจัดการอุทยานฯ
- ความหลากหลาย: มาจากหลายแหล่งทุน
- การจัดสรรงบประมาณ: ทั่วถึงทุกกลุ่มที่มีบทบาทการดำเนินงานตามแผนการจัดการอุทยานฯ
- ความมั่นคง: มีความนิ่ง แน่นอนสำหรับการจัดการอนุรักษ์ทรัพยากรในระยะยาว
- การบริหารจัดการ: ปรับปรุงประสิทธิภาพการจัดสรรใช้จ่าย ทั้งการลดค่าใช้จ่าย โปร่งใส มีธรรมาภิบาล
- การวางแผน: วิเคราะห์ความต้องการและทางเลือกของแหล่งทุน จัดทำกลยุทธ์ทางการเงินเพื่อบรรลุสู่การเพิ่มประสิทธิภาพการจัดการอุทยานฯ
- กฎหมายที่เกี่ยวข้อง: เสริมสร้างความเข้มแข็งบริบททางกฎหมายและด้านเศรษฐศาสตร์เพื่อเอื้อต่อกลไกทางการเงินที่ยั่งยืน

[7]ข้อมูลประกอบการบรรยาย จาก บทสรุปกลยุทธ์การเงินอย่างยั่งยืน ของอุทยานแห่งชาติทางทะเลหมู่เกาะลันตา หมู่เกาะสิมิลันและหมู่เกาะสุรินทร์ โดย ดร.อรพรรณ ณ บางช้าง ดร.อุดมศักดิ์ ศิลป์ประชาวงศ์ สุเทพ จันทร์นำพร กันยา สุทัศน์ และคณะ
ภายใต้โครงการเสริมสร้างความเข้มแข็งเครือข่ายพื้นที่คุ้มครองทางทะเลอันดามัน เพื่อการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน (SAMPAN) และโครงการประเมินและปรับปรุงประสิทธิภาพการบริหารจัดการอุทยานแห่งชาติทางทะเล (MEE)

การบริการของระบบนิเวศทางทะเลและชายฝั่ง

มูลค่าทางเศรษฐกิจทรัพยากรทะเลและชายฝั่ง

• ป่าชายเลน: มีการศึกษาที่จังหวัดสุราษฎร์ธานี พบว่าป่าชายเลนมีมูลค่าแก่ชุมชน โดยเฉลี่ย 2,640 บาทต่อ 6 ไร่ หรือประมาณ 27,720 บาทต่อปี /มูลค่าในบทบาทการป้องกันการกัดเซาะและการคงสภาพอยู่ของชายหาด คิดเป็น 90,000 บาทต่อ 6 ไร่ ต่อปี/ ป่าชายเลนที่ศรีลังกา มีมูลค่ามากกว่า 30,000 บาทต่อ 6 ไร่ต่อปี/ เวียดนามตอนใต้ มูลค่าของป่าชายเลนในการป้องกันสภาพอากาศสุดขั้ว ประมาณ 140,000 บาทต่อตร.ม.

• การป้องกันพายุ คลื่นลมของแนวปะการังในอินโดนีเซีย บริเวณชุมชนเพาะเลี้ยงชายฝั่ง วัดจากหากผลผลิตทางการเกษตรสูญเสีย คิดเป็นมูลค่ากิโลเมตรละ 24,870 บาท ในพื้นที่ชุมชนหนาแน่น คิดจากการสร้างบ้านและสาธารณูปโภคพื้นฐานแทนจากที่ได้รับความเสีย คิดเป็น 1,400,000 บาทต่อกิโลเมตร และที่มีการท่องเที่ยวดำน้ำชมปะการัง คิดเป็น 30,000,000 บาทต่อกิโลเมตร

• ผลผลิตการประมงในแนวปะการัง ที่เกาะอนุรักษ์ Apo ของฟิลิปปินส์ มีผลผลิตคิดเป็นเจ็ดเท่าของจำนวนความหนาแน่นของปลานักล่าในแนวปะการังหลังการประกาศพื้นที่คุ้มครอง 11 ปีและผลผลิตการประมงที่ฟิลิปปินส์ จะมีประชากรปลาในแนวปะการังที่สมบูรณ์มากกว่าในพื้นที่ที่.ใกล้เสื่อม โดยมีเพิ่มขึ้นมากกว่า 10 ตันต่อตร.กม.

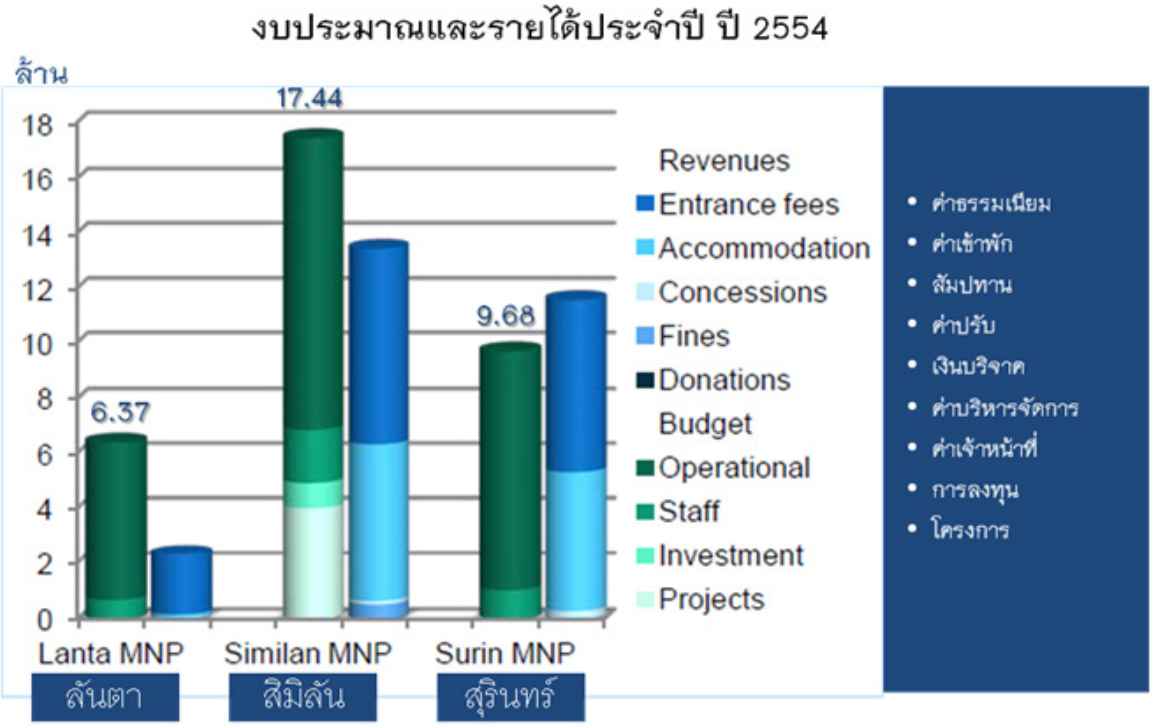

แหล่งรายได้ของอุทยานแห่งชาติทางทะเล
ระหว่างปี 2552-2554 (ล้านบาท)

ผลการประเมินประสิทธิภาพการจัดการอุทยานแห่งชาติ หมู่เกาะลันตา หมู่เกาะสิมิลันและหมู่เกาะสุรินทร์

• มีแหล่งทุนเพื่อการจัดการอุทยานแห่งชาติทางทะเล โดยทั่วไปถือว่า “ดี” หรือสนับสนุนการจัดการขั้นพื้นฐานอย่างพอเพียง แต่ตามมาตรฐานของสากล ถือว่า อยู่ในระดับ ปานกลาง เมื่อเทียบกับขนาดของตลาดการท่องเที่ยว ความสำคัญและศักยภาพการเติบโตเพื่อรองรับการท่องเที่ยว

• งบประมาณสำหรับเจ้าหน้าที่ ถือว่า อยู่ในสัดส่วนที่สูง ทำให้งบประมาณเพื่อการปรับปรุงสาธารณูปโภคและกิจกรรมการจัดการน้อยลง

• ขาดความโปร่งใสในการบริหารจัดการ

• ข้อเสนอแนะ: ควรมีการทบทวนการจัดสรรงบประมาณเพื่อปรับปรุงประสิทธิภาพการทำงานในพื้นที่ตามแผนการจัดการ / งบประมาณของอุทยานแห่งชาติทางทะเลควรแยกส่วนกับอุทยานแห่งชาติทางบก/ หาแหล่งทุนใหม่ๆ /สร้างแรงจูงใจในพื้นที่เพื่อหารายได้เข้าอุทยานแต่ละแห่ง และพัฒนาแผนความร่วมมือระหว่างหน่วยงานและแผนธุรกิจ

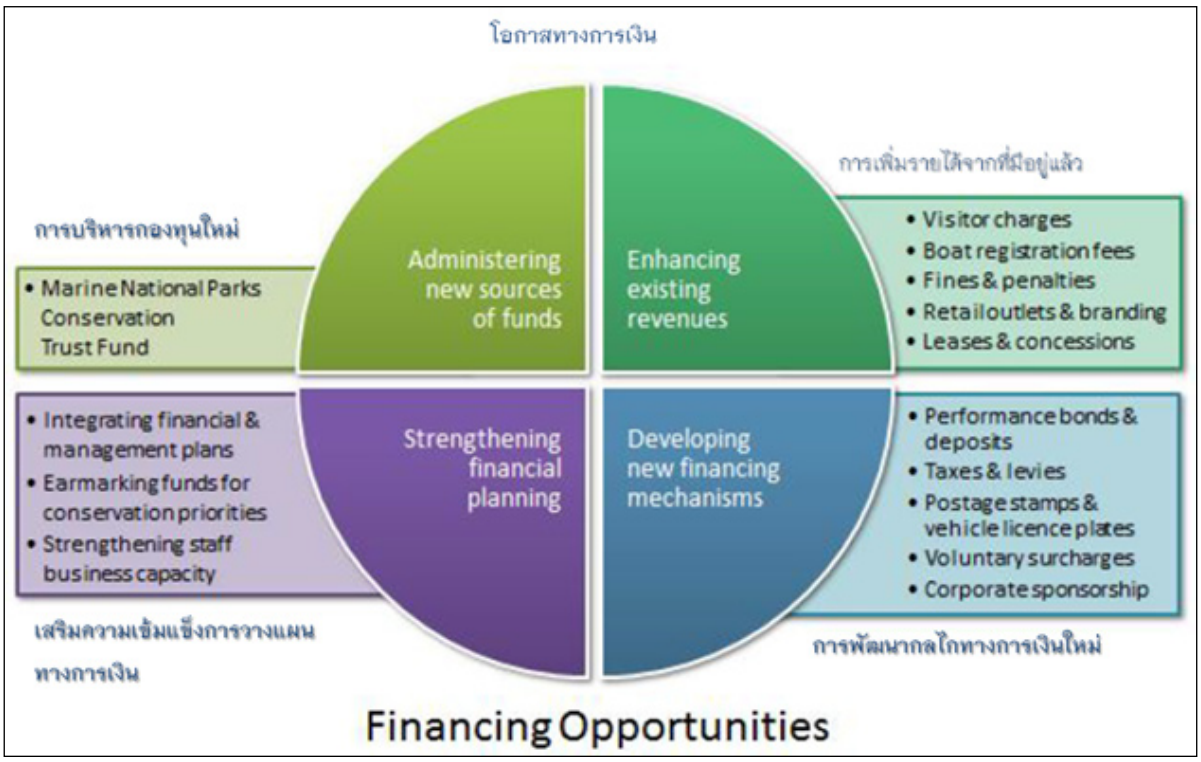
โอกาสทางการเงิน
การบริหารกองทุนใหม่
• Marine National Parks Conservation Trust Fund
Administering new sources of funds
Enhancing existing revenues
การเพิ่มรายได้จากที่มีอยู่แล้ว
• Visitor charges
• Boat registration fees
• Fines & penalties
• Retail outlets & branding
• Leases & concessions
• Integrating financial & management plans
• Earmarking funds for conservation priorities
• Strengthening staff business capacity
Strengthening financial planning
Developing new financing mechanisms
• Performance bonds & deposits
• Taxes & levies
• Postage stamps & vehicle licence plates
• Voluntary surcharges
• Corporate sponsorship
เสริมความเข้มแข็งการวางแผนทางการเงิน
การพัฒนากลไกทางการเงินใหม่
Financing Opportunities

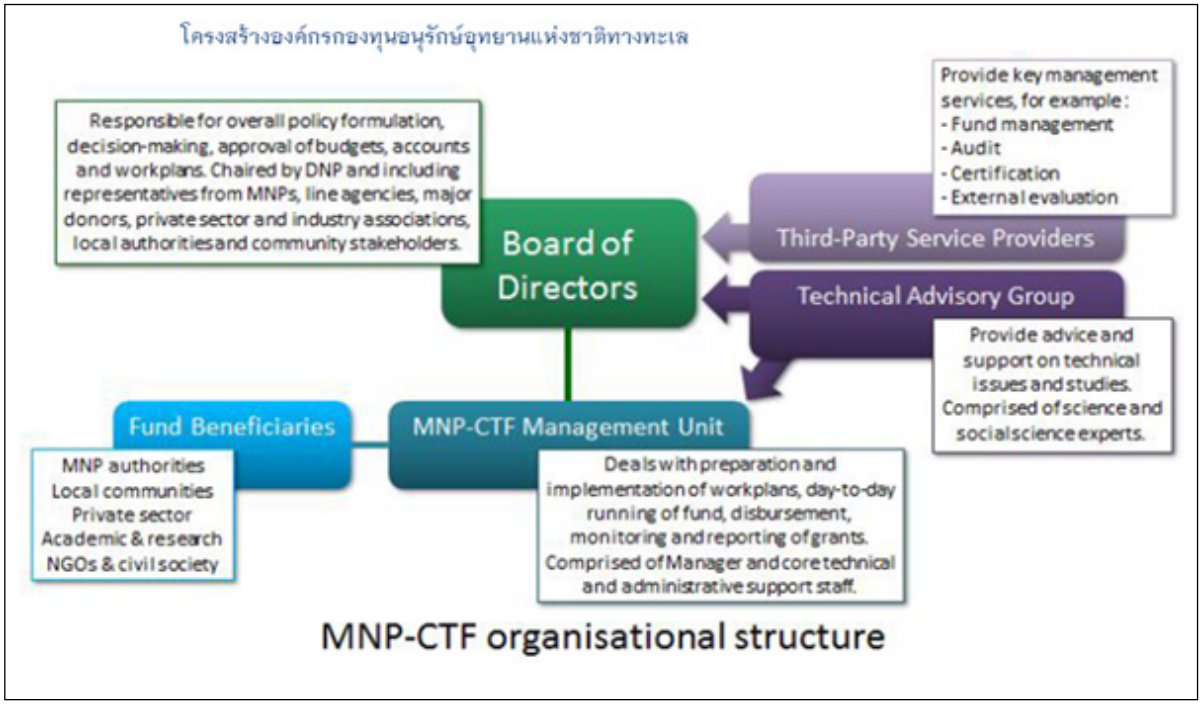
โครงสร้างองค์กรกองทุนอนุรักษ์อุทยานแห่งชาติทางทะเล
Responsible for overall policy formulation, decision-making, approval of budgets, accounts and workplans. Chaired by DNP and including representatives from MNPs, line agencies, major donors, private sector and industry associations, local authorities and community stakeholders.
Board of Directors
Provide key management services, for example:
- Fund management
- Audit
- Certification
- External evaluation
Third-Party Service Providers
Technical Advisory Group
Provide advice and support on technical issues and studies. Comprised of science and social science experts.
Fund Beneficiaries
MNP authorities
Local communities
Private sector
Academic & research
NGOs & civil society
MNP-CTF Management Unit
Deals with preparation and implementation of workplans, day-to-day running of fund, disbursement, monitoring and reporting of grants. Comprised of Manager and core technical and administrative support staff.
MNP-CTF organisational structure

เอกสารประกอบการสัมมนาส่วนที่ 2.3

2.3
การประเมินมูลค่าและการพึ่งพิงระบบนิเวศป่าชายเลน: กรณีศึกษาการประเมินการกักเก็บคาร์บอนในป่าชายเลน จังหวัดตราด

เรียบเรียงโดย รัตน์กวี บุญเมฆ
ศูนย์ฝึกอบรมวนศาสตร์ชุมชนฯ-ประเทศไทย

บทนำ

ในช่วงสองทศวรรษที่ผ่านมาสภาพภูมิอากาศของโลกได้เปลี่ยนแปลงไปอย่างเห็นได้ชัดและได้รับความสนใจจากวงการวิทยาศาสตร์และสาธารณชนทั่วไปนั้นก็คือ การเพิ่มขึ้นของอุณหภูมิบนผิวโลก (global warming) ซึ่งสาเหตุที่ทำให้อุณหภูมิของโลกสูงขึ้นเกิดจากการเพิ่มขึ้นของก๊าซเรือนกระจกอันเนื่องมาจากกิจกรรมของมนุษย์ ก๊าซเรือนกระจกเป็นตัวการสำคัญที่ทำให้รังสีจากดวงอาทิตย์ที่ส่องผ่านชั้นบรรยากาศมายังผิวโลกไม่สามารถสะท้อนกลับออกไปจากโลกได้ทำให้อุณหภูมิของโลกเพิ่มสูงขึ้นซึ่งเรียกปรากฏการณ์ดังกล่าวว่า ปรากฏการณ์เรือนกระจก (greenhouse effect) ซึ่งปัจจุบันประเทศต่าง ๆ ได้ตระหนักถึงปัญหาดังกล่าวและได้พยายามหาแนวทางแก้ไข ดังจะเห็นได้จากมีการลงนามในกฎบัตรนานาชาติ เพื่อลดการปลดปล่อยก๊าซเรือนกระจก (UNFCC-The United NationsFramework Convention on Climate Change) ซึ่งแนวทางในการแก้ไขปัญหาสภาวะโลกร้อน ที่สำคัญแบ่งออกเป็นสองแนวทางได้แก่ การลดการปลดปล่อยก๊าซเรือนกระจกและการเพิ่มศักยภาพในการดูดซับก๊าซเรือนกระจก โดยเฉพาะก๊าซคาร์บอนไดออกไซด์ซึ่งเป็นก๊าซเรือนกระจกที่สำคัญโดยการเพิ่มพื้นที่ป่าเนื่องจากต้นไม้จะดูดซับก๊าซคาร์บอนไดออกไซด์ผ่านกระบวนการสังเคราะห์แสง ซึ่งผลผลิตที่ได้จะสะสมไว้ในรูปของมวลชีวภาพ (biomass) ดังนั้นป่าจึงเป็นแหล่งเก็บกักคาร์บอน (carbon sink) ที่สำคัญโดยเฉพาะป่าชายเลนซึ่งเป็นระบบนิเวศที่มีผลผลิตมวลชีวภาพสูง

แนวคิดการประเมินการมูลค่าและการพึ่งพิงระบบนิเวศป่าชายเลน

มูลค่าทางเศรษฐศาสตร์โดยรวมของระบบนิเวศป่าชายเลน แบ่งได้เป็น 2 ประเภทได้แก่ มูลค่าที่เกิดจากการใช้และมูลค่าที่เกิดจากการไม่ได้ใช้ ในการประเมินมูลค่าที่เกิดจากการใช้ สามารถแบ่งออกได้เป็น 3 ประเภทได้แก่

1) มูลค่าจากการใช้ประโยชน์ทางตรงจากผลผลิตและการบริการจากระบบนิเวศฯเช่น มูลค่าจากการจับสัตว์น้ำ การใช้ไม้ การหาของป่า การเป็นแหล่งท่องเที่ยวและเรียนรู้ เป็นต้น

2) มูลค่าจากการใช้ประโยชน์ทางอ้อมจากการทำหน้าที่ของระบบนิเวศฯ เช่น มูลค่าจากการเป็นแหล่งป้องกันคลื่นลมและการกัดเซาะชายฝั่ง การประมงชายฝั่ง การเพาะเลี้ยงชายฝั่ง/ปริมาณธาตุอาหาร

"การกักเก็บคาร์บอน" การบำบัดน้ำเสียการป้องกันชีวิตและทรัพย์สิน เป็นต้น

3) มูลค่าเผื่อจะใช้ คือประโยชน์ที่จะได้รับจากระบบนิเวศฯทั้งทางตรงและทางอ้อมซึ่งอาจจะใช้ในอนาคต เช่น มูลค่าจากความหลากหลายของพันธุ์สัตว์น้ำ เป็นต้น

สำหรับมูลค่าที่เกิดจากการไม่ใช้ สามารถแบ่งได้เป็น 2 ประเภท ได้แก่

1) มูลค่าเพื่อลูกหลานคือประโยชน์จากการเก็บไว้เพื่อให้ลูกให้หลาน เช่น มูลค่าจากการอนุรักษ์ป่าชายเลนและชายหาด เป็นต้น

2) มูลค่าที่เกิดจากการคงอยู่ คือประโยชน์ที่จะได้รับจากการที่ระบบนิเวศฯดำรงอยู่และทำหน้าที่ของระบบนิเวศฯตลอดไป เช่น มูลค่าจากพันธุ์พืชและสัตว์หายากหรือใกล้จะสูญพันธุ์ เป็นต้น

ทำไมต้องประเมินการกักเก็บคาร์บอน

คาร์บอน (Carbon; C) ก็คือธาตุทางเคมีชนิดหนึ่งในภาษาไทยเรียกว่า "ถ่าน" นั่นเอง คาร์บอนเป็นองค์ประกอบหลักของสารอินทรีย์ทั้งหมดรวมถึงในร่างกายของมนุษย์ด้วย คาร์บอนนั้นถูกขุดขึ้นมาจากใต้พื้นดินเพื่อใช้ผลิตเป็นพลังงานเชื้อเพลิงและผลิตภัณฑ์อื่นๆ อีกมากมาย เช่น น้ำมันเบนซิน น้ำมันก๊าด น้ำมันดีเซล น้ำมันเตา ยางมะตอย เป็นต้น ซึ่งในกระบวนการเผาไหม้ (Combustion) สารอินทรีย์ เช่น ไม้ ถ่านหินและปิโตรเลียม เปลี่ยนคาร์บอนให้เป็นก๊าซคาร์บอนไดออกไซด์ในบรรยากาศได้อย่างรวดเร็วมาก ก๊าซคาร์บอนไดออกไซด์จากการเผาไหม้ในโรงงานอุตสาหกรรมและจากรถยนต์อาจทำให้ปริมาณก๊าซชนิดนี้เพิ่มสูงขึ้นในบรรยากาศ ปริมาณซึ่งรักษาระดับคงที่มาเป็นเวลาหลายพันล้านปีอาจเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว ภายในเวลามากี่ปีและทำให้วัฏจักรคาร์บอนในระบบนิเวศไม่สมดุลในปัจจุบัน

คาร์บอนไดออกไซด์ (CO2) เป็นหนึ่งในก๊าซเรือนกระจก ที่เป็นสาเหตุของภาวะโลกร้อน และการเปลี่ยนแปลงของภูมิอากาศโดยมีสัดส่วนมากที่สุดถึง 47 เปอร์เซ็นต์ ของก๊าซทั้งหมดที่ถูกปล่อยขึ้นสู่ชั้นบรรยากาศของโลก ทั้งนี้ 20 เปอร์เซ็นต์ของการปลดปล่อยก๊าซเรือนกระจกทั้งหมดมาจากการที่ป่าไม้ถูกทำลายและป่าเสื่อมโทรม

ป่าไม้กับการกักเก็บคาร์บอน

การกักเก็บธาตุคาร์บอน (carbon sink) ภายในป่านั้นเก็บอยู่ในที่หลายแห่ง ซึ่งเรียกแหล่งที่เก็บคาร์บอนต่างๆ นั้นว่า "carbon pools" (ดังรูปที่ 1) ซึ่งประกอบด้วย

1. เก็บไว้ที่มวลชีวภาพหรือพืชที่ยังมีชีวิตอยู่ (living biomass) ซึ่งแบ่งย่อยเป็น

1.1) มวลชีวภาพเหนือพื้นดิน (above ground biomass) ได้แก่ ลำต้น กิ่งก้าน ใบ และผลของพืชที่มีชีวิตอยู่ทั้งหมด

1.2) มวลชีวภาพใต้พื้นดิน (below ground biomass) อันได้แก่มวลชีวภาพในส่วนที่อยู่ใต้ดิน ก็คือรากพืชต่างๆ ที่ยังมีชีวิตอยู่

2. เก็บไว้ในอินทรียวัตถุที่ตายแล้ว (dead organic matter) ซึ่งประกอบด้วย

2.1) ไม้ตาย (dead wood) ซึ่งก็คือมวลชีวภาพที่ตายแล้ว แต่จะไม่รวมซากพืช (litter) ในหัวข้อนี้ก็ได้แก่ ต้นไม้ที่ยืนต้นตายหรือไม้ที่ล้มขอนนอนไพร หรือฝังอยู่ในดินซึ่งมักโตเกิน 10 ซม. (เส้นผ่านศูนย์กลางเพียงอก)

2.2) ซากพืช (litter) ได้แก่มวลชีวภาพที่เป็น ใบ กิ่ง ก้าน ดอก ผล ที่ร่วงหล่นสะสมอยู่บนผิวดิน อาจยังสดอยู่หรือผุสลายไปบางส่วน และมักมีขนาดเส้นผ่านศูนย์กลางเล็กกว่า 10 ซม.

3. เก็บไว้ภายในดิน (soils) ธาตุคาร์บอนในดินจะถูกเก็บอยู่ในสองรูปแบบ คือ อินทรีย์คาร์บอน (soil organic carbon) กับ อนินทรีย์คาร์บอน (soil inorganic carbon) เรามักหาค่าคาร์บอนในดินลงไปถึงระดับลึกที่กำหนดไว้ เช่น ในดินลึก 20 ซม. ทั้งยังช่วยดูดซับก๊าซมีเทน (methane หรือ CH4) ซึ่งเป็นก๊าซเรือนกระจกชนิดหนึ่งได้ด้วย

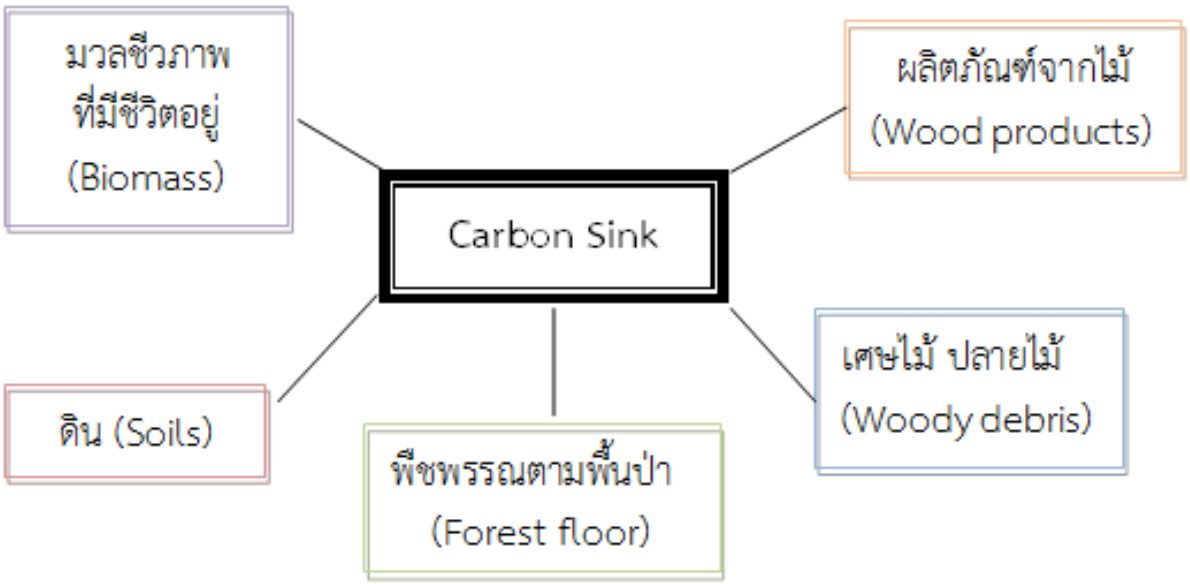

รูปที่ 1 แหล่งกักเก็บคาร์บอน

หลักการประเมินการกักเก็บคาร์บอน

การประเมินการกักเก็บคาร์บอนมีวิธีการอยู่ 2 วิธี คือ

1. วิธีวัดสต๊อกของคาร์บอนโดยตรง เช่น หาว่าขณะนี้ต้นไม้ที่ขึ้นอยู่ในที่ของเรานั้นกักเก็บคาร์บอนไว้เท่าไร เรียกวิธีนี้ว่า “Stock based approach”

2. วิธีวัดการแลกเปลี่ยนธาตุคาร์บอนระหว่างแหล่งกักเก็บต่างๆ เช่น ระหว่างป่ากับบรรยากาศภายนอกซึ่งเรียกว่า “Flux based approach”

จากที่กล่าวมาข้างต้นขั้นตอนการคำนวณจะต้องใช้วิธีวัดความโตความสูงแล้ว โค่นต้นไม้ชิดดิน ทอนเป็นท่อนๆ ชั่งหาน้ำหนักสด แล้วนำชิ้นส่วนตัวอย่างไปอบแห้งเพื่อหาน้ำหนักแห้งของ ต้นไม้ที่ตัดโค่นลงมาจัดว่าเป็นการสุ่มตัวอย่างที่มี การตัดต้นไม้จริงๆ (Destructive sampling) แล้วนำข้อมูลต้นไม้ตัวอย่างนี้มาสร้างเป็นสมการ (อัลโลเมตรี) เพื่อใช้ทำนาย หรือประมาณค่าน้ำหนักแห้งของต้นไม้ในป่าชนิดนั้นๆ นับว่าเป็นงานที่ต้องใช้แรงงานคนและเงินทุนอย่างมาก เพราะต้องเก็บข้อมูลต้นไม้ขนาดเล็กจนถึงขนาดใหญ่มากๆ ปัจจุบันการตัดต้นไม้ในป่าเป็นเรื่องยุ่งยาก รัฐมักจะไม่อนุญาตให้ดำเนินการ สำหรับต้นไม้ขนาดต่างๆ มักจะมีสมการอัลโลเมตรี (Allometric equation) ใช้คำนวณค่ามวลชีวภาพ (น้ำหนักแห้ง) เหนือพื้นดิน ซึ่งมีผู้ทำวิจัยไว้หลายท่านในประเทศไทยมีการสร้างสมการนี้กันมากเมื่อราว 30 ปีที่แล้ว

การประเมินการกักเก็บคาร์บอนด้วยโปรแกรมคอมพิวเตอร์

จากสมการอัลโลเมตรีที่พูดถึงข้างต้น ผศ.ดร.สมศักดิ์ สุขวงศ์ ผศ.ทวี แก้วละเอียด และสุภาภรณ์ วรพรพรรณ ได้นำมาพัฒนาเป็นโปรแกรมคอมพิวเตอร์ที่ใช้คำนวณหาค่ามวลชีวภาพ (น้ำหนักแห้ง) ของต้นไม้เป็นรายต้น เพียงใส่ค่าเส้นผ่านศูนย์กลางระดับอก (DBH) ของต้นไม้ลงไป โปรแกรมก็จะสามารถคำนวณค่ามวลชีวภาพ กับค่าปริมาณคาร์บอนที่กักเก็บไว้ในส่วนที่อยู่เหนือพื้นดินของต้นไม้ต้นนั้นๆ ได้ทันที ปัจจุบันนี้โปรแกรมประเมินคาร์บอนนั้นได้ถูกพัฒนาให้ครอบคลุมในขอบเขตของการศึกษาปริมาณคาร์บอนในต้นไม้ 4 ลักษณะ คือ

1. โปรแกรมคำนวณคาร์บอนของ “ป่าชายเลน”
2. โปรแกรมคำนวณคาร์บอนของป่าดิบแล้ง
3. โปรแกรมคำนวณคาร์บอนของป่าเต็งรัง
4. โปรแกรมคำนวณคาร์บอนของไผ่ทั้งกอ
4. โปรแกรมคำนวณคาร์บอนของไผ่รายชนิด

กระบวนการประเมินการกักเก็บคาร์บอน

การประเมินคาร์บอนในป่าชายเลน แบ่งเป็น 2 ขั้นตอน คือ

1. การสำรวจป่าชายเลน เนื่องจากพื้นที่ป่าชายเลนโดยทั่วไปมีขนาดใหญ่เกินกว่าที่จะทำการสำรวจได้ทั้งหมด จึงใช้วิธีการสุ่มตัวอย่างในการสำรวจป่าชายเลน

โดยการเลือกตัวแทนของป่า (Sample) จากประชากร (Population) ทั้งหมด เพื่อให้ได้มาซึ่งตัวอย่างที่เป็นตัวแทนของป่า อย่างมีหลักเกณฑ์ ใช้เวลาน้อย กำลังคนน้อย และประหยัดงบประมาณ โดยมีวิธีการดังนี้

ขั้นที่ 1 วางแผนการสำรวจ

• ทำแผนที่ประกอบการสำรวจป่า พร้อมทั้งประเมินและจำแนกความอุดมสมบูรณ์ของป่าร่วมกับชุมชน เช่น สมบูรณ์ เสื่อมโทรม กำลังฟื้นตัว เป็นต้น (ดังรูปที่ 2-4)

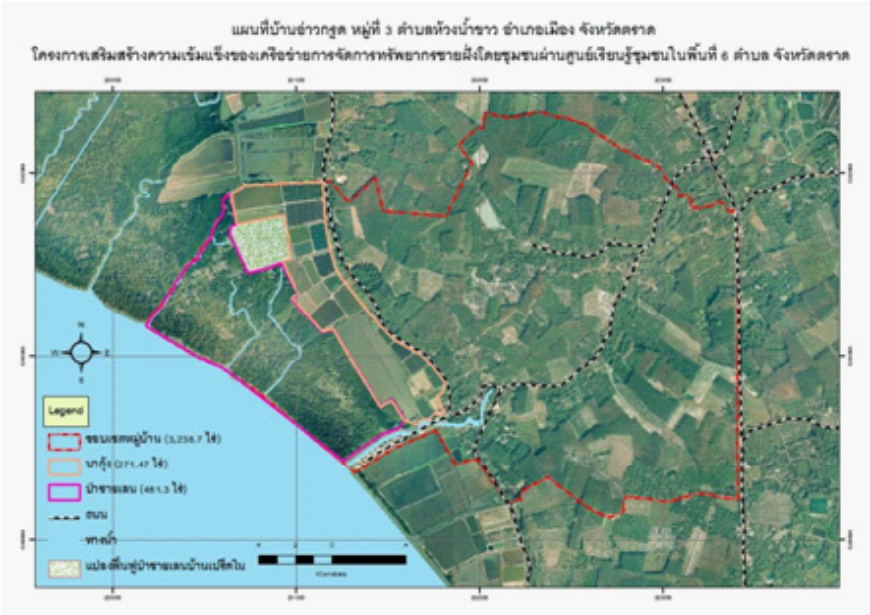

รูปที่ 2-4 แผนที่ชุมชน และการประเมินความสมบูรณ์ของป่าชายเลน

• เตรียมทีมสำรวจ กำหนดบทบาทหน้าที่ของสมาชิกแต่ละคนในการสำรวจป่า เช่น ผู้ชำนาญพื้นที่หรือผู้ที่ใช้ประโยชน์จากป่า ผู้รู้จักพันธุ์ไม้ ผู้วางแปลง ผู้ติดหมายเลขต้นไม้ ผู้วัดความโตและประมาณความสูงต้นไม้ ผู้จดบันทึกข้อมูล ผู้จับพิกัดตำแหน่งแปลงและถ่ายภาพ โดยทีมสำรวจป่าอาจประกอบด้วยสมาชิกประมาณ 4 คนขึ้นไป หากมีจำนวนมากกว่านี้ก็จะทำให้การสำรวจเป็นไปด้วยความรวดเร็วยิ่งขึ้น (การสำรวจจริง 1 คนอาจรับบทบาทและหน้าที่หลายอย่างได้ เช่น ผู้ชำนวญพื้นที่ อาจรับหน้าที่วางแปลง และเป็นผู้รู้พันธ์ไม้ด้วย ทั้งนี้ตามความเหมาะสมของสมาชิกของทีมที่เข้าไปดำเนินการสำรวจ)

ขั้นที่ 2 เตรียมอุปกรณ์ อุปกรณ์ที่จำเป็นต้องใช้ในการสำรวจป่า ได้แก่

• *แผนที่*ขอบเขตพื้นที่ป่าที่จะสำรวจ	• *เข็มทิศ* สำหรับวางแนวสำรวจ
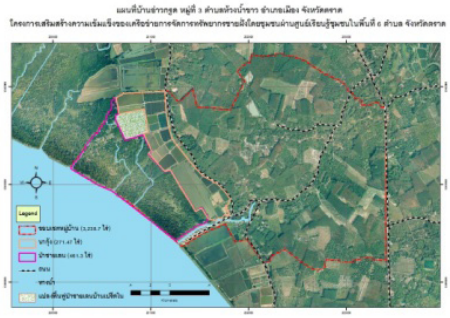	
• *มีดหรือพร้า* สำหรับตัดสิ่งกีดขวางในการวางแนว	• *หมุดหรือหลัก* สำหรับทำหมุดขอบเขตแปลงสำรวจ
• *เทปวัดระยะ* และเชือกหรือเชือกฟางสีสะดุดตา (เพื่อการมองเห็นได้ง่ายที่มีการหมายระยะไว้แล้ว ใช้ในการวางแปลง	• *เครื่องจีพีเอส* สำหรับจับตำแหน่งแปลงสำรวจ
• *หมายเลขหรือแผ่นป้าย* สำหรับติดต้นไม้ ตัวตอกหมายเลข (อาจใช้เอ็นในการผูกติดกับต้นไม้หรือตะปูตอก) และ**สีสเปรย์**เพื่อหมายตำแหน่งบริเวณที่วัดความโตของต้นไม้	• *เทปวัดหรือสายวัด* ความโตของต้นไม้ (วัดเส้นผ่านศูนย์กลาง- Diameter tape หรือวัดเส้นรอบวง)

• *แบบบันทึกข้อมูล* พร้อมปากกา	• *กล้องถ่ายรูป*
• *คู่มือหรือหนังสือรวบรวมพันธุ์ไม้* และถุงสำหรับเก็บตัวอย่างพันธุ์ไม้ที่ไม่รู้จักพร้อม*ปากกาเคมี* สำหรับเขียนรายละเอียด	

ขั้นที่ 3 วางแปลง สำหรับป่าชายเลนนิยมวางแปลงสำหรับเก็บข้อมูลในลักษณะเป็นแนวเส้นตรง (line transect) เพื่อใช้เป็นตัวแทนในการศึกษา โดยมีขั้นตอนในการดำเนินการดังนี้

• เลือกพื้นที่ที่จะวางแปลงตัวอย่าง ตามลักษณะความสมบูรณ์ ความเสื่อมโทรมหรือการฟื้นตัวของสภาพป่าที่แตกต่างกันในป่าทั้งผืนของชุมชน

• วางเส้นแนวสำรวจ จากริมฝั่งแม่น้ำ ทะเล คลอง หรือชายป่าชายเลนที่ติดกับฝั่งลึกเข้าไปจนสุดแนวในของป่าชายเลน (ดังรูปที่ 4-6)

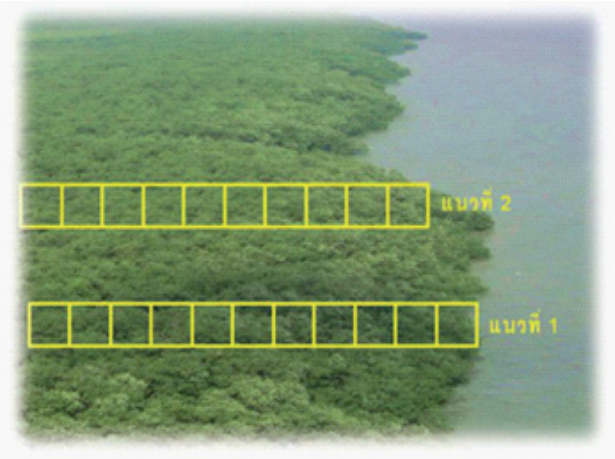

รูปที่ 4-6 การวางแนวสำรวจ

• วางแปลงขนาด 10X10 เมตร ติดต่อกันเป็นแถบตลอดความยาวของแนว (สำหรับจำนวนแนวที่ศึกษาขึ้นอยู่กับความละเอียดของการศึกษาและขนาดพื้นที่ป่าชายเลน) ดังรูปที่ 7

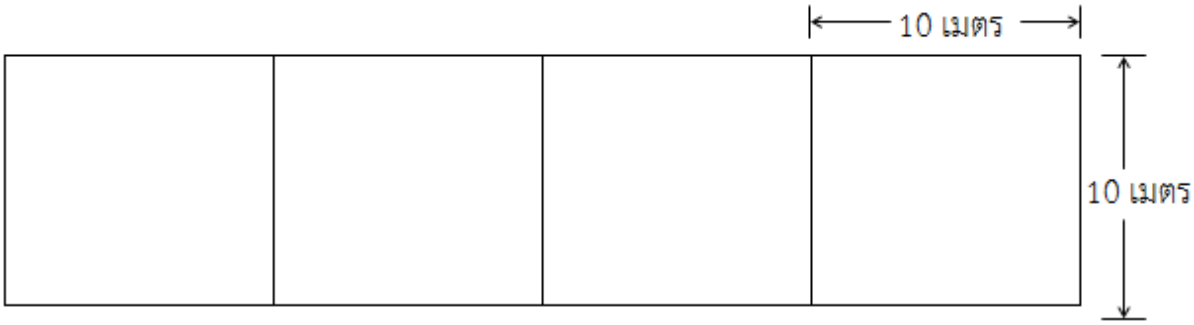

รูปที่ 7 แปลงตัวอย่างขนาด 10X10 เมตร

ขั้นที่ 4 บันทึกข้อมูล

• ข้อมูลทั่วไป ได้แก่ ท้องที่เก็บข้อมูล ผู้บันทึกข้อมูล วันที่เก็บข้อมูล พิกัดแปลงสำรวจ จำนวนชั้นเรือนยอด การปกคลุมเรือนยอด การปกคลุมดิน และข้อมูลอื่นๆที่พบจากการสังเกต เช่น มีร่องน้ำไหลผ่านกลางแปลง ดินเป็นดินเลน พบหอยจุ๊บแจง ปูแสม ไม่พบวัชพืช เป็นต้น

• ข้อมูลต้นไม้ในแปลง ได้แก่ ทำการวัดขนาดเส้นผ่าศูนย์กลางหรือเส้นรอบวงและวัดความสูงของต้นไม้ที่มีขนาดเส้นผ่าศูนย์กลาง 4.4 เซนติเมตรขึ้นไป หรือเส้นรอบวง 14 เซนติเมตรขึ้นไป ให้ การวัดขนาดเส้นผ่าศูนย์กลางขึ้นกับลักษณะของต้นไม้ สำหรับไม้ในสกุลโกงกางหรือชนิดไม้ที่มีรากค้ำจุนวัดขนาดเส้นผ่าศูนย์กลางที่ ระดับเหนือคอราก 20 เซนติเมตร (ดังรูปที่ 8) หรือกลุ่มรากที่อยู่บนสุด สำหรับไม้ชนิดอื่นที่ไม่มีรากค้ำจุนให้วัดเส้นผ่าศูนย์กลางที่ความสูงเพียงอกคือ 1.30 เมตรจากผิวดิน (ดังรูปที่ 9) ส่วนในกรณีที่เป็นไม้สองนางในระดับที่ต่ำกว่า 1.30 เมตร ให้ทำการวัดขนาดเส้นผ่าศูนย์กลางของทั้งสองนาง (ดังรูปที่ 10) แล้วบันทึกข้อมูลในตาราง

รูปที่ 8 วิธีการวัดต้นไม้ที่มีรากค้ำยันวัดสูงจากคอราก 20 เซนติเมตร

รูปที่ 9 วิธีการวัดต้นไม้ที่ไม่มีรากค้ำยันวัดสูงจากพื้น 1.30 เมตร

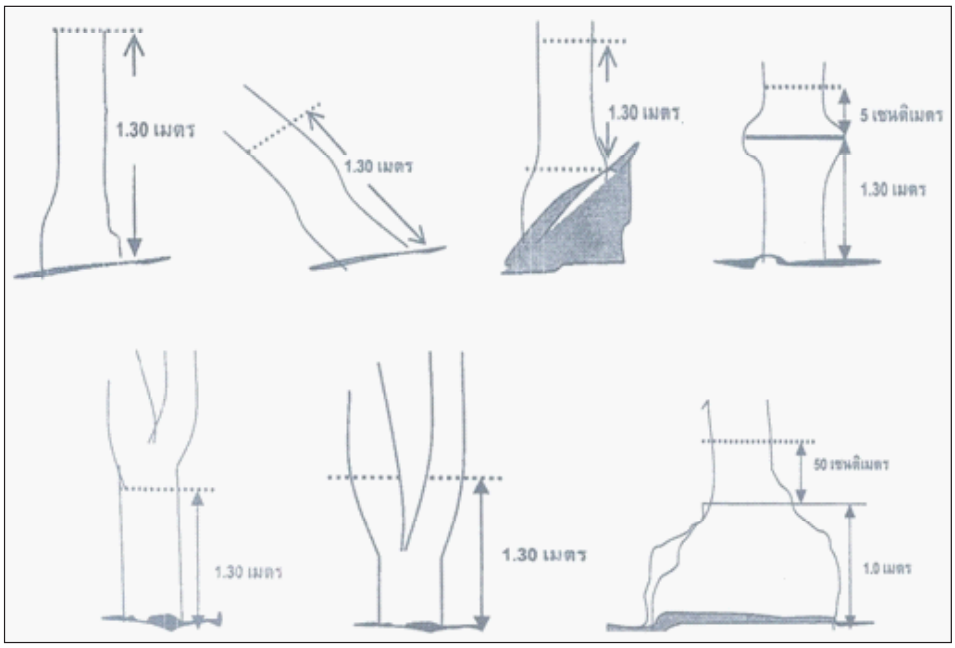

รูปที่ 10 การวัดขนาดต้นไม้ที่ขึ้นในลักษณะต่างๆ

การวิเคราะห์ และประมวลผลข้อมูลการกักเก็บคาร์บอน

จากข้อมูลที่เก็บในภาคสนามนำมาประมวลผลและวิเคราะห์ข้อมูล โดยมีกระบวนการดังนี้

1. สรุปข้อมูลลักษณะทั่วไป ของแปลงตัวอย่าง และรายชื่อชนิดพันธุ์ไม้ป่าชายเลนที่สำรวจพบ รวมถึงสัตว์ที่อาศัยอยู่ในป่า ดังตัวอย่างการสรุปต่อไปนี้ (ดังตารางที่ 1-3)

ตารางที่ 1 ตารางสรุปลักษณะทางกายภาพของป่า

พื้นที่ป่าฟื้นฟูแสมขาว พิกัด X231748, Y1340177 สำรวจเมื่อวันที่ 21 ก.ค. 54

แปลงย่อยที่	จำนวนชั้นเรือนยอด	เปอร์เซ็นต์การปกคลุมเรือนยอด (%)	เปอร์เซ็นต์การปกคลุมผิวดิน (%)	ข้อมูลทั่วไป
1	2	60 %	20 %	○ มีเศษขยะที่ลอยมากับน้ำ ○ พบตอไม้ที่ถูกตัดฟัน ○ พบไม้ตายเองเป็นบางส่วน

ตารางที่ 2 สรุปชนิดพันธุ์ไม้ใหญ่ที่สำรวจพบ

ลำดับ	ชื่อท้องถิ่น	ชื่อสามัญ	ชื่อวิทยาศาสตร์	การใช้ประโยชน์ของชุมชน
1.	โกงกางใบเล็ก	โกงกางใบเล็ก	*Rhizophora apiculata*	
2.	โปรงแดง	โปรงแดง	*Ceriops tagal*	
3.	ลุ่ย	ถั่วขาว	*Bruguiera cylindrica*	
4.	สักดอกแดง	โกงกางใบหัวสุม	*Bruguiera gymnorrhiza*	
4.	แสมขาว	แสมขาว	*Avicennia alba*	

ตารางที่ 3 สรุปชนิดพันธุ์สัตว์ป่าที่สำรวจพบ

ลำดับ	ชื่อท้องถิ่น	ชื่อสามัญ	ชื่อวิทยาศาสตร์	การใช้ประโยชน์ของชุมชน
1.	ปูแสม	ปูแสม *(Meder's mangrove crab)*	*Sesarma sp.*	
2.	แตน	แตน		
3.	ปลาตีน	ปลาตีน *(Mudskipper)*	*Boleophthalmus boddarti*	
4.	กั้งกร้าม	*mantis shrimp*		

2. คำนวณค่าน้ำหนักแห้งจากโปรแกรมคอมพิวเตอร์ (ใช้สมการอัลโลเมตรีของ Tamai et al. (1986) และ Komiyama et al. (2004) มาทำเป็นโปรแกรมคอมพิวเตอร์ที่ใช้คำนวณหาค่ามวลชีวภาพ (น้ำหนักแห้ง) ของต้นไม้เป็นรายต้น (ตามชนิด) เพียงใส่ค่าเส้นผ่านศูนย์กลาง (DBH) ของต้นไม้ลงไป โปรแกรมก็จะสามารถคำนวณค่ามวลชีวภาพ (ก.ก.) กับค่าปริมาณคาร์บอนที่กักเก็บไว้ในส่วนที่อยู่เหนือพื้นดินของต้นไม้ (ก.ก.) ต้นนั้นๆ ได้ทันที) ดังรูปที่ 11

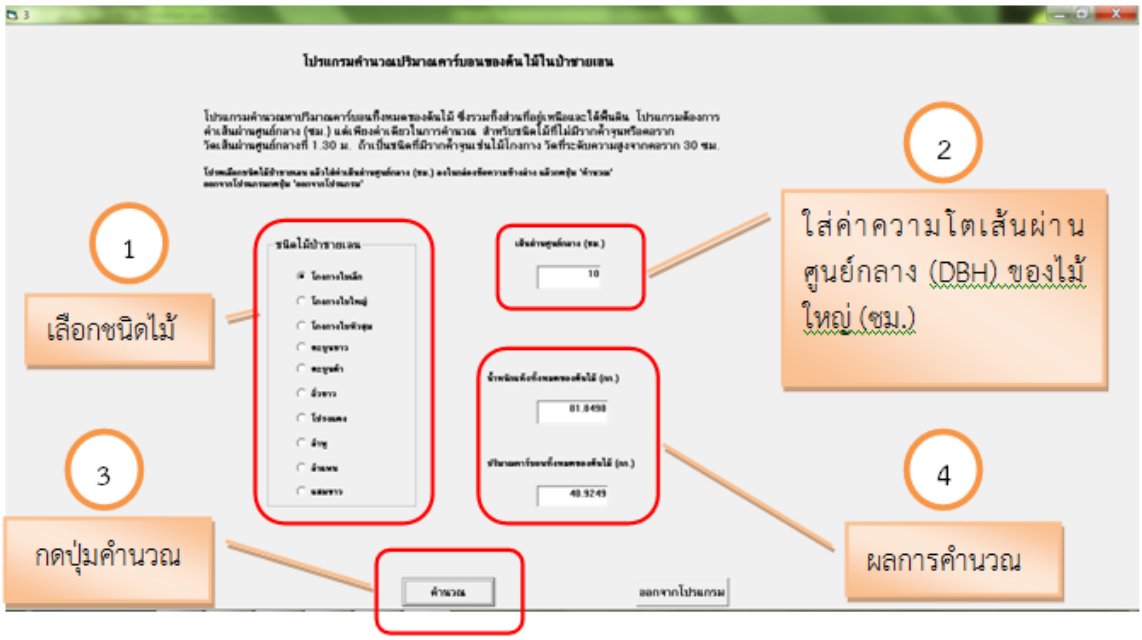

รูปที่ 11 หน้าต่างโปรแกรมคำนวณปริมาณคาร์บอนของต้นไม้ในป่าชายเลน

หมายเหตุ โปรแกรมคำนวณปริมาณคาร์บอนของต้นไม้ในป่าชายเลน ยังมีข้อจำกัดที่สามารถคำนวณปริมาณคาร์บอนได้เพียง 10 ชนิดเท่านั้น

3. คำนวณค่าปริมาณคาร์บอนของไม้ใหญ่ ด้วยการนำค่าน้ำหนักแห้งของต้นไม้ คูณด้วย 0.47 โดยได้ผลพร้อมทั้งหาปริมาณการดูดซับก๊าซคาร์บอนไดออกไซด์ด้วยการคูณด้วยค่าคงที่ 3.66 และปริมาณการปลดปล่อยก๊าซออกซิเจนคูณด้วยค่าคงที่ 2.66 พร้อมทั้งคำนวณค่าความหนาแน่นของต้นไม้ต่อพื้นที่ 1 ไร่ ซึ่งสรุปผลการคำนวณได้ดังตัวอย่างการสรุปต่อไปนี้ (ดังตารางที่ 4)

ตารางที่ 4 ตารางสรุปผลปริมาณคาร์บอนพื้นที่ป่าชายเลนบ้านอ่าวกรูด ต.ห้วงน้ำขาว อ.เมือง จ.ตราด

แปลงป่า	ความหนาแน่นของต้นไม้ (ต้น/ไร่)	ปริมาณคาร์บอนต่อ 1 ไร่ (ตันคาร์บอน)	ปริมาณคาร์บอนทั้งผืนป่า (ตันคาร์บอน)	ปริมาณการดูดซับก๊าซคาร์บอนไดออกไซด์ (ตันก๊าซคาร์บอนไดออกไซด์)	ปริมาณการปลดปล่อยก๊าซออกซิเจน (ตันก๊าซออกซิเจน)
ป่าฟื้นฟูแสมขาว	412	6.89 (6,888.49 กก.)	461 ไร่) 3,176.29 (3,176,290 กก.)	11,624.22	8,448.16

สิ่งที่ได้

การประเมินการกักเก็บคาร์บอนในป่าชายเลนมีหลากหลายวิธีการ และได้มีหลายๆหน่วยงานที่ทำการประเมินไว้ แต่สิ่งสำคัญที่จะทำให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการประเมินคือ วิธีการประเมินที่ง่าย ชุมชนสามารถเรียนรู้กระบวนการไปพร้อมๆกันได้ ซึ่งจะทำให้ชุมชนได้เกิดการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ข้อมูลการพึ่งพิงทรัพยากรในระบบนิเวศป่าชายเลนร่วมกัน ได้ทราบว่าระบบนิเวศป่าชายเลนที่ชุมชนช่วยกันดูแลอยู่ให้ประโยชน์แก่ชุมชนคิดเป็นมูลค่าเท่าไรและอย่างไร ตลอดจนได้รู้ข้อมูลมูลค่าของระบบนิเวศป่าชายเลน เพื่อเป็นฐานในกระบวนการตัดสินใจในการดำเนินการด้านการจัดการระบบนิเวศป่าชายเลน

ที่ผ่านมาความล้มเหลวในการดูแลและฟื้นฟูระบบนิเวศป่าชายเลน ส่วนหนึ่งเกิดจากการที่เราไม่ได้ตระหนักถึงคุณค่าและมูลค่าที่แท้จริงของระบบนิเวศฯ กระบวนการประเมินมูลค่าจึงเกิดขึ้น เพื่อเปิดเผยให้เราได้ทราบว่าระบบนิเวศฯเป็นทรัพย์สินที่ไม่ใช่ของฟรีแต่เป็นสิ่งที่ “มีค่าและราคา” ผู้ที่กำหนดนโยบายต้องพิจารณาก่อนการตัดสินใจดำเนินโครงการใดๆที่อาจส่งผลกระทบต่อระบบนิเวศฯ โดยการประเมินมูลค่าจะช่วยกำหนดมูลค่าที่เหมาะสมให้กับผลผลิตและการบริการของระบบนิเวศฯ

เอกสารอ้างอิง

แผนงานประเทศไทย, ศูนย์ฝึกอบรมวนศาสตร์ชุมชน-ประเทศไทย. (ร่าง)คู่มือการสำรวจประเมินสภาพป่าและคาร์บอนอย่างง่าย. ปรับปรุงล่าสุด 21 กุมภาพันธ์ 2554.

แผนงานประเทศไทย, ศูนย์ฝึกอบรมวนศาสตร์ชุมชน-ประเทศไทย. (ร่าง)รายงานการศึกษาการวิเคราะห์ผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศในท้องถิ่นกับการสำรวจประเมินสภาพป่าและคาร์บอนอย่างง่าย, 20 – 21 กรกฎาคม 2554.

ภาคผนวก

1. แบบบันทึกข้อมูลการสำรวจป่าเพื่อประเมินคาร์บอนอย่างง่าย

สถานที่.....ผู้บันทึกข้อมูล.....

วันที่เก็บข้อมูล.....พิกัด.....

จำนวนชั้นเรือนยอด.....ชั้น เปอร์เซ็นต์การปกคลุมเรือนยอด.....% เปอร์เซ็นต์การปกคลุมผิวดิน.....%

ข้อมูลทั่วไป (อธิบายสิ่งที่พบจากการสังเกต).....

.....

แนวที่/แปลงที่	หมายเลข	ชื่อต้นไม้	ความโต (ซม.)	ความสูง (ม.)

2. แบบบันทึกพันธุ์พืชอื่นๆ ที่ไม่ใช่ไม้ยืนต้น (พบในแปลงขนาด 10 x 10 เมตรและบริเวณรอบๆ แปลง) เช่น เถาวัลย์ พืชล้มลุก กล้วยไม้ กาฝาก หวาย สมุนไพร ฯลฯ

ชื่อ	รูปชีวิต	ประมาณความมากน้อย (ใส่เครื่องหมาย √ ในช่องที่พบ)			
		มาก	ปานกลาง	น้อย	หายากมาก

3. แบบบันทึกสัตว์ป่า (พบในแปลงขนาด 10 x 10 เมตรและบริเวณรอบๆแปลง

ชนิดสัตว์ป่า	สิ่งที่พบ (ใส่เครื่องหมาย √ ในช่องที่พบ				
	พบตัว	ได้ยินเสียง	รอยเท้า	มูล	อื่นๆ (ระบุ)

เอกสารประกอบการสัมมนาส่วนที่ 2.4

2.4
ป่าชายเลน พื้นที่ชุ่มน้ำ และการท่องเที่ยวจังหวัดกระบี่

นายนนท์ มีล่าม
จากกลุ่มรักษ์สิ่งแวดล้อมบ้านเกาะกลาง

อาชีพหลักของนายนนท์ มีล่าม คือรับจ้างนำเที่ยว โดยทรัพยากรที่อุดมสมบูรณ์นั้นเป็นแหล่งดึงดูดนักท่องเที่ยวให้มาที่จังหวัดกระบี่ แหล่งท่องเที่ยวที่มีชื่อเสียงในกระบี่ มีทั้งเกาะไก่ ทะเลแหวก สุสานหอย เขาพิงกันที่อยู่บริเวณแม่น้ำกระบี่ที่เป็นพื้นที่ชุ่มน้ำที่มีความสำคัญในระดับนานาชาติ (RAMSAR) ชุมชนได้เห็นความสำคัญของป่าชายเลนจึงได้ทำการฟื้นฟูป่าด้วยการปลูกต้นโกงกางในบ่อกุ้งร้าง และในพื้นที่ๆ ที่ยังมีการบุกรุกป่าชายเลน โดยชุมชมมีส่วนสำคัญในการอนุรักษ์ทรัพยากรที่มีคุณค่า โดยเริ่มที่ป่าชายเลนที่เป็นแหล่งอนุบาลสัตว์น้ำวัยอ่อน เพื่อความอุดมสมบูรณ์แห่งท้องทะเลไทย โดยแต่ละปีการท่องเที่ยวนำรายได้ให้แก่ชุมชนหลายล้านบาท

บ้านเกาะกลางเป็นหมู่บ้านบนเกาะขนาดเล็กบริเวณคลองประสงค์ห่างจากตัวเมืองจังหวัดกระบี่ประมาณ 10 กิโลเมตรครอบคลุมพื้นที่ 7,000ไร่ มีการใช้พื้นที่ด้านในคลองประสงค์สำหรับเพาะปลูก บริเวณนี้มีประชาชนมุสลิมอยู่อาศัยจำนวนมาก และหาเลี้ยงชีพด้วยการทำประมงขนาดเล็ก ทำนาปลูกข้าว เลี้ยงกุ้งและให้บริการด้านท่องเที่ยว บริเวณแนวชายฝั่งของเกาะกลางประสบปัญหาการกัดเซาะอย่างเห็นได้ชัด

กลุ่มอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมคลองกลาง เป็นองค์กรพัฒนาเอกชนท้องถิ่นที่ได้รับการสนับสนุนจากธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร (ธกส)จังหวัดกระบี่ก่อตั้งขึ้นตั้งแต่ปีพ.ศ. 2544 เพื่อทำงานลดปัญหาความขัดแย้งในชุมชนที่มีสาเหตุมาจากการแข่งขันทางธุรกิจการท่องเที่ยว

ส่วนที่ 3

การปรับตัวของชุมชนในการจัดการทรัพยากรชายฝั่ง : มิติหญิงชาย

ส่วนที่ 3

การปรับตัวของชุมชนในการจัดการทรัพยากรชายฝั่ง : มิติหญิงชาย

การสัมมนาในส่วนนี้มีนางเรวดี ประเสริฐเจริญสุข จากมูลนิธิเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืนเป็นผู้ดำเนินรายการ ซึ่งมีผู้ร่วมนำเสนอปรัสบการณ์จำนวน 6 ท่าน แลกเปลี่ยนประสบการณ์จำนวน 6 ท่าน แลกเปลี่ยนประสบการณ์จากพื้นที่ในสี่จังหวัด ผ่านมุมมองในมิติหญิง ชาย (Gender perspective) ดังนี้

มิติหญิงชาย[8] คือ มุมมองที่มีจุดหมายเพื่อสร้างความเท่าเทียมและความเสมอภาคระหว่างหญิงชาย ที่อยู่ในเรื่องต่างๆ โดยปรับความสัมพันธ์ที่แตกต่างให้เกิดความเท่าเทียมและบรรลุความเสมอภาค โดยคำนึงถึงความแตกต่างทางสรีระและการถูกหล่อหลอมหรือคาดหวังจากสังคมต่างกัน ทำให้ได้รับบทบาทหน้าที่ในการรับผิดชอบครอบครัวและชุมชนต่างกัน และมีมมองให้ความสำคัญต่อเรื่องต่างๆ แตกต่างกัน

บ้านช่องฟืน ตำบลเกาะหมาก อำเภอปากพะยูน จังหวัดพัทลุง

นางสาวสุภาพร พรรณราย นายกสมาคมสตรีประมงพื้นบ้านแห่งภาคใต้ และประธานเครือข่ายรักทะเลสาบสงขลา ได้นำเสนอในด้านการปรับตัวตั้งรับภัยพิบัติของชุมชนชายฝั่งในมิติหญิงชายโดยนำกรณีศึกษาที่บ้านช่องฟืน ตำบลเกาะหมาก อำเภอปากพะยูน จังหวัดพัทลุง ซึ่งมีการแก้ไขปัญหาของชุมชนโดยใช้กิจกรรมต่างๆ ที่เหมาะสมกับชุมชน

ตำบลจองถนน จังหวัดพัทลุง

นางนงนุช นิลพันธ์ สมาชิกกองทุนฟื้นฟูเครื่องมือประมงชายฝั่ง จังหวัดพัทลุง ได้นำเสนอประสบกาณ์เกี่ยวกับการทำงานจัดตั้งกองทุนในท้องที่ตำบลจองถนน อำเภอเขาชัยสน จังหวัดพัทลุง เพื่อแก้ไขปัญหาร่วมกันในชุมชนเกี่ยวกับอาชีพทางการประมง โดยการพยายามสร้างความเข้าใจและมั่นใจในการจัดการระบบราคาของผลผลิตของสมาชิกกองทุน

ตำบลเกาะลิบง อำเภอกันตัง จังหวัดตรัง

นางสาวรมิตา สารสิทธิ์ รองนายกสมาคมสตรีพื้นบ้านภาคใต้ ได้นำเสนอประเด็นเกี่ยวกับการปรับตัวของชุมชนชายฝั่งและการจัดการทรัพยากรทางเวลาและชายฝั่ง ซึ่งเป็นการเน้นกรณีศึกษาชุมชนในท้องที่ตำบลเกาะลิบง อำเภอกันตัง จังหวัดตรัง

บ้านทองหลาง จังหวัดพังงา

นางสาวอุไร อับดุลลาและนางกัลยา ศรีรัตน์ สมาชิกเครือข่ายกลุ่มออมทรัพย์บ้านทองหลาง จังหวัดพังงา ได้นำเสนอผลการทำงานของเครือข่ายที่ประสบผลสำเร็จอย่างดียิ่งในด้านการจัดตั้งกองทุน เพื่อช่วยเหลือสมาชิกในด้านการให้กู้ยืมเงิน การแก้ไขปัญหาภาระหนี้สินและการมีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชน โดยสนับสนุนกิจกรรมสาธารณกุศลจำนวนมากมาย เป็นที่รู้จักอย่างแพร่หลายของประชาชนในจังหวัดพังงาและใกล้เคียง

บ้านปากคลองอ่าวระวะ หมู่ 1 จังหวัดตราด

นางนิภา ปั้นเงิน สมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบลแหลมกลัด จังหวัดตราด ซึ่งได้เสนอบทบาทสำคัญของผู้หญิงในการมีส่วนร่วมมือกันในการจัดตั้งกลุ่มเพื่อพัฒนาอาชีพและชุมชน ทั้งนี้ได้มีการพยายามเชื่อมโยงการทำงานร่วมกับกลุ่มอื่นๆ ชุมชนอีกด้วย ซึ่งมีผลงานเป็นที่ยอมรับจากคนทั้งในและนอกชุมชนเป็นอย่างดี

---

[8] ที่มา webhost.cpd.go.th/saraburi

ทั้งนี้เนื้อหาของการนำเสนอในส่วนนี้สามารถสรุปได้ 4 ด้าน ดังนี้

1. สภาพปัญหาของชุมชนชายฝั่งชุมชนชายฝั่งของประเทศไทยใน 23 จังหวัดทั้งภาคตะวันออก ภาคกลาง และภาคใต้ทั้งฝั่งอ่าวไทยและอันดามันต่างประสบปัญหาของชุมชนที่มีแนวโน้มมากขึ้นกว่าในอดีตเป็นอย่างมาก ส่งผลเสียหายต่อความเป็นอยู่และคุณภาพชีวิตของคนในชุมชนมากขึ้นตามลำดับ สภาพปัญหาที่สำคัญได้แก่

1.1 การกัดเซาะชายฝั่ง ชุมชนชายฝั่งในหลายพื้นที่ประสบปัญหาการกัดเซาะชายฝั่ง โดยฝั่งทะเลถูกกระแสคลื่นลมที่มีความรุนแรงมากยิ่งขึ้น อาจสืบเนื่องมาจากพื้นที่ชายฝั่งถูกเปลี่ยนแปลงไปทำกิจกรรมอย่างอื่นจนขาดพืชพันธุ์ป่าชายเลนปกคลุม รวมทั้งการเปลี่ยนแปลงของสภาพดินฟ้าอากาศ สร้างความเสียหายต่อชีวิตความเป็นอยู่และการประกอบอาชีพของชุมชนเป็นอย่างมาก ทั้งนี้มีแนวโน้มว่าจะทวีความรุนแรงมากขึ้น หากไม่ได้รับการแก้ไขอย่างจริงจัง

1.2 การแปรปรวนของลมมรสุม พื้นที่ชายฝั่งของประเทศไทยได้รับอิทธิพลจากลมมรสุมประจำปีทั้งลมมรสุมตะวันออกเฉียงใต้ และลมมรสุมตะวันตกเฉียงเหนืออยู่เป็นประจำ แต่ในอดีตปรากฏการณ์ของลมมรสุมมักมีระยะเวลาการเกิดที่ชัดเจนและแน่นอน ทำให้ชุมชนมีการเตรียมพร้อมและตั้งรับต่อสถานการณ์ลมมรสุมได้เป็นอย่างดี แต่ปัจจุบันมีการแปรปรวนของลมมรสุมเป็นอย่างมาก ทำให้เกิดผลกระทบต่อวิถีชีวิตต่อการประกอบอาชีพของท้องถิ่นเป็นการสืบเนื่อง

1.3 การเกิดภาวะน้ำท่วม การเกิดอุทกภัยของบางชุมชนมีแนวโน้มที่รุนแรงมากขึ้นกว่าในอดีต ส่วนใหญ่แล้วเกิดจากการเปลี่ยนแปลงการใช้ประโยชน์ที่ดินของชุมชนที่ขาดการวางแผนและดำเนินการอย่างรัดกุม มีการใช้ประโยชน์ที่ไม่เหมาะสมและสอดคล้องกับศักยภาพของที่ดิน รวมทั้งมีการขยายตัวของสิ่งปลูกสร้างและการพัฒนาระบบสาธารณูปโภค ตลอดจนโครงสร้างพื้นฐานของชุมชนเป็นอย่างมาก ทำให้ขาดพื้นที่รองรับน้ำตามธรรมชาติที่เคยมีอยู่ในอดีต รวมทั้งการกีดขวางต่อทิศทางและปริมาณการไหลของมวลน้ำที่มีอยู่ ทำให้เกิดการท่วมขังในบริเวณที่กว้างขวางและใช้เวลาการระบาย

น้ำจากพื้นที่ที่ยาวนานกว่าในอดีตเป็นอย่างมาก

1.4 ความรุนแรงของกระแสลม ลมพายุและกระแสลมที่มีในท้องถิ่นเป็นปรากฏการณ์ธรรมชาติที่มีควบคู่กับวิถีชีวิตของชุมชนชายฝั่งอยู่แล้วมาแต่อดีต ซึ่งชุมชนได้มีการปรับตัวให้สอดคล้องกับภาวะธรรมชาติที่เกิดขึ้นอยู่แล้วทั้งในด้านวิถีชีวิตการประกอบอาชีพ การก่อสร้างบ้านเรือนที่อยู่อาศัย รวมทั้งสาธารณูปโภคอื่นๆ เพียงแต่ในปัจจุบันลมพายุมีแนวโน้มว่ามีความรุนแรงมากขึ้น อาจเนื่องจากเหตุการณ์การเปลี่ยนแปลงของธรรมชาติ และกิจกรรมบางด้านของมนุษย์ทำให้ขาดสิ่งกีดขวางและปะทะความรุนแรงของกระแสลม

1.5 ความแปรปรวนของฤดูกาล เป็นที่ประจักษ์กันเป็นอย่างดีว่าประเทศไทยและชุมชนทุกภูมิภาค รวมทั้งชุมชนชายฝั่งประสบภาวะการแปรปรวนของฤดูการที่มีการแปรผันเป็นอย่างมาก โดยเฉพาะอย่างยิ่งการเปลี่ยนแปลงของฝนที่มักตกไม่ถูกต้องตามฤดูกาล รวมทั้งปริมาณของฝนที่ขาดความแน่นอนบางช่วงเกิดภาวะแห้งแล้ง แต่บางช่วงมีฝนตกในปริมาณที่มากเกินปกติ ส่งผลอย่างยิ่งต่อการประกอบอาชีพทางการเกษตรและการเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำ รวมทั้งอาชีพอื่นๆของชุมชนชายฝั่ง

1.6 การเกิดภาวะโลกร้อน เป็นที่ยอมรับกันโดยทั่วไปว่าในทุกภูมิภาคของโลกต้องประสบปัญหาภาวะโลกร้อนอย่างไม่สามารถหลีกเลี่ยงได้ ซึ่งได้ส่งผลกระทบต่อการเปลี่ยนแปลงของภูมิอากาศในหลายๆ ด้าน ทั้งความแปรปรวนของลมมรสุม การเกิดภาวะน้ำท่วม ความรุนแรงของกระแสลม ความเปลี่ยนแปลงของฤดูกาล การเกิดภัยแล้ง รวมทั้งภัยพิบัติในรูปแบบอื่นๆ ทั้งนี้ได้ส่งผลเสียหายต่อชุมชนชายฝั่งในรูปแบบต่างๆ มาโดยตลอด ซึ่งมีแนวโน้มว่าจะมีความรุนแรงมากขึ้นอีกด้วย

1.7 การพัฒนาของภาครัฐ หน่วยงานทางราชการต่างมีการกำหนดนโยบายและดำเนินกิจกรรมในรูปแบบต่างๆ ที่มุ่งหวังพัฒนาคุณภาพชีวิตและความเป็นอยู่ของชุมชนให้ดีขึ้น หากแต่ว่ากิจกรรมที่ดำเนินการในบางครั้งมิได้สอดคล้องกับวิถีชีวิตและความต้องการของชุมชนอย่างแท้จริง สืบเนื่องจากการละเลยกระบวนการมีส่วนร่วมในการพัฒนาของชุมชน รวมทั้งขาดการบูรณาการการดำเนินการกันเองระหว่างหน่วยงานและชุมชน นอกจากจะพบว่าไม่เป็นไปตามวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้แล้ว ยังพบว่าในบางชุมชนมีการขัดแย้งกันระหว่างชุมชนและหน่วยงานอีกด้วย

2.กิจกรรมที่ดำเนินการ ในการปรับตัวของชุมชนในการจัดการทรัพยากรชายฝั่งได้มีการรวมตัวกันดำเนินงานกันเองของชุมชนและการสนับสนุนช่วยเหลือจากหน่วยงานทั้งภาครัฐ ภาคท้องถิ่น ภาคธุรกิจและองค์กรเอกชน ในลักษณะของการจัดตั้งกลุ่มและเครือข่าย ซึ่งได้มีการดำเนินกิจกรรมหลายด้านตามความเหมาะสมและศักยภาพของท้องถิ่น กิจกรรมสำคัญได้แก่

2.1 การฟื้นฟูทรัพยากรป่าชายเลน ชุมชนได้จัดกิจกรรมการฟื้นฟูทรัพยากรป่าชายเลนในรูปแบบต่างๆ เพื่อส่งเสริมความอุดมสมบูรณ์ให้แก่ทรัพยากรป่าชายเลน ซึ่งจะเอื้ออำนวยประโยชน์ต่อทรัพยากรชายฝั่งและวิถีชีวิตของชุมชนเป็นการต่อเนื่อง พบว่ามีการปลูกป่าชายเลนในโอกาสสำคัญ เช่น วันเฉลิมพระชนพรรษาของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวและสมเด็จพระนางเจ้าราชินีนาถ การเพาะชำป่าไม้ของชุมชน การอนุรักษ์ป่าชายเลนในรูปแบบป่าชุมชนของหมู่บ้านการปลูกกล้วยไม้ในป่าชายเลน

2.2 การอนุรักษ์ทรัพยากรประมงและชายฝั่ง สัตว์น้ำหลายชนิดของชุมชนมีความอุดมสมบูรณ์ลดลงทั้งในด้านชนิดและปริมาณ รวมทั้งคุณภาพ นอกจากนี้พบว่าสัตว์น้ำบางชนิดได้มีการสูญหายไปจากพื้นที่ของชุมชน ส่งผลต่ออาหารของชุมชนและรายได้จากการประกอบอาชีพเป็นอย่างมาก จึงได้มีการกำหนดกิจกรรมบางด้านขึ้น เพื่อมุ่งหวังในการอนุรักษ์และฟื้นฟูสัตว์น้ำเหล่าขึ้น เช่น การจัดทำธนาคารปู การอนุรักษ์พันธุ์พะยูน เต่าทะเลและโลมา การป้องกันแนวหญ้าทะเลและสัตว์น้ำวัยอ่อน การกำหนดรูปแบบการใช้เครื่องมือประมงในการจับสัตว์น้ำ

2.3 การปรับตัวด้านวิถีชีวิตและอาชีพ วิถีชีวิตของชุมชนชายฝั่งเกือบทั้งหมดพึ่งพาอาชีพทำประมงและจับสัตว์น้ำมาโดยตลอด อย่างไรก็ตามเมื่อเกิดความผันผวนและการเปลี่ยนแปลงทางภูมิอากาศรวมทั้ง

สิ่งแวดล้อมอื่นๆ ในบางครั้งรายได้จากการประมงและจับสัตว์น้ำมีแนวโน้มว่าลดลงและไม่เพียงพอต่อชีวิตความเป็นอยู่ในครอบครัว จึงมีการจัดทำอาชีพเสริมเพื่อหารายได้เพิ่มขึ้น เช่น การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ การปลูกพืชเกษตร การแปรรูปสัตว์น้ำ การปรับปรุงระบบการเกษตรในชุมชน รวมทั้งการรวมกลุ่มกันจัดตั้งกองทุนเพื่อช่วยเหลือสมาชิกในด้านการประกอบอาชีพอีกด้วย

2.4 การสร้างความเข้มแข็งให้ชุมชน การรวมตัวของกลุ่มขึ้นมาในชุมชนชายฝั่ง ที่นอกจากจะมุ่งหวังในด้านการอนุรักษ์ทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่ง และการส่งเสริมอาชีพเพื่อสร้างรายได้ให้แก่สมาชิกในกลุ่มแล้ว ยังพบว่าบางกลุ่มได้คำนึงถึงความอยู่รอดและความยั่งยืนของชุมชน ซึ่งได้กำหนดกิจกรรมบางด้านเพื่อส่งเสริมให้เกิดความเข้มแข็งของชุมชนที่สามารถช่วยเหลือตัวเองได้ แม้มีภัยคุกคามทั้งทางเศรฐกิจ สังคมและสิ่งแวดล้อม จึงได้พยายามมีการสร้างจิตสำนึกที่ดีให้แก่สมาชิกในชุมชน โดยเฉพาะอย่างยิ่งกลุ่มเยาวชน เช่น การจัดตั้งกลุ่มเยาวชนเพื่อการอนุรักษ์ การฟื้นฟูข้าวพันธุ์พื้นเมือง เครือข่ายเด็กป่าชุมชนการส่งเสริมการเกษตรแบบผสมผสาน การจัดตั้งอาสาสมัครในชุมชนเป็นต้น

3. การบริหารการจัดการกองทุน แนวความคิดเกี่ยวกับการจัดตั้งกองทุนของกลุ่มและชุมชน ได้รับการยอมรับและนำไปปฏิบัติอย่างกว้างขวาง เพราะเป็นเครื่องมือที่สนับสนุนความเข้มแข็งของชุมชนในการพึ่งพาตนเอง รวมทั้งช่วยเหลือกลุ่มและกิจกรรมอื่นๆ ภายในชุมชนได้อย่างต่อเนื่อง นอกจากเป็นการช่วยลดภาระหนี้สินให้แก่สมาชิกแล้ว ยังก่อให้เกิดรายได้เป็นผลตอบแทนได้อีกทางหนึ่งด้วย

3.1 สภานภาพของกองทุน การจัดตั้งกองทุนมีทั้งที่ชุมชนริเริ่มดำเนินการเองและการได้รับการสนับสนุนจากหน่วยงานภายนอก จำนวนเงินที่มีของกองทุนแตกต่างกันไปตั้งแต่ระดับ เงินจำนวนหลักหมื่นบาทจนถึงหลายล้านบาท โดยมีระยะเวลายาวนานกว่าสิบปี แต่บางชุมชนเพิ่งก่อตั้งกันได้ไม่นาน

3.2 การดำเนินงานของกองทุน กองทุนที่จัดตั้งขึ้นมักมีการกำหนดวัตถุประสงค์และแนวทางการดำเนินงานไว้อย่างชัดเจน โดยเฉพาะอย่างยิ่งโครงสร้างการบริหารงาน การระดมเงินทุน การบริหารเงินทุน กฎระเบียบที่เกี่ยวข้อง อย่างไรก็ตาม เมื่อได้ดำเนินงานแล้วอาจมีการปรับเปลี่ยนในบางประเด็น เพื่อให้มีประสิทธิภาพและก่อให้เกิดประโยชน์แก่ชุมชนมากยิ่งขึ้น

3.3 กิจกรรมของกองทุน นอกจากจะมีกิจกรรมการให้กู้ยืมเงินในอัตราดอกเบี้ยที่ต่ำ เพื่อเป็นการช่วยเหลือกับสมาชิกของกลุ่มแล้ว บางกองทุนอาจมีการกำหนดกิจกรรมอื่นๆ เพิ่มขึ้นโดยเฉพาะการส่งเสริมการประกอบอาชีพให้สมาชิก การช่วยเหลือด้านหนี้สินให้แก่สมาชิก รวมทั้งการส่งเสริมกิจกรรมการพัฒนาชุมชน เช่น การบริจากช่วยเหลือผู้ประสบภัยการส่งเสริมบทบาทเยาวชน การอนุรักษ์ทรัพยากรชายฝั่งและทะเล การรักษาสิ่งแวดล้อมของชุมชน

3.4 การพัฒนาศักยภาพของกองทุน เพื่อให้เกิดการบริหารงานจัดการกองทุนที่มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น บางกองทุนได้ดำเนินการพัฒนาศักยภาพของชุมชนให้มีความพร้อมมากยิ่งขึ้น เพื่อรองรับสถานการณ์ที่เปลี่ยนแปลงไป เช่น การจดทะเบียนเป็นนิติบุคคล การจัดทำผลิตภัณฑ์จำหน่าย การจัดสร้างอาคารทำการ การขยายเครือข่ายการดำเนินงาน การเผยแพร่ประชาสัมพันธ์กองทุน ตลอดทั้งการเชื่อมโยงกับการดำเนินกิจกรรมของชุมชนในด้านต่างๆ

4. บทบาทของผู้หญิงต่อการพัฒนาชุมชน ในอดีตที่ผ่านมาการดำเนินงานจัดการทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่ง และการพัฒนาชุมชนของผู้หญิงมักถูกมองข้ามและละเลยถึงความสำคัญ ส่วนใหญ่แล้วผู้หญิงมักมีบทบาทแต่เพียงความรับผิดชอบกิจกรรมภายในครอบครัวในด้านการประกอบอาหาร การดูแลบ้านเรือนและการเลี้ยงดูบุตรหลานเท่านั้น อย่างไรก็ตามในปัจจุบันนี้มีการเปลี่ยนแปลงบทบาทของผู้หญิงในสังคมไทยโดยเฉพาะการพัฒนาชุมชนเพิ่มขึ้น ดังนี้

4.1 บทบาทในการจัดการทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่ง การดำเนินกิจกรรมต่างๆ ของการจัดการทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่งมีเพิ่มมากขึ้นตามลำดับ แต่เดิมผู้หญิงอาจมีหน้าที่เฉพาะด้านการเตรียมอุปกรณ์

สถานที่และอาหารเท่านั้น ปัจจุบันหลายชุมชนพบว่าผู้หญิงได้เข้ามามีส่วนร่วมในทุกขั้นตอนของการจัดการ แม้แต่กิจกรรมที่อาจไม่เหมาะสมกับเพศสภาพของผู้หญิงนัก เช่น การปลูกป่า การลาดตระเวนพื้นที่

4.2 บทบาทในการพัฒนาอาชีพ หลายชุมชนพบว่าผู้หญิงได้เข้ามามีบทบาทต่อการพัฒนาอาชีพของชุมชนเป็นอย่างมาก โดยเฉพาะอย่างยิ่งอาชีพเสริมที่เกี่ยวข้องกับวิถีชีวิตของชุมชนชายฝั่ง เช่น การแปรรูปสัตว์น้ำ การทำกะปิ น้ำปลา การทำของที่ระลึกและอาชีพเสริมอื่นๆ ที่สำคัญอย่างยิ่งคือการจัดตั้งกองทุนขึ้นมาในชุมชน ที่นอกจากจะช่วยเหลือด้านการหนี้สินแล้วยังส่งเสริมอาชีพให้สมาชิก รวมทั้งคนอื่นๆ ในชุมชน ตลอดทั้งการช่วยเหลือในด้านสาธารณกุศล.เช่น การเกิดภัยพิบัติต่างๆ การจัดกิจกรรมของโรงเรียน

4.3 ศักยภาพการทำงาน เป็นที่ยอมรับโดยทั่วไปว่าการทำงานในบางด้านผู้หญิงมีศักยภาพเหนือกว่าผู้ชาย เช่น การจัดทำบัญชีค่าใช้จ่ายการประสานงานจัดการกองทุนชุมชน การเย็บปักถักร้อย รวมทั้งงานที่ต้องการความปราณีตเรียบร้อย ดังนั้นจึงควรมีการจัดแบ่งหน้าที่ที่เหมาะสมให้ผู้หญิงได้มีบทบาทและความรับผิดชอบต่อการดำเนินงานจัดการทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่ง รวมทั้งด้านอื่นๆ ในชุมชนควบคู่ไปกับเพศชายเสมอ

4.4 การส่งเสริมคุณค่าของผู้หญิง ในบางชุมชนที่อาจยังมองข้ามถึงความสำคัญของผู้หญิงต่อการจัดการทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่ง ควรให้มีการทบทวนและเปิดโอกาสให้ผู้หญิงได้เข้ามามีส่วนร่วมในด้านต่างๆ ให้เท่าเทียมกับผู้ชาย ทั้งนี้อาจมีการมอบหมายงานให้รับผิดชอบตามความเหมาะสมกับเพศสภาพหรือความถนัดในการทำงาน ซึ่งเป็นการพัฒนาศักยภาพของผู้หญิงซึ่งจะร่วมเป็นพลังสำคัญในการขับเคลื่อนชุมชนให้มีความเข้มแข็งมากยิ่งขึ้น

เอกสารประกอบการสัมมนาส่วนที่ 3

การปรับตัวของชุมชนในการจัดการทรัพยากรชายฝั่ง

: มิติหญิงชาย

เอกสารประกอบการสัมมนาส่วนที่ 3.1

3.1
การปรับตัวตั้งรับภัยพิบัติของชุมชนชายฝั่งในมิติหญิงชาย บ้านช่องฟืน ตำบลเกาะหมาก อำเภอปากพะยูน จังหวัดพัทลุง

นางสาวสุภาพร พรรณราย นายกสมาคมสตรีประมงพื้นบ้านแห่งภาคใต้และประธานเครือข่ายสตรีรักทะเลสาบสงขลา
เรียบเรียงโดย นางสาวเกศินี แกว่นเจริญ
มูลนิธิเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน

บทบาทของผู้หญิงมีความพร้อมในการรับมือภัยพิบัติ การเปลี่ยนแปลงสภาพอากาศไปอย่างรวดเร็วทำให้ไม่สามารถปรับตัวได้ เช่นเมื่อช่วงที่ผ่านมาเป็นหน้าฝน แต่แดดออก ทำให้ส่งผลต่อยางพารา พายุลมมรสุมเกิดบ่อยขึ้น เช่น ฟิลิปปินส์ ในช่วง 30-35 ปีที่ผ่านมา เกิดผลกระทบจากการกัดเซาะชายฝั่งที่ส่งผลต่ออาชีพ ขาดรายได้ส่งผลต่อทั้งตนเองและชุมชน จากแผนที่ทะเลสาบสงขลา ทะเลน้อย ทะเลสาบตอนบนเรียกว่าทะเลหลวง ทะเลสาบตอนกลางตั้งแต่จองถนนลงมา ทะเลสาบตอนล่างตั้งแต่ปากทะเลสาบสงขลา ทะเลสาบสงขลามีความพิเศษคือมีสามน้ำ คือน้ำจืด น้ำเค็ม น้ำกร่อย เมื่อก่อนเคยมีความอุดมสมบูรณ์มาก มีสัตว์น้ำกว่า 700 ชนิด แต่ปัจจุบันลดน้อยลง บางชนิดสูญพันธุ์ บริเวณทะเลสาบสงขลามีครัวเรือนริมทะเลสาบทำประมงทั้งสิ้น 86,000 ครอบครัว สภาพทะเลสาบไม่ได้ลึกมาก มีความอุดมสมบูรณ์ ผู้หญิงสามารถทำประมงในทะเลสาบได้ ปัญหาที่พบครั้งแรกในทะเลสาบไม่ได้เกิดจากภัยพิบัติ แต่เมื่อเกิดปัญหาภัยพิบัติขึ้นมาเกิดการกัดเซาะชายฝั่ง การเกิดท่าเรือน้ำลึกบริเวณปากอ่าวสงขลา ทำให้น้ำไหลลงสู่อ่าวไทยช้า เกิดน้ำท่วมบนพื้นที่ลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา เมื่อเกิดพายุดีเปรสชั่นชาวบ้านในบริเวณลุ่มแม่น้ำสงขลาได้รับผลกระทบโดยตรง บ้านบางหลังโดนลมซัดจมหายลงไปในทะเลประมาณ 7-8 หลัง ในวันที่ 1 พ.ย.2553 ส่งผลต่อความรู้สึกของชาวบ้าน และจากปัญหาที่เกิดขึ้นส่งผลให้เกิดการรวมตัวกันของชาวบ้าน ให้มีการออมทรัพย์ รวมกลุ่มกัดทำกิจกรรมกันอย่างต่อเนื่อง หลังจากรวมกลุ่มกันได้ประมาณ 28 กลุ่ม ก็ได้รวมตัวกันจัดตั้งกลุ่มสตรีรอบทะเลสาบสงขลาในปี 2549 หลังจากนั้นก็มีการจัดเวทีรวมกลุ่มเพิ่มเรื่อยๆ มาจนมีความเข้มแข็งมากยิ่งขึ้น และเพิ่งขึ้นทะเบียนเป็นนิติบุคคลเมื่อมีนาคมปี 2555 สตรีมีบทบาทสำคัญ คือต้องการสร้างหลักประกันความมั่นคงทางด้านอาหารและการมีส่วนร่วม โดยให้ความสำคัญกับทรัพยากรภายในท้องถิ่น เน้นพัฒนาพืช ทรัพยากรท้องถิ่น และมีการพูดคุยแลกเปลี่ยนข้อมูลกันอยู่ตลอดๆและจะมีเวทีประชุมร่วมกัน เพื่อให้ชาวบ้านชาวประมงมีรายได้จากอาชีพเดิม มีความมั่นคงทางด้านอาชีพ ไม่สูญเสียหรือต้องเปลี่ยนแปลงอาชีพดั้งเดิมที่เราเคยทำมาอยู่แล้ว ออมทรัพย์เป็นกลุ่มหลักในการรวมกลุ่มพัฒนา เช่นในบริเวณลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลาจะมีปลาสำคัญ ปลาหัวโม่ง

ปลาดุกทะเล มีการแปรรูปสัตว์น้ำ เช่น ปลาแดดเดียว ปลาเค็ม

สภาพปัญหาที่เกิดขึ้นในหมู่บ้านที่ผ่านมา วิถีชีวิตของหญิงและชายยังสามารถเห็นได้ชัดเจน โดยเฉพาะเรื่องปัญหาการกัดเซาะชายฝั่ง ภายในเวลาไม่กี่สิบปี จากที่ทะเลห่างจากชายฝั่ง 7 เมตร แต่ในปัจจุบันกัดเซาะเข้ามาเหลือแค่ 2 เมตร การสูญพันธุ์ของสัตว์น้ำบางชนิด การแปรปรวนของลมมรสุม การเปลี่ยนแปลงของพายุ ระดับความรุนแรงของน้ำท่วม ปัญหาจากพายุส่งผลกระทบทั้งต่อชีวิตและทรัพย์สินชาวบ้านได้รับผลกระทบในวงกว้าง ไม่ว่าจะเป็นผู้หญิงหรือผู้ชาย ดังนั้น การวางแผนรับมือการเปลี่ยนแปลงจึงมีทั้งหญิงและชายเข้ามามีส่วนร่วม ครอบครัวสามารถร่วมกันในการบริหารจัดการได้ แผนที่ออกแบบมี 2 แผนชุมชน

- การจัดทำข้อมูลสำรวจความเสียหายเป็นการพึ่งตนเอง
- การจัดตั้งอาสาสมัครในชุมชน
- การจัดตั้งช่วยเหลือผู้ประสบภัย
- การทำข้อมูล ทำแผนที่ชุมชน จุดเสี่ยงภัยกับจุดอพยพของผู้ที่มีความเสี่ยง
- การขยายศูนย์ช่วยเหลือในทีมอาสาสมัคร
- การประสานความร่วมมือ ใช้วิทยุสื่อสารครอบคลุมทั้งระบบนิเวศน์

การแก้ปัญหาคือ การหาพันธุ์ไม้ป่าชายเลนมาใช้ในการปลูกป้องกันแนวคลื่น ลม และการกัดเซาะให้แนวต้นไม้ช่วยกันคลื่น และทางกลุ่มมีการตั้งกองทุนช่วยเหลือผู้ประสบภัย เพื่อวางแผนรับมือช่วยเหลือกันในชุมชนกันเองในอนาคต โดยไม่ต้องรอภาครัฐ ได้มีการบริหารการบูรณาการของท้องถิ่นที่ชาวบ้านต้องร่วมกับภาครัฐในพื้นที่ในการทำ โดยตอนนี้อยู่ในขั้นตอนของการวางแผน ในการเตรียมรับมือสิ่งที่เกิดขึ้น จะมีการทำข้อเสนอและการวางแผนรับมือทั้งในระดับนโยบาย และระดับจังหวัด

เอกสารประกอบการสัมมนาส่วนที่ 3.2

3.2
การจัดการทรัพยากรและการปรับตัวภายใต้การเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ : ตำบลจองถนน

นำเสนอโดย นางนงนุช นิลพันธ์
สมาชิกกองทุนฟื้นฟูเครื่องมือประมง
เรียบเรียงโดย นางสาวเกศินี แกว่นเจริญ
มูลนิธิเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน

หลักการของกองทุน

- สร้างความตระหนักและการเรียนรู้ของชาวประมงในการจัดการทรัพยากรฯ
- สนับสนุนชาวประมงพื้นบ้านในช่วงที่ไม่สามารถออกทำการประมงได้ในช่วงฤดูมรสุม หรือช่วงที่มีน้ำท่วมขังนาน เป็นระยะเวลา 2-3 เดือน (พฤศจิกายน ถึง ธันวาคม) ทำให้สูญเสียรายได้ประมาณ (รายได้หักต้นทุน 300 บาท * 90 วัน * 1 ลำเรือ) 27,000 บาท
- สนับสนุนชาวประมงพื้นบ้านที่เครื่องมือประมงสูญหาย หรือเสียหาย ในช่วงเวลาที่ต้องเสี่ยงออกทำการประมงในหน้ามรสุม
- พัฒนาอาชีพเสริมต่อยอดจากการทำกองทุนเครื่องมือประมง เช่น การทำแพชุมชน การแปรรูปสัตว์น้ำ
- เฝ้าระวังดูแลทรัพยากรทะเลและชายฝั่ง รวมทั้งการนุรักษ์ฟื้นฟูพันธุ์สัตว์น้ำ

ผลการดำเนินงานกลุ่มกองทุนฯในปัจจุบัน

- เริ่มดำเนินการเดือนมีนาคม 2555 เงินกองทุนหมุนเวียนเครื่องมือประมง 50,000 บาท
- เงินลงหุ้นสัจจะของสมาชิก 19,000 บาท
- สมาชิกเริ่มต้น 11 คน ปัจจุบันมีสมาชิก 53 คน (ณ พ.ย 2555)
- สมาชิกกู้ยืมแล้วทั้งสิ้น 23 ราย รายละ 3,000 บาท
- คิดอัตราดอกเบี้ยร้อยละ 2 บาทต่อเดือน
- วันทำการของกลุ่ม ทุกวันที่ 25 ของเดือน ตั้งแต่เวลา 13.00 - 15.00 น.

สมาชิกที่เงินได้รับกองทุนเครื่องมือประมง

ทิศทางการดำเนินงานของกลุ่มฯ

- สร้างความเข้าใจ มั่นใจ และมีแนวทางในการจัดการระบบราคา และตลาดในชุมชน เช่น การรวมกลุ่มแพชุมชน
- มีการแลกเปลี่ยนระหว่างกลุ่มในชุมชนและเครือข่าย
- รวบรวมข้อมูลสัตว์น้ำ ราคาผลผลิตเพื่อให้ทราบกำลังผลิตของตนเอง และกลุ่ม เพื่อให้ชุมชนเกิดความตระหนักมากยิ่งขึ้น
- การบูรณาการทำงานร่วมกับท้องถิ่น เช่น ร่วมกันวางมาตรการในการใช้เครื่องมือประมงในทะเลสาบ
- การสร้างหลักประกันด้านอาชีพผนวกกับการ

เพิ่มมูลค่าของสินค้า เพื่อให้เกิดความมั่นคงด้านอาชีพ และการดำรงชีวิตต่อไป

- เพื่อเก็บไว้เป็นค่าดำเนินการกลุ่ม และเป็นกองทุนสวัสดิการในการทำกิจกรรม เพื่อรักษาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม
- ทุกวันที่ 27 ของเดือน มีการสรุปผลการดำเนินงานของโครงการฯ ตั้งแต่เวลา 13.00-15.00 น.

การปรับตัวต้องควบคู่ไปกับการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและระบบนิเวศ

ประเทศไทยนับได้ว่าเป็นประเทศที่มีความเสี่ยงสูงที่จะได้รับผลกระทบจากความแปรปรวนและการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ เนื่องจากการดำรงชีวิตของประชาชนและการพัฒนาประเทศในภาพรวมต้องพึ่งพาทรัพยากรธรรมชาติ เช่น ดิน น้ำ ป่าไม้ และชายฝั่ง และปัจจัยทางดินฟ้าอากาศเป็นส่วนหนึ่งที่ตัวกำหนดผลผลิตทั้ง สินค้าเกษตร การประมง และการป่าไม้ ดังนั้นหากสภาพภูมิอากาศเปลี่ยนแปลงไปจากเดิมไม่ว่าจะเพิ่มขึ้นหรือลดลงย่อมต้องส่งผลกระทบโดยตรงต่อทรัพยากรธรรมชาติและผลผลิตดังกล่าว ซึ่งหากมองในภาพของความสัมพันธ์ที่เชื่อมโยงถึงกันภายใต้ระบบนิเวศแล้วพบว่า ท้ายที่สุดแล้วมนุษย์ก็จะได้รับผลกระทบโดยตรงต่อการเปลี่ยนแปลงของสภาพภูมิกาศอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ นั้นเป็นเพราะว่าการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศย่อมส่งผลกระทบต่อเนื่องถึงบทบาท และหน้าที่ของระบบนิเวศที่มีต่อมนุษย์ในด้านต่างๆ เช่น เป็นแหล่งของทรัพยากรความหลากหลายทางชีวภาพที่มีคุณค่าก่อให้เกิดการพัฒนา เศรษฐกิจของประเทศ เป็นแหล่งต้นน้ำลำธารและควบคุมสมดุลธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม เป็นแหล่งอาชีพและรายได้ของคนหลากหลายกลุ่ม ดังนั้นการรองรับและแก้ไขปัญหาด้านการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศที่มีต่อทรัพยากรธรรมชาติโดยการบรรเทาผลกระทบที่เกิดขึ้น และการสร้างความสามารถในการปรับตัวของทรัพยากรธรรมชาติ จึงเป็นสิ่งสำคัญที่ควรเร่งดำเนินการเพื่อให้ทรัพยากรธรรมชาติยังคงมี ศักยภาพในการรักษาบทบาทและหน้าที่ของระบบนิเวศเพื่อคุณภาพชีวิตที่ดีแก่คนสังคม

ด้วยเหตุนี้การปรับตัวและการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมต้องดำเนินการควบคู่กันภายใต้สถานการณ์การเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ และการพัฒนาที่คาดว่าจะเกิดขึ้นในอนาคต และแนวทางสำคัญที่ควรจะเป็นยุทธศาสตร์สำคัญในการดำเนินการในเรื่องนี้คือการบูรณาการแนวคิดการตั้งรับปรับตัวเข้าสู่แผนการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมทั้งในระดับชุมชน ท้องถิ่น และในระดับประเทศ เพราะการบริหารจัดการแบบองค์รวมที่หยิบยกเอาทุกมิติที่เกี่ยวข้องมาพิจารณาพร้อมกันย่อมทำให้เห็นภาพของปัญหาที่ชัดเจนซึ่งจะทำให้สามารถจัดสรรบทบาทหน้าที่และศักยภาพของผู้ที่เกี่ยวข้องเพื่อนำไปสู่การจัดการปัญหานั้นๆ ได้อย่างมีทิศทางและมีประสิทธิภาพ

วิถีประมงพื้นบ้านในชุมชนชายฝั่งกับความเสี่ยงด้านภูมิอากาศ

วิถีชีวิตชาวประมงพื้นบ้านนั้นเป็นวิถีที่ผูกพันอยู่กับทรัพยากรธรรมชาติและสภาพภูมิอากาศตลอดเวลา เมื่อการเปลี่ยนแปลงเกิดขึ้นย่อมส่งผลกระเทือนทันที จากสภาพการณ์ปัจจุบันบริเวณชุมชนชายฝั่งทะเลสาบสงขลา ตำบลจองถนน มีการเปลี่ยนแปลงของคลื่น ลม ทิศทางลม ช่วงเวลา และความรุนแรงของลมมรสุมเพิ่มขึ้น ซึ่งค่อย ๆ เปลี่ยนไปจากองค์ความรู้และประสบการณ์เดิมของชาวประมงที่มีการสั่งสมมานาน ส่งผลให้วันที่สามารถออกเรือได้ตลอดทั้งปีลดลง ช่วงเวลาที่ชาวประมงอยู่ในทะเลได้น้อยลง เพราะมีความเสี่ยงมากขึ้น โดยเฉพาะในช่วงลมมรสุมเป็นช่วงที่ชาวประมงไม่สามารถออกเรือได้เลย รวมทั้งบ้านเรือนที่ตั้งอยู่ริมชายฝั่งก็ได้รับความเสี่ยงเพิ่มขึ้นจากความรุนแรงของลมมรสุม ประกอบกับการเปลี่ยนแปลงของกระแสน้ำ ช่วงเวลาน้ำเค็ม น้ำจืด น้ำกร่อย ส่งผลต่อการเคลื่อนย้ายของสัตว์น้ำ หากเป็นช่วงเวลาเดียวกับมรสุม ชาวประมงก็จะพลาดโอกาสนั้นไป

นอกจากการเปลี่ยนแปลงทางสภาพภูมิอากาศที่

เกิดขึ้นแล้วนั้น ผลจากการกระทำของมนุษย์ก็ยังซ้ำเติมความรุนแรงให้กับตนเองด้วย เช่น การใช้เครื่องมือประมงที่ไม่เหมาะสมทำลายล้างการลักลอบจับปลาในฤดูวางไข่ จับปลาขนาดเล็ก ขาดความร่วมมือในการปฏิบัติตามกฎกติกา เพราะต้องการรายได้เพิ่มขึ้น จึงทำให้ปริมาณสัตว์น้ำลดลง จึงต้องออกเรือไกลขึ้น รวมทั้งการใช้ประโยชน์ที่ดิน การขุดลอกคลอง ทำลายแหล่งที่อยู่อาศัยของสัตว์น้ำ การใช้สารเคมีการเกษตร เนื่องจากลักษณะที่ตั้งของชุมชนเป็นพื้นที่ปลายน้ำ น้ำจากต้นน้ำที่มีการปนเปื้อนสารเคมีการเกษตรจึงไหลลงมา ทำให้คุณภาพน้ำในทะเลสาบแย่ลง ประกอบกับการขุดลอกคลองและสร้างทางระบายน้ำ ทำให้น้ำไหลมาเร็วขึ้น เจอกับน้ำทะเลหนุน น้ำจึงท่วมขังนานขึ้น ส่งผลกระทบต่อการดำเนินชีวิต และทรัพย์สินของชาวประมงอย่างมาก

จากสถานการณ์ที่เกิดขึ้นส่งผลต่อปริมาณสัตว์น้ำที่จับได้ มีปริมาณลดลงทั้งจำนวนและชนิดของพันธุ์ที่เหลือเพียง 2-3 ชนิดหลัก ๆ อย่างเห็นได้ชัด ทำให้การออกเรือต้องออกไปไกลขึ้น ชาวประมงจึงมีความเสี่ยงมากขึ้นทั้งต่อชีวิตและการสูญหายของเครื่องมือประมง ซึ่งเมื่อเกิดความเสียหายขึ้นกับเครื่องมือประมง ประมงพื้นบ้านก็ยังขาดโอกาสในการได้รับความช่วยเหลือจากหน่วยงานต่างๆ เนื่องจากกฎหมายประมงไม่รองรับการขึ้นทะเบียนเรือขนาดเล็ก เมื่อเกิดความเสียหายจากภัยพิบัติ หรือการช่วยเหลือในกรณีอื่นๆ ที่เกี่ยวข้อง ดังเช่น ในกรณีการเกิดพายุเพื่อปี พ.ศ. 2553 การรับขึ้นทะเบียนชาวประมงและชดเชยค่าเสียหายนั้นเกิดจากมติคณะรัฐมนตรี ซึ่งถือเป็นกรณีพิเศษแต่ในปีอื่นๆ ที่เกิดอุทกภัยไม่มีการชดเชยค่าเสียหายของเครื่องมือประมงจากภัยพิบัติ ในขณะที่ภายในชุมชนก็ไม่มีการรวมกลุ่มกันอย่างชัดเจน ด้วยเหตุนี้จึงขาดโอกาสในการได้รับการสนับสนุนจากหน่วยงานภายนอก

เมื่อความเสี่ยงในการออกเรือเพิ่มมากขึ้น ต้นทุนการจับสัตว์น้ำสูงขึ้น ปริมาณที่จับได้น้อยลง แต่กลับถูกกดราคาจากแม่ค้าที่มารับซื้อ เพราะไม่มีตลาดรองรับผลผลิตในชุมชน เมื่อรายได้จากการออกเรือไม่เพียงพอกับค่าใช้จ่ายในครัวเรือน หนี้สินจึงเพิ่มขึ้น ทำให้ชาวประมงไม่มีหลักประกันรายได้และผลผลิตที่แน่นอน ทั้งผู้ชายและผู้หญิงจึงต้องออกไปทำงานรับจ้างภายนอกชุมชน จนทำให้ชุมชนเกิดความเปราะบางเพิ่มขึ้นเรื่อยๆ จากสถานการณ์ที่เกิดขึ้นชาวประมงพื้นบ้านในตำบลจองถนน จังหวัดพัทลุง จึงร่วมกันมองหาแนวทางลดความเสี่ยงและพัฒนาศักยภาพของตนเองเพื่อตั้งรับปรับตัวกับการเปลี่ยนแปลงที่จะเกิดขึ้น

จัดการพื้นที่ชายฝั่ง : ลดความเสี่ยงจากภัยธรรมชาติ เพิ่มความปลอดภัยให้กับวิถีชีวิต

ในช่วงเวลา 30 ปีที่ผ่านมานั้น พบว่า ลักษณะพื้นที่ชายฝั่งทะเลสาบสงขลา เป็นชายฝั่งโล่ง ๆ เมื่อเกิดคลื่นลม หรือมีพายุ จะได้รับความเสียหายอย่างหนัก ยกเว้นบริเวณที่มีต้นไม้จะช่วยเป็นแนวกันชน และกันการกัดเซาะตามแนวตลิ่งได้

ทางกลุ่มชาวประมงพื้นบ้านในตำบลจองถนน ประกอบด้วยหมู่ที่ 1,3,4,5, จึงเริ่มต้นการจัดการทรัพยากรธรรมชาติแนวชายฝั่ง จากการปลูกต้นลำพู เพื่อเป็นหนึ่งในวิธีการรับมือและปรับตัวของชุมชน นอกจากต้นลำพูจะป้องกันพื้นตลิ่ง กันน้ำเซาะริมตลิ่ง ช่วยชะลอการพังทลายของดิน และช่วยชะลอความแรงของกระแสลมแล้ว สัตว์น้ำยังนิยมใช้เป็นที่วางไข่และอนุบาลตัวอ่อน นอกจากนี้ยังเป็นแหล่งสะสมของดินตะกอนที่ช่วยเพิ่มพื้นที่บริเวณชายทะเล (land builder) เนื่องจากระบบรากมีความซับซ้อนจึงเก็บกักดินไว้ได้มาก และลำต้นสามารถใช้ทำฟืน ดอกอ่อนรับประทานเป็นผักสด สามารถเก็บขายเป็นรายได้เสริมอีกด้วย ที่สำคัญก็คือ ลักษณะของต้นลำพูยังเหมาะสมกับสภาพพื้นที่บริเวณชายฝั่งทะเลสาบฯ เนื่องจากเป็นพื้นที่น้ำค่อนข้างจืด หรือมีระยะเวลาที่ระดับความเค็มของน้ำน้อยเป็นเวลานาน ทำให้ต้นลำพูสามารถเจริญเติบโตได้ดี เพราะเมื่อเปรียบเทียบกับต้นโกงกางซึ่งชอบน้ำเค็ม หากนำมาปลูกในพื้นที่น้ำจืดก็จะไม่เหมาะสม และไม่เจริญเติบโต

การดำเนินการปลูกต้นลำพูนั้นจะแบ่งเป็นกลุ่มตามหมู่บ้าน เพื่อรับผิดชอบกันปลูกและดูแลในเขตพื้นที่หมู่บ้านของตนเอง ซึ่งจะเริ่มปลูกในช่วงหน้าแล้งหรือ

เดือนมีนาคม ถึง เดือนมิถุนายน ก่อนที่น้ำในทะเลสาบจะขึ้นเมื่อเข้าสู่ฤดูฝน เมื่อต้นลำพูตายก็มีการปลูกซ่อมเสริม โดยจะปลูกตลอดแนวชายฝั่ง เพื่อเสริมในพื้นที่ว่างมีการวางระยะต้นลำพูให้เหมาะสมสำหรับนำเรือเข้าไปจอดริมฝั่งได้ ซึ่งแต่ละหย่อมบ้านจะมีบริเวณสำหรับจอดเรือของตน ซึ่งต้นลำพูยังสามารถป้องกันความเสียหายที่จะเกิดกับเรือใขณะเกิดมรสุมได้อีกด้วย

ซึ่งทางกลุ่มชาวประมงมีแผนการดำเนินการในขั้นต่อไป คือ การทำโรงเรือนเพาะชำต้นไม้ต่าง ๆ ที่เหมาะสมและอยู่ในท้องถิ่น สำหรับปลูกบริเวณที่ว่างบนฝั่งทะเลสาบ เพื่อเพิ่มความอุดมสมบูรณ์และเป็นแหล่งอาหารให้กับชุมชน หลังจากที่ต้นลำพูโตพอที่จะเป็นแนวกันลมให้กับต้นไม้บนฝั่งได้แล้ว สร้างการบูรณาการทำงานร่วมกับท้องถิ่น เช่น การขยายพื้นที่เขตอนุรักษ์เพิ่มขึ้น ซึ่งปัจจุบันตำบลจองถนนมีเขตอนุรักษ์พันธุ์สัตว์น้ำเพื่อเป็นที่อยู่อาศัยของสัตว์น้ำวัยอ่อน รวมทั้งในพื้นที่เขตอภัยทานของวัดเขียนบางแก้วแล้ว หากร่วมกันวางมาตราการ สร้างความตระหนักถึงความสำคัญของเขตอนุรักษ์ การปลูกต้นไม้แนวชายฝั่ง รวมทั้งการกำหนดชนิดเครื่องมือประมงในทะเลสาบ ซึ่งจะทำให้การปล่อยพันธุ์สัตว์น้ำในทะเลสาบของหน่วยงานต่าง ๆ ได้ประสิทธิผลเพิ่มมากขึ้น จะทำให้ปริมาณสัตว์น้ำและความอุดมสมบูรณ์ของทะเลสาบกลับคืนมา

กองทุนเครื่องมือประมง : ความมั่นคงในอาชีพและหลักประกันการจัดการทรัพยากรทะเลที่ยั่งยืน

กองทุนเครื่องมือประมงเพื่อความยั่งยืนของตำบลจองถนน มีเป้าหมายสำคัญเพื่อสร้างความมั่นคงในการประกอบอาชีพประมงพื้นบ้าน โดยการรวมกลุ่มของชาวประมงครั้งนี้เป็นจุดเริ่มต้นในการปรับตัวของชุมชน เพื่อการสร้างความตระหนักและการเรียนรู้ของชาวประมงผ่านกองทุนฯ เพื่อสร้างความเข้าใจร่วมกันในการกำหนดขนาดและประเภทเครื่องมือประมงที่ไม่ทำลายล้างสัตว์น้ำ อันเป็นองค์ความรู้ที่ชาวประมงมีอยู่แล้ว ทั้งช่วงเวลาในการจับสัตว์น้ำตามฤดูกาล ทั้งเครื่องมือที่เหมาะสมกับสัตว์น้ำแต่ละชนิดซึ่งจะนำไปสู่การจัดการผลผลิต การกำหนดราคาที่ชุมชนสามารถร่วมกันกำหนดราคาที่เป็นธรรมได้ และเพื่อช่วยเหลือชาวประมงในการบรรเทาภาระหนี้สินนอกระบบจากการกู้ยืมเงินเพื่อมาซื้อเครื่องมือประมงที่ได้รับความเสียหายจากการออกทำการประมงและจากกรณีที่ได้รับความเสียหายจากภัยธรรมชาติ ประกอบกับเป็นการลดภาระหนี้สินให้กับชาวประมงเนื่องจากเครื่องมือประมงส่วนใหญ่มีต้นทุนที่สูงขึ้น

การดำเนินการของกลุ่มในการจัดตั้งคณะกรรมการนั้นมีทั้งผู้หญิงและผู้ชายเข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินงาน ซึ่งวันทำการของกลุ่ม คือ วันที่ 25 ของทุกเดือน เพื่อให้สมาชิกได้มาฝากเงินออม อย่างน้อยเดือนละ 50 บาท/บัญชี/คน และจะเปิดให้มีการแจ้งความประสงค์เพื่อยืมเงินไปซื้อเครื่องมือประมงด้วยเช่นกัน โดยจะต้องผ่านการพิจารณาเห็นชอบจากคณะกรรมการของกองทุนฯ และเมื่อได้รับเงินไปแล้วก็จะมีการติดตามการนำเงินไปใช้เพื่อซื้อเครื่องมือประมงอย่างต่อเนื่อง

ผลจากการดำเนินการกองทุน พบว่า ในปัจจุบันกลุ่มกองทุนเครื่องมือประมงฯ ดำเนินการมาแล้วประมาณ 5 เดือน มีสมาชิกในกลุ่มทั้งชายหญิงรวม 52 คน ซึ่งประกอบไปด้วยชาวประมงจากหมู่ที่ 1 , 3 , 4 และ 5 ของตำบลจองถนน มีเงินสะสมในกองทุน 69,000 บาท ประกอบด้วย เงินกองทุนหมุนเวียนเครื่องมือประมง 50,000 บาท เงินลงหุ้นสัจจะของสมาชิก 19,000 บาท โดยให้สมาชิกกู้ยืมไปแล้วทั้งสิ้น 23 ราย ๆ ละ 3,000 บาท คิดอัตราดอกเบี้ยร้อยละ 2 บาท เพื่อเก็บไว้เป็นค่าดำเนินการกลุ่ม และเป็นกองทุนสวัสดิการในการทำกิจกรรม เพื่อรักษาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

ซึ่งจากการรวมกลุ่มเป็นกองทุนเครื่องมือประมงฯ นี้ สมาชิกที่ต้องการซื้อเครื่องมือประมง เงินที่กู้ยืมไปเป็นเพียงบางส่วนของต้นทุนเท่านั้นเนื่องจากกองทุนเครื่องมือประมงฯ พึ่งก่อตั้ง จำนวนเงินที่สามารถให้สมาชิกกู้ยืมต่อคนจึงเป็นจำนวนไม่มาก และไม่เพียงพอกับการซื้อเครื่องมือประมงบางชนิดในจำนวนที่เพียงพอกับความต้องการของสมาชิก เงินจากกองทุนจึงช่วยบรรเทาหนี้สินนอกระบบได้ส่วนหนึ่งเท่านั้น

โดยแนวทางการดำเนินการของกลุ่มกองทุนเครื่อง

มือประมง ฯ ในอนาคต คือ การมีกฎระเบียบของชุมชนในการทำประมง มีแนวทางในการจัดการระบบราคาและตลาดในชุมชน เช่น การมีแพชุมชนเพื่อรับซื้อปลา การกำหนดราคาโดยสมาชิกประมงร่วมมือกันกำหนดราคาขาย รวบรวมข้อมูลสัตว์น้ำ ราคาผลผลิตเพื่อให้ทราบกำลังผลิตของชุมชน มีการรวมกลุ่มแปรรูปของผู้หญิงประมงที่มีความสามารถในการแปรรูปสัตว์น้ำจะสามารถเพิ่มมูลค่าราคาสัตว์น้ำได้ เพราะผลผลิตในพื้นที่ทะเลสาบเป็นที่ต้องการของตลาดเนื่องจากรสชาติของเนื้อปลาหวาน มัน เป็นจุดเด่นของพื้นที่ทะเลสาบจึงเป็นโอกาสำคัญของชาวประมง นอกจากนี้การทำงานยังต้องมีการแลกเปลี่ยนระหว่างกลุ่มในชุมชนและเครือข่าย เพื่อให้เกิดความมั่นคงด้านอาชีพและการดำรงชีวิตอีกด้วย

เอกสารประกอบการสัมมนาส่วนที่ 3.3

3.3
การปรับตัวของชุมชนชายฝั่งและการจัดการทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่งพื้นที่ ตำบลเกาะลิบง อำเภอกันตัง จังหวัดตรัง

นำเสนอโดย นางสาวรมิดา สารสิทธิ์
รองนายกสมาคมสตรีประมงพื้นบ้านภาคใต้
เรียบเรียงโดย ดาวรรณ สันหลี[9] มูลนิธิอันดามัน

ชุมชนเกาะลิบงเริ่มทำงานในปี 2538 เน้นในเรื่องการออม ช่วงแรกผู้หญิงมีบทบาทน้อยมาก จนหลังเหตุการณ์สึนามิทั้งผู้หญิงและผู้ชายได้รับผลกระทบอย่างทั่วถึง ผู้หญิงเริ่มเข้ามามีบทบาทมากขึ้น จากการเปลี่ยนแปลงของสภาพอากาศ หน้าร้อน ฝนตก หน้าฝน แดดออก คลื่นลมแรง ปัญหาการถูกไล่ที่ ปัญหาประมงพาณิชย์ จากปัญหาที่เกิดขึ้นเหล่านี้ทำให้เกิดการรวมกลุ่มของผู้หญิงมากขึ้น เนื่องจากผู้หญิงเป็นผู้บริหารจัดการภายในครอบครัว จนต้องมีการวิธีการตั้งรับปรับตัวในการบริหารการจัดการการเปลี่ยนแปลงของสภาพอากาศ เช่น การเพาะพันธุ์ปูเพื่อปล่อย การอนุรักษ์พันธุ์พะยูน เต่าทะเลและโลมา การป้องกันแนวหญ้าทะเลและสัตว์น้ำวัยอ่อน เกิดการร่วมกำหนกติกาการใช้พื้นที่ และการอนุรักษ์ทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่ง การทำกิจกรรมปลูกไม ชาวบ้านสวนใหญ่ในพื้นที่ปลูกพืชเชิงเดี่ยว เช่น ไม้ยางพาราวึ่งมีรากลอยไม่ยึดหน้าดิน จนต้องมีการปลูกพืชชนิดอื่นเพื่อปกป้องหน้าดีน ป้องกันการกัดเซาะและชะล้างพังทลายของดิน การรักษาสมดุลระบบนิเวศ การจัดทำธนาคารขยะ ทุกคนต้องช่วยกันในการคัดแยกขยะในชุมชน ขยะเปียกใช้ทำปุ๋ย แก๊สชีวภาพกระดาษที่ขายได้ก็เอาไปขาย ช่วยลดปัญหามลพิษจากการเผาขยะและช่วยในการลดโลกร้อน การทำโฮมสเตย์โดยชาวบ้าน การนำเอาการท่องเที่ยวมาเป็นเครื่องมือในการอนุรักษ์ และมีการจัดชุดเฉพาะกิจทางทะเล (ฉก.) มีการเฝ้าระวังการทำประมงผิดกฎหมายการใช้เครื่องมือประมงผิดประเภท เกิดการร่วมกลุ่มขององค์กรที่เกี่ยวข้องหลายๆ องค์กร เกิดการแก้ไขปัญหาการใช้ที่ดินผิดประเภท และปัญหากรรมสิทธิ์ที่ดิน แต่กลายเป็นพื้นที่ทับซ้อนกับพื้นที่อุทยานหลังจากมีการบังคับใช้กฎหมายภายในพื้นที่ ชาวบ้านจึงมีเรียกร้องและเสนอการจัดทำผังชุมชนเพื่อลดปัญหาความขัดแย้งนี้ลง

ในปัจจุบันชาวบ้านในชุมชนจำเป็นต้องมีอาชีพเสริม เฉลี่ยต่อปีรายได้ของชุมชนต่อปีอยู่ที่ 70 ล้านบาท ซึ่งยังน้อยกว่าค่าใช้จ่ายซึ่งอยู่ที่ 80 ล้านบาท จนเกิดปัญหาการกู้หนี้ยืมสินจากองค์กรการเงินต่างๆ ชาวบ้านจึงต้องมีการสร้างอาชีพเสริมภายในชุมชน มีการพัฒนารูปแบบผลิตภัณฑ์เพื่อเพิ่มมูลค่าของผลิตภัณฑ์ในพื้นที่ เกิดการวางแผนรองรับปัญหาภัยพิบัติต่างๆ ในหลายหลายแผน หลากหลายระดับ มีการพัฒนารูปแบบองค์กร

[9] เจ้าหน้าที่สนามและนักวิจัย

มาเป็นการทำงานในระดับอ่าว ตามลักษณะภูมินิเวศเพื่อให้ง่ายในการบริหารจัดการ มี 4 อ่าว อ่าวสิเกาบน ล่าง อ่าวปะเหลียน โดยผู้หญิงเข้ามามีบทบาทในการทำงานร่วมกันกับผู้ชาย

พื้นที่ชายฝั่งทะเลตำบลเกาะลิบงตั้งอยู่ในเขตพื้นที่ชุ่มน้ำอุทยานแห่งชาติหาดเจ้าไหม-เขตห้ามล่าสัตว์ป่าหมู่เกาะลิบง- ปากน้ำตรัง จังหวัดตรัง มีเนื้อที่ 230,928 ตารางกิโลเมตร (144,330 ไร่) อุทยานแห่งชาติหาดเจ้าไหมมีเขตครอบคลุมพื้นที่ป่า ภูเขา ทุ่งหญ้า โดยมีพื้นที่ติดต่อในตำบลใกล้เคียง เช่น ตำบลนาเกลือ ตำบลหาดสำราญ อำเภอสิเกา อำเภอปะเหลียน อำเภอกันตัง ประกอบด้วยระบบนิเวศ 3 ลักษณะ คือ แม่น้ำ ปากแม่น้ำ และพื้นที่ชายฝั่ง ซึ่งมีความหลากหลายของระบบนิเวศน์สูง ประกอบด้วย ป่าชายเลน แหล่งน้ำกร่อย ชายหาด หาดหิน แนวปะการัง และแหล่งหญ้าทะเล สัตว์น้ำเศรษฐกิจ และเป็นถิ่นที่อยู่ของสัตว์น้ำใกล้สูญพันธุ์ เช่นพะยูน โลมา เต่าทะเล และยังมีแหล่งท่องเที่ยวทางทะเลที่งดงาม สร้างรายได้แก่ผู้ประกอบการท่องเที่ยวปีละหาศาล จากข้อมูลในอดีตพบว่าพื้นที่ชายฝั่งของประเทศไทยราว 2,700 กิโลเมตรนั้นมีศักยภาพกักเก็บคาร์บอนได้ถึง 100 ล้านตันต่อปี เมื่อเทียบกับปริมาณ 40 ล้านตันต่อปีสำหรับพื้นที่ป่าบก ขณะที่หญ้าทะเลและสาหร่ายทะเลสามารถกักเก็บคาร์บอนได้ 1,130 และ 2,000 กิโลกรัมต่อไร่ต่อปี ตามลำดับ สำหรับปะการังที่พบมีความหลากหลายทางชีวภาพกว่า 200 ชนิดและแพลงก์ตอนสามารถกักเก็บก๊าซได้ถึง 1,800 และ 1,500 กิโลกรัมต่อปี ตามลำดับ (รัตนาภรณ์, 2555) และจากการตรวจสอบเอกสารอื่นๆ ที่เกี่ยวข้องพบว่าหญ้าทะเล 1 เฮกตาร์สามารถดูดซับคาร์บอนได้ 330 ตันต่อปี ซึ่งเป็นปริมาณเทียบเท่ากับก๊าซเรือนกระจกที่เกิดจากการขับรถยนต์ระยะทาง 3,350 กิโลเมตร ประโยชน์ของหญ้าทะเลในการดูดซับและกักเก็บคาร์บอนจึงเกี่ยวข้องโดยตรงกับปัญหาโลกร้อนซึ่งเกิดจากการสะสมของก๊าซเรือนกระจกในชั้นบรรยากาศ นักวิทยาศาสตร์ได้เคยประมาณการณ์ว่าร้อยละ 15 ของก๊าซคาร์บอนไดออกไซต์ที่กักเก็บไว้ในโลกเกิดจากการดูดซับและกักเก็บคาร์บอนของหญ้าทะเล (สำนักงานที่ปรึกษาการเกษตรต่างประเทศ, 2555) นั่นหมายความว่ายิ่งพื้นที่หญ้าทะเลลดน้อยลงเท่าไหร่ก็จะเกิดก๊าซเรือนกระจกสะสมในชั้นบรรยากาศมากขึ้นทำให้อุณหภูมิเฉลี่ยของโลกร้อนขึ้น อย่างไรก็ตามไทยเองก็กำลังเผชิญกับปัญหาความเสื่อมโทรมและการทำลายป่าชายเลน แหล่งหญ้าทะเล การกัดเซาะชายฝั่งทำให้ความสามารถดูดซับคาร์บอนก็อาจลดลงได้ บริเวณพื้นที่ชายฝั่งทะเลตำบลเกาะลิบง มีแหล่งหญ้าทะเลแปลงใหญ่และมีความหลากหลายของชนิดพันธุ์โดยมีแนวหญ้าทะเลยาว 1,900 เมตร คิดเป็นพื้นที่ประมาณ 7 ตารางกิโลเมตร บริเวณที่พบได้แก่บริเวณรอบหาดเจ้าไหม และเกาะมุกด์ มีพื้นที่หญ้าทะเลประมาณ 7 ตารางกิโลเมตร จึงเป็นแหล่งดูดซับคาร์บอนที่สำคัญมากที่สุดแห่งหนึ่งของประเทศ และนอกจากนั้นยังมีปะการังกระจายอยู่รอบๆ เกาะเกือบทุกเกาะจึงเป็นแหล่งท่องเที่ยวที่สำคัญ รวมทั้งสัตว์น้ำเศรษฐกิจหลากหลายชนิดที่สร้างรายได้แก่ชาวประมงในพื้นที่ได้แก่ ปลาอินทรีย์ ปลาสาก ปลาทู ปลาเก๋า ปลากระบอก ปลากะพง ปลากระเบน ปลาโทง ปลาทราย ปลาหลังเขียว ปูม้า ปูดาว ปูเสือ ปูดำ หมึกกระดอง หมึกหอม หอยชักตีน หอยตะเภา หอยมุก หอยเปาฮื้อ

ชุมชนชายฝั่งทะเลตำบลเกาะลิบง อำเภอกันตัง จังหวัดตรัง ในพื้นที่บ้านเกาะมุกด์ หมู่ที่ 2เกาะลิบง หมู่ที่ 1 4 5 และ 7 และบ้านมดตะนอย หมู่ที่ 3 ประชากรส่วนใหญ่ประกอบอาชีพทำสวนยางพารา ร้อยละ 50.00 รองลงมาคืออาชีพประมงร้อยละ 40.0 อาชีพค้าขายร้อยละ 6.0 และอาชีพอื่นๆ ร้อยละ 4.00 เช่นรับจ้าง รับราชการ และร้อยละ 90 นับถือศาสนาอิสลาม สำหรับอาชีพทำการประมงถือเป็นอาชีพดั้งเดิมที่คนในพื้นที่สืบทอดกันมาตั้งแต่บรรพบุรุษ เป็นลักษณะของการทำประมงขนาดเล็กใช้เครื่องมือประมงที่เลือกจับสัตว์น้ำเฉพาะชนิดเท่านั้น โดยพื้นที่ทำการประมงจะอยู่ตามแนวชายฝั่งไม่ไกลจากฝั่งมากนักมีลักษณะการทำประมงแบบครัวเรือน บางครอบครัวทั้งสามีและภรรยา จะออกทะเลด้วยกัน บางครอบครัวสามีจะออกทะเลคนเดียวหรือไปกับลูกชาย ส่วนภรรยาจะอยู่ดูแลบ้านและลูกรวมทั้งจะช่วยสามี

รวบรวมและจำหน่ายสัตว์น้ำ ดังนั้นครอบครัวชาวประมงจึงต้องพึ่งพิงความอุดมสมบูรณ์ของทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่งเป็นหลัก ในขณะที่พบว่าระบบนิเวศชายฝั่งทะเลในปัจจุบันประสบปัญหาความเสื่อมโทรมของทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมซึ่งเกิดจากหลายสาเหตุได้แก่การเพิ่มขึ้นของประชากร การใช้เครื่องมือประมงที่ทำลายพันธุ์สัตว์น้ำวัยอ่อนจากการประมงพาณิชย์ กิจกรรมการขนส่งทางทะเล การทิ้งขยะและปล่อยน้ำเสียลงในพื้นที่ชายฝั่ง ซึ่งกิจกรรมเหล่านี้ล้วนส่งผลกระทบต่อระบบนิเวศทางทะเลในพื้นที่ชุ่มน้ำซึ่งก่อให้เกิดปัญหาที่เชื่อมโยงในระดับโลก

การหาทางยับยั้งความสูญเสียและความเสื่อมโทรมของระบบนิเวศน์ทางทะเล รวมทั้งรักษาการสะสมของ blue carbon เอาไว้ให้ยั่งยืน จึงเป็นสิ่งสำคัญที่จะส่งผลต่อคุณภาพชีวิตของชุมชนตามชายฝั่งทะเลรวมไปถึงสภาพภูมิอากาศ เนื่องจากระบบนิเวศน์ในบริเวณดังกล่าวมีความสำคัญต่อการสร้างรายได้ เสริมสร้างความมั่นคงทางอาหารและพัฒนาคุณภาพชีวิตของชุมชนตามชายฝั่งให้ดีขึ้น ในทางตรงข้าม การสูญเสียการสะสม blue carbon ของระบบนิเวศน์ทางทะเลและพื้นที่ชุ่มน้ำบริเวณชายฝั่งจะส่งผลกระทบต่อการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ ความมั่นคงทางอาหารและการพัฒนาเศรษฐกิจ ดังนั้น จึงจำเป็นต้องมีการจัดการระบบนิเวศน์ทางทะเลอย่างมีประสิทธิภาพมากขึ้น โดยเฉพาะในบริเวณที่มีการสะสมของคาร์บอนสูง (C-rich) ได้แก่ตามชายฝั่งทะเล พื้นที่ป่าชายเลนและแนวหญ้าทะเล โดยจะต้องอนุรักษ์ ลดการสูญเสียและการทำลาย รวมทั้งร่วมกันฟื้นฟูและส่งเสริมการใช้อย่างยั่งยืน (sustainable use)

นอกจากนั้นยังมีปัญหาความเสี่ยงต่อภัยธรรมชาติและความเปลี่ยนแปลงของภูมิอากาศ ซึ่งชุมชนชายฝั่งในพื้นที่ตำบลเกาะลิบงมีความเสี่ยงจากภัยประจำถิ่นประกอบด้วย คลื่น มรสุม รุนแรงและถี่มากขึ้นไม่สามารถคาดการณ์ได้เช่นในอดีต การกัดเซาะชายฝั่งที่รุนแรงมากขึ้น ทำให้บ้านเรือนได้รับความเสียหาย และไม่สามารถออกไปประกอบอาชีพประมงหรือกรีดยางพาราได้ ดินโคลนถล่ม และทำให้ประชาชนที่อาศัยอยู่บนเกาะไม่สามารถเดินทางติดต่อกับฝั่งได้ โดยในช่วง 2 ปีที่ผ่านมาเกิดภาวะฝนตกชุกเป็นระยะเวลานาน ทำให้ไม่สามารถกรีดยางพารา และออกทะเลทำการประมง ส่งผลกระทบต่อวิถีชีวิตและสภาพทางเศรษฐกิจของประชาชนในพื้นที่ ยังไม่รวมถึงภัยที่เกิดขึ้นและอาจเกิดได้อีก เช่น สึนามิ แผ่นดินไหว

จากการที่ผู้หญิงในพื้นที่ชายฝั่งทะเล ต้องพึ่งพิงฐานทรัพยากรและความหลากหลายของระบบนิเวศชายฝั่ง ทำให้กลุ่มผู้หญิงยิ่งเห็นถึงความสำคัญของระบบนิเวศชายฝั่งในบ้านตัวเองมากขึ้น เนื่องจากปัญหาทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่งเสื่อมโทรมและการเกิดสภาพการเปลี่ยนแปลงสภาพอากาศในปัจจุบันมีผลกระทบต่อวิถีชีวิตและสภาพทางเศรษฐกิจภายในครอบครัวอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ โดยปัจจุบันผู้หญิงในพื้นที่ได้เข้ามาร่วมในกิจกรรมอนุรักษ์ฟื้นฟูทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมมากขึ้น รวมทั้งการรวมกลุ่มกันเพื่อหาอาชีพเสริมซึ่งเป็นอาชีพทางเลือกที่สอดคล้องกับวิถีชีวิตของตัวเองมากที่สุด เพื่อเป็นช่องทางในการสร้างรายได้ท่ามกลางสภาพอากาศที่แปรปรวน ควบคู่กับการเข้ามามีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ฟื้นฟูทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในชุมชนของตัวเอง นอกจากนั้นยังมีการรวมกลุ่มกันในระดับเครือข่ายในระดับจังหวัด ในนาม“เครือข่ายสตรีประมงพื้นบ้าน จังหวัดตรัง” และในระดับภาคโดยได้มีการจดทะเบียนในนาม “สมาคมสตรีประมงพื้นบ้านภาคใต้” โดยร่วมกับกลุ่มสตรีประมงพื้นบ้าน ในพื้นที่อื่นอีกประมาณ 12 จังหวัด เพื่อสร้างพลังในการขับเคลื่อนงานเชิงนโยบายและกฎหมายเพื่อแก้ปัญหาจากการกำหนดนโยบายที่จะกระทบต่อวิถีชีวิตและทรัพยากรซึ่งเป็นที่ทำกินของชาวประมงเป็นการแก้ปัญหาในระยะยาว ที่จะช่วยให้เรามีความมั่นคงด้านรายได้ที่มั่นคงและยั่งยืน

จากสภาพปัญหาที่เกิดขึ้นส่งผลให้ครอบครัวชาวประมงทั้งหญิงและชายเริ่มมีการปรับตัว เพื่อความอยู่รอดทั้งในการเข้ามามีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ฟื้นฟูทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม โดยพื้นที่เป้าหมาย มีการรวมกลุ่มขององค์กรชุมชนทั้งในระดับพื้นที่และระดับเครือข่าย เพื่อร่วมกันดูแลรักษาสิ่งแวดล้อม และมีศักยภาพใน

การดูแลรักษาทะเลตรังได้เป็นอย่างดี จนทำให้พื้นที่ป่าชายเลนเพิ่มขึ้น และเรืออวนรุนซึ่งเป็นเครื่องมือที่ทำลายพันธุ์สัตว์น้ำวัยอ่อนลดลง โดยมีการรวมกลุ่มเครือข่ายที่เรียกว่า “ชุดปฏิบัติการเฉพาะกิจราษฎรอาสาเฝ้าระวังทางทะเล (ฉก.)” ในการเฝ้าระวังรักษาทะเล มีการกำหนดกติกาการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ครอบคลุมทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่ง โดยการมีส่วนร่วมของชุมชนและทุกภาคส่วน และได้มีการตราข้อบัญญัติองค์การบริหารส่วนตำบลว่าด้วยการอนุรักษ์พะยูน ในปี พ.ศ.2553 โดยชุดปฏิบัติการเฉพาะกิจราษฎรอาสาเฝ้าระวังทางทะเล (ฉก.) ออกตรวจตราเฝ้าระวังการลักลอบใช้เครื่องมือประมงที่ทำลายพันธุ์สัตว์น้ำวัยอ่อน เช่นเรืออวนลาก อวนรุน เบ็ดราไว อวนจมปลากระเบน การลักลอบตัดไม้ในป่าชายเลน และการทำลายระบบนิเวศหญ้าทะเล โดยมีการจัดทำแผนการออกตรวจตรา เฝ้าระวัง ร่วมกับเจ้าหน้าที่ของศูนย์อนุรักษ์ทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่งที่ 6 เขตห้ามล่าสัตว์ป่าหมู่เกาะลิบง ศูนย์ป้องกันและปราบปรามการกระทำผิดทางทะเล (ใบไม้เขียว) และกองบังคับการตำรวจภูธรตรังจังหวัดตรัง เพื่อให้เกิดการบังคับใช้กฎหมายตามพระราชบัญญัติกฎหมายประมง และ พรบ.บริหารจัดการทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่ง ประกาศกระทรวงและสหกรณ์ ประกาศจังหวัด และข้อบัญญัติองค์การบริหารส่วนตำบลเกาะลิบงว่าด้วยการอนุรักษ์พะยูน พ.ศ.2553 ที่เน้นให้ให้ชุมชนร่วมกันกำหนด กฎ กติกา ควบคุมเครื่องมือและกิจกรรมที่ส่งผลกระทบต่อพื้นที่ชุ่มน้ำที่มีความสำคัญในการช่วยดูดซับคาร์บอน

บทบาทในการเข้ามามีส่วนร่วมของผู้หญิงในการจัดการทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่งเริ่มชัดเจนขึ้น ซึ่งในอดีตเราสามารถมองเห็นบทบาทหน้าที่ระหว่างหญิงและชายได้อย่างชัดเจน ผู้หญิงเป็นเพียงแค่ผู้ช่วยเตรียมการประชุม จัดเตรียมสถานที่ จดบันทึกการประชุม และทำอาหารเท่านั้น แต่ปัจจุบันพบว่าผู้หญิงได้เข้ามามีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็นในเวทีการประชุมต่างๆ มากขึ้น และเมื่อเทียบสัดส่วนระหว่างหญิงชายในการจัดเวทีประชุมแต่ละครั้ง จะพบว่าส่วนใหญ่ผู้เข้าร่วมประชุมเป็นผู้หญิง นั่นแสดงให้เห็นว่าผู้หญิงเริ่มให้ความสนใจกับกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับการอนุรักษ์คุ้มครองทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่งและสิ่งรอบตัวมากขึ้นและเมื่อมองผ่านกิจกรรมต่างๆ ก็พบว่าผู้หญิงมีความรับผิดชอบในหน้าที่ของตัวเองเช่นเดียวกับผู้ชาย ซึ่งถือเป็นสิ่งที่ทำให้ผู้หญิงได้รับการยอมรับจากสังคมว่าผู้หญิงก็มีความสามารถ และเป็นพลังสำคัญในการเข้ามามีส่วนร่วมในการแก้ปัญหาสิ่งแวดล้อม ทั้งในระดับชุมชนและระดับเครือข่าย นอกจากนั้นการเชื่อมร้อยเครือข่ายยังช่วยพัฒนาศักยภาพของผู้หญิงในด้านต่างๆ ช่วยให้ผู้หญิงกล้าคิดและกล้าแสดงออกมากขึ้น

บรรณานุกรม

รัตนาภรณ์ อาณาประโยชน์. 2555. คาร์บอนสีน้ำเงิน: ขุมทรัพย์ใหม่ที่น่าจับตา. เข้าถึงได้ที่ http://www.measwatch.org/writing/3600 [30/10/2555].

สำนักงานที่ปรึกษาการเกษตรต่างประเทศ. 2555. บทบาทของระบบนิเวศน์ทางทะเลต่อการบรรเทาปัญหาการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ. เข้าถึงได้ที่ http://www.measwatch.org/writing/3600 [30/10/2555].

เอกสารประกอบการสัมมนาส่วนที่ 3.4

3.4
ผู้หญิงอ่าวพังงากับบทบาทในการรักษาป่าชายเลนและชายฝั่ง

นาวสาวอุไร อับดุลลา และนางกัลยา ศรีรัตน์
เครือข่ายกลุ่มออมทรัพย์ จังหวัดพังงา

ผู้หญิงอ่าวพังงากับบทบาทในการรักษาป่าชายเลนและชายฝั่ง เครือข่ายของกลุ่มออมทรัพย์จังหวัดพังงา สร้างมาประมาณ 10 ปี ตั้งแต่ปี 2544 มีเงินในบัญชีกลุ่มประมาณ 4 ล้านกว่าบาท ตอนแรกที่ตั้งกลุ่มไม่ได้รับการเชื่อถือ ต่อมามีการซื้อที่ดินสร้างอาคารอีกประมาณ 7-8 แสนบาท และให้เงินชาวบ้านที่เอาที่ดินไปไว้กับนายทุน ดอกเบี้ยร้อยละ 4 ให้ไปไถที่ดินคืน ในปัจจุบันมี 4 เครือข่ายหลักร่วมทำงานด้วยกัน ได้แก่ เครือข่ายป่าขาม เครือข่ายอ่าวพังงา เมื่อเครือข่ายแข็งแรงจึงจัดตั้งเครือข่ายเด็กป่าชายเลนขึ้นมา เพื่อลดปัญหายาเสพติดในชุมชนโดยให้พวดเด็กๆเข้ามาทำกิจกรรม เช่น เดินสำรวจป่าจากนั้นจึงเกิดการรวมกลุ่มประชุมกัน ทำกลุ่มอาหารท้องถิ่น[10] เพราะเด็กทุกวันนี้รู้จักอาหารท้องถิ่นน้อยลง หลังจากทำอาหารแล้ว เกิดการรวบรวมกลุ่มสูตรอาหารท้องถิ่น จนสามารถรวมกลุ่มทำอาหารไปขายที่เมืองทอง จนได้เงินเข้ากลุ่มอีกทอดหนึ่ง มีการทำกิจกรรมปลูกป่า ปล่อยสัตว์น้ำ โดยให้เด็กเยาวชนเข้ามามีส่วนร่วม มีการปลูกกล้วยไม้ในป่าชายเลน มีการฟื้นฟูข้าวพื้นเมือง มีอาหาร มีเงิน เด็กและเยาวชนในหมู่บ้านปลอดจากยาเสพติด ชาวบ้านในชุมชนจึงให้ความสำคัญเกี่ยวกับการปลูกข้าว โดยจะทำนาข้าวในบริเวณต้นน้ำให้เด็กมีกิจกรรมภายในหมู่บ้าน และเพื่อส่งเสริมการเรียนรู้วิถีชีวิตชุมชนในอดีตจากปลายน้ำจนถึงต้นน้ำ ประเด็นร่วมคือ แต่เดิมบทบาทผู้หญิงอยู่แต่ในบ้าน แต่พอมีปัญหาเกิดขึ้นทั้งเรื่องการเปลี่ยนแปลงภาพอากาศ ปัญหาการลดลงของทรัพยากร และปัญหาอื่นๆ ที่เกี่ยวเนื่อง การมองหาทางออก ทำให้ผู้หญิงเข้าถึงข้อมูล เกิดความตระหนักในการร่วมทำกิจกรรมในการกำหนดนโยบาย การแก้ไขปัญหาต่างๆ ที่เกิดขึ้นนอกบ้าน การที่ผู้ชายเองก็เปลี่ยนทัศนคติว่า การเข้ามาของผู้หญิงช่วยในการเสริมสร้างการเปลี่ยนแปลงบทบาท ผู้หญิงและผู้ชายสามารถมีบทบาททดแทนกันได้

มิติเชื่อมโยงการเปลี่ยนแปลงสภาพอากาศกับการตั้งรับปรับตัว เกิดการรวมตัวกันเพื่อสะสมเงินทุนมาใช้ในการแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้น เกิดการตระหนักถึงความสามารถในการจัดการกลุ่ม การบริหารจัดการได้อย่างมีประสิทธิภาพ กองทุนที่เกิดขึ้น ช่วยในเรื่องความไม่มั่นคงในรายได้ ความไม่มั่นคงทางด้านอาหาร นอกจากการหาเงินเพิ่มยังเกิดการบูรณาการในเรื่องของการสร้างสมดุลของระบบนิเวศ การปลูกป่าชายเลนเพิ่มเติม การทำธนาคารปูม้า การอนุรักษ์ทะเลหน้าบ้าน การสร้างหลักประกันเหล่านี้สะท้อนให้เห็นถึงความมั่นคงในการทำงานในชุมชนได้ในระยะยาว ในอนาคต การยกสถานะและบทบาทของผู้หญิงในชุมชนเพื่อเสริมสร้างแผนยุทธศาสตร์ทั้งในชุมชน ในท้องถิ่น ในระดับจังหวัด จนถึงในระดับนโยบาย การเข้ามามีส่วนร่วมของชุมชนเองในการจัดสร้างงบประมาณมาหนุนเสริมในการพัฒนาที่ตอบโจทย์ในครอบครัวและสร้างการมีศักยภาพภายในชุมชนอีกด้วย

[10] กิจกรรมบางส่วนได้ดำเนินการร่วมกับโครงการอาหารท้องถิ่นรักษาป่าชายเลน ด้วยการประสานงานของโครงการความมั่นคงทางด้านอาหารของชุมชนชายฝั่งอ่าวพังงาโดยได้รับการสนับสนุนด้านงบประมาณผ่านกองทุนขนาดเล็กโครงการป่าชายเลนเพื่ออนาคต ระหว่างปี 2553 – 2555

ประมวลภาพกิจกรรมของกลุ่มฯ

เอกสารประกอบการสัมมนาส่วนที่ 3.5

3.5
การจัดการทรัพยากรโดยกลุ่มสตรีอนุรักษ์ประมงชายฝั่ง บ้านปากคลองอ่าวระวะ หมู่ 1 จังหวัดตราด

นางนิภา ปั้นเงิน
สมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบลแหลมกลัด จังหวัดตราด

ชาวบ้านได้รับผลกระทบจากภัยพิบัติ ร้อยละ 70 ของชาวบ้านในพื้นที่ประกอบอาชีพทำประมงปูม้า แต่เนื่องจากการเปลี่ยนแปลงทางสภาพอากาศ ส่งผลให้ผลผลิตที่ได้ลดน้อยลง ทำให้ชาวบ้านมีความจำเป็นต้องหาอาชีพเสริม ผู้หญิงต้องเพิ่มบทบาทจากการเป็นแม่บ้าน มาเป็นผู้หาอาชีพเสริมให้กับครอบครัว การเปลี่ยนแปลงไปของสภาพดินฟ้าอากาศทำให้ชาวบ้านมีหนี้สินเพิ่มมากขึ้น ทำให้ชาวบ้านเล็งเห็นความสำคัญ เกิดการรวมตัวกันจัดตั้งกลุ่มอนุรักษ์ขึ้นมา เพื่อวางแผนในการทำมาหากินในอนาคต เกิดการมองเห็นการหวิธีในการเลี้ยงดูกันเองในชุมชน เกิดการฟื้นฟูทรัพยากรทางทะเลในพื้นที่ โดยเริ่มแรกกลุ่มอนุรักษ์ที่เกิดขึ้นในตอนแรกจะมีผู้ชายเป็นแกนนำเป็นหลัก แต่เมื่อมีแต่ผู้ชายทำให้เกิดปัญหาเกี่ยวกับครอบครัวตามมา พวกผู้หญิงจึงเข้ามามีส่วนร่วมเพื่อเพิ่มความเข้มแข็ง สร้างกระบวนการมีส่วนร่วมและลดปัญหาภายในครอบครัว การกระตุ้นกลุ่มสตรีในชุมชนเพื่อให้กลุ่มสตรีเป็นแกนหลักในการทำงาน ทางด้านกลุ่มสตรเท่าที่ผ่านมาได้มีการทำทุกอย่างเท่าที่ผู้ชายทำ ยกเว้นการออกทะเล แต่หลังจากนั้นผู้หญิงจะเป็นคนจัดการ เวลาจะจัดกิจกรรมในชุมชน ผู้หญิงจะเป็นผู้บริหารจัดการเป็นหลัก ในปัจจุบันกลุ่มสตรีอนุรักษ์มี 25 คน กิจกรรมหลักๆ ที่ทำได้แก่ การปลูกหญ้าทะเล การปลูกป่าชายเลน

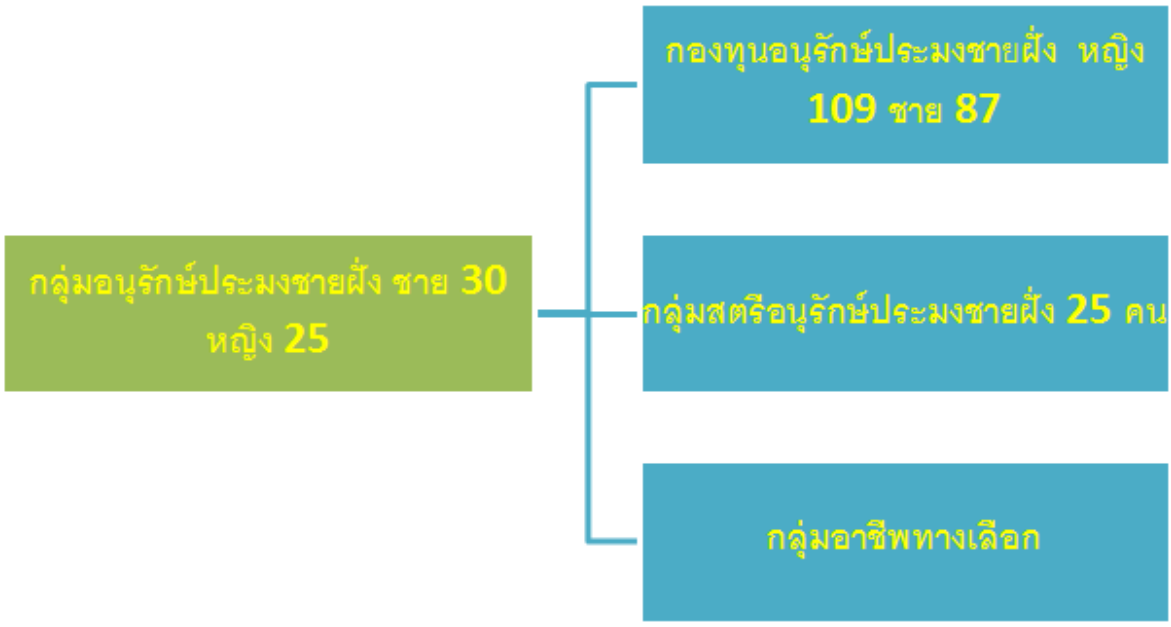

บางครั้งอาจจะเกิดปัญหาการขาดแคลนเงินทุน ทำให้ต้องมีการรวมกลุ่มลงขันกันในการจัดการ ในเริ่มแรกภาครัฐไม่ได้เข้ามาให้การช่วยเหลือ ทำให้เกิดการร่วมกลุ่มออมทรัพย์ขึ้นมา การรวมกลุ่มนี้ส่งผลให้สตรีมีทางเลือกทางด้านอาชีพ

สตรีเกิดศักยภาพในการพัฒนาตนเองชุมชน ในพื้นที่ผู้ชายจะคิดว่าผู้หญิงควรจะอยู่ข้างหลังมากกว่าข้างหน้า ทำให้พวกผู้หญิงเกิดการผลักดันกันให้ขึ้นมาเท่าเทียมกับผู้ชาย การอนุรักษ์ของเรามีการกำหนดเขตอนุรักษ์ หน้ากว้างประมาณ 1.2 กม. ยาว 800 เมตร มีการปล่อยพันธุ์ปูม้าลงไปในบริเวณอนุรักษ์

ในอนาคตจะมีการปล่อยหอยพันธุ์ต่างๆ ซึ่งอาจจะมีการแปรรูปกลายเป็นอาชีพเสริมในอนาคตของชาวบ้านในพื้นที่ ในปัจจุบันกลุ่มได้มีศักยภาพและได้รับการยอมรับจากกลุ่มผู้ชายในพื้นที่ในระดับหนึ่ง

ส่วนที่ 4

การเตรียมพร้อมรับภัยพิบัติและการตั้งรับปรับตัวของชุมชนชายฝั่งท่ามกลางการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ

ส่วนที่ 4

การเตรียมพร้อมรับภัยพิบัติและการตั้งรับปรับตัวของชุมชนชายฝั่งท่ามกลางการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ

การนำเสนอในส่วนนี้ดำเนินรายการโดยผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.เยาวนิจ กิตติธรกุล จากมหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ มีผู้ร่วมนำเสนอ 7 ท่าน ในประเด็นต่างๆ ดังนี้

1. นางสาวภาวิณี อยู่ประเสริฐ ผู้แทนจากสำนักงานบรรเทาทุกข์และประชานามัยพิทักษ์ สภากาชาดไทย นำเสนอเกี่ยวกับแนวทางการดำเนินงานของโครงการเพิ่มศักยภาพการปรับตัวของชุมชนชายฝั่งที่เสียงต่อการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ

2. นายประสาร สถานสถิตย์ ผู้จัดการมูลนิธิรักษ์ไทย ได้นำเสนอข้อมูลเกี่ยวกับการเสริมสร้างความเข้มแข็งให้ประชาชนชายฝั่งทะเลเพื่อลดผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศในประเทศไทย

3. นายปัญญา หวังมาก จากชุมชนบ้านท่าคลอง อำเภอเกาะลันตา จังหวัดกระบี่ ได้นำเสนอประสบการณ์การดำเนินงานของชุมชนเกี่ยวกับการเตรียมพร้อมรับภัยพิบัติและการตั้งรับปรับตัวของชุมชมทางทะเลและชายฝั่ง โดยดำเนินกิจกรรมต่างๆ ร่วมกัน

4. นายสมเกียรติ บัญชาพัฒนาศักดา จากสภาวัดตะโหมด อำเภอตะโหมด จังหวัดพัทลุง ได้ให้ข้อคิดเห็นเกี่ยวกับประสบการณ์ของชุมชนที่เชื่อมการดำเนินงานของชุมชนทั้งในภูมินิเวศต้นน้ำ กลางน้ำและปลายน้ำในการวางแผนและดำเนินกิจกรรมต่างๆ เพื่อเตรียมรับกับภัยพิบัติที่อาจเกิดขึ้น

5. นางธิดา พงษ์อาสา ตัวแทนกลุ่มอนุรักษ์และฟื้นฟูพันธุ์ข้าวพื้นบ้าน บ้านนาปาขอ จังหวัดพัทลุง ได้นำเสนอกิจกรรมของกลุ่มและชุมชนต่อการลดความเสี่ยงในการเกิดภัยพิบัติ ที่เป็นภูมิปัญญาท้องถิ่นและส่งเสริมบทบาทของเยาวชนในพื้นที่

6. นายไพสิทธิ์ พานพบ รองนายกองค์การบริหารส่วนตำบลท่าทราย จังหวัดนครศรีธรรมราช โดยนำเสนอประสบการณ์และความคิดเห็นถึงภัยพิบัติที่เคยเกิดขึ้นในจังหวัดนครศรีธรรมราช และแนวทางป้องกันแก้ไขโดยเน้นการมีส่วนร่วมของชุมชน

7. นายสุรศักดิ์ อินทรประเสริฐ กำนันตำบลไม้รูด จังหวัตราด ได้นำเสนอเกี่ยวกับประสบการณ์ของชุมชนในการดำเนินแผนยุทธศาสตร์และกิจกรรมต่างๆ ที่เตรียมรับมือกับผลกระทบของการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศในพื้นที่จังหวัดตราด

การนำเสนอของทั้ง 7 ท่าน สามารถสรุปเนื้อหาที่สำคัญในภาพรวมได้ดังนี้

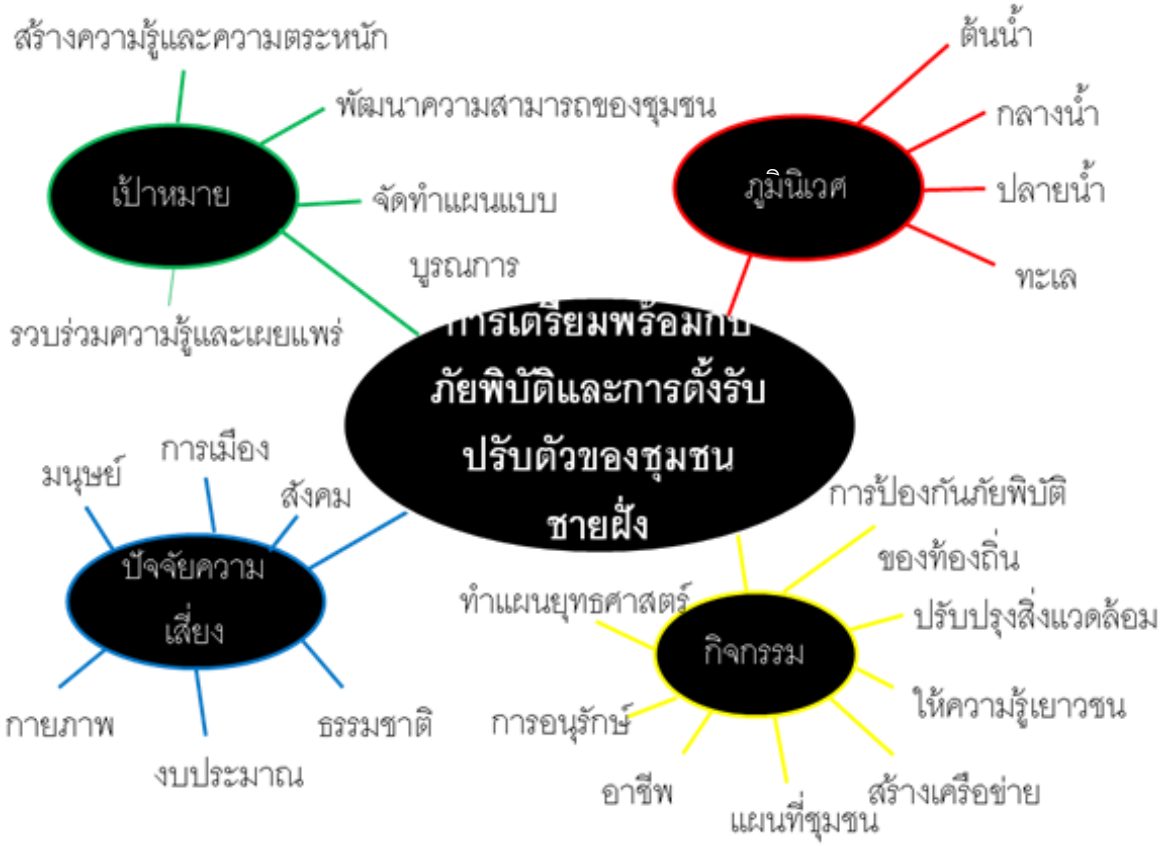

1. ผลกระทบจากภัยพิบัติต่อชุมชน ภูมินิเวศของชุมชนอาจมีความแตกต่างกันไปโดยอาจแบ่งเป็นภูมินิเวศต้นน้ำ ภูมินิเวศกลางน้ำ ภูมินิเวศปลายน้ำ และภูมินิเวศทะเล ซึ่งภูมินิเวศทั้งหมดมีการเชื่อมโยงกันทางระบบนิเวศ ซึ่งหากเกิดภัยพิบัติ แล้วอาจส่งผลกระทบถึงกันได้ ผลกระทบจากภัยพิบัติที่เกิดขึ้นจากภาวะโลกร้อนและการเปลี่ยนแปลงภูมิอากาศ สามารถกำหนดได้ดังนี้

1.1 ผลระบบต่อระบบนิเวศและความหลากหลายทางชีวภาพ การเปลี่ยนแปลงทามภูมิอากาศ เช่น ภาวะฝนแล้งหรือตกชุกเกินไป อุณหภูมิที่มีแนวโน้มสูงขึ้น ย่อมส่งผลต่อการดำรงชีวิตของสิ่งมีชีวิตในระบบนิเวศ บางชนิดไม่สามารถทนอยู่ได้ต้องอพยพออกนอกพื้นที่ ขณะเดียวกันอาจมีชนิดอื่นเข้ามาอยู่อาศัยแทน ทำให้ระบบนิเวศเปลี่ยนแปลงไปรวมทั้งมีแนวโน้มว่าความหลากหลายทางชีวภาพ จะลดลงเนื่องจากสิ่งมีชีวิตบางชนิดไม่สามารถปรับตัวให้เข้ากับสภาพสิ่งแวดล้อมที่เปลี่ยนแปลงไปอย่างรุนแรง

1.2 ผลกระทบต่อการเกษตรและแหล่งน้ำ ในแต่ละภูมินิเวศมักประสบปัญหาภัยพิบัติที่แตกต่างกัน ทั้งในด้านการเกิดดินถล่ม ภาวะฝนทิ้งช่วง การเกิดน้ำท่วม การกัดเซาะพังทลายของชายฝั่งทะเล ฯลฯ ซึ่งปัญหาดังกล่าวนี้ส่งผลต่อการเกษตรและแหล่งน้ำของแต่ละภูมินิเวศหลายๆด้าน เช่น การได้รับผลผลิตน้อย ผลผลิตทางการเกษตรเสียหายความชุกชุมของสัตว์น้ำลดลง การตื้นเขินของแหล่งน้ำ การเปลี่ยนแปลงด้านปริมาณและความเค็มของน้ำทะเล การสูญหายของสัตว์น้ำชายฝั่งบางชนิด

1.3 ผลกระทบด้านสภาพภูมิอากาศรุนแรง สภาพภูมิอากาศในภูมินิเวศต่างๆของประเทศไทยในอดีต ส่วนมากเป็นไปตามฤดูกาลอย่างชัดเจนถึงแม้มีการแปรปรวนในรอบปีอยู่บ้าง แต่ก็ไม่มากนัก อยู่ในวิสัยการปรับตัวของชุมชนในภูมินิเวศนั้นๆ อย่างไรก็ตามในระยะหลังมักปรากฏว่าเกิดการเปลี่ยนแปลงด้านสภาพภูมิอากาศที่รุนแรงมากขึ้นในบางชุมชน ที่พบมากในภูมินิเวศชายฝั่ง ได้แก่การเกิดลมพายุ การเกิดวาตภัย การพังทลายของ

ชายฝั่งส่งผลต่อความเสียหาย ต่อชีวิตและทรัพย์สินของผู้คนเป็นอย่างมาก

1.4 ผลกระทบด้านคุณภาพชีวิตและสังคม คุณภาพชีวิตของคนในชุมชนชายฝั่งมีแนวโน้มว่าลดลงกว่าในอดีตเป็นอย่างมากโดยต้องเผชิญภัยความเสี่ยงและภัยพิบัติที่เกิดขึ้น ทำให้ไม่เกิดความมั่นคงต่อการดำรงชีวิต รวมทั้งภัยบางด้าน ส่งผลต่อสุขภาพของคนโดยตรงอีกด้วย ทั้งนี้ทำให้สภาพชุมชนในสังคมมีความอ่อนแอ ไม่สามารถช่วยเหลือตัวเองได้เช่นในอดีต

1.5 ผลกระทบทางเศรษฐกิจจากการแปรปรวนของสภาพภูมิอากาศ และภัยพิบัติที่เกิดขึ้นนอกจากจะสร้างความเสียหายต่อชีวิตและทรัพย์สินของผู้คนแล้ว ยังส่งผลต่อการประกอบอาชีพ ของชุมชนเป็นอย่างมาก ทำให้รายได้จากการประกอบอาชีพลดน้อยลงไป ขณะเดียวกันก็มีภาระค่าใช้จ่ายในด้านอื่นๆที่เกี่ยวกับภัยพิบัติมากขึ้น ทำให้บางชุมชนเกิดภาระหนี้สินที่พอกพูนขึ้นตามลำดับ

2. ปัจจัยความเสี่ยง ภัยพิบัตินี้เกิดขึ้นในชุมชนชายฝั่ง ที่ผ่านมานับวันแต่จะมีผลกระทบหลายรูปแบบและทวีความรุนแรงมากขึ้น ส่วนอัตราความรุนแรงมีมากน้อยเพียงใด ขึ้นอยู่กับปัจจัยเสี่ยงในด้านต่างๆของชุมชนซึ่งมีแตกต่างกันไป ปัจจัยเหล่านี้ได้แก่

2.1 ปัจจัยทางกายภาพขึ้นอยู่กับลักษณะภูมิประเทศ พืชพรรณที่มีอยู่ในธรรมชาติคุณลักษณะของดิน ความสูงต่ำของพื้นที่ ฯลฯ ชุมชนที่อยู่ชายฝั่งมักได้รับผลกระทบจากภาวะน้ำทะเลท่วมถึงได้ง่าย ขณะที่ชุมชนติดภูเขาอาจประสบปัญหาการพังทลายของดิน

2.2 ปัจจัยทางภูมิอากาศ ส่วนใหญ่มีผลมาจากความแปรปรวนของสภาพดินฟ้าอากาศ ปริมาณฝน อุณหภูมิ ซึ่ง น่าจะมีอิทธิผลมาจากปัญหาโลกร้อน บางชุมชนอาจจะมีปริมาณฝนมากในบางช่วง ขณะเดียวกันบางชุมชนประสบปัญหาภัยแล้ง

2.3 ปัจจัยด้านสังคม กิจกรรมการประกอบอาชีพและการดำรงชีวิตของคนทั้งในและนอกชุมชน ล้วนส่งผลต่อการเกิดภัยพิบัติให้แก่ชุมชนหากมีการดำเนินงานที่ไม่เหมาะสม เช่น การเปลี่ยนแปลงพื้นที่ป่าชายเลนไปทำการเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำทำให้เกิดการกัดเซาะพังทลายบริเวณชายฝั่งได้ง่าย

2.4 ปัจจัยด้านการเมือง นโยบายของรัฐบาลหรือการดำเนินงานของหน่วยงานในท้องถิ่น อาจส่งผลกระทบให้เกิดภัยพิบัติต่อชุมชนชายฝั่ง เช่น การอนุญาตให้มีการจัดตั้งอุตสาหกรรมในบริเวณข้างเคียงชุมชน การก่อสร้างสาธารณูปโภคที่ขาดการวางแผนอย่างเหมาะสม

2.5 ปัจจัยด้านความรู้หลายชุมชนขาดความรู้ที่เพียงพอ หรือทันต่อเหตุการณ์ที่มีการผันแปรไปมากทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อม ทำให้ไม่สามารถปรับตัวในการพร้อมรับกับภัยพิบัติที่เกิดขึ้น หรืออาจมีการกระทำบางอย่าง ที่หนุนเสริมให้เกิดภัยพิบัติมากขึ้นในชุมชน เช่นการปลูกพืชเชิงเดี่ยวในบริเวณต้นน้ำลำธาร การใช้สารเคมีในปริมาณสูงและเกินความจำเป็น

2.6 ปัจจัยด้านงบประมาณ ในบางชุมชนชายฝั่งมีการตระหนักถึงภัยพิบัติที่อาจเกิดขึ้น แต่ไม่สามารถดำเนินกิจกรรมในการป้องกันภัยพิบัติได้เนื่องจากการขาดแคลนงบประมาณ วัสดุอุปกรณ์ที่จำเป็นในการดำเนินการ เช่น การขาดแคลนอุปกรณ์สื่อสาร การติดตั้งอุปกรณ์เตือนภัยในชุมชน การสร้างแนวป้องกันคลื่นลมทะเลเพื่อลดการกัดเซาะพังทลายชายฝั่ง

3. เป้าหมายในการเตรียมพร้อมรับภัยพิบัติ การที่ชุมชนชายฝั่งตั้งอยู่ในบริเวณที่ค่อนข้างเสียงต่อการเกิดภัยพิบัติที่จะเกิดขึ้น ซึ่งหากไม่มีการเตรียมพร้อมในการรับภัยพิบัติ อาจทำให้ชุมชนเกิดความเสียหายอย่างมากมาย ในการเตรียมพร้อมรับภัยพิบัติ ควรกำหนดเป้าหมายการดำเนินงานดังนี้

3.1 สร้างความรู้และความตระหนัก มีความจำเป็นอย่างยิ่งต่อชุมชนชายฝั่งที่มีความเสี่ยงต่อการเกิดภัยพิบัติ เพื่อให้เกิดการยอมรับและเรียนรู้เพื่อแสวงหาแนวทาง ในการเตรียมรับภัยพิบัติที่จะเกิดขึ้น ทั้งนี้อาจมีการเรียนรู้ร่วมกันของคนในชุมชน ที่เป็นการใช้ความรู้และภูมิปัญญาท้องถิ่น รวมกับความรู้และวิชาการจากหน่วยงานภายนอก

3.2 พัฒนาขีดความสามารถชุมชน ในการ

จัดการความเสี่ยงที่จะเกิดขึ้นต้องมีการศึกษาตลอดจนมีแนวทางการเพิ่มศักยภาพของคนให้มีความพร้อม เพื่อรับมือต่อการเกิดภัยพิบัติซึ่งในการพัฒนาขีดความสามารถนี้ ชุมชนต้องมีการกำหนดกิจกรรมและบุคคลที่จะทำการพัฒนาให้รอบด้านและเหมาะสมต่อการดำเนินงานในรูปแบบต่างๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่งผู้นำในชุมชนต้องตระหนักถึงความสำคัญในด้านนี้ให้มาก

3.3 การจัดทำแผนเพื่อเตรียมพร้อมรับภัยพิบัติ ชุมชนควรกำหนดแผนงานหรือกิจกรรมที่เหมาะสมต่อการเตรียมพร้อมรับรับภัยพิบัติ โดยอาศัยข้อมูลที่มีอยู่ในชุมชนและข้อมูลในด้านต่างๆที่เกี่ยวข้องอย่างเพียงพอ การจะจัดทำแผนควรกำหนดกิจกรรมต่างๆ ให้ครอบคลุมและเหมาะสมโดยต้องสอดคล้องกับแผนงานที่เกี่ยวข้องทั้งในระดับจังหวัดภูมิภาคและประเทศ

3.4 การบูรณาการระหว่างหน่วยงาน การดำเนินงานเตรียมพร้อมรับภัยพิบัติของชุมชน มีความจำเป็นอย่างยิ่งที่ต้องได้รับการช่วยเหลือและสนับสนุนจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้องทั้งภาครัฐ ท้องถิ่น เอกชน และหน่วยงานต่างประเทศเนื่องจากชุมชนส่วนใหญ่ยังขาดศักยภาพและทรัพยากรที่ดำเนินการเองได้ทั้งหมด ซึ่งหน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรมีการบูรณาการทำงานอย่างเป็นรูปธรรมต่อการรับมือกับภัยพิบัติร่วมกับชุมชน

3.5 การจัดการความรู้ของชุมชน ความรู้ที่เกี่ยวข้องกับการจัดการความเสี่ยง และการเตรียมความพร้อมรับภัยพิบัติ และข้อมูลอื่นๆที่เกี่ยวข้องกับชุมชน ควรที่จะให้มีการรวบรวมจัดไว้เป็นหมวดหมู่ที่ง่ายต่อการค้นคว้าศึกษาเพิ่มเติม รวมทั้งควรมีการเผยแพร่ประชาสัมพันธ์ในรูปแบบที่เหมาะสมเพื่อให้เกิดประโยชน์ต่อทั้งภายในชุมชน และชุมชนอื่นๆ ที่จะนำไปประยุกต์ใช้ต่อไป

4. กิจกรรมการเตรียมพร้อมรับภัยพิบัติ และการตั้งรับปรับตัวของชุมชนชายฝั่ง ชุมชนในแต่ละภูมินิเวศควรมีการดำเนินกิจกรรมในด้านต่างๆ ทั้งระยะสั้นและระยะยาวเพื่อเตรียมพร้อมรับภัยพิบัติและการตั้งรับปรับตัวของชุมชนชายฝั่ง ทั้งนี้กิจกรรมต่างๆของชุมชนควรมีการเชื่อมโยงให้ครอบคลุมทุกระบบนิเวศที่มีในชุมชนมิใช่ดำเนินการเฉพาะเพียงบริเวณใดบริเวณหนึ่ง ซึ่งจะให้การดำเนินงานมีประสิทธิภาพและเกิดประโยชน์ต่อชุมชนในภาพรวม สำหรับกิจกรรมนั้นประกอบด้วย

4.1 การปรับตัวเพื่อลดความเสี่ยงด้านภัยพิบัติ บางชุมชนที่มีความเสี่ยงต่อการเกิดภัยพิบัติทั้งการเกิดภาวะฝนแล้ง การเกิดฝนตกหนักในบางช่วงเวลา การเกิดดินโคลนถล่ม ฯลฯ ควรต้องมีการกำหนดกิจกรรมเพื่อเฝ้าระวังและชะลอความเสียงโดยการติดตามสถานการณ์และความแปรปรวนของอากาศที่จะมีผลกระทบต่อชุมชน โดยการรายงานข้อมูลให้ชุมชนได้รับทราบเพื่อการปรับตัวเป็นระยะๆรองรับความเสี่ยงที่เกิดขึ้น เช่นการสร้างแหล่งเก็บกักน้ำผิวดิน

4.2 การปรับตัวโดยการวางแผนใช้ที่ดินและจัดทำผังชุมชน เท่าที่ผ่านมาชุมชนชายฝั่งมักมีการขยายตัวโดยประสบการการวางแผนที่ดินอย่างเหมาะสม มีการก่อสร้างสาธารณูปโภค และสิ่งก็สร้างต่างๆที่ไม่มีแบบแผนทำให้มีความเสี่ยงต่อการเกิดภัยพิบัติที่รุนแรง ซึ่งจำเป็นต้องทบทวนโดยการวางแผนใช้ที่ดินและจัดทำผังชุมชนให้มีความเหมาะสม ทั้งนี้ควรดำเนินการในภาพรวมทั้งหมด ของชุมชนตั้งแต่ต้นน้ำ ถึงปลายน้ำ

4.3 การปรับตัวในด้านวิถีชีวิตและการประกอบอาชีพ วิถีชีวิตของชุมชนชายฝั่งมักต้องพึ่งพิงธรรมชาติในบางด้านเป็นหลัก โดยเฉพาะอย่างยิ่งในด้านการประมงที่มักได้รับความเสียหายจากการเกิดภัยพิบัติ ซึ่งควรมีการกำหนดแผนงานงานที่เหมาะสมเช่นการจัดตัวกองทุนเพื่อช่วยฟื้นฟูเครื่องมือประมงที่เกิดความเสียหาย นอกจากนี้การประกอบอาชีพบางด้านที่ดำเนินการ อาจต้องปรับเปลี่ยนเพื่อให้สอดคล้องกับฤดูกาลที่เปลี่ยนไป รวมทั้งการจัดหาอาชีพที่เหมาะกับชุมชนบางพื้นที่อาจต้องเน้นใช้พืชพันธุ์เมืองที่มีความสามารถปรับตัวได้ดี

4.4 การปรับตัวในด้านทรัพยากรธรรมชาติ บางชุมชนมีความเสียงกับการเกิดภัยพิบัติเนื่องจากทรัพยากร ธรรมชาติ มีความเสื่อมโทรมลงจากการใช้ประโยชน์หรือความรู้เท่าไม่ถึงกาล จำเป็นต้องได้รับการฟื้นฟูโดยเร่งด่วน เช่นการปลูกป่าต้นน้ำลำธาร การปลูกป่าชายเลน การอนุรักษ์ฟื้นฟูปะการังและหญ้าทะเล เพราะอาจปล่อยทิ้งไว้อาจสร้างความเสียหายต่อระบบนิเวศและก่อให้เกิดภัยพิบัติ

เป็นการต่อเนื่อง

4.5 การสร้างเครือข่ายชุมชน มีความจำเป็นอย่างยิ่งต่อชุมชนต่างๆ ทั้งนี้เพื่อเป็นการเปลี่ยนแปลงเรียนรู้ ด้านทักษะและประสบการณ์ในการเตรียมพร้อมรับภัยพิบัติและการตั้งรับปรับตัวของชุมชนชายฝั่ง โดยเฉพาะอย่างยิ่งการเรียนรู้จากชุมชนที่ประสบผลสำเร็จ เพื่อศึกษาแนวทางปฏิบัติที่ดีในการนำไปประยุกต์ใช้ให้เหมาะสม นอกจากนี้ยังเป็นการช่วยเสริมความเข้มแข็งให้แก่ชุมชนของตนเองอีกทางหนึ่งด้วย

4.6 การสร้างจิตสำนึกให้เยาวชน หลายชุมชนได้กำหนดกิจกรรมที่มุ่งหมั่นในการสร้างจิตสำนึกแก่เยาวชนในการรักและหวงแหนถิ่นเกิด ตลอดจนมีจิตอาสาต่อการดำเนินกิจกรรมต่างๆ ที่ช่วยในการเตรียมพร้อมรับกับภัยพิบัติที่จะเกิดขึ้น ซึ่งเยาวชนเหล่านี้เป็นกำลังสำคัญอย่างยิ่งต่อการสานต่อกิจกรรมของชุมชนได้ต่อไปในอนาคต

เอกสารประกอบการสัมมนาส่วนที่ 4

การเตรียมพร้อมรับภัยพิบัติและการตั้งรับปรับตัวของชุมชนชายฝั่งท่ามกลางการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ

เอกสารประกอบการสัมมนาส่วนที่ 4.1

4.1
โครงการเพิ่มศักยภาพการปรับตัวของชุมชนชายฝั่งที่เสี่ยงต่อการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ
Increasing Coastal Community Capacity Climate Change Adaptation (INCA)

ภาวิณี อยู่ประเสริฐ
หัวหน้าฝ่ายบรรเทาทุกข์ผู้ประสบภัย
สำนักงานบรรเทาทุกข์ฯ สภากาชาดไทย

โครงการนี้มีหน่วยงานดำเนินการหลักคือ สำนักงานบรรเทาทุกข์และประชานามัยพิทักษ์ สภากาชาดไทย และมูลนิธิเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน ร่วมกับ กรมป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย กระทรวงมหาดไทย หน่วยงานภาคี คือ กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ศูนย์เครือข่ายงานวิเคราะห์วิจัยและฝึกอบรมการเปลี่ยนแปลงของโลกแห่งภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ (Southeast Asia START Regional Center-SEA START) จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย โดยความร่วมมือจากโครงการพัฒนาแห่งสหประชาชาติ (UNDP) ภายใต้การสนับสนุนงบประมาณของ Special Climate Change Fund (SCCF) กองทุนสิ่งแวดล้อมโลก (GEF)

วัตถุประสงค์ของโครงการ

เพื่อบูรณาการความเปราะบางจากการเปลี่ยนแปลงภูมิอากาศ และทางเลือกในการปรับตัวของชุมชนชายฝั่งเข้าสู่กระบวนการวางแผนพัฒนาจังหวัดในพื้นที่เป้าหมาย 3 จังหวัดในภาคใต้ของประเทศไทย

ได้แก่ จังหวัดนครศรีธรรมราช พัทลุง และตรัง
ระยะเวลาดำเนินงาน 3 ปี (2554-2556)

ผลลัพธ์ของโครงการ

1. ชุมชนชายฝั่งที่มีความเปราะบางมีความรู้และความตระหนักต่อความเสี่ยง และผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ
2. ชุมชนชายฝั่งที่มีความเปราะบางมีความสามารถในการจัดการลดความเสี่ยงจากการภูมิอากาศ และความสามารถในการเตรียมความพร้อมในการรับมือกับภัยพิบัติเพิ่มขึ้น
3. แผนการปรับตัวจากการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศได้มีการบูรณาการเข้ากับแผนงานในระดับจังหวัด และแผนระดับประเทศ
4. ความรู้และบทเรียนที่ได้จากการดำเนินโครงการถูกรวบรวม วิเคราะห์ และจัดเก็บอย่างเป็นระบบ และเผยแพร่ โดยผ่านช่องทางต่างๆเพื่อให้สามารถนำไปใช้ต่อไป

การดำเนิงานในพื้นที่จังหวัดนครศรีธรรม
ดำเนินงานโดย สถานีกาชาดสิรินธร (ทุ่งสงราช)

ดำเนินงานภายใต้กรอบคิดเรื่องความยืนหยัดของชุมชนชายฝั่ง (Coastal Community Resilience Concept) ผ่านกระบวนการลดความเสี่ยงจากภัยพิบัติโดยชุมชนเป็นฐาน (Community-Based Disaster Risk Reduction: CBDRR) พื้นที่ดำเนินงาน ประกอบด้วย 3 หมู่บ้านของ ตำบลปากพนัง อำเภอปากพนัง ได้แก่ บ้านแหลม บ้านแหลมตะลุมพุก บ้านปลายทราย และ 1 หมู่บ้านของตำบลท่าศาลา อำเภอท่าศาลาได้แก่ บ้านในถุ้ง

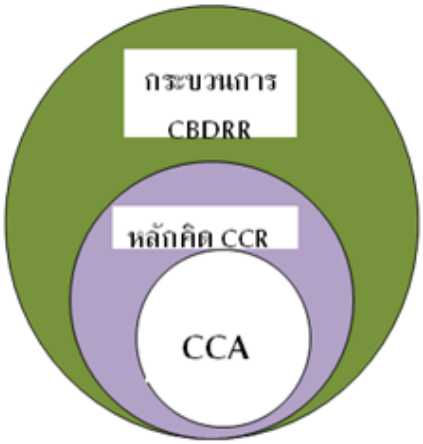

แผนภาพแสดงความเชื่อมโยงกระบวนการของโครงการ INCA ในพื้นที่ จังหวัดนครศรีธรรมราช โดยการพัฒนาชุมชนชายฝั่งที่ปรับตัวต่อการเปลี่ยนแปลงภูมิอากาศ (CCA) ภายใต้หลักคิดของชุมชนชายฝั่งที่มีความยืนหยัด(CCR Concept) ต่อการเปลี่ยนแปลง และดำเนินการภายใต้กระบวนการลดความเสี่ยงจากภัยพิบัติโดยชุมชนเป็นฐาน

หลักการสำคัญของ CBDDR

1. การลดความเสี่ยงจากภัยพิบัติที่อาจจะเกิดขึ้น
2. ต้องให้คนในชุมชนรู้ถึงความเสี่ยงและภัยพิบัติ รวมทั้งวิธีจัดการกับความเสี่ยงนั้นๆ
3. สร้างความเข้าใจและการตระหนักถึงภัย มีมาตรการที่ปลอดภัยแก่สาธารณชน
4. มีการดำเนินการสร้างความพร้อมเพื่อลดความเสี่ยงภัย
5. มีมาตรการเตรียมความพร้อมซึ่งสามารถนำไปปฏิบัติได้ทันที

กรอบการวิเคราะห์ CCR มีองค์ประกอบที่สำคัญ 8 ประการ ได้แก่

1. การเมืองการปกครอง รวมถึงการร่วมมือกันระหว่างชุมชนและองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น
2. สภาพเศรษฐกิจ สังคมและการประกอบอาชีพในท้องถิ่น
3. การจัดการทรัพยากรชายฝั่งเชิงรุกและมีส่วนร่วมจากคนในท้องถิ่น
4. การจัดการการใช้ประโยชน์ที่ดินและการออกแบบโครงสร้างที่เข้ากับสภาพแวดล้อม
5. การรับรู้ที่ความเสี่ยงที่จะเกิดขึ้นจากภัยพิบัติของคนในชุมชน
6. การเตือนภัยและการอพยพ
7. การตอบรับเหตุฉุกเฉินของชุมชน เมื่อเกิดเหตุฉุกเฉินต้องมีการตอบรับอย่างรวดเร็วและจัดการได้ตามความจำเป็น
8. การฟื้นฟูเหตุหลังภัยพิบัติของชุมชน ภายหลังจากเกิดเหตุ ชุมชนต้องมีส่วนร่วมในการฟื้นฟูและมีแผนการฟื้นฟูที่ตอบสนองต่อความต้องการของคนในชุมชน

บทสรุป

เป็นที่ยอมรับกันแล้วว่าการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ มีแนวโน้มที่จะส่งผลกระทบต่อชุมชนชายฝั่งในเรื่องของวิถีชีวิต การทำมาหากิน และมีแนวโน้มที่จะทำให้ภัยธรรมชาติต่างๆ มีความถี่และความรุนแรงมากขึ้น

ที่สำคัญยิ่งไปกว่านั้น คือ ทิศทาง หรือนโยบายของการพัฒนาที่ไม่คำนึงถึงความยั่งยืนของระบบนิเวศและการมีส่วนร่วมของประชาชน จะยิ่งทำให้เกิดความเสี่ยงและความเปราะบางมากขึ้นไปอีก

ดังนั้นการบูรณาการงานของแต่ละส่วนเพื่อให้มีการประสานความร่วมมือ เชื่อมโยงการทำงานในหลายมิติที่เกี่ยวข้องกับเรื่องของการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ

ทั้งในมิติการจัดการภัยพิบัติและในมิติการจัดการฐานทรัพยากร จึงเป็นหัวใจสำคัญที่จะสนับสนุน เสริมสร้างศักยภาพของชุมชน และภาคส่วนที่เกี่ยวข้องในแต่ละพื้นที่ให้มีความพร้อม และมีความเท่าทัน ในการที่จะตั้งรับปรับตัวกับการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ

เอกสารประกอบการสัมมนาส่วนที่ 4.2

4.2
การเพิ่มศักยภาพการปรับตัวของชุมชนชายฝั่งที่เสี่ยงต่อการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ: กรณีศึกษาชุมชน แหลมตะลุมพุกและชุมชนบ้านในถุ้ง จังหวัดนครศรีธรรมราช

ธีรชัย หายทุกข์
[11]ภาควิชาสัตวศาสตร์ คณะเกษตรศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น ที่ปรึกษาด้านเทคนิคพื้นที่นครศรีธรรมราช
องุ่น วงศ์เจริญ
[12]หัวหน้าสถานีกาชาดสิรินธร และเป็นประธานคณะกรรมการโครงการฯ พื้นที่จังหวัดนครศรีธรรมราช และ กนกพร เจริญฤทธิ์
[13]โครงการเพิ่มศักยภาพการปรับตัวของชุมชนชายฝั่งที่เสี่ยงต่อการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศสำนักงานบรรเทาทุกข์และประชานามัยพิทักษ์ สภากาชาดไทย

บทคัดย่อ

การปรับตัวของชุมชนชายฝั่งต่อการเปลี่ยนแปลงภูมิอากาศ มีความสำคัญอย่างยิ่งต่อวิถีการดำรงชีวิตในอนาคต การปรับตัวมีหลายรูปแบบมีมาตรการที่หลากหลาย แต่ยังขาดการบูรณาการการปรับตัวในเชิงระบบ ทำให้รูปแบบการปรับตัวไม่เป็นรูปธรรมและเกิดพลังอำนาจที่แท้จริงต่อชุมชน การดำเนินงานของโครงการเพิ่มศักยภาพการปรับตัวของชุมชนชายฝั่งที่เสี่ยงต่อการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ มุ่งเน้นการดำเนินงานในเชิงระบบเพื่อให้มีการปรับตัวที่เป็นรูปธรรม เสริมสร้างศักยภาพตามความต้องการที่แท้จริงของชุมชน โครงการได้ผสมผสานการปรับตัวต่อการเปลี่ยนแปลงภูมิอากาศโดยใช้แนวทางของการสร้างความยืนหยัดของชุมชนชายฝั่ง ดำเนินงานภายใต้กระบวนการการลดความเสี่ยงภัยพิบัติโดยใช้ชุมชนเป็นฐานและการจัดการทรัพยากรด้วยฐานระบบนิเวศ โดยสร้างกระบวนการมีส่วนร่วมจากหลายฝ่าย จากดำเนินงาน ที่ผ่านมาชุมชนให้ความสำคัญตื่นตัว ให้ความร่วมมือในการพัฒนาความสามารถของตนเอง ทั้งในด้านการจัดการเพื่อลดความเสี่ยงจากภัยพิบัติ การพัฒนาอาชีพและสร้างรายได้ ชุมชนมีความตระหนักต่อการอนุรักษ์ ฟื้นฟูทรัพยากรชายฝั่งมากขึ้น ผลการดำเนินในชุมชนเป้าหมายมีทิศทางการบูรณาการร่วมกันไปในทางที่ดี มีความเข้าใจในเป้าหมายและกระบวนการทำงานพัฒนาของโครงการ นับได้ว่าเป็นศักยภาพที่เพิ่มขึ้นในเชิงบวก ดังนั้นความสำเร็จของการดำเนิงานโครงการจึงเป็นสิ่งที่ท้าทาย ต่อการได้มาซึ่งชุมชนต้นแบบทางด้านการปรับตัวต่อการเปลี่ยนแปลงของภูมิอากาศอย่างแท้จริง

บทนำ

การเปลี่ยนแปลงภูมิอากาศของโลกที่ส่งผลให้เห็นในปรากฏการณ์โลกร้อน ได้ส่งผลกระทบต่อระบบนิเวศ

[11]ภาควิชาสัตวศาสตร์ คณะเกษตรศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น ที่ปรึกษาด้านเทคนิคพื้นที่นครศรีธรรมราช

[12]หัวหน้าสถานีกาชาดสิรินธร และเป็นประธานคณะกรรมการโครงการฯ พื้นที่จังหวัดนครศรีธรรมราช

[13]โครงการเพิ่มศักยภาพการปรับตัวของชุมชนชายฝั่งที่เสี่ยงต่อการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศสำนักงานบรรเทาทุกข์และประชานามัยพิทักษ์ สภากาชาดไทย

และการดำรงชีวิตของมนุษย์มาอย่างต่อเนื่องและมีแนวโน้มที่เห็นได้ชัดเจนมากขึ้น อีกทั้งนับวันจะมีผลกระทบที่รุนแรงเพิ่มขึ้นเรื่อยๆ การเปลี่ยนแปลงภูมิอากาศมีผลกระทบโดยตรงต่อผลผลิตทางด้านการเกษตร ประมงและปศุสัตว์ อีกทั้งการลดลงของทรัพยากรธรรมชาติ เช่น น้ำ รวมทั้งพืชและสัตว์ตามธรรมชาติด้วย ยังส่งผลต่อการขาดแคลนอาหารอย่างรุนแรง ที่มักจะเรียกว่าภัยด้านความมั่นคงทางอาหาร ก่อให้เกิดความรุนแรงของปัญหาความยากจนเพิ่มขึ้น ทำให้เกิดสภาวะความเปราะบางอย่างรุนแรง จึงไม่แปลกนักถ้าหากว่าการแก้ปัญหาความยากจนเป็นองค์รวมจะมีส่วนช่วยให้เกิดการตั้งรับปรับตัวที่ดีขึ้นต่อการเปลี่ยนแปลงภูมิอากาศ อีกทั้งยังช่วยลดความสูญเสียของชีวิตและทรัพย์สินในกรณีเกิดเหตุการณ์รุนแรงจากการเปลี่ยนแปลงแบบฉับพลันของภูมิอากาศในรูปแบบของภัยพิบัติธรรมชาติ เช่น พายุใต้ฝุ่น น้ำท่วม หรือความแห้งแล้ง

ชุมชนชายฝั่งเป็นชุมชนที่พึ่งพาอาศัยทรัพยากรธรรมชาติที่หลากหลายในพื้นที่บริเวณชายฝั่งที่จะได้รับผลกระทบที่รุนแรงหลายด้านจากการเปลี่ยนแปลงภูมิอากาศของโลก เนื่องจากชุมชนเหล่านี้เป็นชุมชนที่เปิดรับต่อปัจจัยเสี่ยงที่จะ ส่งผลกระทบต่อการสูญเสียที่สูงมากจึงถือว่าเป็นชุมชนที่มีความเปราะบางสูงในทุกชุมชนตามแนวชายฝั่งทั่วโลก การหนุนเสริมให้ชุมชนเหล่านี้ได้มีความตระหนัก และเริ่มมีกระบวนการปรับตัวต่อการเปลี่ยนแปลง จะทำให้ชุมชนมีความพร้อมที่จะรับมือ กับการเปลี่ยนแปลงจนพึ่งพาและฟื้นฟูตนเองได้ จะทำให้ช่วยลดความสูญเสียและดำรงชีวิตอยู่ในพื้นที่ชายฝั่งได้อย่างยั่งยืน

แนวทางและกระบวนการปรับตัวของชุมชนชายฝั่งที่เสี่ยงต่อการเปลี่ยนแปลงภูมิอากาศ

โครงการเพิ่มศักยภาพการปรับตัวของชุมชนชายฝั่งที่เสี่ยงต่อการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ (INCA) ได้ให้ความสำคัญกับการประยุกต์ใช้ข้อมูลและความจำเป็นของการปรับตัวต่อการเปลี่ยนแปลงภูมิอากาศ (Climate Change Adaptation: CCA) ด้วยกรอบคิดเรื่องความยืนหยัดของชุมชนชายฝั่ง (Coastal Community Resilience Concept) ผ่านกระบวนการลดความเสี่ยงจากภัยพิบัติโดยชุมชนเป็นฐาน (Community-Based Disaster Risk Reduction: CBDRR) ดังภาพที่ 1 ได้ถูกนำมาประยุกต์ใช้ในโครงการอย่างยั่งยืนโดยเฉพาะในพื้นที่ชุมชนชายฝั่งที่มีความเสี่ยงและความเปราะบางอย่างมากเป็นพื้นที่เป้าหมาย ประกอบด้วย 3 หมู่บ้านของ ตำบลปากพนัง อำเภอปากพนัง ได้แก่ บ้านแหลม บ้านคลองยายตุ้น บ้านปลายทราย และหมู่บ้านในถุ้ง ตำบลท่าศาลา อำเภอท่าศาลา กระบวนการปรับตัวที่ดีที่อยู่บนพื้นฐานของการเรียนรู้จากประสบการณ์ พร้อมกับการปรับใช้และผสมกลมกลืนวิถีชีวิต จะทำให้ชุมชนชายฝั่งประสบความสำเร็จในการปรับตัว และความยืนหยัดของชุมชนต่อการเปลี่ยนแปลงในสิ่งที่อาจจะเกิดขึ้นในอนาคต ทั้งการปรับตัวของชุมชนมีรูปแบบที่เป็นกระบวนการที่สนับสนุนให้ชุมชนได้เกิดเรียนรู้ โดยการดำเนินกิจกรรมต่างๆ ด้วยตนเอง มุ่งเน้นให้เกิดการผสมผสานวิถีชุมชนและกระบวนการทางวิทยาศาสตร์ โดยใช้ประสบการณ์จากอดีต เพื่ออธิบายสิ่งที่กำลังเกิดขึ้นในปัจจุบันในการคาดการณ์ผลกระทบที่

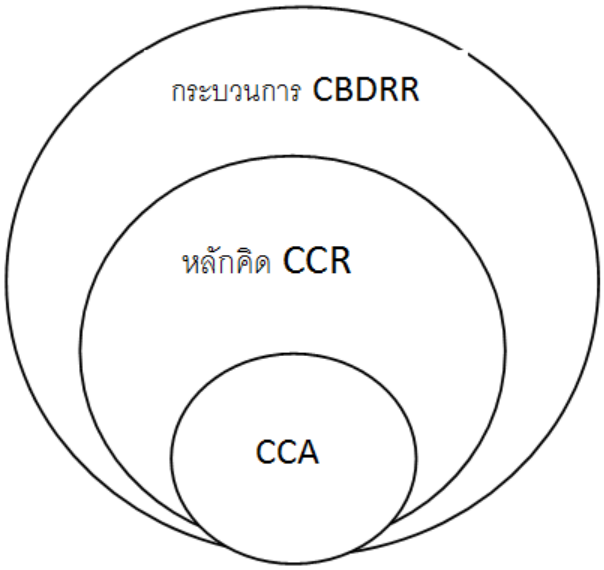

ภาพที่ 1 แสดงความเชื่อมโยงกระบวนการของโครงการ INCA ในพื้นที่จังหวัดนครศรีธรรมราช โดยการพัฒนาชุมชนชายฝั่งที่ปรับตัวต่อการเปลี่ยนแปลงภูมิอากาศ (CCA) ภายใต้หลักคิดของชุมชนชายฝั่งที่มีความยืนหยัด (CCR Concept) ต่อการเปลี่ยนแปลงและดำเนินการภายใต้กระบวนการลดความเสี่ยงภัยพิบัติโดยชุมชนเป็นฐาน

อาจเกิดขึ้นในอนาคต เพื่อการเตรียมชุมชนให้สามารถปรับตัวต่อการเปลี่ยนแปลงในอนาคตได้ โดยกระบวนการดังกล่าวให้ความสำคัญต่อการเชื่อมโยงความร่วมมือและมีส่วนร่วมจากหน่วยงานภาครัฐ ภาคเอกชน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และภาคประชาชน โดยมุ่งเน้นให้เกิดการเรียนรู้อย่างต่อเนื่องของชุมชน

ทิศทางและหลักการในการปรับตัวของชุมชนต่อการเปลี่ยนแปลง

ในมิติของการปรับตัวสามารถที่อธิบายและเชื่อมโยงให้เห็นดังแผนภูมิที่นำเสนอโดย ธีรชัยและสุจินต์ (2555) ดังภาพที่ 2 ที่แสดงให้เห็นถึงเป้าหมายของการปรับตัวของชุมชนที่จำเป็นต้องมุ่งธำรงไว้ซึ่งวัฒนธรรมการดำรงชีวิต ความมั่นคงทางด้านอาหาร เป็นกระบวนการปรับตัวที่ให้ความสำคัญต่อองค์ความรู้ดั้งเดิมที่เรียกว่า ภูมิปัญญาท้องถิ่น ที่ชุมชนนั้นมีการประยุกต์ใช้ในระบบการดำรงชีวิตมาอย่างยาวนาน แต่อย่างไรก็ตามจากการเปลี่ยนแปลงและความก้าวหน้าทางวิทยาศาสตร์ที่มักจะนำมาใช้อธิบายถึงเทคโนโลยีที่เป็นภูมิปัญญาท้องถิ่นในเชิงวิทยาศาสตร์ จึงเกิดการผสมกลมกลืน ในระบบการพัฒนาที่จะทำให้ชุมชนสามารถปรับใช้สิ่งใหม่เข้ามาในระบบการดำรงชีวิตได้ดีขึ้นและรวดเร็วทันต่อการเปลี่ยนแปลง การปรับตัวใดๆ ที่นำเทคโนโลยีสมัยใหม่ จะมีผลต่อการเปลี่ยนแปลงของระบบและกระทบต่อวัฒนธรรมการดำรงชีวิตที่อาจมีการเปลี่ยนแปลง ในท้ายที่สุด การผสมผสานภูมิปัญญาท้องถิ่นและเทคโนโลยีสมัยใหม่ จะส่งผลกระทบต่อระบบและวัฒนธรรมการดำรงชีวิตน้อยลง

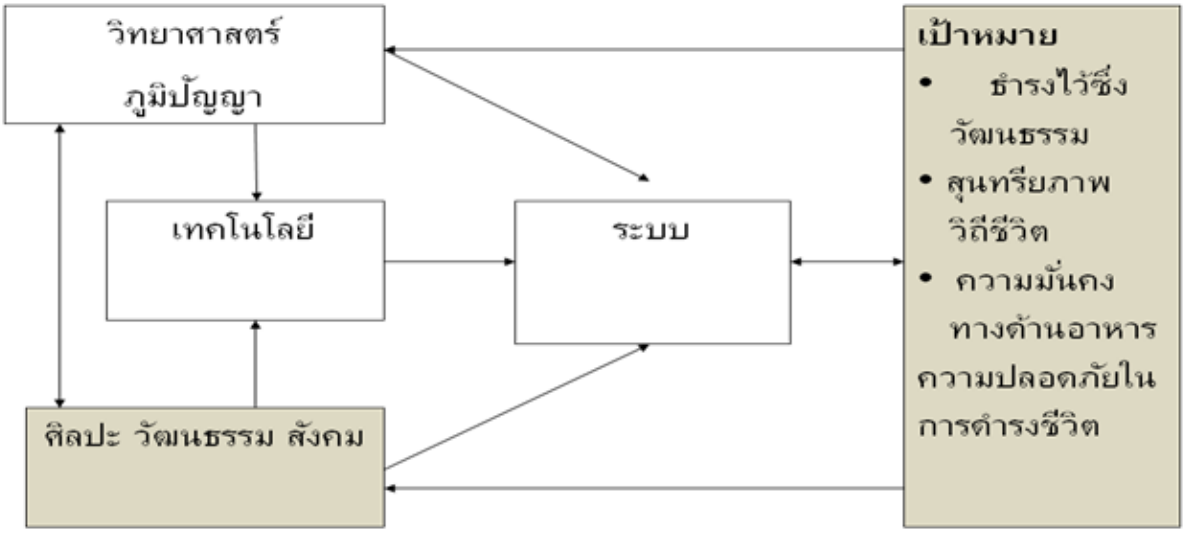

ภาพที่ 2 แสดงความสัมพันธ์ของวิทยาศาสตร์ ภูมิปัญญาท้องถิ่น ศิลปะ วัฒนธรรม ต่อกระบวนการปรับตัว (ธีรชัย และ สุจินต์, 2555)

กรณีศึกษาโครงการเพิ่มศักยภาพการปรับตัวของชุมชนชายฝั่งที่เสี่ยงต่อการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ พื้นที่จังหวัดนครศรีธรรมราช

โครงการเพิ่มศักยภาพการปรับตัวของชุมชนชายฝั่งที่เสี่ยงต่อการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ (INCA) ได้ดำเนินงานร่วมกับชุมชนชายฝั่งเป้าหมายโดยใช้หลักการปรับตัวต่อการเปลี่ยนแปลงภูมิอากาศ ผ่านกิจกรรมการพัฒนาความสามารถ ของชุมชน ภายใต้กรอบคิดของชุมชนชายฝั่งที่ยืนหยัด และนำใช้กระบวนการการลดความเสี่ยงจากภัยพิบัติโดยใช้ชุมชน เป็นฐาน โดยมุ่งเน้นการหนุนเสริมเพื่อเพิ่มศักยภาพของชุมชนชายฝั่งต่อการจัดการความเสี่ยงต่อชีวิตและทรัพย์สิน รวมทั้ง การพัฒนามาตรฐานในการดำรงชีวิตในหลายๆ ด้าน เช่น ด้านความมั่นคงทางด้านอาหารและรายได้ ด้านทรัพยากรธรรมชาติ การใช้ที่ดินและมีโครงสร้างอาคารที่อยู่อาศัยที่มีความแข็งแรงและปลอดภัย

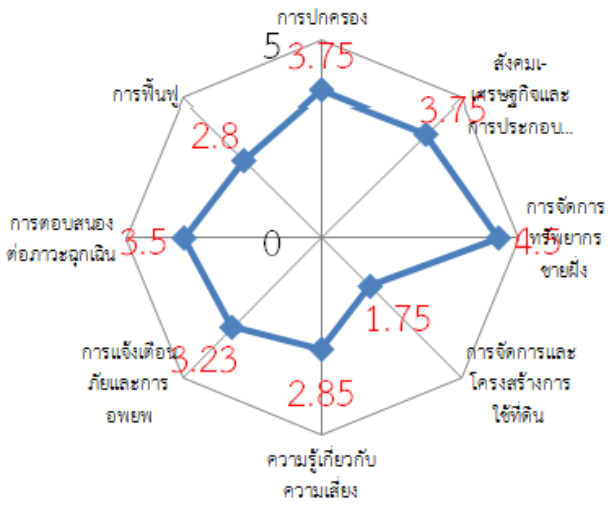

ภาพที่ 3 ศักยภาพของชุมชน บ้านแหลมตะลุมพุก

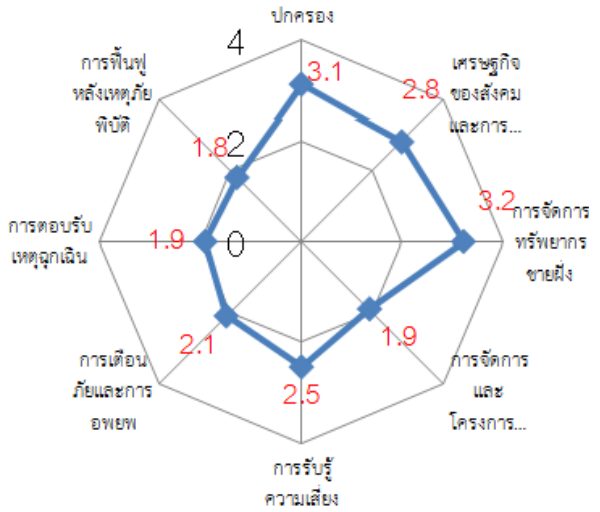

ภาพที่ 4 ศักยภาพของชุมชน บ้านในถุ้ง

จากภาพที่ 3 และ 4 เป็นผลที่ได้จากการประเมินระดับความเข้มแข็งและศักยภาพของชุมชนชายฝั่งที่เป็นพื้นที่เป้าหมายในจังหวัดนครศรีธรรมราช สะท้อนให้เห็นภาพของชุมชนที่แตกต่างกันทั้งในด้านความสามารถในการจัดการลดความเสี่ยงจากภัยพิบัติ เนื่องจากชุมชนในตำบลแหลมตะลุมพุกได้ผ่านกระบวนการเตรียมพร้อมชุมชนพร้อมรับภัยพิบัติมาก่อนจากโครงการพัฒนาที่ดำเนินงานในพื้นที่ในอดีตที่ผ่านมา เป็นการสะท้อนในเชิงบวกต่อความสามารถในการลดความเสี่ยงจาก ภัยพิบัติได้ดีกว่าชุมชนบ้านในถุ้งที่ยังไม่เคยดำเนินกิจกรรมการเตรียมพร้อมรับภัยพิบัติอย่างชัดเจน แต่สิ่งที่ชุมชนทั้งสองมีความสามารถคล้ายคลึงกันคือด้านการปกครอง (การบริหารจัดการ) ด้านเศรษฐกิจและสังคม ด้านทรัพยากรและสิ่งแวดล้อม ที่อยู่ในเกณฑ์ที่มีความยืนหยัดที่ค่อนข้างสูง (สูงกว่า 3) ด้วยปัจจัยสำคัญคือการดำรงชีพของทั้งสองชุมชนขึ้นอยู่กับ ทรัพยากรชายฝั่งที่สูงยิ่ง พบได้อย่างชัดเจนว่ามีการบริหารจัดการทรัพยากรชายฝั่งของชุมชนอย่างเข้มแข็ง ในการปกป้องคุ้มครอง เพื่อการอนุรักษ์และการใช้ประโยชน์อย่างยั่งยืน อย่างไรก็ตามยังมีจุดอ่อนคือ ความสามารถในการจัดการการใช้ที่ดินและการมีโครงสร้างอาคารที่มีความปลอดภัยหรือต้านทานต่อภัยพิบัติที่เกิดขึ้น ยังตั้งอยู่ในจุดที่มีความปลอดภัยต่ำมาก จึงนับว่าชุมชนทั้งสองมีความเปราะบางที่สูงยิ่งในเรื่องของการใช้ที่ดินและการมีอาคารบ้านเรือนที่ไม่ปลอดภัย การหนุนเสริมเพื่อสร้างความสามารถในการปรับตัวของชุมชนบ้านในถุ้ง นอกจากจะต้องเน้นการเพิ่มศักยภาพในด้านการลดความเสี่ยงจากภัยพิบัติ ซึ่งจะต้องดำเนินการไปพร้อมกับการเพิ่มความตระหนักในเรื่องความจำเป็นของการมีอาคารหรือโครงสร้างพื้นฐาน ที่มั่นคงปลอดภัย อยู่ในจุดที่ไม่มีความเสี่ยงต่อภัยต่างๆ หรือมีความเสี่ยงลดลง โดยโครงการได้ดำเนินกิจกรรมเพื่อสร้างสมดุลและความสามารถของชุมชนที่ยืนหยัดต่อภัยพิบัติทางธรรมชาติอันเป็นผลมาจากการเปลี่ยนแปลงภูมิอากาศ

การพัฒนาความสามารถของชุมชนเป็นฐานด้านระบบนิเวศ

ระบบนิเวศมีความสำคัญต่อชุมชนในระยะยาว โครงการฯ ได้ร่วมกับชุมชนดำเนินกิจกรรมการฟื้นฟูระบบนิเวศชายฝั่งด้วยการต้นจากและปล่อยพันธุ์ปูดำ และมุ่งเน้นการใช้ประโยชน์ในการดำรงชีวิต เป็นกิจกรรมที่เป็นมาตรการในการลดความเปราะบางหลายด้านด้วยกัน โดยเฉพาะความมั่นคงด้านอาหารทั้งทางตรงทางอ้อม อีกทั้งระบบนิเวศมีบทบาทสำคัญต่อ การบริการด้านอาหาร ยาหรือสมุนไพร หรือพลังงาน หรือที่อยู่อาศัยของสรรพสิ่งมีชีวิต และแหล่งรายได้ที่สำคัญในอนาคต นอกจากบทบาทสำคัญต่อการช่วยในการรักษาสมดุลของอุณหภูมิของบรรยากาศดูดซับและลดการปลดปล่อยคาร์บอนและก๊าซเรือนกระจกทั้งหลายสู่ชั้นบรรยากาศ

ช่วยในการกรองน้ำให้มีคุณภาพดีขึ้น ระบบนิเวศแห่งนี้ยังเป็นส่วนสำคัญทำให้เกิดกระบวนการหมุนเวียนธาตุอาหารตามธรรมชาติ สนับสนุนให้เกิดกระบวนการมีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชน เป็นศูนย์รวมทางด้านจิตใจและจิตวิญญาณของชุมชนชายฝั่ง ส่งผลต่อการอนุรักษ์วัฒธรรมของการดำรงชีพที่ยั่งยืนในอนาคต

บทสรุป

การปรับตัวของชุมชนในอนาคตจะต้องทันต่อสถานการณ์ และต้องใช้วิธีการทางวิทยาศาสตร์มากขึ้น สำหรับการกำหนดมาตการต่างๆ จะต้องบูรณาการในระยะเร่งด่วน ระยะปานกลางและมาตรการในระยะยาว ชุมชนต้องมีการพัฒนา การเรียนรู้เพิ่มมากขึ้นเพื่อให้สามารถผสมผสานกับวิถีชีวิต รวมทั้งการกำหนดมาตรการลดความเสี่ยงจากภัยพิบัติที่บูรณาการโดยใช้ชุมชนเป็นฐานร่วมกับหน่วยงานในระดับท้องถิ่น ด้วยสถานการณ์เชิงนโยบายของภาครัฐยังมีข้อจำกัดในด้านกลไกการผลักดันสู่การปฏิบัติ ในกระบวนการปรับตัวของชุมชนเป็นฐานในการลดความเสี่ยงจากภัยพิบัติ (CBDRR) ภายใต้กรอบหลักการของชุมชนยืนหยัด (CCR Concept) ที่มีมิติของการพัฒนาอย่างครอบคลุมแนวทางการดำรงชีวิตในพื้นที่ชายฝั่ง อย่างยั่งยืน การบูรณาการการปรับตัวต่อการเปลี่ยนแปลงภูมิอากาศ (CCA) เข้าไปในหลักการและดำเนินการภายใต้กระบวนการเตรียมพร้อมรับภัยพิบัติโดยใช้ชุมชนเป็นฐานจะช่วยให้มีการกระจายอำนาจในการจัดการที่ดี สร้างการมีส่วนร่วม ในการกำหนดมาตรการในการเตรียมพร้อม ป้องกัน บรรเทาและการตอบสนองต่อสถานการณ์ได้อย่างเหมาะสม รวมทั้งมีการปรับตัวก่อให้เกิดดำรงอยู่ของวัฒนธรรมในการดำรงชีวิตอย่างมีวิวัฒนาการที่สอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงในอนาคต

เอกสารอ้างอิง

ธีรชัย หายทุกข์ และสุจินต์ สิมารักษ์ 2555. ความยืนหยัดและการเลี้ยงสัตว์โดยชุมชนเป็นฐาน. ประชุมวิชาการเกษตรแห่งชาติ 5-7 กันยาน 2555 มหาวิทยาลัยนครพนม

เอกสารประกอบการสัมมนาส่วนที่ 4.3

4.3
ชุมชนชายฝั่ง ประสบการณ์ บทเรียน สู่การเรียนรู้ ตั้งรับปรับตัว ต่อการเปลี่ยนแปลงภูมิอากาศ

ประสาร สถานสถิตย์ มูลนิธิรักษ์ไทย

ผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลงภูมิอากาศหรือภาวะโลกร้อน ส่งผลให้การทำงานพัฒนาต่างๆที่มุ่งแก้ไขปัญหาความยากจนและการสร้างความเท่าเทียมกันในสังคมมีอุปสรรคเพิ่มขึ้น ปรากฏการณ์ต่างๆ อาทิ อุณหภูมิที่สูงขึ้นเรื่อยๆ ในแต่ละปี ฝนตกผิดฤดูกาลมากขึ้น อุทกภัย พายุและความแห้งแล้งที่รุนแรงขึ้นและถี่ขึ้น ต่างส่งผลเสียหายอย่างมากต่อความมั่นคงในการดำรงชีวิตของคนยากจน หลังเหตุการณ์ธรณีพิบัติภัยสึนามิเมื่อปี 2547 ชุมชนชายฝั่งที่ได้รับผลกระทบได้มีโอกาสรับรู้ถึงผลกระทบ เรียนรู้กระบวนการฟื้นฟู ความตระหนักถึงการดูแลรักษาทรัพยากรธรรมชาติโดยเฉพาะพื้นที่ป่าชายเลนที่จะช่วยลดผลกระทบที่จะเกิดขึ้นให้บรรเทาเบาบางลง รวมถึงการเรียนรู้ที่จะอยู่กับความเสี่ยงจากภัยธรรมชาติ และในปัจจุบันการแปรปรวนของภูมิอากาศยังมาเป็นปัจจัยเร่งให้ผลกระทบจากการเกิดขึ้นของภัยธรรมชาติทวีความรุนแรงมากขึ้น กรอปกับแผนพัฒนาขนาดใหญ่ของรัฐในพื้นที่ชายฝั่งทั้งระบบขนส่ง อุตสาหกรรมหนัก และพลังงาน ที่ไม่ได้คำนึงถึงสภาพพื้นที่และระบบนิเวศน์ ทั้งหมดนี้เป็นความจำเป็นที่ชุมชนจะต้องหาวิธีการตั้งรับ และปรับตัวเพื่อที่จะอยู่รอดในสถานการณ์ดังกล่าวได้อนาคต

ชุมชนชายฝั่ง:โอกาสและผลกระทบจากการภัยธรรมชาติและการเปลี่ยนแปลงภูมิอากาศ

จากสภาพทางกายภาพที่ตั้งของชุมชนชายฝั่ง ทำให้ความเสี่ยงและโอกาสที่จะเผชิญกับภัยธรรมชาติที่อาจจะเกิดขึ้น รวมทั้งการเปลี่ยนแปลงจากสภาพอากาศมากกว่าในพื้นที่อื่นๆ ทั้งภัยธรรมชาติที่เกิดขึ้นอย่างฉับพลัน เช่น สึนามิ พายุรุนแรง แผนดินไหว ฯลฯ และผลกระทบที่จะเกิดขึ้นในระยะยาวเช่น การกัดเซาะชายฝั่ง การตกตะกอน การเพิ่มขึ้นของระดับน้ำทะเล การเสื่อมโทรมของพื้นที่ชายฝั่ง เป็นต้นการตั้งบ้านเรือนที่อยู่อาศัย การงานอาชีพ การเปลี่ยนแปลงด้านกายภาพด้านภูมิศาสตร์ ทรัพยากรทะเลและชายฝั่ง รวมทั้งสภาพแวดล้อม ถือเป็นความเปราะบาง ความอ่อนไหวของพื้นที่ชายฝั่งที่จะได้รับผลกระทบจากภัยธรรมชาติหรือการเปลี่ยนแปลงจากสภาพอากาศเมื่อรวมเข้ากับผลกระทบในเชิงลบ ทั้งโดยตรงและทางอ้อมจากโครงการพัฒนาในระดับท้องถิ่น และนโยบายพัฒนาเศรษฐกิจที่ขาดธรรมาภิบาล การมีส่วนร่วม ความร่วมมือและการบูรณาการการวางแผนและการดำเนินการระหว่างองค์กรและหน่วยงานต่าง ๆ ในลักษณะแยกส่วนในการกำหนดแผนพัฒนาที่ไม่เชื่อมโยงกับสภาพพื้นที่และระบบนิเวศน์ ทำให้ชุมชนในพื้นที่ชายฝั่งมีโอกาศที่จะได้รับผลกระทบจากภัยธรรมชาติและการเปลี่ยนแปลงภูมิอากาศเพิ่มมากขึ้น

ประสบการณ์และบทเรียน[14]

จากประสบการณ์ การฟื้นฟู ดูแล รักษา ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมหลังการเผชิญกับธรณีพิบัติภัยสึนามิ โดยเริ่มตั้งแต่การฟื้นฟูอาชีพ และเศรษฐกิจชุมชน ที่นำไปสู่การสร้างความมั่นคงในอาชีพ การให้มีแหล่งอาหารใกล้ชุมชน การส่งเสริมสิทธิในการใช้ประโยชน์ในทรัพยากรและ สิ่งแวดล้อมในร่วมกันในชุมชน การสร้างกฎกติกาของชุมชน การลดความเสี่ยงภัยฯโดยการฟื้นฟูปราการธรรมชาติ การวางแผนรับมือภัยพิบัติ นำไปสู่การพัฒนากระบวนการสร้างการเรียนรู้เรื่องการจัดการภัยโดยชุมชน

กรณีตัวอย่างชุมชนบ้านท่าคลอง ต.เกาะกลาง อ.เกาะลันตา จ.กระบี่ การรวมกลุ่มภายใต้ชื่อ “ชุมชนคนรักษ์บ้านป่า เล” ถือเป็นชุมชนที่นำประสบการณ์และบทเรียนสู่การเรียนรู้เรื่องการจัดการภัยในชุมชน ที่มีเป้าหมายเพื่อการจัดการสิ่งแวดล้อมโดยชุมชนและการเตรียมความพร้อมรับมือภัยบัติ โดยมีกลไล 3 ส่วนที่สำคัญ คือกลุ่มสถาบันการเงินขนาดเล็กของชุมชนที่พัฒนาการมาจากกองทุนฟื้นฟูอาชีพผู้ประสบภัยสึนามิ กลุ่มอนุรักษ์ป่าชายเลน และกลุ่มเตรียมความพร้อมรับมือภัยพิบัติโดยชุมชน ที่เริ่มต้นจาการฟื้นฟู การทดแทนแหล่งอาหารของชุมชนให้กลับคืนมา การอนุรักษ์ปูไข่นอกกระดอง การทำบ้านปลาด้วยปะการังเทียม การดูแล อนุรักษ์ การบำรุงรักษา เฝ้าระวังพื้นที่ป่าชายเลน ปราการป้องกันภัยธรรมชาติ และเป็นแหล่งอนุบาลสัตว์น้ำ การใช้ประโยชน์ร่วมกันของชุมชน ที่นำไปสู่การสร้างอาชีพและการใช้ทรัพยากรอย่างยั่งยืน ควบคู่ไปกับการเสริมสร้างและพัฒนาศักยภาพของบุคลากรของชุมชนในการมีส่วนร่วมในการจัดการ และสุดท้ายนำไปสู่การสร้างกระบวนการเรียนรู้และนำเสนอแผนเข้าสู่องค์การปกครองส่วนท้องถิ่น โดยมีจุดแข็งที่สามารถผลักดันแกนนำให้มีที่นั่งใน อบต. และสร้างแนวร่วมขยายผลสร้างเครือข่ายในระดับตำบลต่อไป

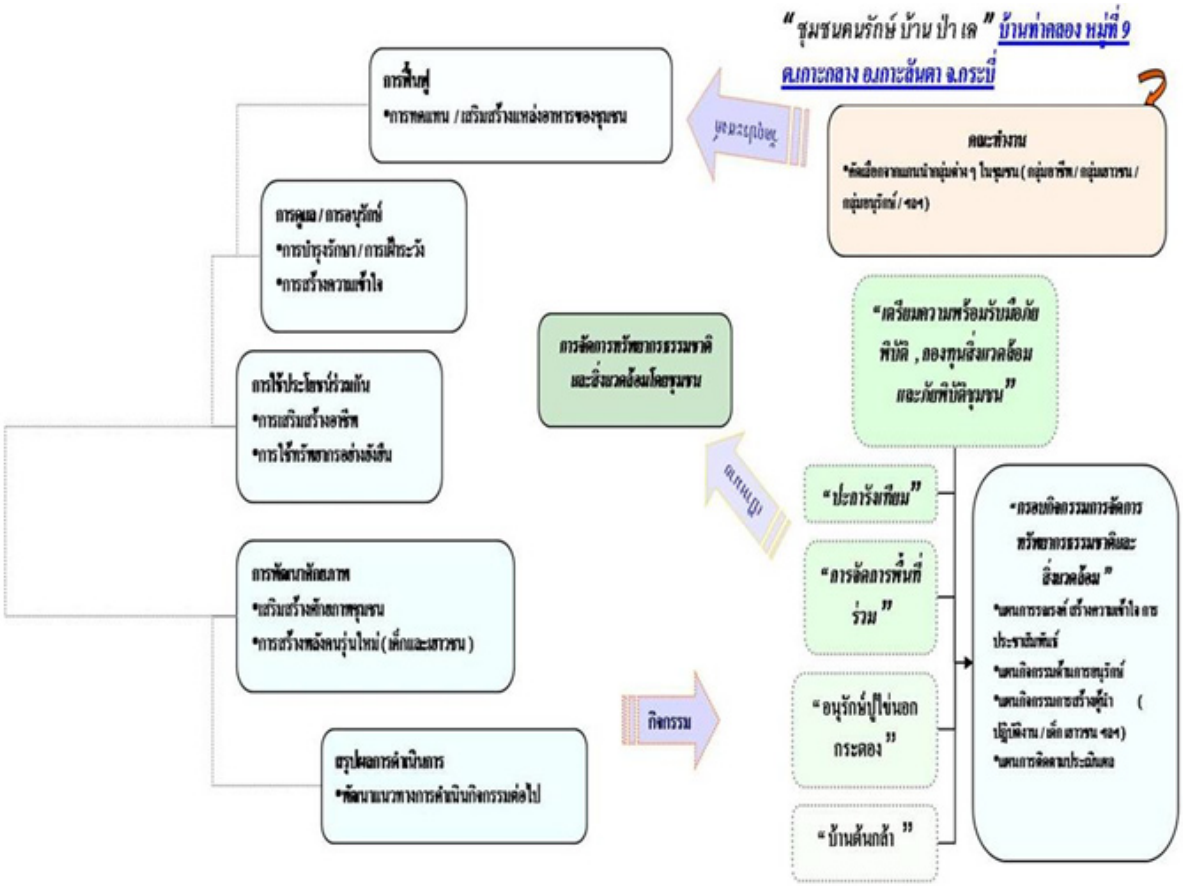

[14] โครงการเสริมสร้างความเข้มแข็งให้ประชาชนชายฝั่งทะเลเพื่อลดผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศในประเทศไทย

สู่การพัฒนากระบวนการวางแผนเตรียมความพร้อมรับมือภัยของชุมชน

จากประสบการณ์และบทเรียนดังกล่าวนำไปสู่การสร้างกระบวนการจัดทำแผนชุมชนเตรียมความพร้อมรับมือภัยพิบัติภายใต้กรอบคิดเรื่องการจัดการภัย ที่มีองค์ประกอบการวิเคราะห์เพื่อจัดสร้างแผนของชุมชน 4 ประเด็นหลัก คือ

1) ภัยอันตรายที่ชุมชนเคยประสบมาในอดีต ปัจจุบันและมองไปสู่อนาคตจากประสบการณ์ของชุมชนการคาดการณ์จากการพยากรณ์

2) ความเสี่ยงหรือความถี่ในการที่ภัยที่จะเกิดขึ้น

3) ความเปราะบางของ ความอ่อนไหวของสภาพพื้นที่ วิถีชีวิต และโอกาสที่จะได้รับผลกระทบจากภัย

4) ศักยภาพของชุมชนในการที่จะรับมือกับภัย ทั้งในส่วนของบุคคลากร แผนงาน ทรัพยากร และโครงสร้างพื้นฐาน

นำไปสู่กระบวนการสร้างแผนที่สำคัญ 2 ส่วนได้แก่

1) การเตรียมพร้อมเพื่อรับมือกับภัยธรรมชาติ และการเปลี่ยนแปลงภูมิอากาศ โดยการบูรณาการความร่วมมือเพิ่มความเข้มแข็งของชุมชนเพื่อที่ชุมชนจะมีความพร้อมเพิ่มมากขึ้นในการรับมือกับการเปลี่ยนแปลงต่างๆ ไม่ว่าจะเกิดขึ้นในด้านไหนของวิถีชีวิตชุมชน

2) การลดผลกระทบจากภัยธรรมชาติ และความเปลี่ยนแปลงภูมิอากาศเพื่อพัฒนาทางเลือกให้กับชุมชนในทุกภาคส่วน ทุกระดับ ในการปรับตัวเพื่อรับมือกับผลกระทบจากภัยพิบัติและการเปลี่ยนแปลงสภาพอากาศ

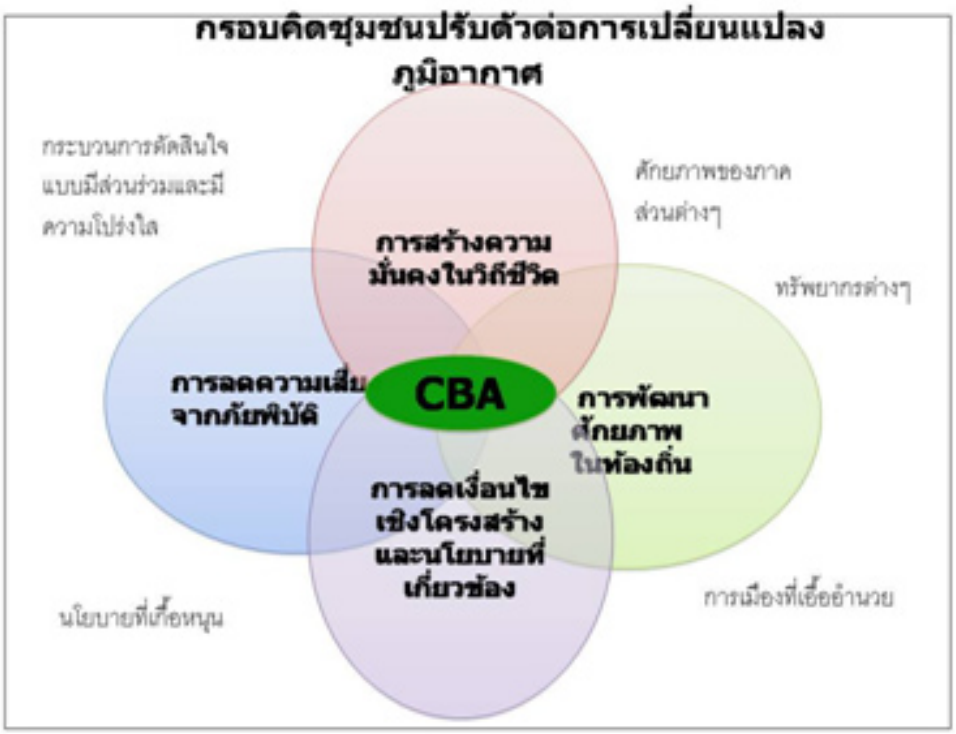

ชุมชนตั้งรับ ปรับตัว ต่อการเปลี่ยนแปลงภูมิอากาศ

การเปลี่ยนแปลงภูมิอากาศไม่ว่าจะเกิดความแปรปรวนโดยธรรมชาติ หรือ เป็นผลมาจากการกระทำของมนุษย์ล้วนเป็นปัจจัยเสริมให้เกิดแนวโน้มความรุนแรงขึ้นของภัยธรรมชาติ และการเปลี่ยนแปลงของวิถีชีวิตชุมชนชายฝั่งจึงมีความจำเป็นต้องมีกระบวนการสร้างการเรียนรู้ในเรื่องการปรับตัวของชุมชนต่อการเปลี่ยนแปลงภูมิอากาศขึ้นเพื่อให้เกิดความมั่นคงและความสามารถในการกำหนดแนวทางดำเนินชีวิต และเป็นปัจจัยในการกำหนดแผนพัฒนาของท้องถิ่นให้สอดคล้องกับสภาพพื้นที่ และระบบนิเวศน์

ข้อเสนอแนวทางการเสริมสร้างชุมชนชายฝั่งเข้มแข็ง มีวิถีชีวิตมั่นคง อยู่อย่างปลอดภัย

เพื่อเป็นการเสริมสร้างกระบวนการเรียนรู้เพื่อให้ชุมชนชายฝั่งได้มีวิถีชีวิตที่มั่นคง อยู่อย่างปลอดภัย ภายใต้สถานการณ์การที่ชุมชนต้องตั้งรับปรับตัวต่อการปเลี่ยนแปลงภูมิอากาศ ภัยธรรมชาติ และทิศทางการพัฒนาที่ขาดธรรมาภิบาล

• มีการส่งเสริมยุทธศาสตร์สร้างความเข้มแข็งให้ประชาชนที่อาศัยอยู่ในชายฝั่งให้มีวิถีชีวิตและอาชีพที่มีความมั่นคงทรัพยากรธรรมชาติและระบบนิเวศสมบูรณ์ที่เอื้อต่อการปรับตัวต่อสภาพการเปลี่ยนแปลงภูมิอากาศ

• ส่งเสริมชุมชนท้องถิ่นลดความเสี่ยงจากภัยและภัยพิบัติต่างๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่งที่มีต่อครอบครัวและตัวบุคคลในกลุ่มที่เสี่ยงภัย

• สนับสนุนการพัฒนาศักยภาพของภาคประชาสังคมและหน่วยงานภาครัฐในพื้นที่ เพื่อการสนับสนุนต่อชุมชนครัวเรือนและประชาชนชายฝั่ง ในการเตรียมความพร้อมรับมือและปรับตัวได้ดีขึ้น

• ผลักดันทางด้านนโยบายและรณรงค์ทางสังคมเพื่อแก้ไขปัญหาที่เป็นสาเหตุของความเปราะบางความเสี่ยงภัยต่างๆ รวมถึง ธรรมภิบาลในการบริหารนโยบายและแผนที่เกี่ยวข้อง การมีส่วนในการกำหนดนโยบาย และการจัดหาและสนับสนุนให้มีบริการสาธารณะขั้นพื้นฐานอย่างเพียงพอ

อย่างไรก็ตามการจัดการองค์ความรู้ของชุมชนเป็นเรื่องที่สำคัญที่จะต้องส่งเสริมให้เกิดกระบวนการต่างๆ เหล่านั้น ไม่ว่าจะเป็นข้อเสนอของชุมชนที่ต้องการให้รัฐและท้องถิ่นร่วมมือและสนับสนุน การสร้างเครือข่ายการเฝ้าระวังเตือนภัยภาคประชาชน การสร้างศูนย์เรียนรู้สภาพภูมิอากาศชุมชน หรือการส่งเสริมให้เกิดกองทุนเพื่อสิ่งแวดล้อมและการจัดการภัยโดยชุมชนเป็นต้น เพื่อให้เกิดวิถีชีวิตที่มั่นคงปลอดภัย สามารถกำหนดอนาคตชุมชนตนเอง และมุ่งสู่วิถีการพัฒนาที่ยั่งยืน

เอกสารประกอบการสัมมนาส่วนที่ 4.4

4.4
การตั้งรับปรับตัวของชุมชนที่เสี่ยงต่อการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ:
การปรับตัวของกลุ่มอนุรักษ์ฟื้นฟูพันธุ์ข้าวพื้นบ้าน นาปะขอ พัทลุง

นางสาวธิดา คงอาษา เครือข่ายลุ่มน้ำท่าเชียด
เรียบเรียงโดย นางสาวเกศินี แกว่นเจริญ มูลนิธิเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน

ตำบลนาปะขอ : พื้นที่เกษตรของลุ่มน้ำท่าเชียด

แสดงข้อมูลพื้นที่การทำนา ตำบลนาปะขอ อำเภอบางแก้ว จังหวัดพัทลุง
ปี พ.ศ. 2552 และ 2555

ตำบลนาปะขอ	พื้นที่ปลูกข้าว (ไร่)	ผลผลิต (ตัน)
ปี 2552	3,636.75	1,746.35
ปี 2555	1,977.75	1,142.57

ที่มา: สำนักงานเกษตรอำเภอบางแก้ว (2553) และกรมส่งเสริมการเกษตร (2555)

เป้าหมายการปรับตัวของกลุ่ม ฯ ในบริบทการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ และการพัฒนาต่างๆ ในอนาคต

รักษาความมั่นคงทางอาหาร
อนุรักษ์พันธุ์ข้าวพื้นบ้านและเกษตรกรพึ่งตนเองได้
การอนุรักษ์พันธุ์ข้าวพื้นบ้าน

- ข้าวพันธุ์พื้นบ้านมีความทนทานต่อความแห้งแล้ง และน้ำท่วม ได้ดีกว่าข้าวพันธุ์ส่งเสริม
- ชาวนาสามารถเก็บเมล็ดพันธุ์ไว้ปลูกต่อไปได้เอง
- มีภูมิปัญญา และองค์ความรู้เรื่องข้าวพันธุ์พื้นบ้านที่เหมาะสมกับสภาพภูมิอากาศ และพื้นที่ที่เปลี่ยนแปลงไป

ปรับเปลี่ยนวิถีนา รับมือโลกร้อน

การทำนาในลุ่มน้ำท่าเชียด

การทำนาเป็นอาชีพดั้งเดิมที่สำคัญของคนในจังหวัดพัทลุงและคนในพื้นที่ลุ่มน้ำท่าเชียด เพราะพื้นที่มีสภาพของดินที่เหมาะสมกับการทำนามากที่สุด ดังจะเห็นได้จากการศึกษาของกิตติ ตันไทย (2545: 17) โครงการเศรษฐกิจท้องถิ่นลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา: ศึกษาเฉพาะกรณีข้าวและยางพาราตั้งแต่ พ.ศ. 2439 – 2539 ได้กล่าวว่า การทำนาเป็นอาชีพที่สำคัญของคนส่วนใหญ่ในลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา โดยเฉพาะที่พัทลุง ผู้คนในเมืองพัทลุงทำนาเป็นอาชีพหลักทำกันทุกครัวเรือน ซึ่งพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงเขียนบรรยายสภาพไร่นาของพัทลุงเมื่อ พ.ศ. 2432 ไว้ว่า

“...เมืองพัทลุงมีไร่นาบริบูรณ์มาก เลี้ยงเมืองสงขลาได้ทั้งเมือง คนในเมืองพัทลุงที่จะไม่ทำนาไม่มีเลย เกือบจะเป็นหากินอย่างเดียวด้วยเรื่องทำนาทั้งนั้น ที่แผ่นดินก็อุดมดี”

[15]กิตติ ตันไทย (2545) รายงานวิจัยฉบับสมบูรณ์โครงการเศรษฐกิจท้องถิ่นลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา: ศึกษาเฉพาะกรณีข้าวและยางพาราตั้งแต่ พ.ศ. 2439 – 2539. ชุดโครงการประวัติศาสตร์ท้องถิ่นภาคใต้บริเวณลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา. สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย

พื้นที่ลุ่มน้ำท่าเชียดโดยเฉพาะตำบลนาปะขอและตำบลจองถนน มีการทำนามาตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน แม้ว่าพื้นที่ทำนาในปัจจุบันบางส่วนจะถูกเปลี่ยนเป็นพื้นที่ทำสวนยางบาง หรือถูกปล่อยทิ้งร้างบ้าง แต่การทำนาก็ยังคงอยู่ในทั้งสองพื้นที่ จากอดีตก่อนปี พ.ศ. 2514 การทำนาในทั้งสองพื้นที่มีรูปแบบเหมือนการทำนาโดยทั่วไปในจังหวัดพัทลุง ที่มีเป้าหมายการผลิตเพื่อยังชีพ ดังนั้นขั้นตอนการผลิต ตั้งแต่การไถ หว่าน ปักดำ เก็บเกี่ยว จึงอาศัยแรงงานในครอบครัว ชุมชน แรงงานสัตว์ และอาศัยน้ำฝนเป็นปัจจัยการผลิตหลักจึงผลิตเฉพาะนาปี ด้วยเหตุนี้ฤดูกาลทำนา (ภาพที่ 1) จึงเริ่มตั้งแต่เดือนสิงหาคม หรือ กันยายน หากปีใดฝนมาเร็วก็จะเริ่มทำนาเร็ว หากปีใดฝนแล้ง ก็จะทำให้ไม่สามารถทำนาได้ หรือทำได้แต่นาแห้งเสียหายไม่ได้ข้าว หรือหากปีใดน้ำมากเกินไปนาล่มข้าวก็จะเสียหายหรือไม่ได้เก็บเกี่ยว การทำนาปีขึ้นอยู่กับปริมาณของน้ำฝน สำหรับระยะเวลาในการทำนาปีจะสิ้นสุดประมาณเดือนกุมภาพันธ์หรือมีนาคม ขึ้นอยู่กับพันธ์ข้าวที่ปลูก การปลูกข้าวในอดีตนั้นยังคงใช้ปุ๋ยที่ได้จากมูลสัตว์ โดยเฉพาะปุ๋ยที่ได้จากมูลค้างคาวซึ่งถือว่าเป็นปุ๋ยคุณภาพดีสำหรับการทำนา สำหรับสายพันธุ์ข้าวที่นิยมปลูกเป็นพันธุ์หนัก ได้แก่ ข้าวกอและ ข้าวหัวนา ข้าวช่อไพร สังข์หยด เล็บนก เป็นต้น

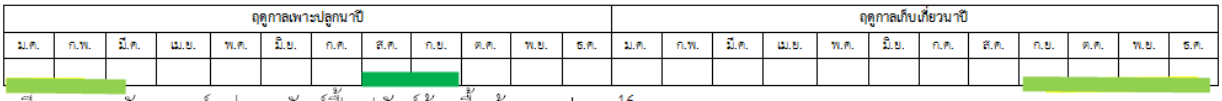

ที่มา : การสัมภาษณ์กลุ่มอนุรักษ์ฟื้นฟูพันธ์ข้าวพื้นบ้านนาปะขอ[16]

หมายเหตุ ฤดูการเก็บเกี่ยว ช่วงผลผลิตออกปกติ

ช่วงผลผลิตออกมาก

ภาพที่ 1 ปฏิทินการผลิตข้าวนาปีลุ่มน้ำท่าเชียดก่อนมีโครงการส่งน้ำและบำรุงรักษาท่าเชียด

ปี พ.ศ. 2514 เมื่อโครงการส่งน้ำและบำรุงรักษาท่าเชียด ของสำนักชลประทานที่ 16 ก่อสร้างแล้วเสร็จ สามารถส่งน้ำให้เกษตรกรที่อยู่ภายในโครงการได้ ตำบลนาปะขอและตำบลจองถนนเป็นอีกพื้นที่หนึ่งที่อยู่ภายใต้โครงการส่งน้ำและบำรุงรักษาท่าเชียด การทำนาในพื้นที่เริ่มเข้มข้นขึ้น เป้าหมายการทำนาเปลี่ยนจากการผลิตเพื่อยังชีพเป็นการผลิตเพื่อค้าขาย และมีการทำนาปรังเพิ่มขึ้นโดยอาศัยน้ำจากชลประทาน (ภาพที่ 2) ซึ่งการทำนาปรังอยู่ระหว่างเดือนมีนาคมถึงเดือนสิงหาคม พันธุ์ข้าวที่นิยมปลูกเป็นข้าวพันธุ์เบา ได้แก่ ชัยนาท หอมปทุม กข 33 เบตงเจียแดงลาย และเจียแดงธรรมดา ซึ่งนิยมนำไปผลิตเป็นอาหารสัตว์

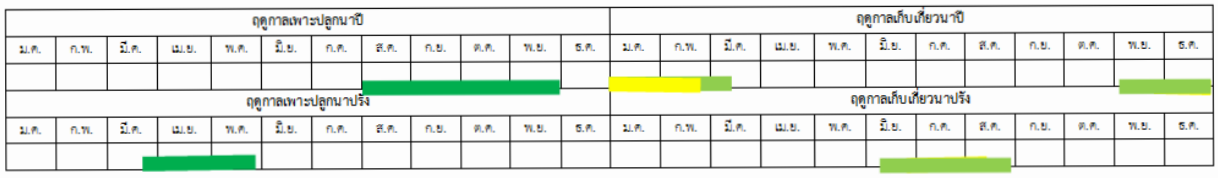

ที่มา : การสัมภาษณ์กลุ่มอนุรักษ์ฟื้นฟูพันธ์ข้าวพื้นบ้านนาปะขอ

หมายเหตุ ฤดูการเก็บเกี่ยว ช่วงผลผลิตออกปกติ

ช่วงผลผลิตออกมาก

ภาพที่ 2 ปฏิทินการผลิตข้าวนาปีและนาปรังลุ่มน้ำท่าเชียดหลังก่อนมีโครงการส่งน้ำและบำรุงรักษาท่าเชียด

[16] สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 31 สิงหาคม พ.ศ. 2555

การปรับตัว : ปรับเปลี่ยนวิถีการทำนาโยน

- <u>การปรับช่วงเวลาในการทำนา ให้เหมือนในอดีต</u>

ปฏิทินเปรียบเทียบช่วงเวลาการทำนาปีการทำนาโยน
พ.ศ. 2514 และ พ.ศ. 2554

น้ำท่วมซ้ำซากในพื้นที่ลุ่มน้ำท่าเชียด

น้ำท่วมกลายเป็นอุปสรรคต่อการทำนาในลุ่มน้ำท่าเชียด จากการสังเกตของชาวบ้านทั้งตำบลนาปะขอและตำบลจองถนนพบว่า สถานการณ์ปัญหาเรื่องน้ำท่วมในพื้นที่เริ่มมีความรุนแรงขึ้นจากในอดีต โดยเฉพาะในช่วง 10 ปีที่ผ่านมา กล่าวคือมีระยะเวลาของการท่วมขังที่ยาวนานและมีการท่วมซ้ำซากในบางพื้นที่ และจากการวิเคราะห์ร่วมกันของชาวบ้าน พบว่าน่าจะเกิดจาก 3 สาเหตุคือ

1) การเปลี่ยนแปลงการใช้ประโยชน์ที่ดินในพื้นที่ทั้งในแง่ของการประกอบอาชีพและการพัฒนาสาธารณูปโภคในพื้นที่ต่างมีผลต่อการปรับเปลี่ยนการใช้ที่ดินของตำบลนาปะขอ เดิมที่ตำบลานาปะขอเป็นแหล่งปลูกข้าวที่สำคัญแหล่งหนึ่งของจังหวัดพัทลุง แต่เนื่องด้วยราคาข้าวที่ตกต่ำประกอบกับราคายางพาราที่สูงขึ้น ทำให้เกษตกรหันมาปรับเปลี่ยนพื้นที่เพื่อปลูกยางพาราแบบยกร่องเพิ่มขึ้น ขณะเดียวกันนโยบายส่งเสริมการปลูกปาล์มน้ำมันเป็นอีกปัจจัยหนึ่งที่กระตุ้นให้เกษตกรลงทุนปรับเปลี่ยนพื้นที่นามาปลูกปาล์มน้ำมันเพิ่มขึ้น การปรับเปลี่ยนพื้นที่นาโดยการยกร่องเพื่อปลูกยางพาราหรือปาล์มนี้เป็นอีกหนึ่งสาเหตุที่ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางน้ำในพื้นที่ เมื่อเกิดน้ำท่วมน้ำจึงกระจายไปทั่วบริเวณ การไหลลงสู่คลองระบายและทะเลจึงเป็นไปได้ช้า นอกจากนี้การพัฒนาสาธารณูปโภคในพื้นที่ เช่น การสร้างระบบชลประทาน การสร้างถนน ต่างมีผลต่อการระบบบายน้ำในพื้นที่ คลองหลายสายในตำบลนาปะขอถูกปรับเปลี่ยน หรือตื้นเขินซึ่งการเปลี่ยนแปลงเหล่านี้ต่างมีผลต่อประสิทธิภาพในการระบายน้ำของตำบลนาปะขอโดยตรง

2) การปรับปรุงระบบชลประทานของโครงการส่งน้ำและบำรุงรักษาท่าเชียด ของสำนักชลประทานที่ 16 กรมชลประทาน จากการสัมภาษณ์ชาวบ้านเพิ่มเติมพบว่า การบริหารจัดการน้ำในพื้นที่ชลประทานโครงการส่งน้ำและบำรุงรักษาท่าเชียดเป็นอีกเหตุผลหนึ่งที่ทำให้เกษตรกรที่ทำนาต้องประสบกับปัญหาการขาดน้ำและน้ำท่วม เพราะเดิมที่เกษตรกรในพื้นที่นาปะขอปลูกข้าวเฉพาะนาปี แต่เมื่อมีระบบชลประทานการพึ่งพาน้ำจากระบบชลประทานจึงเพิ่มสูงขึ้น แต่ขณะเดียวกันชาวนาก็สามารถทำได้ทั้งนาปีและนาปรัง หากแต่ในระยะหลังพบว่า ทางสำนักชลประทานได้มีการบำรุง ปรับปรุงและแซ่มแซมระบบชลประทานบ่อยครั้งโดยเฉพาะในฤดูทำนาปรัง เป็นผลให้การชาวนาขาดแคลนน้ำแต่ขณะเดียวกันในช่วงการทำนาปี ทางชลประทานได้มีการปล่อยน้ำให้กับเกษตรกร ซึ่งช่วงเวลาดังกล่าวเป็นช่วงเวลาที่เกษตรกรไม่ต้องการน้ำมาก ยังผลให้หลายพื้นที่มีปริมาณน้ำที่มากเกินไปเกิดปัญหาน้ำท่วมขังในพื้นที่การเกษตรเพิ่มขึ้น

3) การเปลี่ยนแปลงของฤดูกาล ในช่วงระยะเวลา 10 ปีที่ผ่านมาตำบลนาปะขอพบกับสถานการณ์ฝนที่ตกไม่เป็นฤดูกาลบ่อยครั้ง ส่งผลกระทบต่อการทำเกษตรกรรมทั้งการทำนาและสวนยางพารา ประกอบกับชาวบ้านสังเกตว่าทิศทางของลมและกระแสน้ำที่พัดเข้ามาจากทะเลสาบสงขลามีการเปลี่ยนแปลงไปจากเดิมทั้งช่วงเวลา ความแรง และความถี่ สิ่งเหล่านี้ส่งผลต่อการเปลี่ยนแปลงการขึ้นลงของน้ำในทะเลสาบสงขลา ผลที่ตามมาคือน้ำในทะเลสาบสงขลาหนุนสูงขึ้น เกิดน้ำท่วมในพื้นที่ใกล้กับทะเลสาบสงขลาตามมา แม้จะไม่สามารถยืนยันได้โดยหลักฐานด้านวิทยาศาสตร์ แต่การเฝ้าสังเกตการเปลี่ยนแปลงและความเสียหายที่เกิดขึ้นจริงของชาวบ้านก็สามารถเป็นเครื่องพิสูจน์ได้ว่า สภาวพภูมิอากาศในพื้นที่มีความแปรปรวนจริง และส่งผลกระทบด้านลบต่อการประกอบอาชีพเกษตกรรม

เมื่อวิเคราะห์ถึงสาเหตุได้แล้วทางชุมชนจึงได้คิดหาแนวทางการปรับตัว โดยมองแนวทางการแก้ไขปัญหาแบบองค์รวม

การปรับตัวของชุมชนชาวนาในลุ่มน้ำท่าเชียด

เมื่อสถานการณ์เป็นเช่นนี้ ทำให้เกษตรกรที่ทำนาในลุ่มน้ำท่าเชียด เช่น ที่ ตำบลนาปะขอ และตำบลจองถนน จึงต้องมองหาแนวทางปรับเปลี่ยนวิธีการทำนาเพื่อให้สูญเสียผลผลิตน้อยที่สุดอีกครั้ง โดยนำเอาสภาวะน้ำท่วมเป็นโจทย์หลักในการแก้ไขผสมผสานกับต้นทุนเดิมที่ปฏิบัติอยู่ในพื้นที่ คือ การทำนาแบบเกษตรอินทรีย์และการคัด

เลือกพันธุ์ข้าว จากนั้นได้ค้นหากลุ่มผู้ทดลองปฏิบัติการปรับตัวร่วมกันภายใต้โจทย์ลดการสูญเสียผลผลิตของข้าวในกรณีน้ำท่วม ขณะเดียวกันก็ได้มีการควบคุมปัจจัยภายนอกที่สามารถจัดการได้ไปพร้อมกัน เช่น การบริหารจัดการน้ำในพื้นที่ชลประทานจะต้องสอดคล้องกับความต้องการในการเพาะปลูก เพราะหากไม่มีความสัมพันธ์กับความต้องการที่แท้จริงย่อมส่งผลกระทบต่อปริมาณน้ำในอ่างเก็บน้ำในแต่ละฤดูกาล การเก็บกักน้ำไว้มากจนเกินไปในช่วงก่อนเข้าฤดูน้ำหลาก อาจทำให้เกิดน้ำส่วนเกินที่ต้องระบายออกจากลุ่มน้ำตอนล่าง ในขณะที่มีปริมาณฝนตกกระจายอยู่ทั่วไปของพื้นที่ จะเป็นการเติมน้ำส่วนเกินในแม่น้ำ จะเกิดสภาพน้ำไหลล้นตลิ่งและกลายเป็นภาวะอุทกภัยในที่สุด ด้วยเหตุนี้การพัฒนาโครงสร้างทางวิศวกรรมในการบริหารจัดการน้ำ จึงต้องศึกษาความเหมาะสมในการควบคุมและบริหารจัดการน้ำอย่างเป็นระบบ

"กลุ่มอนุรักษ์ฟื้นฟูพันธ์ข้าวพื้นบ้านนาปะขอ" เป็นตัวอย่างหนึ่งที่ได้แสดงให้เห็นถึงพัฒนาการของการวางแผนปรับตัวในการทำนา ทางกลุ่มอนุรักษ์ฯ เริ่มต้นจากการศึกษาและพัฒนาระบบการจัดการน้ำเพื่อการเกษตรแบบมีส่วนร่วมของชุมชน พัฒนาระบบการจัดการน้ำและการบริหารจัดการน้ำแบบบูรณาการและเป็นธรรม ขณะเดียวกันได้ประสานกับทางชลประทานโครงการส่งน้ำและบำรุงรักษาท่าเชียด ของสำนักชลประทานที่ 16 กรมชลประทาน เพื่อผลักดันให้มีการบริหารจัดการน้ำแบบมีส่วนร่วมกับภาคประชาชน เพื่อลดปัญหาน้ำท่วมอันเนื่องจากการบริหารจัดการน้ำที่เกิดขึ้นในพื้นที่

สำหรับการตั้งรับกับสภาวะแปรปรวนของอากาศ ที่ทางกลุ่มอนุรักษ์ฯ มองว่าเป็นอีกสาเหตุหนึ่งที่ทำให้การทำนาไม่สามารถทำได้ตามฤดูกาล หรือเมื่อทำนาอาจจะต้องเผชิญกับสภาวะน้ำท่วมขังในฤดูกาลทำนา ทางกลุ่มอนุรักษ์ฯ จึงพยายามที่หาวิธีจัดการกับระบบการผลิตที่สามารถรองรับกับสถานการณ์น้ำท่วมในพื้นที่ได้ โดยผนวกเข้ากับความรู้ดั้งเดิมเรื่องการคัดเลือกเมล็ดพันธุ์มาเป็นแนวทางในการปฏิบัติการ แต่เพราะทางกลุ่มอนุรักษ์ฯ ยังไม่มีองค์ความรู้เกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศที่อาจมีผลต่อการทำนาหรือระบบเกษตร จึงไม่สามารถเลือกหรือกำหนดแนวทางสำหรับการปรับเปลี่ยนระบบการผลิตที่สอดคล้องกับสภาพภูมิอากาศได้ ดังนั้นเพื่อได้เข้าใจถึงการเปลี่ยนแปลงสภาพอากาศและการเลือกแนวทางการปรับตัว ทางกลุ่มอนุรักษ์ฯ จึงต้องศึกษาหาความรู้เพิ่มเติม เช่น การศึกษาดูงาน การแลกเปลี่ยนกับกลุ่มสมาชิกที่ทำเกษตรอินทรีย์ เป็นต้น ก่อนที่จะตัดสินใจเลือกแนวทางที่คาดว่าจะเหมาะสมสำหรับการปรับตัวทำนาในพื้นที่น้ำท่วม

ตารางแสดงการเปรียบเทียบผลผลิต ต้นทุน เมล็ดพันธุ์ ในการทำนาแต่ละประเภท จากผลการทดลอง ปี พ.ศ. 2554

	นาโยน	นาดำ	นาหว่าน
ผลผลิต	430	450	300
ค่าแรงงาน (ต่อวัน) - ถอนกล้า - ดำนา	 - -	 200 บาท x 3 คน = 600 บาท 200 บาท x 5 คน = 1,000 บาท	 - -
เมล็ดพันธุ์	3 กก.	15 กก.	15 กก.

กลุ่มอนุรักษ์ฯ ได้ตัดสินใจเลือกวิธีการทำนาโยน พร้อมกับการคัดเลือกพันธ์ข้าวที่เหมาะสมกับสภาพน้ำท่วม โดยเริ่มจากการเปรียบเทียบกับวิธีการทำนาแบบดั้งเดิมกับการทำนาโยน พบว่า ระยะเวลาในการเตรียมนาสั้นลงและผลผลิตที่ได้มีแนวโน้มที่ดีขึ้น ที่สำคัญคือ หลีกเลี่ยงช่วงเวลาที่เกิดน้ำท่วมซ้ำซากได้ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาของ ศูนย์วนเกษตรโลก (World Agroforestry Centre) ที่ได้ทำการศึกษาเรื่องการปรับตัวต่อการเปลี่ยนแปลงภูมิอากาศของชาวนาขนาดเล็กในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ พบว่าภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้มีความเปราะบางและได้รับผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลงภูมิอากาศ โดยเฉพาะชาวนาขนาดเล็ก ขณะเดียวกันทางศูนย์วนเกษตรโลกได้ เสนอว่า การเปลี่ยนปฏิทินการเพาะปลูกพืชและการเปลี่ยนแปลงเทคนิคในการปลูก คือ การปรับตัวทั่วไปในระดับที่นาซึ่งเกิดขึ้นเมื่อสภาพอากาศแปรปรวน จะเกี่ยวข้องกับช่วงเวลาที่ดำเนินกิจกรรมในที่นา ทั้งนี้เพื่อให้เหมาะสมกับสภาพอากาศที่แปรปรวนหรือเปลี่ยนแปลงไป ที่นาซึ่งเกิดขึ้นเมื่อสภาพอากาศแปรปรวน จะเกี่ยวข้องกับช่วงเวลาที่ดำเนินกิจกรรมในที่นา ทั้งนี้เพื่อให้เหมาะสมกับสภาพอากาศที่แปรปรวนหรือเปลี่ยนแปลงไป

[18] Lasco RD, Habito CMD, Delfino RJP, Pulhin FB, Concepcion RN. 2011. Climate Change Adaptation for Smallholder Farmers in Southeast Asia. World Agroforestry Centre. Philippines. 65p

ส่วนที่ 5

การระดมความคิดเห็น เรื่องสิทธิชุมชนกับการจัดการทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่งอย่างยั่งยืน ในบริบทชุมชนสู่สากล

ส่วนที่ 5

การระดมความคิดเห็น เรื่อง สิทธิชุมชนกับการจัดการทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่ง อย่างยั่งยืนในบริบทชุมชนสู่สากล

กิจกรรมในส่วนนี้ดำเนินการโดย รองศาสตราจารย์บำเพ็ญ เขียวหวาน จากมหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช และนางสาวเรวดี ประเสริฐเจริญสุข มูลนิธิเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน ซึ่งได้ให้ข้อมูลแก่ที่ประชุมในเบื้องต้นเกี่ยวกับการสร้างหลักประกันความยั่งยืนของการประมงขนาดเล็กตามแนวทางที่องค์การอาหารและการเกษตรแห่งสหประชาชาติกำหนดไว้ โดยเฉพาะอย่างยิ่งข้อมูลเกี่ยวกับสิทธิชุมชนและการจำทำกรอบอาสาสมัครเพื่อสร้างหลักประกันความยั่งยืนประมงขนาดเล็ก รวมทั้งกระบวนการจัดทำกรอบความร่วมมือ

ทั้งนี้ได้ทำการแบ่งผู้เข้าร่วมสัมมนาออกเป็น 9 กลุ่มย่อย ที่มีสมาชิกคละกันจากชุมชนต่างๆ เพื่อให้ระดมความคิดเห็นกลุ่มย่อยละ 2 ประเด็น ก่อนนำเสนอเป็นรายกลุ่มในห้องประชุมใหญ่ เพื่อให้ผู้เข้าร่วมสัมมนาทั้งหมดอภิปรายและแสดงความคิดเห็นเพิ่มเติมร่วมกัน ซึ่งสามารถสรุปสาระสำคัญของทั้ง 9 ประเด็น ดังนี้

1 ลักษณะของประมงพื้นบ้านและประมงขนาดเล็ก

สามารถเปรียบเทียบลักษณะของประมงพื้นบ้านและประมงขนาดเล็กดังนี้

ประมงพื้นบ้าน	ประมงขนาดเล็ก
• ทำการจับสัตว์น้ำในท้องถิ่นของตนเองโดยไม่มีการข้ามถิ่น	• ทำการจับสัตว์น้ำในเขตน่านน้ำของชุมชนโดยไม่มีการข้ามน่านน้ำ
• ทำการจับสัตว์น้ำบริเวณชายฝั่งหรือคลองในท้องถิ่นโดยระยะทางไม่เกิน 3,000 เมตร จากแนวชายฝั่ง	• ทำการจับสัตว์น้ำภายในเขตจังหวัดของตนเองในบริเวณห่างจากแนวชายฝั่งมากกว่า 3,000 เมตร
• ใช้เครื่องมือพื้นบ้านที่ไม่สลับซับซ้อนที่ไม่สร้างเสียหายต่อทรัพยากรและสิ่งแวดล้อม	• มีการใช้เครื่องมือและเทคโนโลยีขั้นสูงประกอบ เช่น ซาวเดอร์ โซนา
• เน้นการใช้แรงงานเฉพาะภายในครัวเรือนของตน	• มีการว่าจ้างแรงงานทั้งภายในและภายนอกชุมชนระหว่าง 20 – 30 คน
• ส่วนใหญ่ใช้เรือหางยาวบางทีมีกำลังของเครื่องเรือประมาณ 5 - 8 แรงม้า	• ใช้เรือขนาดกลางที่มีกำลังของเครื่องเรือประมงประมาณ 500 แรงม้า
• เน้นการจับสัตว์น้ำเฉพาะบางชนิด เพื่อใช้ภายในครัวเรือนและจำหน่ายในท้องถิ่น	• เน้นการจับสัตว์น้ำหลากหลายชนิดในปริมาณสูงเพื่อการพาณิชย์

อย่างไรก็ตามในปัจจุบันที่ยังมีความสับสนแก่ชุมชนในพื้นที่ ดังนั้นหน่วยงานต่างๆ ที่เกี่ยวข้องจึงควรร่วมกันกำหนดนิยามของ “ประมงพื้นบ้าน” และ “ประมงขนาดเล็ก” ให้มีความชัดเจนและเป็นรูปธรรมต่อการปฏิบัติ

2 ข้อเสนอต่อหน่วยงานที่เกี่ยวข้องเพื่อสร้างความเข้มแข็งให้กับชุมชนโดยทั้งในการจัดการทรัพยากรทะเลและชายฝั่ง

เพื่อสร้างความเข้มแข็งให้ชุมชนในการจัดการทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่งของตนควรดำเนินการในด้านต่างๆ ดังนี้

2.1 ด้านกฎหมาย

1) กฎหมายประมง กฎหมายด้านประมงที่บังคับใช้อยู่ในปัจจุบันขาดความเหมาะสมในทางปฏิบัติหลายประการ ควรมีการทบทวนโดยต้องสนับสนุนสิทธิชุมชนต่อการจัดการทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่งเพื่อของตนในกฎหมายให้ชัดเจน

2) กฎหมายที่เกี่ยวข้อง การจัดการทรัพยากรทะเลและชายฝั่งมีกฎหมายที่เกี่ยวข้องหลายฉบับที่ชุมชนไม่มีความรู้และความเข้าใจอย่างแท้จริง

2.2 ด้านหน่วยงาน

1) หน่วยงานภาครัฐ บทบาทหน้าที่ของหน่วยงานภาครัฐที่ได้รับมอบหมายให้รับผิดชอบด้านการจัดการทรัพยากรทางทะเลมีหลายหน่วยงานสร้างความสับสนให้แก่ประชาชน อย่างไรก็ตามแต่ละหน่วยงานควรดำเนินการตามหน้าที่อย่างจริงจังและต้องมีการบูรณาการ การทำงานร่วมกันอย่างแท้จริง

2) หน่วยงานท้องถิ่น โดยเฉพาะอย่างยิ่งองค์การบริหารส่วนตำบล ควรมีการกำหนดบทบาทหน้าที่ของหน่วยงานท้องถิ่นให้ชัดเจนมากยิ่งขึ้น รวมทั้งการให้ความรู้เพิ่มเติมให้ครอบคลุมเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมต่อการบริหารจัดการทรัพยากรทะเลและชายฝั่งในท้องถิ่นของตน ให้แก่พนักงานเจ้าหน้าที่ของหน่วยงานท้องถิ่น

2.3 ด้านชุมชน

1) ควรส่งเสริมความรู้และความเข้าใจแก่ชุมชนชายฝั่งเกี่ยวกับการจัดการทรัพยากรทะเลและชายฝั่งในด้านที่จำเป็นของชุมชน โดยการใช้สื่อในรูปแบบต่างๆ ตามความเหมาะสม

2) ควรสนับสนุนให้ชุมชนได้มีโอกาสแลกเปลี่ยนเรียนรู้และประสบการณ์กับชุมชนอื่นๆ ที่มีความเข้มแข็งและประสบผลสำเร็จในการจัดการทรัพยากรชายฝั่งของตน โดยเฉพาะอย่างยิ่งการจัดตั้งกลุ่มในชุมชนร่วมกัน

3) ควรสนับสนุนอาสาสมัครขององค์กรพัฒนาภาคเอกชนในการทำงานเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพการจัดการทรัพยากรทะเลและชายฝั่งร่วมกับชุมชน

3. ข้อเสนอต่อการสร้างความรับผิดชอบร่วมกันในสังคมต่อการจัดการทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่ง

การสร้างความรับผิดชอบร่วมกันในสังคมต่อการจัดการทรัพยากรทะและชายฝั่งควรดำเนินการในประเด็นดังนี้

3.1 ผู้บริโภคสินค้าต้องมีจิตสำนึกและร่วมมือต่อการส่งเสริมการอนุรักษ์ทรัพยากรทะเลและชายฝั่ง เช่น การงดบริโภคสัตว์น้ำในฤดูวางไข่ การเลือกซื้อสินค้าที่ชุมชนปฏิบัติตามกฎหมาย

3.2 มีการสร้างเครือข่ายความร่วมมือระหว่างชุมชนในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติที่เชื่อมโยงกันในทุกภูมินิเวศทั้งต้นน้ำ กลางน้ำและปลายน้ำ

3.3 ต้องเปิดโอกาสให้ชุมชนและผู้มีส่วนได้ส่วนเสียได้ร่วมแสดงความคิดเห็นและตรวจสอบการดำเนินงานโครงการพัฒนาของรัฐและภาคธุรกิจในพื้นที่ของชุมชน

3.4 ทุกภาคส่วนต้องร่วมมือกันต่อต้านการกระทำความผิดและสร้างความเสียหายต่อทรัพยากรทะเลและชายฝั่ง

3.5 หน่วยงานภาครัฐ ท้องถิ่น และชุมชน ต้องมีแผนงานและดำเนินงานแบบบูรณาการเพื่อจัดการทรัพยากรทะเลและชายฝั่งที่สอดคล้องและเชื่อมโยงกัน

3.6 ผู้ประกอบการธุรกิจต้องคำนึงถึงความรับผิดชอบต่อสังคม (CSR) โดยเฉพาะอย่างยิ่งผลกระทบที่เกิดขึ้นกับชุมชนชายฝั่งที่เกี่ยวข้อง โดยจัดทำเป็นแผนงานควบคู่ไปกับการประกอบธุรกิจ

3.7 ภาครัฐต้องมีการรวบรวมข้อมูลข่าวสารที่เกี่ยวข้องกับการจัดการทรัพยากรทะเลและชายฝั่ง โดยเฉพาะอย่างยิ่งในด้านผลกระทบที่เกิดขึ้นจากกิจกรรมต่างๆ และเผยแพร่ให้ชุมชนได้รับทราบอย่างทั่วถึงและต่อเนื่อง

4. ความคิดเห็นต่อการเพาะเลี้ยงชายฝั่งกับการอนุรักษ์ทรัพยากรทะเลและชายฝั่ง รวมทั้งข้อเสนอต่อการจัดการความขัดแย้งระหว่างการประมงเพาะเลี้ยงและประมงชายฝั่ง

4.1 ความคิดเห็นต่อการเพาะเลี้ยงชายฝั่งกับการอนุรักษ์ทรัพยากรทะเลและชายฝั่ง

การเพาะเลี้ยงชายฝั่ง เช่น กระชังปลา การทำนากุ้ง การเลี้ยงปลาในบ่อ การทำคอกหอย ฯลฯ แม้จะช่วยสร้างรายได้ให้แก่ผู้ประกอบการในชุมชนอยู่บ้างแต่หากขาดการจัดการที่ดีเพียงพอมักส่งผลกระทบต่อความเสียหายและสร้างความขัดแย้งในชุมชน ดังนี้

1) กีดขวางการคมนาคมทางเรือ

2) การเกิดน้ำเน่าเสียเป็นอันตรายต่อสัตว์น้ำ

3) การปนเปื้อนของสารเคมีในระบบนิเวศ

4) การเกิดตะกอนทับทมในลำคลองและทะเลเพิ่มขึ้น

5) สัตว์น้ำตามธรรมชาติมีแนวโน้มว่าลดลง

4.2 แนวทางการจัดการความขัดแย้ง

1) หน่วยงานของรัฐต้องควบคุมและดำเนินการบังคับใช้กฎหมายที่เกี่ยวข้องด้วยความเป็นธรรมอย่างจริงจังต่อผู้กระทำผิดในด้านต่างๆ

2) ผู้ประกอบการต้องมีความรับผิดชอบต่อสังคม โดยการดำเนินการธุรกิจตามที่กฎหมายกำหนดและหลักวิชาการอย่างเคร่งครัด เพื่อหลีกเลี่ยงผลกระทบที่จะเกิดขึ้น เช่น การสร้างบ่อพักน้ำ การกำจัดน้ำเสีย การใช้สารเคมีต่างๆ

3) กรณีที่มีปัญหาเกิดขึ้นผู้ที่เกี่ยวข้องทั้งชุมชนและผู้ประกอบการต้องมีการหารือเพื่อหาแนวทางแก้ไขโดยหน่วยงานภาครัฐเป็นตัวกลางในการดำเนินงาน

4) รัฐควรมีการทบทวนนโยบายและกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการเพาะเลี้ยงชายฝั่งในรูปแบบต่างๆ อย่างจริงจังเพื่อให้สอดคล้องกับสถานการณ์ที่เหมาะสมในปัจจุบันและหลีกเลี่ยงความขัดแย้งที่เกิดขึ้นในชุมชน โดยเฉพาะอย่างยิ่งสิทธิทำกินในทะเลและชายฝั่ง

5. การส่งเสริมบทบาทหญิงชาย เด็ก เยาวชน และคนเปราะบางต่อการเกิดภัยพิบัติในการจัดการทรัพยากรทะเลและชายฝั่ง

หน่วยงานภาครัฐและท้องถิ่นที่เกี่ยวข้องต้องร่วมมือกันดำเนินการส่งเสริมบทบาทของชุมชนทุกภาคส่วนทั้งชาย หญิง เด็ก เยาวชนและคนเปราะบาง ในการมีส่วนร่วมกันจัดการทรัพยากรทะเลและชายฝั่งอย่างยั่งยืน ดังนี้

5.1 จัดทำแผนและดำเนินการจัดการทรัพยากรทะเลและชายฝั่งอย่างยั่งยืนของชุมชน โดยเปิดโอกาสให้ตัวแทนของคนทุกภาคส่วนเข้ามามีส่วนร่วมอย่างเท่าเทียมกัน

5.2 สนับสนุนการจัดตั้งกลุ่มของคนในชุมชนตามศักยภาพของตน เพื่อจัดการทรัพยากรทะเลและชายฝั่ง โดยที่หน่วยงานต่างๆ ต้องมีการบูรณาการและสนับสนุนการทำงานร่วมกับกลุ่มคนเหล่านี้อย่างแท้จริง

5.3 ออกกฎระเบียบของชุมชนเพื่อสร้างความเป็นธรรมและความเท่าเทียมกันในการจัดการทรัพยากรทะเลและชายฝั่งของชุมชน

5.4 มีการจัดการความรู้โดยรวบรวมและวิเคราะห์ข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับการจัดการทรัพยากรทะเลและชายฝั่ง เพื่อให้คนในชุมชนได้นำไปใช้ประโยชน์พร้อมทั้งเผยแพร่ประชาสัมพันธ์ โดยใช้สื่อในรูปแบบต่างๆ ตามความเหมาะสม

5.5 ให้ความสำคัญและส่งเสริมศักยภาพของผู้หญิง เยาวชนและคนเปราะบางในชุมชนได้เข้ามามีส่วนร่วมจัดการทรัพยากรทะเลและชายฝั่งอย่างเป็นรูปธรรม

6. การลดความเสี่ยงและการตั้งรับปรับตัวต่อการเปลี่ยนแปลงภูมิอากาศของชุมชนชายฝั่ง

ชุมชนและหน่วยงานควรมีการดำเนินการในด้านการลดความเสี่ยงและการตั้งรับปรับตัวต่อการเปลี่ยนแปลงภูมิอากาศของชุมชนชายฝั่ง ดังนี้

6.1 ด้านชุมชน

1) ต้องมีการจัดทำแผนงาน และวัสดุอุปกรณ์เพื่อเตรียมความพร้อมต่อการเปลี่ยนแปลงทั้งในระดับครัวเรือนและระดับชุมชน โดยมีข้อมูลข่าวสารที่เพียงพอและเป็นปัจจุบัน

2) การแลกแปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างคนในชุมชนโดยวิธีการที่เหมาะสมเพื่อลดความเสี่ยงในด้านต่างๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่งการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมที่ไม่ทำลายทรัพยากรธรรมชาติของชุมชน

3) ร่วมกับสถาบันการศึกษาในการจัดทำหลักสูตรท้องถิ่นโดยเน้นการใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นควบคู่กับบทเรียนที่มีอยู่และความรู้ด้านวิชาการที่เกี่ยวข้อง

4) ควรมีการสร้างเครือข่ายระหว่างชุมชนใกล้เคียงเพื่อแลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสารและการเฝ้าระวังสถานการณ์ที่เกี่ยวข้องอย่างใกล้ชิด

6.2 ด้านหน่วยงาน

1) หน่วยงานท้องถิ่นและจังหวัดต้องกำหนดแผนงาน ทรัพยากร งบประมาณและบุคลากรสนับสนุนให้แก่ชุมชนชายฝั่ง

2) หน่วยงานภาครัฐที่เกี่ยวข้องต้องวางแผนและจัดสรรงบประมาณช่วยเหลือชุมชนได้ทันต่อสถานการณ์ที่เกิดขึ้น

3) หน่วยงานภาคประชาสัมคมควรได้รับการสนับสนุนให้เป็นตัวกลางในการเชื่อมความรู้และการสนับสนุนงบประมาณแก่ชุมชน

7. นโยบายและกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการจัดการทรัพยากรทะเลและชายฝั่งที่ต้องการเปลี่ยนแปลงเพื่อให้เกิดความยั่งยืน

7.1 ชาวบ้านในชุมชนชายฝั่งขาดความรู้และความเข้าใจอย่างแท้จริงเกี่ยวกับนโยบายและกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการจัดการทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่งและกฎหมายประมงที่บังคับใช้ในปัจจุบัน ซึ่งหน่วยงานที่เกี่ยวข้องต้องเร่งรัดต่อการให้ความรู้และความเข้าใจเนื้อหาสาระของกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับวิถีชีวิต และการประกอบอาชีพของชุมชนชายฝั่งโดยเร่งด่วน

7.2 ควรมีการออกกฎหมายทางด้านการจัดการทรัพยากรทะเลและชายฝั่งเป็นการเฉพาะโดยเร่งด่วน ทั้งนี้ต้องมีการบรรจุสาระสำคัญทางด้านสิทธิชุมชนต่อการดำเนินงานจัดการทรัพยากรของชุมชนตนเองด้วย

7.3 ส่งเสริมการจัดตั้งกองทุนให้ชุมชนต่อการบริหารจัดการทรัพยากรทะเลและชายฝั่งอย่างมีประสิทธิภาพ

8. ภาพอนาคตชาวประมงพื้นบ้านในอีก 20 ปีข้างหน้า

8.1 หากปล่อยให้ดำเนินการไปตามสถานการณ์ปัจจุบัน สิ่งที่จะเกิดขึ้นต่อชุมชนชายฝั่ง ได้แก่

1) ชาวประมงจับสัตว์น้ำได้น้อยลงทั้งชนิดและปริมาณ สัตว์น้ำบางชนิดอาจสูญพันธุ์ เนื่องจากพื้นที่ป่าชายเลนเสื่อมโทรมและลดลง การขยายพื้นที่อยู่อาศัย การสร้างโรงงานอุตสาหกรรมเพิ่มขึ้น รวมทั้งกิจกรรมอื่นๆ ที่ส่งผลกระทบต่อความเสียหายของระบบนิเวศชายฝั่งและการประมง

2) อาชีพและแรงงานการประมงมีแนวโน้มลดลงเนื่องจากความฝืดเคืองในการประกอบอาชีพและการเคลื่อนย้ายไปทำงานภาคอุตสาหกรรม

3) ชุมชนชายฝั่งขาดความมั่นคงในชีวิต และมีคุณภาพชีวิตต่ำลงเนื่องจากปัญหาทั้งในด้านการแย่งทางด้านอาหารและทรัพยากรอื่นๆ การขาดความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน รวมทั้งการมีภาระหนี้สินเพิ่มเติม

4) เกิดภัยพิบัติในรูปแบบต่างๆ รวมทั้งการกัดเซาะชายฝั่งและมีมลพิษที่เพิ่มขึ้นทั้งในด้านความถี่และความรุนแรงส่งผลเสียหายต่อชุมชนชายฝั่งเป็นการต่อเนื่อง

8.2 ภาพในอนาคต 20 ปีที่พึงประสงค์ในภาพรวมชุมชนชายฝั่งควรมีคุณภาพชีวิตที่ดีและไม่มีภาระหนี้สินเนื่องจาก

1) ทรัพยากรธรรมชาติและสัตว์น้ำได้รับการอนุรักษ์และฟื้นฟูให้มีความอุดมสมบูรณ์มากขึ้น ทั้งภูมินิเวศต้นน้ำ กลางน้ำและปลายน้ำ

2) ชุมชนชายฝั่งได้รับการยอมรับให้มีส่วนร่วมในการพัฒนาศักยภาพตนเองและท้องถิ่นจนสามารถพึงพาตนเองได้อย่างแท้จริงภายใต้แนวคิดหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

3) การมีนโยบายและกฎหมายในทุกระดับที่คำนึงถึงสิทธิชุมชนในการอนุรักษ์ทรัพยากรในท้องถิ่นและเอื้อต่อการประกอบอาชีพของชุมชนชายฝั่ง

4) การส่งเสริมอาชีพและสร้างจิตสำนึกที่ดีแก่ชุมชนและเยาวชนเพื่อการยกระดับคุณภาพชีวิตควบคู่ไปกับการอนุรักษ์ทรัพยากรทะเลและชายฝั่งของชุมชน

5) หน่วยงานภาครัฐและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องมีการประสานงานและบูรณาการอย่างแท้จริงต่อความเป็นอยู่ของชุมชนชายฝั่ง โดยเฉพาะอย่างยิ่งในด้านการประมง

9. การเปิดสังคมสู่ประชาคมอาเซียน (ASEAN)

การเปิดสังคมสู่ประชาคมอาเซียนมีศักยภาพและข้อจำกัด รวมทั้งข้อเสนอจากชุมชนชายฝั่ง ดังนี้

ศักยภาพ	ข้อจำกัด
• มีการเคลื่อนย้ายและแลกเปลี่ยนเทคโนโลยีบางด้านที่ส่งเสริมการพัฒนาประเทศ	• มีความรู้และความเข้าใจเกี่ยวกับชุมชนและวัฒนธรรมของประเทศอาเซียนไม่มากเท่าที่ควร
• มีการสร้างความร่วมมือระหว่างประเทศที่ส่งเสริมการอนุรักษ์ทรัพยากรระหว่างประเทศ	• กลุ่มทุนจากต่างประเทศมีโอกาสเข้ามาใช้ทรัพยากรในประเทศมากขึ้น
• ร่วมส่งเสริมบรรยากาศการเป็นครัวโลก เนื่องจากมีการขยายตลาดสินค้าประมงให้แพร่หลายออกไป	•การแย่งซึ่งทรัพยากรในด้านต่างๆ ทั้งการประมง การท่องเที่ยว อาชีพและแรงงาน
• การท่องเที่ยวเชิงนิเวศมีโอกาสได้รับความนิยมและขยายตัวเพิ่มขึ้นจากประเทศเพื่อนบ้าน	• การแข่งขันด้านราคาสินค้าของประเทศต่างๆ

ข้อเสนอเพิ่มเติม

1. ควรใช้วัฒนธรรมท้องถิ่นของแต่ละประเทศ เป็นเครื่องมือในการสื่อสารเรื่องราวเกี่ยวกับอาเซียน

2. ควรมีการแก้ไขปัญหาการจัดการทรัพยากรชายฝั่งระหว่างประเทศไทยและมาเลเซียในด้านเรือประมงสองสัญชาติ

3. ควรมีการเตรียมความพร้อมร่วมกันต่อการแก้ไขปัญหาหรือผลกระทบที่เกิดให้เพื่อการจัดการบริหารจัดการทรัพยากรชายฝั่งที่มีประสิทธิภาพ เช่น ปัญหาด้านขยะ ด้านการท่องเที่ยว

ส่วนที่ 6
อภิปรายและข้อเสนอแนะ

ส่วนที่ 6
อภิปรายและข้อเสนอแนะ

อภิปราย

การสัมมนาแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระดับชาติ เรื่อง การฟื้นฟูและอนุรักษ์ทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่ง ได้เน้นการดำเนินงานโครงการของชุมชนและหน่วยงานต่างๆ ที่ได้รับการสนับสนุนงบประมาณจากโครงการป่าชายเลนเพื่ออนาคต (Mangroves for the Future : MFF) ในช่วงปีงบประมาณ 2553 – 2555 รวมทั้งโครงการที่ได้รับการสนับสนุนในด้านการจัดการทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่งจากหน่วยงานอื่นๆ เช่น กรมทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่ง โครงการเพิ่มศักยภาพการปรับตัวของชุมชนชายฝั่งที่เสี่ยงต่อการเปลี่ยนแปลงภูมิอากาศ (INCA) ศูนย์ฝึกอบรมวนศาสตร์ชุมชนแห่งภูมิภาคอาเซียแปซิฟิก (RECOFTC) มูลนิธิรักษ์ไทย ฯลฯ ทั้งนี้บางโครงการเป็นการสนับสนุนร่วมกันระหว่าง MFF และหน่วยงานภาคีต่างๆ อย่างไรก็ตามผลการดำเนินงานโครงการดังกล่าวเมื่อพิจารณาในภาพรวมย่อมส่งผลกระทบต่อการจัดการนิเวศชายฝั่ง เพื่อความยั่งยืนมั่นคงของชุมชนและความหลากหลายทางชีวภาพ เนื่องจากบริบทต่างๆ ของชุมชนมีความเชื่อมโยงกันอยู่เสมอไม่มากก็น้อย

เมื่อพิจารณาสาระสำคัญของแผนยุทธศาสตร์โครงการป่าชายเลนเพื่ออนาคต ระยะที่ 2 (พ.ศ.2553 – 2556) ที่ MFF ได้กำหนดไว้ภายใต้วิสัยทัศน์ “ประเทศไทยมีธรรมาภิบาลการจัดการนิเวศชายฝั่งเพื่อความยั่งยืนมั่นคงของชุมชนและความหลากหลายทางชีวภาพ” โดยมีพันธกิจในการเสริมสร้างความเข้มแข็งของทุกภาคส่วนและเป็นกลไกประสานขับเคลื่อนที่มีประสิทธิภาพเพื่อให้เกิดปฏิบัติและการเรียนรู้การพัฒนานโยบายและธรรมาภิบาลการจัดการระบบนิเวศชายฝั่งอย่างยั่งยืน ทั้งนี้ได้กำหนด แผนยุทธศาสตร์ไว้ 3 ด้าน จำนวน 22 แผนปฏิบัติการ คือ

ยุทธศาสตร์ที่ 1 ส่งเสริมกระบวนการเข้าถึงความรู้เพื่อเพิ่มคุณค่าของป่าชายเลนและระบบนิเวศชายฝั่ง ประกอบด้วย 6 แผนปฏิบัติการ

ยุทธศาสตร์ที่ 2 การสร้างความเข้มแข็งขององค์กรชุมชนเพื่อการอนุรักษ์ ฟื้นฟู และเข้าถึงการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรป่าชายเลนและชายฝั่งอย่างสมดุล เป็นธรรมและยั่งยืนภายใต้หลักการจัดการจากภูเขาสู่ทะเล (Reef to Ridge approach) และการจัดการทรัพยากรโดยใช้ฐานระบบนิเวศ ประกอบด้วย 11 แผนปฏิบัติการ

ยุทธศาสตร์ที่ 3 การพัฒนาและเพิ่มประสิทธิภาพกลไกการบริหารจัดการที่ดี ประกอบด้วย 5 แผนปฏิบัติ

ทั้งนี้ได้กำหนดตัวชี้วัดเชิงยุทธศาสตร์ไว้ทั้งเชิงปริมาณ จำนวน 5 ตัวชี้วัด และตัวชี้วัดเชิงคุณภาพ จำนวน 4 ตัวชี้วัด ซึ่งเมื่อนำผลการดำเนินงานจากการสัมมนากิจกรรมและเอกสารที่เกี่ยวข้องแล้วมีความเชื่อมโยงกับตัวชี้วัดดังกล่าวตามตารางที่ 1 – 2 ตามลำดับ ดังนี้

ตารางที่ 1 ความเชื่อมโยงของผลการดำเนินงานกับตัวชี้วัดเชิงปริมาณตามแผนยุทธศาสตร์ของ MFF ระยะที่ 2 (พ.ศ.2553 – 2556)

ลำดับ	ชื่อตัวชี้วัดเชิงปริมาณ	ผลการดำเนินงาน
1	พื้นที่ป่าชายเลนที่ได้รับการปลูกฟื้นฟูภายใต้การสนับสนุนของโครงการ	มีการดำเนินงานโดยหน่วยงานและชุมชนในพื้นที่หลายแห่งทั้งภาคตะวันออกและภาคใต้ของประเทศเช่นการปลูกป่าชายเลนควบคู่ไปกับการเลี้ยงสัตว์น้ำในพื้นที่นากุ้งร้างจังหวัดสุราษฎร์ธานีซึ่งดำเนินการโดยส่วนจัดการทรัพยากรป่าชายเลนที่ 4 ร่วมกับเครือข่ายอนุรักษ์อ่าวบ้านดอน จังหวัดสุราษฎร์ธานี โครงการฟื้นฟูป่าชายเลนและป่าชายหาด ท้องที่จังหวัดกระบี่ ดำเนินโครงการโดยกลุ่มรักษ์สิ่งแวดล้อมบ้านเกาะกลาง โครงการเสริมสร้างการอนุรักษ์ป่าชายเลนทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่งอ่าวท้องตม จังหวัดชุมพร ดำเนินการโดยกลุ่มอนุรักษ์วัดท้องตมใหญ่ โครงการพัฒนาเครือข่ายองค์กชุมชนกับการจัดการป่าชายเลนและทรัพยากรชายฝั่งอย่างยั่งยืนในท้องที่จังหวัดพังงาและภูเก็ตดำเนินภายใต้โครงการความมั่นคงทางด้านอาหารของชุมชนชายฝั่งอ่าวพังงา
2	ความหลากหลายทางชีวภาพของป่าชายเลนและระบบนิเวศชายฝั่ง (ชนิดพันธุ์/ระบบนิเวศ)	โดยทั่วไปแล้วการปลูกและฟื้นฟูป่าชายเลนธรรมชาติก็มักส่งผลต่อเนื่องถึงความหลากหลายทางชีวภาพของป่าชายเลนและระบบนิเวศชายฝั่งอยู่แล้ว แต่อย่างไรก็ตามมีบางโครงกรที่มุ่งเน้นให้บรรลุตัวชี้วัดโดยตรง เช่น การอนุรักษ์และฟื้นฟูสร้างแหล่งที่อยู่อาศัยสัตว์น้ำวัยอ่อน โดยประชาชนมีส่วนร่วมตำบลแม่นางขาวดำเนินการโดยกลุ่มอนุรักษ์ป่าชายเลนตำบลนางขาว อำเภอคุระบุรี จังหวัดพังงา โครงการสร้างพื้นที่ป่าชายเลนให้นากทะเล ตำบลป่าคลอก อำเภอกลาง จังหวัดภูเก็ต โครงการความมั่นคงทางด้านอาหารชุมชนชายฝั่งอ่าวพังงาดำเนินการโดยโครงการชุมชนประมงชายฝั่งอ่าวพังงา

ลำดับ	ชื่อตัวชี้วัดเชิงปริมาณ	ผลการดำเนินงาน
3	ดัชนีบ่งชี้เชิงคุณภาพสิ่งแวดล้อมที่สำคัญ ที่เชื่อมโยงกับความยั่งยืนของระบบนิเวศ	พบว่ามีการดำเนินงานในบางชุมชน ได้แก่ โครงการประเมินมูลค่าและการพึ่งพาระบบนิเวศป่าชายเลน : กรณีศึกษาการประเมินการกักเก็บคาร์บอนในป่าชายเลน จังหวัดตราด โดยศูนย์ฝึกอบรมวนศาสตร์ชุมชนแห่งภูมิภาคอาเซียแปซิฟิก โครงการเสริมสร้างวิถีชีวิตและการท่องเที่ยวเชิงนิเวศเพื่อความมั่นคงต่อสิ่งแวดล้อมและทรัพยากรชายฝั่ง บ้านบางคนที จังหวัดภูเก็ต ดำเนินการโดยสมาคมกรีนพีนส์ โครงการปฏิบัติการชุมชนและเมืองน่าอยู่ ชุมชนกิ่งแก้ว ซอย 1 และชุมชนปูดำ จังหวัดภูเก็ต ดำเนินการโดยมูลนิธิชุมชนไทย
4	จำนวนภาคีเครือข่ายในการเข้ามามีส่วนร่วมกับแผนงานโครงการ	โครงการ MFF ได้ประกาศแผนยุทธศาสตร์ ของ MFF ระยะที่ 2 ซึ่งประกอบด้วย 3 ยุทธศาสตร์ โดยมีแผนปฏิบัติการ 22แผนรองรับการดำเนินงานซึ่งได้ให้การสนับสนุนภาคีและเครือข่ายในการดำเนินงานโครงการ จำนวน – โครงการซึ่งภาคีที่ดำเนินการมีทั้งภาครัฐ เอกชน และชุมชนเช่น กรมทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่ง มูลนิธิรักษ์ไทย ศูนย์ฝึกอบรมวนศาสตร์ชุมชนแห่งภูมิภาคอาเซียแปซิฟิก กลุ่มเครือข่ายฟื้นฟูป่าชายเลน ตำบลกะเปอร์ สมาคมสัตว์ประมงพื้นบ้านภาคใต้ เครือข่ายกลุ่มออมทรัพย์บ้านทองหลาง
5	จำนวนชุมชนที่มีความพร้อมและมศักยภาพในการพัฒนาคุณภาพชีวิตที่เป็นผลมาจากการใช้ประโยชน์ทรัพยากรป่าชายเลนและความหลากหลายทางชีวภาพของระบบนิเวศชายฝั่งอย่างยั่งยืน	ชุมชนชายฝั่งของทั้งภาคตะวันออกและภาคใต้ ฝั่งอ่าวไทยและอันดามันที่ได้รับการสนับสนุนการดำเนินงานจัดการระบบนิเวศชายฝั่งจากโครงการ MFF จนมีแนวโน้มว่ามีความพร้อมและศักยภาพในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของตนเองได้ เช่น บ้านเบร็ดใน จังหวัดตราด บ้านโคกยูง จังหวัดกระบี่ โครงการปลูกเตยปาหนันเป็นแนวเขตป่าชายเลนบ้านคลองยาง อำเภอเกาะลันตา จังหวัดกระบี่ ดำเนินการโดยศูนย์ประสานงานเครือข่ายอนุรักษ์พิทักษ์ป่า โครงการพัฒนาเครือข่ายองค์กรชุมชนกับการจัดการป่าชายเลนและทรัพยากรชายฝั่งอย่างยั่งยืน ท้องที่จังหวัดภูเก็ตและพังงา ดำเนินการโดยโครงการความมั่นคงทางด้านอาหารของชุมชนชายฝั่งอ่าวพังงา

ตารางที่ 2 ความเชื่อมโยงของผลการดำเนินงานกับตัวชี้วัดเชิงคุณภาพตามแผนยุทธศาสตร์ของ MFF ระยะที่ 2 (พ.ศ.2553 – 2556)

ลำดับ	ชื่อตัวชี้วัดเชิงคุณภาพ	ผลการดำเนินงาน
1	กลไกการบริหารจัดการป่าชายเลนและระบบนิเวศชาฝั่งแบบบูรณาการในระดับนโยบายที่เชื่อมโยงถึงการจัดการเชิงพื้นที่	การจัดทำแผนยุทธศาสตร์ของ MFF ระยะที่ 2 (พ.ศ.2553 – 2556) ได้กำหนดแผนยุทธศาสตร์ได้ 3 ด้าน ที่สอดคล้องกับนโยบายการจัดการสิ่งแวดล้อมของชาติโดยมีแผนปฏิบัติการรองรับ จำนวน 22 แผน ซึ่งคณะกรรมการ NCB ได้เปิดโอกาสเพื่อพิจารณาให้การสนับสนุนโดยได้ให้งบประมาณสนับสนุนไปแล้ว แบ่งเป็นโครงการขนาดเล็ก 24 โครงการ จำนวนเงินมากกว่า 7 ล้านบาท และโครงการขนาดใหญ่ 4 โครงการ จำนวนเงินกว่า 30 ล้านบาท
2	ความร่วมมือของภาคีความร่วมมือของรัฐ องค์กรเอกชน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและสถาบันการศึกษา รวมทั้งภาคประชาชนสังคมในการมีส่วนร่วมโครงการและเกิดความยั่งยืนในระยะยาว ตลอดจนการดำเนินงานภายใต้ยุทธศาสตร์ท้องถิ่น	โครงการดำเนินงานของ MFF ที่ผ่านมานอกจากจะมีคณะกรรมการประสานความร่วมมือระดับชาติ ด้านป่าชายเลน (National Coordinating Body of Mangroves For the Future :NCB) ที่มีองค์กรทั้งภาคราชการ สถาบันการศึกษาและภาคชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมหลายหน่วยงานแล้ว ยังมีตัวแทนองค์กร/หน่วยงานต่างๆ ได้ดำเนินการโครงการร่วมกับ MFF ในกิจกรรมต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับการบริหารจัดการนิเวศชายฝั่ง โดยการร่วมสนับสนุนทรัพยากร งบประมาณ และบุคลากรตามศักยภาพ เช่น กรมทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่ง สถาบันสิ่งแวดล้อมไทย มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ศูนย์ฝึกอบรมวนศาสตร์ มูลนิธิอนุรักษ์ทะเลไทย ชุมชนภูมิภาคเอเชียแซิฟิกแห่งประไทย มูลนิธิเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืนองค์การกองทุนสัตว์ป่าโลกสากล มูลนิธิอันดามัน สมาคมสมาพันธ์ปลาประมงพื้นบ้านแห่งประเทศไทย

ลำดับ	ชื่อตัวชี้วัดเชิงคุณภาพ	ผลการดำเนินงาน
3	เกิดช่องทางการแลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสารและองค์ความรู้ด้านการศึกษาวิจัย การถ่ายทอดเทคโนโลยีที่เหมาะสมให้กับชุมชนท้องถิ่น องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและภาคีเครือข่ายเพื่อการจัดการป่าชายเลนและระบบนิเวศชายฝั่ง	การจัดสัมมนาแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระดับชาติ เรื่อง การฟื้นฟูและอนุรักษ์ทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่ง ในระหว่างวันที่ 12 – 14 ธันวาคม 2555 ในท้องที่จังหวัดนครศรีธรรมราช ซึ่งมีตัวแทนเข้าร่วมสัมมนาจากชุมชน ท้องถิ่น องค์กรเอกชน ภาคธุรกิจ สถาบันการศึกษาและหน่วยงานภาครัฐ จำนวนประมาณ 250 คน ซึ่งผู้เข้าร่วมสัมมนานอกจากจะได้มีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ด้านวิชาการและประสบการณ์ทางด้านการจัดการป่าชายเลนและระบบนิเวศชายฝั่งแล้ว ยังสามารถติดต่อประสานกันได้ในในอนาคตอีกด้วย โดยเฉพาะอย่างยิ่งโครงการที่ได้รับทุนสนับสนุนการดำเนินงานจาก MFF และชุมชนที่ประสบผลสำเร็จในการดำเนินงาน
4	เกิดกลไกการบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติ ป่าชายเลนและระบบนิเวศชายฝั่งแบบบูรณาการและมีธรรมาภิบาลเป็นที่ยอมรับและช่วยลดความเหลื่อมล้ำทางสังคม ในการเข้าถึงการใช้ทรัพยากรธรรมชาติอย่างเป็นธรรม	การสนับสนุนให้ชุมชนและหน่วยงานท้องถิ่นออกข้อบัญญัติในการจัดการทรัพยากรทะเลและชายฝั่งของตนเองอย่างยั่งยืน

การดำเนินงานของ MFF ในการสนับสนุนชุมชนและหน่วยงานต่างๆ ดำเนินการโครงการจัดการทรัพยากรทะเลและชายฝั่งที่ผ่านมา นับว่าตอบสนองต่อตัวชี้วัดและยุทธศาสตร์ ระยะที่ 2 (พ.ศ.2553 – 2556) ที่จัดทำไว้อย่างดีในระดับหนึ่ง โดยเฉพาะอย่างยิ่งยุทธศาสตร์ที่ 1 และ 2 ของ MFF อย่างไรก็ตามประดับความสำเร็จของตัวชี้วัดทั้งหมดของการดำเนินงานของ MFF ควรได้มีการติดตามและประเมินผลเป็นรายโครงการตามวัตถุประสงค์และเป้าหมายที่กำหนดไว้ จึงจะสามารถนำมาวิเคราะห์และสรุปเป็นภาพรวมต่อระดับความสำเร็จตามแผนยุทธศาสตร์ ระยะที่ 2 ได้อย่างชัดเจน

ข้อเสนอแนะ

เพื่อให้การจัดการทรัพยากรป่าชายเลนและระบบนิเวศชายฝั่งของประเทศไทยเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพอันจักก่อให้เกิดประโยชน์ทั้งทางเศรษฐกิจ สังคมและสิ่งแวดล้อมอย่างสูงสุดแก่ชุมชนและประเทศชาติเป็นการต่อเนื่อง คณะกรรมการประสานความร่วมมือระดับชาติด้านนิเวศป่าชายเลนเพื่ออนาคต ควรสนับสนุนและผลักดันให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องดำเนินงานต่อไป ดังนี้

1. การกำหนดกลไกในการบริหารจัดการทรัพยากรป่าชายเลนและระบบนิเวศชายฝั่งแบบบูรณาการของหน่วยงานทุกภาคส่วนที่เกี่ยวข้องในทุกระดับทั้งภาครัฐ ท้องถิ่น องค์กรภาคเอกชนและชุมชนอย่างจริงจังและต่อเนื่อง

2. เร่งรัดการออกกฎหมายของด้านการจัดการทรัพยากรป่าชายเลนและระบบนิเวศชายฝั่ง เพื่อให้มีการบังคับใช้โดยเร่งด่วน โดยเป็นสิทธิชุมชนและการมีส่วนร่วมของชุมชนในการบริหารจัดการทรัพยากรทะเลและชายฝั่ง และมีการประชาสัมพันธ์ให้ทุกฝ่ายมีความเข้าใจที่ตรงกัน

3. ผลักดันให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นโดยเฉพาะอย่างยิ่งองค์การบริหารส่วนตำบลของชุมชนชายฝั่งในทุกจังหวัดให้ความสำคัญและสนับสนุนการจัดการทรัพยากรป่าชายเลนและระบบนิเวศชายฝั่งของชุมชนอย่างจริงจังและต่อเนื่อง

4. ส่งเสริมความเข้มแข็งของกลุ่มในชุมชนต่อการบริหารจัดการทรัพยากรป่าชายเลนและระบบนิเวศชายฝั่ง ที่เน้นการดำเนินงานโดยการนำหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงไปประยุกต์ใช้ รวมทั้งการขยายเครือข่ายไปยังชุมชนข้างเคียง ตลอดจนชุมชนของประเทศเพื่อนบ้านที่มีวิถีชีวิตและวัฒนธรรมสอดคล้องกัน

5. ให้ความสำคัญมากขึ้นต่อบทบาทของผู้หญิง เยาวชน นักเรียนและคนเปราะบางต่อการมีส่วนร่วมในการจัดการทรัพยากรป่าชายเลนและระบบนิเวศชายฝั่งที่เชื่อมโยงกับการพัฒนาชุมชนในด้านอื่นๆ

6. ส่งเสริมการจัดตั้งศูนย์เรียนรู้และหลักสูตรท้องถิ่นในด้านการจัดการทรัพยากรป่าชายเลนและระบบนิเวศชายฝั่ง โดยการเชื่อมโยงข้อมูลทางด้านทรัพยากรธรรมชาติและภูมิปัญญาท้องถิ่น เศรษฐกิจสังคมและการพัฒนาทางด้านต่างๆเพื่อยกระดับคุณภาพชีวิตของชุมชน

7. สนับสนุนการจัดการความรู้ด้านการจัดการทรัพยากรป่าชายเลนและระบบนิเวศชายฝั่ง โดยถอดบทเรียนจากชุมชนที่ประสบความสำเร็จ เพื่อทำการเผยแพร่ผ่านสื่อในรูปแบบที่เหมาะสม เพื่อให้ชุมชนอื่นๆ นำไปประยุกต์ใช้ดำเนินการตามความเหมาะสม

8. จัดให้มีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้โดยการใช้รูปแบบที่เหมาะสมทั้งในประเทศและนานาชาติ เช่น การประชุม สัมมนา การฝึกอบรม การจัดเวทีชาวบ้าน การศึกษาดูงาน แก่คนกลุ่มเป้าหมายต่างๆ ที่เกี่ยวข้องทั้งในระดับปฏิบัติงาน ผู้กำหนดแผนงาน และผู้บริหารในระดับต่างๆ

9. จัดทำฐานข้อมูลทางด้านการจัดการทรัพยากรป่าชายเลนและระบบนิเวศชายฝั่งที่เชื่อมโยงระหว่างหน่วยงานที่เกี่ยวข้องทั้งหมด เพื่อการนำไปใช้ประโยชน์ในด้านต่างๆ ได้อย่างทั่วถึงและสอดคล้องกับความต้องการของชุมชนและหน่วยงานต่างๆ

10. ทำการเผยแพร่และประชาสัมพันธ์ความสำคัญของทรัพยากรป่าชายเลนและระบบนิเวศชายฝั่งเพื่อให้ทุกภาคส่วนมีความรู้และความเข้าใจที่เป็นไปในทิศทางเดียวกัน รวมทั้งการเห็นคุณค่าและมีจิตสำนึกร่วมกันในการส่งเสริมการจัดการทรัพยากรป่าชายเลนและระบบนิเวศชายฝั่งให้มีประสิทธิภาพและเกิดประโยชน์สูงสุด

เอกสารอ้างอิง

กรกช ลอยสมุทร 2555 ศูนย์เรียนรู้ชุมชน : นวัตกรรมการสร้างความเข้มแข็งป่าชุมชนในการจัดการทรัพยากรชายฝั่ง ศูนย์ฝึกอบรมวนศาสตร์ชุมชนแห่งภูมิภาคอาเซียแปซิฟิก กรุงเทพมหาคร

โครงการป่าชายเลนเพื่ออนาคต 2554 แผนยุทธศาสตร์โครงการป่าชายเลนเพื่ออนาคตและแผนปฏิบัติการในระยะที่ 2 (พ.ศ. 2553 - 2556) องค์การระหว่างประเทศเพื่ออนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ (IUCN) กรุงเทพมหานคร

ดาวรรณ สันหลี 2555 การบริหารจัดการป่าชายเลนชุมชนบ้านน้ำงามและการจัดการทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่ง เชิงภูมินิเวศ(เขตเล-เสบ้าน) : การจัดการความขัดแย้งรัฐกับชุมชน มูลนิธิอันดามัน ตรัง

ดาวรรณ สันหลี 2555 การปรับตัวของชุมชนชายฝั่งและการจัดการทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่ง พื้นที่ตำบลเกาะลิบง อำเภอกันตัง จังหวัดตรัง มูลนิธิอันดามัน ตรัง

ธีรชัย หายทุกข์ องุ่น วงศ์เจริญและกนกพร เจริญฤทธิ์ 2555 การเพิ่มศักยภาพการปรับตังของชุมชนชายฝั่งที่เสี่ยงต่อการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ : กรณีศึกษาชุมชนแหลมตะลุมพุกและชุมชนบ้านในกุ้ง จังหวัดนครศรีธรรมราช โครงการเพิ่มศักยภาพการปรับตัวของชุมชนชายฝั่งที่เสี่ยงต่อการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ สภากาชาดไทย กรุงเทพมหานคร

ประทีป มีคติธรรม 2555 การจัดการทรัพยากรชายฝั่งและป่าชายเลนแบบมีส่วนร่วม กรณีอ่าวบ้านดอน จังหวัดสุราษฎร์ธานี โครงการป่าชายเลนเพื่ออนาคต กรมทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่ง

รัฎดา ลาภหนุน 2555 บทสรุปสำหรับผู้บริหารของการประเมินประสิทธิภาพการจัดการอุทยานแห่งชาติทางทะเลของไทย องค์การระหว่างประเทศเพื่อการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ(IUCN) กรุงเทพมหานคร

รัตน์กวี บุญเมฆ 2555 การประเมินมูลค่าและการพึ่งพิงระบบนิเวศป่าชายเลน : กรณีศึกษาการประเมินการกักเก็บคาร์บอนในป่าชายเลน จังหวัดตราด ศูนย์ฝึกอบรมวนศาสตร์ชุมชนแห่งภูมิภาคอาเซียแปซิฟิก กรุงเทพมหานคร

วราภรณ์ เกศจินดา(บรรณาธิการ) 2555 ชุมชนปรับตัวรับมือโลกร้อน : ทรัพยากรและชุมชน บริษัทศูนย์การพิมพ์แก่นจันทร์ จำกัด กรุงเทพมหานคร

วราภรณ์ เกศจินดา(บรรณาธิการ) 2555 โลกร้อน ทะเลร้อน ชุมชน(เดือด)ร้อน ทรัพยากรและชุมชน มูลนิธิเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน กรุงเทพมหานคร

ศูนย์ประสานงานโครงการป่าชายเลนเพื่ออนาคต 2555 เอกสารประกอบการสัมมนา แลกเปลี่ยนเรียนรู้ระดับชาติ เรื่องการฟื้นฟูและอนุรักษ์ทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่ง กรมทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่ง กรุงเทพมหานคร

องค์การบริหารส่วนตำบลท่าศาลา 2552 ข้อบัญญัติองค์การบริหารส่วนตำบลท่าศาลา เรื่อง การอนุรักษ์และใช้ประโยชน์ทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่งอย่างยั่งยืน พ.ศ. 2552 องค์กรบริหารส่วนตำบลท่าศาลา นครศรีธรรมราช

ชุมชนชายฝั่ง รวมพลังฟื้นป่า
นวัตกรรมล้ำค่า ฝ่าวิกฤตโลกร้อน
การสัมมนา แลกเปลี่ยนเรียนรู้ระดับชาติ
เรื่อง การฟื้นฟูและอนุรักษ์ทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่ง
วันที่ 12-14 ธันวาคม พ.ศ.2555
ณ โรงแรมทวินโลตัส จ.นครศรีธรรมราช

ชายฝั่ง รวมพลังฟื้นป่า
รรมล้ำค่า ฝ่าวิกฤตโลกร้อน
แลกเปลี่ยนเรียนรู้ระดับชาติ
อนุรักษ์ทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่ง
ที่ 12-14 ธันวาคม พ.ศ.2555

ชุมชนชายฝั่ง รวมพลังฟื้นป่า
นวัตกรรมล้ำค่า ฝ่าวิกฤตโลกร้อน

.2555

ธ์ทรัพยากรทางทะเล
ธันวาคม พ.ศ.2555

ผลิตภัณฑ์จากป่าชายเลน

พลังฟื้นป่า
ฤดูโลกร้อน

ลกเปลี่ยนเรียนรู้ระดับชาติ
รักษ์ทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่ง
2-14 ธันวาคม พ.ศ.2555
ทวินโลตัส จ.นครศรีธรรมราช

VOLUNTEER

ยินดีต้อนรับ

โครงการป่าชายเลนเพื่ออนาคต

Mangroves for the Future
INVESTING IN COASTAL ECOSYSTEMS

โครงการป่าชายเลนเพื่ออนาคต

โครงการป่าชายเลนเพื่ออนาคต (Mangroves for the Future: MFF) เป็นโครงการความร่วมมือเพื่อส่งเสริมการลงทุนเชิงนิเวศชายฝั่งทะเลอันนำไปสู่การพัฒนาที่ยั่งยืน โครงการฯ ช่วยสนับสนุนให้เกิดการทำงานร่วมกันทั้งในระดับประเทศ ภาคส่วน และหน่วยงานต่างๆภายในพื้นที่โครงการ เพื่อให้สามารถจัดการกับปัญหาที่เกิดขึ้นและก้าวไปสู่ความยั่งยืนในอนาคต

โครงการป่าชายเลนเพื่ออนาคตให้ความสำคัญต่อการพัฒนาด้านป่าชายเลน เนื่องจากป่าชายเลนแสดงบทบาทหลักที่สำคัญในการช่วยลดผลกระทบจากเหตุการณ์สึนามิ ที่เกิดขึ้นในบริเวณคาบสมุทรอินเดีย เมื่อ ปี พ.ศ. 2547 กอรปกับภาวะปัญหาการหาเลี้ยงชีพของชุมชนชายฝั่งทะเลอันสืบเนื่องจากความเสื่อมโทรมของป่าชายเลน อย่างไรก็ตามโครงการฯ ได้ให้ความช่วยเหลือครอบคลุมถึงโครงการอื่นๆที่เกี่ยวเนื่องกับระบบนิเวศชายฝั่งทะเล ซึ่งรวมถึง แนวปะการัง ปากแม่น้ำ ทะเลสาบ พื้นที่ชุ่มน้ำ ชายหาด และแนวหญ้าทะเล เป็นต้น

แนวทางการทำงานของโครงการ MFF ในการบริหารจัดการคืนความสมบูรณ์และรักษาทรัพยากรชายฝั่งทะเล ตั้งอยู่บนพื้นฐานเชิงระบบนิเวศ ที่ว่า “จากเขาสู่ทะเล” เนื่องจากระบบนิเวศและชุมชนชายฝั่งทะเลไม่เพียงแต่ได้รับผลจากกิจกรรมที่เกิดขึ้นในบริเวณแนวชายฝั่งเท่านั้น กิจกรรมต่างๆที่เกิดขึ้นในภาคพื้นทวีปสามารถส่งผลกระทบต่อระบบนิเวศและชุมชนชายฝั่งทะเลได้เช่นกัน กลยุทธ “จากเขาสู่ทะเล” ของโครงการฯช่วยส่งเสริมและเอื้อประโยชน์ให้ผู้ที่เกี่ยวข้องทั้งในการบริหารทรัพยากรและชุมชนชายฝั่งฯมีการจัดการทรัพยากรและกระบวนการต่างๆทางระบบนิเวศอย่างมีบูรณาการมากขึ้น

ปัจจุบัน โครงการ MFF ได้เข้าสู่การดำเนินการระยะที่2 (พ.ศ 2553 -2556) และยังคงมุ่งมั่นที่จะดำเนินโครงการต่อไป เพื่อวิสัยทัศน์อนาคตชุมชนชายฝั่งที่มีสมบรูณ์ มั่นคงและยั่งยืน

โครงการฯมีภาระหน้าที่หลักในการส่งเสริมความสมบูรณ์ของระบบนิเวศชายฝั่งทะเล โดยผ่านทางความร่วมมือของภาคส่วนต่างๆ ชุมชน นโยบายรัฐที่เกี่ยวข้อง และแนวทางการลงทุนอย่างมีทิศทาง อันนำมาซึ่งองค์ความรู้ การใช้ประโยชน์จากองค์ความรู้ที่เกิดขึ้น การเพิ่มกำลังสามารถของชุมชนและผู้ที่เกี่ยวข้อง การปรับปรุงบริหารจัดการ เสริมสร้างความมั่นคงในการหาเลี้ยงชีพ และความทนทานต่อภัยธรรมชาติและการเปลี่ยนแปลงภูมิอากาศ

"...Build back better...สร้างกลับคืนมาให้ดีกว่าเดิม.."—บิล คลินตัน, มิถุนายน พ.ศ. 2548

ความเสียหายจากเหตุการณ์สึนามิที่เกิดขึ้นในคาบสมุทรอินเดีย เมื่อเดือนธันวาคม พ.ศ. 2547 ได้แสดงถึงความสัมพันธ์อันยิ่งยวดระหว่างระบบนิเวศชายฝั่งทะเลและการดำรงชีพของมนุษย์ พณฯ บิล คลินตัน อดีตประธานาธิบดีสหรัฐอเมริกาได้แสดงวิสัยทัศน์ในการสร้างคืนความสมบูรณ์ให้แก่พื้นที่ที่ได้รับผลกระทบจากคลื่นสึนามิ โดยเสนอให้มีการปรับปรุงโครงสร้างธรรมชาติและเสริมสร้างความแข็งแกร่งของชุมชนเพื่อต่อสู้กับภัยธรรมชาติในอนาคต เพื่อสนองต่อวิสัยทัศน์ดังกล่าว สหภาพสากลว่าด้วยการอนุรักษ์ (IUCN) ร่วมกับสำนักงานโครงการพัฒนาแห่งสหประชาชาติ หรือ ยูเอ็นดีพี (UNDP) ได้จัดตั้งโครงการป่าชายเลนเพื่ออนาคตขึ้นในปี พ.ศ. 2549 และต่อมา โครงการฯได้ขยายขอบเขตความร่วมมือไปสู่ภาคีอื่นๆอีก 8 สถาบัน และมีขยายจำนวนประเทศสมาชิกเพิ่มมากขึ้น นอกจากนี้ พณฯ บิล คลินตัน ได้กล่าวถึงความสำคัญของโครงการป่าชายเลนเพื่ออนาคตในรายงานบทเรียนจากเหตุการณ์สึนามิ (The Tsunami Legacy*) ซึ่งจัดทำโดยองค์การสหประชาชาติ เมื่อเดือนเมษายน พ.ศ. 2552 ว่า เป็นโครงการพัฒนาฟูฟื้นหลังเหตุการณ์สึนามิในเชิงบวกและมีการมองการณ์ไกล

*..... The Tsunami Legacy: Innovation, Breakthroughs and Change, Tsunami Global Lessons Learned Project, 2009.

ปี พ.ศ. 2549 โครงการป่าชายเลนเพื่ออนาคต ได้ริเริ่มโครงการในประเทศอินเดีย อินโดนีเซีย มัลดีฟ ปากีสถาน เชย์เซล ศรีลังกา และไทย เนื่องจากเป็นกลุ่มประเทศที่ได้รับผลกระทบรุนแรงจากเหตุการณ์คลื่นสึนามิที่เกิดขึ้นในคาบสมุทรอินเดีย ต่อมาในปี พ.ศ. 2553 และ 2555 โครงการป่าชายเลนเพื่ออนาคตได้ขยายโครงการไปสู่ประเทศปากีสถาน เวียดนาม และบังคลาเทศ ตามคำร้องขอจากรัฐบาลทั้งสามประเทศ โดยในแต่ละประเทศสมาชิกจะมีคณะกรรมการประสานความร่วมมือระดับชาติ และยังได้รับการสนับสนุนการเงินจากกองทุนเพื่อโครงการด้านชายฝั่งทะเลทั้งในระดับประเทศและภูมิภาค อีกทั้งผู้แทนจากแต่ละประเทศสมาชิกจะได้รับการแต่งตั้งให้เป็นสมาชิกคณะกรรมการดำเนินการโครงการป่าชายเลนเพื่ออนาคตระดับภูมิภาค (Regional Steering Committee)

ประเทศสมาชิก: อินเดีย มัลดีฟ เชย์เซล ศรีลังกา อินโดนีเซีย ปากีสถาน เวียดนามและประเทศไทย

ประเทศคู่เจรจา: เคนย่า แทนซาเนีย มาเลเซีย

ประเทศที่สนใจ: พม่า กัมพูชา ติมอร์-เลสเต บังคลาเทศ(*)

หมายเหตุ* ประเทศบังคลาเทศ ได้เป็นประเทศสมาชิกโครงการป่าชายเลนเพื่ออนาคตในเดือนพฤศจิกายน พ.ศ. 2555

โครงการป่าชายเลนเพื่ออนาคตในประเทศต่างๆ

ประเทศอินเดีย

โครงการป่าชายเลนเพื่ออนาคตในประเทศอินเดียมุ่งเน้นการปรับปรุงองค์ความรู้เชิงวิทยาศาสตร์เพื่อการจัดการทรัพยากรชายฝั่งอย่างมีบูรณาการ และเพื่อการจัดการความหลากหลายทางธรรมชาติในทะเลและชายฝั่ง โครงการป่าชายเลยเพื่ออนาคตได้ให้การสนับสนุนการจัดประชุมสัมนาต่างๆในระดับชาติเพื่อเสริมสร้างองค์ความรู้ทั้งในด้านระบบนิเวศป่าชายเลนและแนวปะการัง นอกจากนี้โครงการยังช่วยในการให้ความรู้แก่หน่วยงานต่างๆให้ตระหนักถึงคุณค่าของทรัพยากรชายฝั่งของประเทศ หน้าที่ลำดับอื่นๆของโครงการฯในประเทศอินเดีย ได้แก่ การช่วยส่งเสริมการดำรงชีพอย่างยั่งยืนในเชิงสิ่งแวดล้อมของชุมชนชายฝั่งทะเล และสร้างความเข้มแข็งในการรับมือต่อการเปลี่ยนแปลงภูมิอากาศและภัยธรรมชาติโดยผ่านทางความร่วมมือระดับชุมชนในกระบวนการตัดสินใจและวางแผนลดความเสี่ยงจากภัยธรรมชาติในบริเวณพื้นที่ชายฝั่งทะเ

ประเทศอินโดนีเซีย

กิจกรรมต่างๆ ของโครงการป่าชายเลนเพื่ออนาคตในประเทศอินโดนีเซียมุ่งเน้นให้การสนับสนุนแก่ชุมชนระดับท้องถิ่นในการฟื้นฟู และจัดการระบบนิเวศชายฝั่งเพื่อปรับปรุงด้านการใช้ประโยชน์ โดยให้ความสำคัญลำดับแรกในการสร้างความตระหนักรู้ถึงคุณค่าในเชิงเศรษฐกิจของทรัพยากรชายฝั่งทะเล การเอื้อประโยชน์ต่อการดำรงชีพของชุมชนชายฝั่งทะเล การเปลี่ยนแปลงภูมิอากาศ และเสริมสร้างความแข็งแกร่งในการรับมือ ของชุมชนระดับท้องถิ่นซึ่งหมายรวมถึง นักเรียนที่ได้เรียนรู้ถึงบทบาทความสำคัญต่างๆ ของป่าชายเลน ตัวอย่างเช่น การป้องกันพายุ

ประโยชน์ด้านการประมง การปรับตัวและการลดผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลงภูมิอากาศและความสำคัญในเชิงวัฒนธรรม โดยเน้นให้ชุมชนมีส่วนรวมในกิจกรรมเพื่อการฟื้นฟู เช่น การเพาะพันธุ์ต้นกล้า การปลูก และการสร้างโอกาสใหม่ในเชิงเศรษฐกิจ

หมู่เกาะมัลดีฟ

หมู่เกาะมัลดีฟมีความอ่อนไหวต่อการเปลี่ยนแปลงภูมิอากาศเนื่องจากเป็นหมู่เกาะที่เกิดจากการรวมตัวของแนววงแหวนประการังในระดับต่ำ โครงการป่าชายเลนเพื่ออนาคตได้ให้ความช่วยเหลือแก่มัลดีฟในการจัดทำแนวทางการจัดการชายฝั่งทะเลแบบบูรณาการ ซึ่งเป็นแนวทางการจัดการที่นำไปดำเนินการในโครงการปฏิบัติการระดับชาติต่อการเปลี่ยนแปลงภูมิอากาศ (Maldives National Adaptation Programme of Action on climate change) นอกจากนี้โครงการป่าชายเลนเพื่ออนาคตยังสนับสนุนให้เกิดการตื่นตัวต่อการเปลี่ยนแปลงภูมิอากาศตามเกาะต่างๆ โดยส่งเสริมให้เกิดหลากหลายกิจกรรม เช่น การปรับตัวทางการเกษตรที่เหมาะสมต่อการเปลี่ยนแปลงภูมิอากาศโดยลดการใช้น้ำและดิน นอกจากนี้โครงการป่าชายเลนเพื่ออนาคตยังมีพันธกิจในการติดตามดูแลให้สิ่งแวดล้อมบนเกาะมีความปลอดภัยและสมบูรณ์ ด้วยการปรับปรุงระบบจัดการของเสีย และให้การความรู้แก่ชุมชนเพื่อให้ทราบถึงความสำคัญในการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม

ประเทศปากีสถาน

โครงการป่าชายเลนเพื่ออนาคตให้ความช่วยเหลือแก่ประเทศปากีสถานในการจัดทำแนวทางการจัดการชายฝั่งแบบบูรณาการ (ICM) โดยมีการนำวิธีการและกลไกด้าน ICM ที่เหมาะสมมาใช้ โครการป่าชายเลนเพื่ออนาคตในประเทศปากีสถานมีวัตถุประสงค์ในการริเริ่มการอนุรักษ์ ฟื้นฟู และสร้างกิจกรรมการพัฒนาที่เหมาะสมตามแนวทาง ICM เพื่อให้เกิดการใช้ประโยชน์จากธรรมชาติอย่างเป็นธรรม ซึ่งจะช่วยรักษาสิ่งแวดล้อมป่าชายเลนของประเทศและการดำรงชีพของชุมชน นอกจากนี้โครงการฯมีพันธกิจในการพัฒนากลไกความร่วมมือระหว่างภาครัฐและเอกชนเพื่อให้เกิดประโยชน์ในเชิงเศรษฐกิจจากการพัฒนาชายฝั่งทะเลอย่างยั่งยืนและเป็นธรรม

หมู่เกาะเชย์เซล

กิจกรรมของโครงการป่าชายเลนเพื่ออนาคตในหมู่เกาะเชย์เซลได้แก่ การฟื้นคืนที่อยู่อาศัย และอนุรักษ์ความหลากหลายทางธรรมชาติ และให้การสนับสนุนกิจกรรมด้านสิ่งแวดล้อมต่างๆ โดยกิจกรรมเหล่านี้ได้ช่วยส่งเสริมทั้งชุมชนท้องถิ่นและภาคเอกชนในการปรับปรุงการจัดการทรัพยากรชายฝั่งทะเล นอกจากนี้โครงการป่าชายเลนเพื่ออนาคตได้สนับสนุนให้เกิดการนำกฎหมายมาใช้ในการคุ้มครองสิ่งมีชีวิตและชุมชนชายฝั่ง อีกทั้งจัดให้มีการอบรมความรู้แก่เยาวชนและชุมชนท้องถิ่น เพื่อให้ตระหนักถึงคุณค่าและความสามารถของตนในการอนุรักษ์

การเปลี่ยนแปลงภูมิอากาศนับว่าเป็นปัญหาหลักของหมู่เกาะเชย์เซล เหตุผลหลักเนื่องมาจากภาคเศรษฐกิจและโครงสร้างขนาดใหญ่ของประเทศมีความเปราะบางต่อระดับน้ำทะเลที่เพิ่มสูงขึ้น โครงการป่าชายเลนเพื่ออนาคตเล็งเห็นความสำคัญของประเด็นดังกล่าว จึงให้การสนับสนุนแก่รัฐบาลเชย์เซลใช้นโยบายแห่งชาติเพื่อจัดการภัยธรรมชาติ และเสริมสร้างความเข้มข้งของชุมชนต่อการเปลี่ยนแปลงภูมิอากาศ

ประเทศศรีลังกา

โครงการป่าชายเลนเพื่ออนาคตให้การสนับสนุนการทำงานของชุมชนท้องถิ่นในประเทศศรีลังกาให้สามารถฟื้นคืน และใช้ประโยชน์จากระบบนิเวศทางชายฝั่งอย่างยั่งยืน โดยมีกิจกรรมหลักเพื่อส่งเสริมให้ชุมชนมีส่วนร่วมในการจัดการพื้นที่ชายฝั่งทะเล และเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชนชายฝั่งและริมแม่น้ำต่อการเปลี่ยนแปลงภูมิอากาศ นอกจากนี้โครงการฯยังให้ความสำคัญต่อปัญหาวิกฤตด้านความยั่งยืนทางธรรมชาติของระบบนิเวศชายฝั่งทะเลในศรีลังกา โดยพยายามลดแรงกดดันต่อทรัพยากรชายฝั่งฯ ด้วยการแนะนำทางเลือกใหม่ที่ยั่งยืนให้แก่หน่วยงานในท้องถิ่น

ประเทศไทย

การขยายตัวทางเศรษฐกิจอย่างรวดเร็วในอดีตส่งผลให้เกิดการสูญเสียพื้นที่อยู่อาศัยบริเวณชายฝั่งทะเล ภาครัฐของประเทศตระหนักถึงปัญหาที่เกิดขึ้น จึงนำนโยบายในการอนุรักษ์และฟื้นคืนป่าชายเลนมาใช้ โดยโครงการป่าชายเลนเพื่ออนาคตได้ให้การสนับสนุนกิจกรรมด้านการอนุรักษ์ระบบนิเวศป่าชายเลนและช่วยปรับปรุงการหาเลี้ยงชีพของชุมชนท้องถิ่นให้ดีขึ้น

โครงการป่าชายเลนเพื่ออนาคตให้ความสำคัญต่อพื้นที่บริเวณต่างๆ เช่น เขตพื้นที่ฟื้นฟูป่าชายเลน (Mangrove restoration) เขตกันชนพื้นที่ฟื้นฟู (buffer zone recovery) และเขตพื้นที่ประมง อีกทั้งยังช่วยส่งเสริมให้ชุมชนสามารถมีส่วนร่วมในการจัดการพื้นที่ชายฝั่งทะเล นอกจากนี้โครงการอื่นๆ ของ MFF ยังช่วยให้ชุมชนชายฝั่งฯมีการปรับตัวต่อการเปลี่ยนแปลงภูมิอากาศและพร้อมรับมือต่อภัยธรรมชาติ อีกทั้ง MFF สนับสนุนให้ความสำคัญกับบทบาทของหญิงชายในการร่วมกันจัดการทรัพยากร

เวียดนาม

พันธกิจหลักของโครงการป่าชายเลนเพื่ออนาคตในเวียดนาม คือ เสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชน การปรับตัวด้านการจัดการและการแบ่งปันองค์ความรู้ ให้ความสำคัญต่อการจัดการป่าชายเลนแบบบูรณาการ โครงการป่าชายเลนเพื่ออนาคตได้ให้ความช่วยเหลือด้านเครือข่ายข้อมูลข่าวสารและความรู้แก่ผู้ที่มีอำนาจตัดสินใจในระดับจังหวัด อีกทั้งยังให้การสนับสนุนด้านนโยบาย และโครงการต่างๆเพื่อปรับปรุงการดำเนินการภายในประเทศ ซึ่งรวมถึงการให้ความช่วยเหลือแก่ผู้จัดทำนโยบายในการจัดเตรียมข้อกฎหมายสำหรับลงโทษและเรียกค่าปรับชดเชยต่อประโยชน์ที่ได้รับจากระบบนิเวศป่าชายเลน

โครงการป่าชายเลนเพื่ออนาคต หรือ MFF ได้รับการสนับสนุนเงินทุนส่วนใหญ่จากหน่วยงาน NORAD และ SIDA นอกจากนี้โครการฯ ยังได้รับการสนับสนุนการเงินบางส่วนจากหน่วยงานภาคีหลักและภาคเอกชนที่เข้าร่วมโครงการ เนื่องจากความสำเร็จของโครงการป่าชายเลนเพื่ออนาคตในด้านการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมด้วยการลงทุนเชิงระบบนิเวศชายฝั่งทะเล จึงทำให้หน่วยงานภาคีผู้ร่วมจัดตั้งโครงการฯ มุ่งหวังขยายขอบเขตการพัฒนาของโครงการฯ ผ่านทางความร่วมมือของภาคส่วนต่างๆทั้งรัฐบาลและเอกชน และเพื่อให้บรรลุผลดำเนินการอันเป็นประโยชน์สูงสุด โครงการป่าชายเลนเพื่ออนาคตไม่เคยหยุดยั้งในการคัดเลือกโครงการต่างๆที่เหมาะสม เพื่อให้การสนับสนุนโอกาสด้านการเงิน โดยพิจารณาทั้งโครงการที่ได้เริ่มต้นดำเนินการไปแล้ว หรือแม้แต่โครงการที่กำลังวางแผนดำเนินการในปัจจุบัน

ระบบการบริหารจัดการโครงการ

Regional Steering Committee =คณะกรรมการดำเนินการระดับภูมิภาค

National Coordinating Bodies = คณะกรรมการประสานความร่วมมือระดับชาติด้านป่าชายเลนเพื่ออนาคต (NCB)

Institutional Partners = สถาบันภาคี

SECRETARIAT = สำนักงานเลขาธิการ

การบริหารงานระดับภูมิภาค

คณะกรรมการดำเนินงานระดับภูมิภาค (RSC) จะเป็นหน่วยงานในการนำแผนปฏิบัติงานของโครงการ MFF มาใช้และทำการการติดตามประเมินผลโครงการให้เป็นไปตามวัตถุประสงค์ หน่วยงานดังกล่าวประกอบด้วยองค์กรระหว่างประเทศเพื่อการอนุรักษ์ธรรมชาติ (IUCN) และโครงการพัฒนาแห่งสหประชาชาติ หรือ ยูเอ็นดีพี (UNDP) ตัวแทนจากรัฐบาลประเทศสมาชิก (ได้แก่ อินเดีย อินโดนีเซีย มัลดีฟ ปากีสถาน เซย์เชล ศรีลังกา ไทย และเวียดนาม) สถาบันภาคี (ได้แก่องค์การแคร์ (CARE) องค์การอาหารและเกษตรแห่งสหประชาชาติ (FAO) สำนักงานโครงการพัฒนาแห่งสหประชาชาติ หรือ ยูเอ็นดีพี (UNDP) และองค์การพื้นที่ชุ่มน้ำนานาชาติ (WI)) โดยมีการประชุมคณะกรรมการดำเนินงานระดับภูมิภาคปีละครั้ง

สำนักเลขาธิการ

สำนักเลขาธิการโครงการป่าชายเลยเพื่ออนาคต ตั้งอยู่ที่กรุงเทพฯ ประเทศไทย โดยทำงานร่วมกันอย่างใกล้ชิดกับคณะกรรมการดำเนินการระดับภูมิภาค คณะกรรมการประสานความร่วมมือระดับชาติ (NCB)จากแต่ละประเทศ สหภาพสากลว่าด้วยการอนุรักษ์ (IUCN) และโครงการพัฒนาแห่งสหประชาชาติ (UNDP) และเพื่อให้โครงการต่างๆดำเนินไปได้อย่างราบรื่น สำนักเลขาธิการมีหน้าที่หลักในการสนับสนุนด้านการบริหารและช่วยเหลือทางเทคนิคแก่

โครงการและคณะกรรมการประสานความร่วมมือระดับชาติ (NCB) นอกจากนี้สำนักเลขาธิการยังมีหน้าที่ในการจัดเวทีการประชุมวิชาการเพื่อเสริมสร้าง จัดการ และแบ่งปันข้อมูลที่ได้จากการเรียนรู้ ปฏิบัติการ และนวัตกรรมที่ได้รับการตีพิมพ์หรือมีแหล่งอ้างอิงที่ชัดเจน

การบริหารงานระดับชาติ

การติดตามตรวจสอบกิจกรรมต่างของโครงการ MFF ในระดับชาติเป็นหน้าที่ของคณะกรรมการประสานความร่วมมือระดับชาติ (NCB) ในแต่ละประเทศ ซึ่งทำหน้าที่ ประสานงานผ่านทางกลไกต่างๆระดับชาติด้านการจัดการชายฝั่ง

สำหรับประเทศไทยได้เข้าร่วมโครงการป่าชายเลนเพื่ออนาคต Mangroves For the Future (MFF) ตั้งแต่ปี 2549 เพื่อฟื้นฟูบูรณะและพัฒนาพื้นที่ชายฝั่งทะเล ป่าชายเลน สิ่งแวดล้อม คุณภาพชีวิตของชุมชนบริเวณแนวชายฝั่ง และช่วยเหลือผู้ที่ได้รับผลกระทบธรณีพิบัติ โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อให้มีการใช้ประโยชน์ทรัพยากรอย่างยั่งยืนบนฐานระบบนิเวศ ซึ่งโครงการ MFF ได้สิ้นสุดโครงการในระยะที่ 1 ในปี 2553 และได้เริ่มการดำเนินงานในระยะที่ 2 ระหว่างปี พ.ศ.2554 - 2557

ดังนั้น เพื่อให้การดำเนินงานโครงการฯ ในระยะที่๒ (พ.ศ.2555-2557) เป็นไปอย่างต่อเนื่องและมีประสิทธิภาพ กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม จึงแต่งตั้งคณะกรรมการประสานความร่วมมือระดับชาติด้านนิเวศป่าชายเลนเพื่ออนาคต (NCB) โดยมีองค์ประกอบดังนี้

1) ศาสตราจารย์สนิท อักษรแก้ว	ที่ปรึกษา
2) ท่านผู้หญิงสุธาวัลย์ เสถียรไทย	ที่ปรึกษา
3) ดร. สนใจ หะวานนท์	ที่ปรึกษา
4) รศ.ดร. นพรัตน์ บำรุงรักษ์	ที่ปรึกษา
5) อธิบดีกรมทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่ง	ประธานกรรมการ
6) รองอธิบดีกรมทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่ง	รองประธานกรรมการ
7) ผู้เชี่ยวชาญเฉพาะด้านจัดการทรัพยากรทางทะเล กรมทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่ง	กรรมการ
8) ผู้แทนกรมอุทยานแห่งชาติ สัตว์ป่า และพันธุ์พืช	กรรมการ
9) ผู้แทนสำนักงานนโยบายและแผนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม	กรรมการ
10) ผู้แทนกรมควบคุมมลพิษ	กรรมการ
11) ผู้แทนสำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ	กรรมการ
12) ผู้แทนสำนักนโยบายและแผน กระทรวงมหาดไทย	กรรมการ
13) ผู้แทนกรมประมง	กรรมการ
14) ผู้แทนกรมการท่องเที่ยว	กรรมการ
15) ผู้แทนมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์	กรรมการ
16) ผู้แทนมหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์	กรรมการ
17) ผู้แทนมหาวิทยาลัยบูรพา	กรรมการ

18) ผู้แทนศูนย์เครือข่ายศึกษาการเปลี่ยนแปลงของโลก แห่งภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ กรรมการ
19) ผู้แทนองค์การระหว่างประเทศเพื่อการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ (IUCN) กรรมการ
20) ผู้แทนสำนักงานโครงการพัฒนาแห่งสหประชาชาติ (UNDP) กรรมการ
21) ผู้แทนองค์การสหประชาชาติโครงการสิ่งแวดล้อม (UNEP) กรรมการ
22) ผู้แทนองค์การอาหารและเกษตรแห่งสหประชาชาติ (FAO) กรรมการ
23) ผู้แทนมูลนิธิรักษ์ไทย (CARE) กรรมการ
24) ผู้แทนสถาบันสิ่งแวดล้อมไทย กรรมการ
25) มูลนิธิเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน กรรมการ
26) ผู้แทนองค์การกองทุนสัตว์ป่าโลกสากล (WWF) กรรมการ
27) ผู้แทนศูนย์ฝึกอบรมวนศาสตร์ชุมชนแห่งภูมิภาคเอเชียแปซิฟิก (RECOFTC) กรรมการ
28) ผู้แทนสำนักงาน CSR-Asia กรรมการ
29) ผู้เชี่ยวชาญเฉพาะด้านจัดการทรัพยากรทางชายฝั่งและป่าชายเลน กรรมการและเลขานุการ
30) ผู้แทนส่วนส่งเสริมและพัฒนาป่าชายเลน กรมทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่ง กรรมการและผู้ช่วยเลขานุการ

โดยคณะกรรมการมีอำนาจหน้าที่ ดังนี้

1) จัดทำแผนยุทธศาสตร์และแผนปฏิบัติการระดับประเทศให้สอดคล้องกับกรอบนโยบายและวัตถุประสงค์ภายใต้โครงการ MFF

2) กลั่นกรองและคัดเลือกโครงการที่ดำเนินการในประเทศไทยภายใต้โครงการ MFF

3) สร้างเครือข่ายและประสานความร่วมมือกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในการสนับสนุนให้เกิดการดำเนินงานตามโครงการ MFF

4) พิจารณาจัดสรรงบประมาณสนับสนุนโครงการขนาดเล็ก ในพื้นที่สาธิต

5) ติดตาม ตรวจสอบ ประเมินผลและจัดทำรายงานการดำเนินโครงการ

6) แต่งตั้งคณะทำงานเพื่อดำเนินการสำหรับเรื่องใดเรื่องหนึ่งขึ้นตามความเหมาะสม

7) ประสานงานและแลกเปลี่ยนความรู้ จัดการความรู้(Knowledge Management: KM) ที่มีประสิทธิภาพให้กับ NCBและผู้มีส่วนเกี่ยวข้องเพื่อการพัฒนาและการจัดการชายฝั่งและทะเลอย่างยั่งยืน

8) ส่งเสริมการบูรณาการแผนยุทธศาสตร์และแผนการดำเนินการร่วมกันกับหน่วยงานต่างๆ

เป้าหมายและวัตถุประสงค์

เพื่อให้บรรลุเป้าหมายในการอนุรักษ์ฟื้นฟูและจัดการระบบนิเวศชายฝั่งอย่างยั่งยืน ดังเช่นป้อมปราการตามธรรมชาติที่สามารถส่งเสริมให้เกิดความสมบูรณ์และความมั่นคงของมนุษย์ โครงการของ MFF จึงได้ยึดถือแนวปฏิบัติตามวัตถุประสงค์หลัก 3 ข้อ ดังนี้

1. ปรับปรุง แบ่งปัน และนำองค์ความรู้มาใช้ในการอนุรักษ์ ฟื้นฟู และการใช้ประโยชน์จากระบบนิเวศป่าชายเลนอย่างยั่งยืน

2. เสริมสร้างความเข้มแข็งให้กับหน่วยงานที่มีส่วนเกี่ยวข้องในการจัดการชายฝั่ง ส่งเสริมความสามารถของภาคประชาสังคม (ซึ่งรวมถึงชุมชนท้องถิ่น) ให้มีส่วนร่วมในกระบวนการตัดสินใจเพื่ออนุรักษ์ ฟื้นฟู และการใช้ประโยชน์จากระบบนิเวศป่าชายเลนอย่างยั่งยืน

3. ปรับปรุงการบริหารจัดการชายฝั่งไปสู่ทุกระดับ (ภูมิภาค ประเทศ จังหวัด อำเภอ และชุมชน) เพื่อส่งเสริมให้เกิดโครงการการจัดการแบบมีบูรณาการ มีการลงทุนที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อมและทางเศรษฐกิจสังคม อีกทั้งสนับสนุนให้เกิดความสมบูรณ์และความมั่นคงของมนุษย์

วัตถุประสงค์เหล่านี้ได้ถูกจัดทำขึ้นเพื่อเสริมสร้างการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรชายฝั่งอย่างยั่งยืน เพิ่มความเข้มแข็งในการรับมือกับการเปลี่ยนแปลงภูมิอากาศและภัยธรรมชาติ

โปรแกรมการทำงานของ MFF

โครงการ MFF ได้จัดทำโปรแกรมทำงาน (หรือ PoWs) 15 โปรแกรมเพื่อรองรับวัตถุประสงค์ของ MFF โดยแบ่งออกเป็นกลุ่มต่างๆได้ 3 กลุ่มหลัก คือ การประยุกต์ใช้ความรู้ (Apply knowl¬edge) เสริมสร้างความเข้มแข็งแก่ภาคประชาสังคม (Empower civil society) และปรับปรุงระบบการบริหาร (Enhance governance) เพื่อให้เกิดการสร้างความรู้ที่เป็นประโยชน์และเพิ่มความเข้มแข็งให้แก่ประชาชนและสถาบันต่างๆในการใช้ความรู้ที่เกิดขึ้น โครงการ MFF ได้ส่งเสริมให้ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับพื้นที่ชายฝั่งทะเลสามารถแสดงบทบาทของตนในการบริหารพื้นที่ชายฝั่งได้อย่างมีประสิทธิภาพ และเพื่อให้บรรลุถึงผลสำเร็จตามแต่ละโปรแกรม MFF ได้มุ่งเน้นและให้ความสำคัญในหลักการด้านการสร้างขีดความสามารถของชุมชน การเปลี่ยนแปลงภูมิอากาศ ความเท่าเทียมทางเพศ การจัดการความรู้และการสื่อสาร และภาคีภาคเอกชน

โดยคณะกรรมการประสานความร่วมมือระดับชาติ (NCB) ของแต่ละประเทศ จะร่วมกันพัฒนากลยุทธและแผนปฏิบัติการระดับชาติ (NSAP) ให้แก่โครงการฯ ซึ่งเป็นการสะท้อนลำดับความความต้องการของแต่ละประเทศในการพัฒนาชายฝั่งอย่างยั่งยืนตามแต่ละกลุ่ม PoWs ที่เกี่ยวข้อง ซึ่งนอกจากจะช่วยการทำงานของ PoWs แล้ว ยังช่วยสร้างความร่วมมือและการเรียนรู้ระหว่างกรรมการ NCB และผู้ที่เกี่ยวข้องในระดับชาติ

PoWs จะมีการดำเนินงานผ่าน หรือ ร่วมดำนินงานกับรัฐบาลประเทศสมาชิก สถาบันที่ร่วมเป็นภาคี องค์กรพัฒนาเอกชน หน่วยงานระดับชุมชน และภาคเอกชน โดยมีคณะกรรมการดำเนินงานระดับภูมิภาค (RSC) เป็นผู้ช่วยกำกับดูแลความโปร่งใสและการตรวจสอบได้ของโครงการเพื่อสร้างความมั่นใจให้แก่ผู้สนับสนุนทางเงินทุนของ MFF

โครงการ MFF เป็นการลงทุนโดยตรงกับระบบนิเวศชายฝั่งทะเลโดยผ่านโครงการที่มีการลงมือปฏิบัติจริงในพื้นที่ ซึ่งสอดคล้องตามแต่ละหมวดหมู่ PoWs โครงการต่างๆเหล่านี้มีประโยชน์อย่างยิ่งในการตรวจสอบการปฏิบัติการแบบใหม่ที่คิดค้นขึ้น ซึ่งต้องมีการบันทึกผลผ่านขั้นตอนการติดตาม เรียนรู้ และประเมินผล หลังจากนั้นจึงนำความรู้มาเผยแผ่ผ่านเวทีความรู้ของ MFF

MFF ได้ใช้โครงการหลากหลายประเภทเป็นช่องทางกิจกรรมของโครงการ โดยได้นำโครงการขนาดเล็ก และโครงการขนาดใหญ่มาใช้ในประเทศสมาชิก ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2551 และต่อมาในปี พ.ศ. 2553 ได้มีการจัดทำโครงการระดับภูมิภาคขึ้น เพื่อจัดการกับปัญหาระดับภูมิภาคที่ประเทศสมาชิกประสบร่วมกัน

โครงการขนาดเล็ก

กองทุนขนาดเล็ก เป็นกลไกที่ให้ความช่วยเหลือด้านเงินทุนแก่โครงการที่มีขนาดเล็ก โดยแต่ละประเทศจะได้รับทุนเพื่อจัดตั้งกองทุนขนาดเล็กที่ให้ความช่วยเหลือการดำเนินงานของโครงการต่างๆ โดยแบ่งออกได้เป็น 2 ประเภทคือ โครงการที่ได้รับความช่วยเหลือไม่เกิน 10,000 เหรียญดอลล่าร์สหรัฐฯ และ โครงการที่ได้รับความช่วยเหลือตั้งแต่ 10,000 ถึง 25,000 เหรียญดอลล่าร์สหรัฐฯ นอกจากนี้ MFF ยังส่งเสริมให้แต่ละโครงการได้รับการสนับสนุนทุนร่วมจากภาคเอกชนอีกด้วย โครงการที่ได้รับการสนับสนุนจากกองทุนขนาดเล็กนั้น นับว่าเป็นขั้นตอนที่สำคัญในการส่งเสริมกิจกรรมท้องถิ่นที่เกิดขึ้นในรูปแบบของกิจกรรมโดยชุมชน

คณะกรรมการประสานความร่วมมือระดับชาติ (NCB) ของแต่ละประเทศมีสิทธิบริหารกองทุนขนาดเล็กอย่างเต็มตัว สามารถเปิดรับสมัครและคัดเลือกโครงการที่จะได้รับการสนับสนุนทุน โดยหน่วยงาน IUCN หรือUNDP จะเป็นผู้บริหารโครงการให้แก่ NCB

ระหว่างปี พ.ศ. 2551 ถึง ปีพ.ศ. 2554 มีโครงการที่ดำเนินงานโดยการสนับสนุนจากกองทุนขนาดเล็กมากกว่า 80 โครงการในภูมิภาคที่ MFF ให้การช่วยเหลือ ซึ่งส่วนใหญ่เป็นการให้ความช่วยเหลือแก่องค์กรพัฒนาเอกชนและหน่วยงานโดยชุมชน เพื่อสนองต่อความต้องการโดยตรงของชุมชนชายฝั่งทะเล และจากการเชื่อมโยงโครงการเหล่านี้เข้ากับหน่วยงานภาครัฐ ทำให้เกิดการความสนใจอย่างมากในหน่วยงานราชการในการถ่ายทอดการเรียนรู้สู่หน่วยงานอื่นๆ และในระดับผู้จัดทำนโยบาย ตัวอย่างเช่น โครงการแนะนำแนวทางการศึกษาในประเทศอินเดียมีส่วนกระตุ้นให้รัฐมนตรีกระทรวงสิ่งแวดล้อมและป่าไม้ของอินเดีย ให้เงินทุนเพื่อสนับสนุนการทำงานของ MFF

โครงการขนาดใหญ่

กองทุนของ MFF ในรูปแบบที่สอง จะมีขนาดใหญ่กว่ารูปแบบแรก ซึ่งจะให้แก่โครงการขนาดใหญ่ระยะยาว โดยมีงบประมาณที่จะให้การสนับสนุน เริ่มตั้งแต่ 50,000 เหรียญดอลล่าร์สหรัฐฯ จนถึงสูงสุดไม่เกิน 100,000 เหรียญดอลล่าร์สหรัฐฯต่อโครงการ (โครงการในระยะที่ 1 ที่ได้รับการพิจารณาให้ดำเนินการต่อจะได้รับวงเงินสนับสนุนที่สูงกว่าจำนวนที่กำหนดไว้ดังกล่าว) ก่อนที่โครงการต่างๆจะได้รับการอนุมัติความช่วยเหลือด้านเงินทุน โครงการขนาดใหญ่เหล่านี้จำเป็นต้องมีการดำเนินการตามขั้นตอนพิจารณาต่างๆ อันได้แก่ ติดตามการประกาศรับยื่นโครงร่างและผ่านการพิจารณาเบื้องต้นจากคณะ NCB ทำการปรับปรุงโครงร่างตามข้อเสนอแนะที่ได้รับ เมื่อคณะ NCB ให้การรับรองโครงร่างอย่างเป็นทางการแล้ว จะส่งต่อโครงร่างดังกล่าวไปยังสำนักเลขาธิการของ MFF เพื่อดำเนินการประเมินโครงร่างเป็นรอบที่สอง

หลังจากผ่านการประเมินรอบที่สอง จากสำนักเลขาธิการของ MFF โครงร่างดังกล่าวจะได้รับการเสนอเข้าสู่คณะที่ปรึกษาทางเทคนิคเพื่อทำการประเมิน โดยคณะกรรมการดำเนินงานระดับภูมิภาค (RSC) จะใช้ผลการประเมินจากคณะที่ปรึกษาทางเทคนิคในการคัดเลือกโครงการที่จะได้รับการสนับสนุนเงินทุน

โครงการระดับภูมิภาค

โครงการ MFF ในระดับภูมิภาค มีพื้นที่การดำเนินการอยู่ในหลายประเทศ เพื่อรวมรวมข้อมูลที่ได้จากภาคปฏิบัติด้านการจัดการทรัพยากรชายฝั่งฯและการทำวิจัยต่อประเด็นปัญหาที่เกิดขึ้นของแต่ละประเทศ MFF โครงการระดับภูมิภาคแต่ละโครงการจะได้รับการสนับสนุนโดยตรงจากประเทศสมาชิกอย่างน้อย 3 ประเทศ โดยสถาบันภาคีหลักของ MFF (MFF’s core institutional partners) จะทำการคัดเลือกหน่วยงานภาคีที่จะเป็นผู้นำโครงการ

การติดตาม เรียนรู้ และการประเมินผล

MFF ได้พัฒนากรอบการติดตาม เรียนรู้ และประเมินผล (Monitoring, Learning and Evaluation (MLE) เพื่อให้ใช้เป็นแนวในการติดตามโครงการต่าง ซึ่งช่วยบูรณาการกิจกรรมหลากหลายระหว่างโปรแกรมระดับภูมิภาคและระดับชาติ หรือแม้แต่ในระดับโครงการต่างๆ ด้วย

คณะติดตามประกอบด้วยสมาชิก NCB 2 คน และเจ้าหน้าที่จากสำนักเลขาธิการ MFF 1 คนพร้อมทั้งผู้เชี่ยวชาญอิสระ ทีมงานขนาดเล็กจะเยี่ยมเยือนแต่ละประเทศเพื่อติดตามโครงการและติดต่อกับตัวแทนของประเทศและสมาชิก NCB โดยใช้แนวทางติดตามสอบถามข้อมูลที่เหมาะสม โดย MFF ให้ลำดับความสำคัญแก่ติดตามผล และร่างบทเรียนที่เกิดจากการเรียนรู้ผลดำเนินโครงการที่เกิดขึ้นระหว่างกิจกรรมต่างๆ กลไกการติดตามผลนี้ช่วยปรับปรุงการติดต่อสื่อสาร และการถ่ายถอดข่าวสารระหว่างโครงการ NCB ประเทศ และระหว่างภูมิภาคโดยผ่านทางการทำงานของสมาชิก NCB คณะกรรมการดำเนินงานระดับภูมิภาค (RSC)

ผลสำเร็จของโครงการ

โครงการขนาดเล็กส่วนใหญ่เป็นโครงการที่ช่วยเหลือและแก้ปัญหาความยากจน และช่วยส่งเสริมให้เกิดความสามารถในการสื่อสาร โดยผ่านทางการพัฒนาให้เกิดการหาเลี้ยงชีพอย่างยั่งยืน ผลการดำเนินการโครงการนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมของชุมชนไปในแนวทางที่ช่วยลดแรงกดดันต่อทรัพยากรธรรมชาติ ตัวอย่างที่พบได้ทั่วไปคือ การทำการประมงโดยใช้เครื่องมือที่ถูกต้องตามกฎหมาย และมีการหารายเสริมจากทางอื่น เช่น การรปลูกว่านหางจระเข้ในประเทศศรีลังกา ซึ่งช่วยให้ชุมชนมีรายได้รายเดือนเพิ่มขึ้นอีก 26 เปอร์เซ็นต์ และมีการทำประมงท้องถิ่นลดลง 5 เปอร์เซ็นต์

โครงการต่างๆยังช่วยสนับสนุนให้เกิดการปรับปรุงการบริหารด้านชายฝั่งทะเล โดยรัฐสนุนให้เกิดการจัดการอย่างมีบูรณาการ และส่งเสริมให้เกิดผลในระดับนโยบายแห่งชาติ การสำรวจเชิงวิทยาศาสตร์ใน Gujarat ประเทศอินเดียซึ่งได้รับการสนับสนุนจาก MFF ได้ค้นพบพันธุ์ไม้ป่าชายเลนชนิดใหม่อีก 2 ชนิด ซึ่งทำให้รัฐบาลอินเดียออกกฎหมายประกาศโดยทันที ให้บริเวณดังกล่าวเป็นพื้นที่มรดกด้านความหลากหลายทางชีวภาพ

การขยายระยะเวลาดำเนินการ และขอบเขตการทำงานของโครงการให้กว้างขึ้นช่วยให้เกิดผลอย่างชัดเจนในการสร้างทางเลือกใหม่ด้านการหาเลี้ยงชีพอย่างยั่งยืน และทำให้ชุมชนมีส่วนร่วมในการจัดการทรัพยากร หน่วยงานหนึ่งที่ดำเนินการด้านเทคโนโลยีนวัตกรรม และความมั่นคงทางอาหารในหมู่เกาะมัลดีฟ ได้สร้างเครื่องมือในการเรียนรู้ที่เป็นประโยชน์ โดยช่วยให้ชุมชนตระหนักถึงผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลงภูมิอากาศที่เกิดขึ้นในท้องถิ่น ซึ่งเครื่องมือในการเรียนรู้ดังกล่าวสามารถนำมาประยุกต์ใช้ได้กับทุกๆที่ นอกจากนี้โครงการดังกล่าวยังสะท้อนให้เห็นว่า MFF ส่งเสริมให้เกิดความเท่าเทียมทางเพศ แม้ในขณะดำเนินโครงการที่เกี่ยวเนื่องกับปัญหาจากการเปลี่ยนแปลงภูมิอากาศ และการเกษตรยั่งยืน

โครงการ MFF ในประเทศศรีลังกา ช่วยส่งเสริมให้ชุมชนมีส่วนร่วมในการจัดการชายฝั่งทะเลอย่างมีบูรณาการซึ่งทำให้เกิดการสร้างแบบจำลองการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วนที่เกี่ยวข้อง ซึ่งสามารถนำมาเลียนแบบใช้ได้กับบริเวณอื่นๆของประเทศ นอกจากนี้โครงการดังกล่าวยังทำให้เกิดผลด้านค่านิยมในการดำเนินธุรกิจอย่างยั่งยืน นอกเหนือ

จากการทำประมงแบบดั่งเดิม และช่วยแนะนำแหล่งสนับสนุนเงินทุนในท้องถิ่นเพื่อปรับปรุงการหาเลี้ยงชีพของชุมชน

ผลจากโครงการประเมินประสิทธิภาพการจัดการอุทยานแห่งชาติทางทะเลของประเทศไทย มีแผนที่จะถูกนำไปใช้ประกอบการจัดทำนโยบายแห่งชาติเพื่อการจัดการอุทยานแห่งชาติ โครงการดังกล่าวเป็นการตรวจสอบขั้นตอนและหลักการในระดับของระบบการจัดการที่ดี และขั้นตอนต่างที่จำเป็นในการดำเนินการขอขึ้นทะเบียนให้อุทยานแห่งชาติด้านฝั่งทะเลอันดามัน มีสถานะเป็นแหล่งมรดกโลกขององค์การยูเนสโก (UNESCO)

MFF ให้ความสำคัญต่อแนวทางองค์ประกอบหลัก ที่มีความจำเป็นต่อความสำเร็จในเชิงบวกของผลการดำเนินการ ซึ่งแนวทางหลักที่ได้บูรณาการไว้ใน PoWs (Programmes of Work.) ของ MFF มีดังนี้

1. การพัฒนาความสามารถ

การพัฒนาความสามารถในระดับชาติเพื่อการจัดการระบบนิเวศชายฝั่งทะเล นับว่าเป็นแนวทางองค์ประกอบหลักที่มีความสำคัญในลำดับแรกของโครงการ MFF โดยแนวทางดังกล่าวให้การยอมรับว่า ทั้งความรู้ในเชิงวิทยาศาสตร์และภูมิปัญญาชาวบ้านมีความสำคัญ เห็นควรให้มีการบูรณาการเข้าด้วยกันเพื่อให้เกิดการจัดการทรัพยากรชายฝั่งฯที่มีประสิทธิภาพ และเพื่อให้เกิดการนำแนวทางดังกล่าวมาปฏิบัติจริง MFF จึงช่วยให้ประเทศสมาชิกและโครงการต่างนำการจัดการด้านชายฝั่งอย่างมีบูรณาการมาใช้ เนื่องจากเป็นแนวปฏิบัติที่ดีที่สุดโดยผ่านกลไกด้านการอบรม และใช้เครื่องมือดำเนินงานต่างๆ

2. การเปลี่ยนแปลงภูมิอากาศ

การเปลี่ยนแปลงภูมิอากาศ (Climote Change) และการลดความเสี่ยงจากภัยพิบัติ (Disaster Risk Reduction) เป็นสองปัญหาที่ MFF ให้ความสำคัญในการเสริมสร้างความสามารถในการฟื้นคืนสู่สภาพปกติได้ภายหลังเกิดการเปลี่ยนแปลงของธรรมชาติ MFF ได้ทำการขยายต่อยอดโครงการที่ได้เริ่มต้นไว้แล้ว และได้ทำการบูรณาการทั้งสองปัญหานี้เข้าด้วยกันผ่านทาง กลยุทธและแผนปฏิบัติการระดับชาติ โครงการสาธิตขนาดใหญ่ แนวทางการติดตามเรียนรู้และประเมินผล นอกจากนี้ MFF ยังให้ความสำคัญต่อกิจกรรมซึ่งเป็นการนำร่องวิธีการและขั้นตอนที่เกี่ยวข้องกับการเปลี่ยนแปลงภูมิอากาศและการลดความเสี่ยงจากภัยพิบัติในพื้นที่ชายฝั่งฯ ผ่านทางกลไกการจัดอบรมในโครงการด้านการจัดการของสมาชิก NCB ภาคี และผู้ที่ทำหน้าที่บริหารจัดการด้านชายฝั่งฯ

MFF ให้การสนับสนุนการดำเนินกิจกรรมต่างๆที่เกี่ยวเนื่องกับการเปลี่ยนแปลงภูมิอากาศทั้งในโครงการขนาดใหญ่ และการวิจัยระดับภูมิภาคด้านบทบาทของป่าชายเลนและระบบนิเวศต่อวัฏจักรคาร์บอน และได้มีการสังเคราะห์และร่วมแบ่งปันประสบการณ์ บทเรียนที่ได้รับจากภาคปฏิบัติเพื่อสร้างความความสามารถในการฟื้นคืนสู่สภาพปกติ ที่จัดขึ้นทั่วทั้งภูมิภาคผ่านทางเวทีความรู้ของ MFF

3. ความเท่าเทียมกันทางเพศ

การทำงานของ MFF มุ่งให้เกิดความเท่าเทียมกันระหว่างเพศ ทั้งชายและหญิงกลยุทธความเท่าเทียมกันทางเพศของ MFF เป็นการให้ความสำคัญต่อความเท่าเทียมทางเพศ เสมือนเป็นหลักการพื้นฐานในการอนุรักษ์และการพัฒนาที่ยั่งยืนทั้งในระดับภูมิภาค ระดับชาติ และระดับโครงการ MFF มุ่งเน้นให้เกิดการจัดการทรัพยากร

ชายฝั่งทะเลและการหาเลี้ยงชีพอย่างยั่งยืน ซึ่งนำซึ่งความเท่าเทียมกันในเรื่องรายได้ของทั้งเพศชายและเพศหญิง

4. การจัดการความรู้ และการสื่อสาร

ผลการดำเนินงาน โครงการต่างของ MFF ได้ถูกรวบรวม และใช้กลยุทธในการเผยแผ่ผ่านทางการจัดการความรู้และการสื่อสาร การจัดการความรู้เป็นขั้นตอนในการระบุรายละเอียด สร้าง และแบ่งปันบทเรียนประสบการณ์ต่างๆ ที่เกิดขึ้น ซึ่งในโครงการ MFF การจัดการความรู้นั้นหมายถึง (1) การออกแบบระบบที่จะช่วยจัดการ วิเคราะห์และเผยแผ่ขั้นตอนและการปฏิบัติการของ MFF (2) การสังเคราะห์ข้อมูลที่รวบรวมจากการจัดการโครงการต่างๆของ MFF (3) รวบรวมความรู้ทางด้านวิทยาศาสตร์และภูมิปัญญาท้องถิ่น (4) การพัฒนาเทคนิคในการแนะนำด้านการดำเนินการและวิธีปฏิบัติที่ดีที่สุด การสื่อสารเป็นวิธีที่ช่วยให้เกิดการแบ่งปันความรู้ด้วยการเพิ่มความสามารถในการเข้าถึงข้อมูลและ ส่งต่อไปยังผู้ฟังและผู้ที่มีส่วนได้เสียที่เกี่ยวข้อง

การใช้ทั้งการจัดการความรู้ และการสื่อสารทำให้เกิดเวทีแลกเปลี่ยนความรู้ อันเป็นจุดศูนย์กลางในการเก็บรวบรวมและกระจายข้อมูล ซึ่งเป็นการบูรณการด้านทรัพยากรมนุษย์ ช่องทางการกระจายความรู้ ขั้นตอนการเรียนรู้ การติดตาม และการใช้ระบบกลไกตอบสนองจากผู้ใช้ เวทีแลกเปลี่ยนความรู้ช่วยปรับปรุงการส่งผ่านข้อมูลทั้งในเชิงลึกระหว่างผู้ที่เกี่ยวข้องในโครงการ MFF และเชิงกว้างระหว่างกันในระดับภูมิภาค ระดับชาติ และระดับโครงการ การส่งผ่านข้อมูลเป็นสิ่งสำคัญที่ช่วยให้โครงการต่างๆ บรรลุเป้าหมายของ MFF อีกทั้งยังช่วยให้เกิดการเผยแผ่ผลดำเนินการ โครงการ บทเรียน และแนวทางปฏิบัติอันเป็นประโยชน์อย่างกว้างขวาง

5. ภาคีภาคเอกชน

MFF ส่งเสริมให้มีการดำเนินธุรกิจที่เกี่ยวเนื่องกับพื้นที่ชายฝั่งฯอย่างยั่งยืนตามแนวทางธรรมชาติ โดยการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรของบริษัทผ่านทางภาคีผู้มีส่วนเกี่ยวข้องร่วม MFF ได้ตั้งเป้าหมายไว้ใน 5 ประเภทกิจการที่มีการลงทุนสูงในพื้นที่ชายฝั่งฯและมีการพึ่งพิงระบบนิเวศในเชิงเศรษฐกิจ ได้แก่ กลุ่มการท่องเที่ยว กลุ่มการประมง กลุ่มท่าเรือ กลุ่มบริษัทน้ำมันและก๊าซ และกลุ่มเหมืองแร่และการขุดลอกดินเลน โดยการส่งเสริมให้ภาคเอกชนเหล่านี้ทราบถึงต้นทุนและผลตอบแทนในการดำเนินการที่ทำให้เกิดความยั่งยืนและส่งเสริมให้เกิดความร่วมมือ MFF จะช่วยภาคเอกชนเหล่านี้ดำเนินธุรกิจโดยยึดแนวทางที่มีความเป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อมและระบบนิเวศมากขึ้น

โครงการต่างๆ ของโครงการป่าชายเลนเพื่ออนาคต ประเทศไทย

http://www.mangrovesforthefuture.org/countries/members/thailand/

โครงการป่าชายเลนเพื่ออนาคตสำหรับประเทศไทย จะดำเนินการใน 2 พื้นที่ ได้แก่ พื้นที่ชายฝั่งทะเลอันดามัน ได้แก่ จังหวัดระนอง พังงา ภูเก็ต กระบี่ และตรัง และพื้นที่ชายฝั่งอ่าวไทย ได้แก่ จังหวัดชุมพร สุราษฎร์ธานี และนครศรีธรรมราช ตราด และจันทบุรี

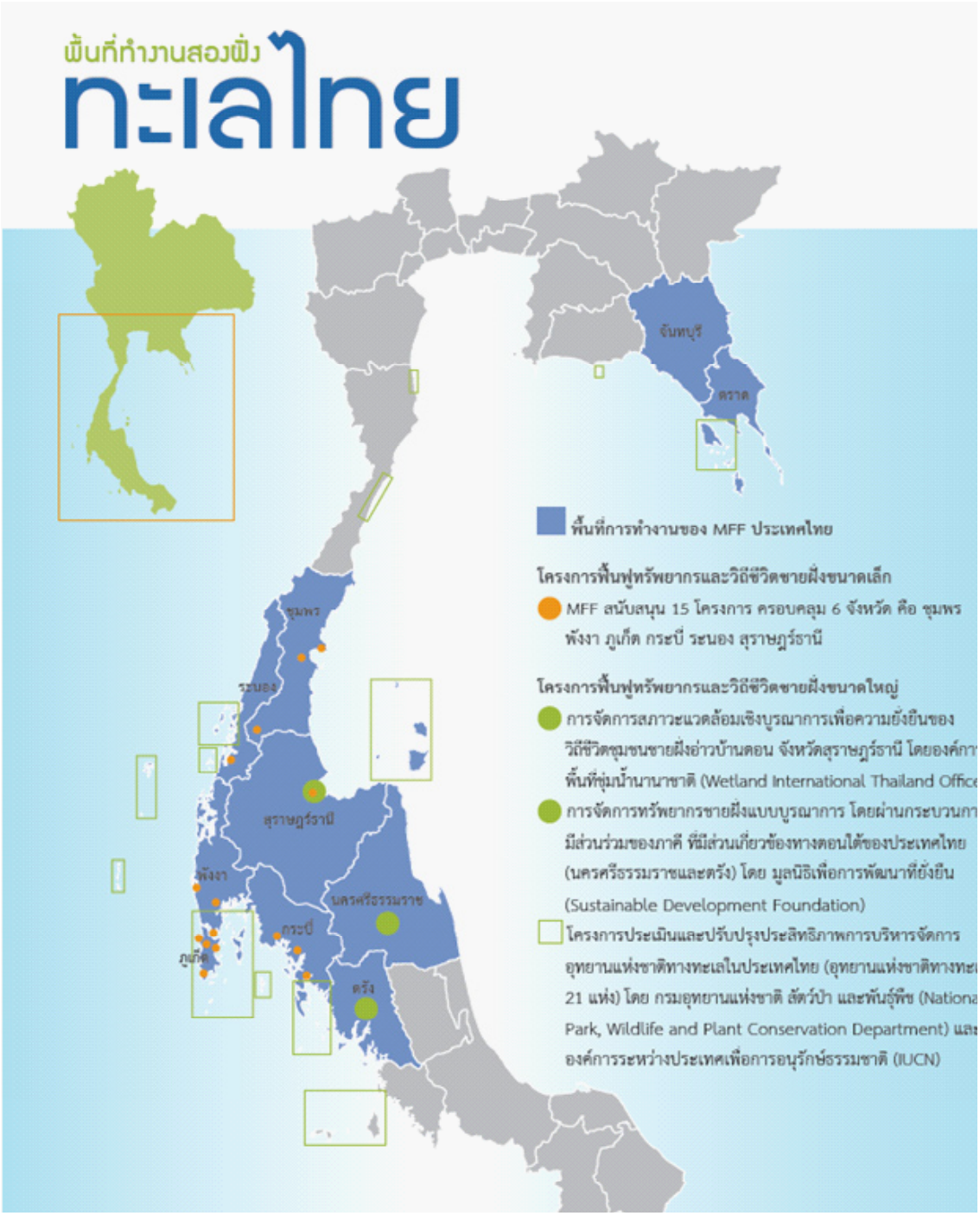

โครงการที่ได้รับการสนับสนุนระหวาสงปี 2552 - 2554

โดยในช่วงระยะที่หนึ่งนั้น ประเทศไทยได้ให้ทุนสนับสนุนการดำเนินงานโครงการขนาดใหญ่ ๓ โครงการ ขนาดเล็ก ๑๕ โครงการ

ภาพรวมระบบนิเวศทางทะเลและชายฝั่งของประเทศไทย

ประเทศไทยมีพื้นที่ตามแนวชายฝั่งทะเล ทั้งด้านฝั่งทะเลอันดามันและฝั่งอ่าวไทยระยะทางรวมกันประมาณ 2,600 กิโลเมตร ซึ่งเป็นรากฐานทรัพยากรธรรมชาติสำคัญที่ช่วยค้ำจุนเศรษฐกิจหลักด้านอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวและการประมง ทั้งในระดับจังหวัด และระดับประเทศ

การสูญเสียพื้นที่ชายฝั่งทะเลสืบเนื่องจากการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจอย่างรวดเร็วในช่วงปี พ.ศ. 2530 นโยบายด้านการอนุรักษ์และฟื้นฟูทรัพยากรธรรมชาติเป็นมาตรการหนึ่งที่รัฐบาลประเทศไทยได้นำมาใช้สงวนรักษาพื้นที่ป่าชายเลน

ประเทศไทยมีค่าเฉลี่ยอัตราการเกิดของประชากรในเขตชนบทที่ประสบปัญหาความยากจน เท่ากับ 8 เปอร์เซ็นต์ อย่างไรก็ตาม เขตหมู่บ้านยากจนชายฝั่งมีค่าเฉลี่ยอัตราการเกิดของประชากรที่สูงกว่าค่าเฉลี่ยของประเทศ และหลายต่อหลายครั้ง ที่ป่าชายเลนทำหน้าที่เป็นโครงข่ายโอบอุ้มวิถีชีวิตของชุมชนเหล่านี้ให้ผ่านพ้นวิกฤต เป็นทั้งแหล่งทำมาหากินและทางเลือกรายได้เสริมให้กับครอบครัว

สภาพแหล่งนิเวศป่าชายเลนและชายฝั่งในบางพื้นที่ของประเทศไทยได้รับการจัดการ ภายใต้การสนับสนุนผ่านกองทุนโครงการขนาดเล็ก ระหว่างปี 2552 ถึง 2555 จำนวน 15 ซึ่งครอบคลุมพื้นที่ดำเนินการทั้งหมดกว่า 12,500ไร่ กิจกรรมการทำงานในพื้นที่หล่านี้ มีทั้งการกำหนดและปักแนวเขตพื้นที่อนุรักษ์ การปลูกป่าชายเลนเพิ่มเติม การฟื้นฟูป่าให้กลับสู่สภาพสมบูรณ์ดังเดิม การจัดทำพื้นที่เพาะพันธุ์และอนุบาลสัตว์น้ำเศรษฐกิจที่สำคัญ เช่น หอยแคลง ปูม้า

ความสมบูรณ์ของทรัพยากรที่โครงการเหล่านี้นำกลับคืนสู่พื้นที่ชายฝั่งทะเลไทย ส่งผลให้นากซึ่งเป็นพันธุ์สัตว์คุ้มครองของประเทศไทย ได้หวนกลับคืนสู่ถิ่นอาศัยดั่งเดิมอีกครั้ง การดำเนินโครงการต่างๆ ทำให้เกิดการรวมตัวและร่วมกันทำงานอนุรักษ์ทรัพยากร โดยมีชาวบ้านเข้าร่วมโครงการเหล่านี้แล้วรวมกว่า 6,000 ครัวเรือน จิตสำนึกรู้ถึงความสำคัญของการอนุรักษ์ป่าชายเลนได้แผ่กระจายออกไปเป็นวงกว้าง หลายๆชุมชนได้รับความรู้ที่ทันสมัย เรียนรู้ทักษะในการสื่อสารที่ดี และสามารถดำเนินโครงการให้ประสบผลสำเร็จ การสนับสนุนทั้งจากโครงการและภาคส่วนต่างๆ ทำให้เกิดการจัดตั้งเครือข่ายใหม่ๆ ในหลากหลายชุมชน อีกทั้งเครือข่ายที่มีอยู่แล้วแต่เดิมนั้นได้รับการเสริมสมรรถภาพให้เข้มแข็งขึ้น นอกจากนี้เยาวชนในชุมชนได้ร่วมจัดตั้งกลุ่มอนุรักษ์ขึ้นในหลายพื้นที่ด้วยกัน

รายชื่อโครงการทั้ง 15 โครงการที่ได้รับการสนับสนุนจากกองทุนขนาดเล็ก มีดังนี้

1. การอนุรักษ์พื้นที่ชุ่มน้ำแนวชายฝั่งทะเลอันดามัน โดย กลุ่มเครือข่ายฟื้นฟูป่าชายเลนตำบลกะเปอร์
2. อาหารท้องถิ่นรักษาป่าชายเลน โดย โครงการความมั่นคงทางด้านอาหารของชุมชนชายฝั่งอ่าวพังงา
3. เสริมสร้างจิตสำนึกและส่งเสริมภูมิปัญญาการจัดการนิเวศน์ชายฝั่งทะเลโดยการมีส่วนร่วมของชุมชนอ่าวพังงา โดย องค์การความร่วมมือเพื่อการฟื้นฟูทรัพยากรธรรมชาติอันดามัน (ARR)
4. พัฒนาเครือข่ายองค์กรชุมชนกับการจัดการป่าชายเลนและทรัพยากรชายฝั่งอย่างยั่งยืน โดย โครงการความมั่นคงทางด้านอาหารของชุมชนชายฝั่งอ่าวพังงา

5. อนุรักษ์และฟื้นฟูสร้างแหล่งถิ่นที่อยู่อาศัยสัตว์น้ำวัยอ่อนโดยประชาชนมีส่วนร่วม ต.แม่นางขาว โดย กลุ่มอนุรักษ์ป่าชายเลนตำบลแม่นางขาว

6. สร้างพื้นที่ป่าชายเลนให้นากทะเล โดย โครงการพัฒนาศักยภาพสตรีจังหวัดภูเก็ต

7. เสริมสร้างศักยภาพเครือข่ายชุมชนเพื่อการจัดการทรัพยากรชายฝั่งจังหวัดภูเก็ต โดย เครือข่ายชาวประมงพื้นบ้านจังหวัดภูเก็ต

8. เสริมสร้างวิถีชีวิตและการท่องเที่ยวเชิงนิเวศเพื่อความมั่นคงต่อสิ่งแวดล้อมและทรัพยากรชายฝั่ง โดย สมาคมกรีนฟินส์

9. ป่าชายเลนเพื่ออนาคต จังหวัดภูเก็ต โดย โครงการปฏิบัติการชุมชนและเมืองน่าอยู่ จังหวัดภูเก็ต โดย มูลนิธิชุมชนไท

10. ปลูกเตยปาหนันเป็นแนวเขตป่าชายเลน โดย ศูนย์ประสานงานเครือข่ายอนุรักษ์พิทักษ์ป่า

11. ฟื้นฟูป่าชายเลนและป่าชายหาด ต.คลองประสงค์ โดย กลุ่มรักษ์สิ่งแวดล้อมบ้านเกาะกลาง

12. เสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชนในการจัดการทรัพยากรชายฝั่ง ตำบลตลิ่งชัน อำเภอเหนือคลอง จังหวัดกระบี่ โดย กลุ่มสภากาแฟบ้านตลิ่งชัน

13. เครือข่ายอ่าวบ้านดอนร่วมฟื้นฟู อนุรักษ์ป่าชายเลน โดย เครือข่ายอนุรักษ์อ่าวบ้านดอน จังหวัดสุราษฎร์ธานี

14. ฟื้นฟูอนุรักษ์ป่าชายเลนและเพาะเลี้ยงหอยแครงชุมชน โดย กลุ่มราษฎรอาสาสมัครพิทักษ์ทะเลและชายฝั่งบ้านเสียบญวณ

15. เสริมสร้างการอนุรักษ์ป่าชายเลน ทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่งอ่าวท้องตม โดย กลุ่มอนุรักษ์วัดท้องตมใหญ่

โดยในปีงบประมาณ 2555 กองทุนโครงการขนาดเล็กได้คัดเลือกโครงการเพื่อดำเนินการอีก 9 โครงการดังนี้

รายชื่อโครงการขนาดเล็ก ป่าชายเลนเพื่ออนาคต ปี 2555

No.	ชื่อโครงการ/องค์กรผู้เสนอ	ชุมชน/พื้นที่เป้าหมาย	ลักษณะกิจกรรม (หลัก)	ผลลัพธ์/ตัวชี้วัด
1	เพาะชำพันธุ์ไม้ป่าชายเลนเพื่อการฟื้นฟูและอนุรักษ์ (Planning Sustainable Use of Mangrove) / กลุ่มฟื้นฟูป่าชายเลนกะเปอร์ (Mangrove Restoration Group of Tambon Kapoe) 6/3 หมู่ที่ 8 ตำบลกะเปอร์ อำเภอกะเปอร์ จังหวัดระนอง ผู้ประสานงาน: นายวิโรจน์ เดชสองแพรก โทร. 081-0891822	- บริเวณป่าชายเลนเกาะยายรัง อยู่ในหมู่ที่ 3 และหมู่ที่ 8 บ้านบางลำพูและบ้านชิมี ต.กะเปอร์ อ.กะเปอร์ จ.ระนอง พื้นที่ป่าชายเลนนี้เป็นส่วนหนึ่งของอ่าวกะเปอร์ ซึ่งได้ถูกประกาศเป็นพื้นที่ชุ่มน้ำที่มีความสำคัญในระดับนานาชาติ - อาชีพหลักของชุมชนคือการประมง - จำนวนครัวเรือนที่เข้าร่วมโครงการ: 130 ครัวเรือน	1. ปรับปรุงโครงสร้างเรือนเพาะชำในด้านต่างๆ 2. การดำเนินกิจกรรมแปลงเพาะชำ เช่น การเก็บรวบรวมพันธุ์ไม้ในแต่ละช่วงเวลา 3. การฟื้นฟูป่าชายเลน เช่น การกำจัดวัชพืช การปลูก และดูแลติดตาม 4. การรณรงค์ในด้านต่างๆเพื่อสร้างจิตสำนึก เช่น การจัดกิจกรรมการอนุรักษ์ พัฒนาและซ่อมแซมศูนย์เรียนรู้ลอยน้ำ	1. มีแปลงเพาะชำกล้าไม้ป่าชายเลน มีการผลิตกล้าไม้ป่าชายเลนอย่างต่อเนื่องไม่ต่ำกว่า 15 ชนิด และมีปริมาณไม่ต่ำกว่า 30,000 กล้าต่อปี 2. มีพื้นที่ป่าชายเลนที่ได้รับการฟื้นฟู 50 ไร่ พร้อมทั้งมีการติดตามดูแลรักษา 3. มีประชาชนมามีส่วนร่วมในกิจกรรมต่างๆ ที่จัดขึ้นอย่างน้อยครั้งละไม่ต่ำกว่า 200 คน 4. ศูนย์เรียนรู้ลอยน้ำได้รับการซ่อมแซมและบำรุงดูแลรักษา ตลอดจนมีกิจกรรมการให้ความรู้แก่เยาวชน
2	เสริมสร้างการเรียนรู้เพื่อการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าชายเลน (Promotion of Learning for Mangrove Conservation) / อันดามันดิสคอฟเวอรี่ส์ (Andaman Discoveries) , Andaman Discoveries 120/2 หมู่ 1 ตำบลคุระ อำเภอคุระบุรี จังหวัดพังงา 82150 ผู้ประสานงาน: นางสาวณัฏยา เสกธีระ โทร. 089 211 9223 E-mail: info@andamancommunitytourism.com	พื้นที่ป่าชายเลนบ้านทุ่งรัก 15,930 ไร่ มีเขตพิทักษ์ป่าชายเลนที่เครือข่ายอนุรักษ์เขาแม่นางขาวดูแล 6,200 ไร่ พันธุ์ไม้ในป่าชายเลน 32 ชนิด อำเภอคุระบุรี จังหวัดพังงา สภาพพื้นที่เป็นป่าชายเลนริมฝั่งคลองไปยังปากอ่าวคุระบุรี - อาชีพหลักของชุมชนคือทำเกษตรกรรม ปลูกยางพาราและปาล์มน้ำมัน ทำการประมงชายฝั่งเป็นรายได้เสริมในฤดูฝน - จำนวนครัวเรือนที่เข้าร่วมโครงการ: 50 ครัวเรือน	1. สร้างศักยภาพเยาวชนในโรงเรียน: อบรมการสำรวจพันธุ์พืช พันธุ์สัตว์ และศึกษาพืชป่าชายเลนทำเส้นทางศึกษาธรรมชาติ ห้องนิทรรศการ 2. ส่งเสริมนักวิจัยรุ่นเยาว์ผ่านการทำโครงงาน 3. ทำบ้านปลาในป่าชายเลน 4. อบรมมัคคุเทศก์รุ่นเยาว์	1. เยาวชนมีความรู้และความเข้าใจเรื่องประโยชน์จากระบบนิเวศป่าชายเลน และสามารถนำความรู้นั้นมาถ่ายทอดให้แก่ผู้อื่นโดยการเป็นมัคคุเทศก์รุ่นเยาว์ 2. เกิดการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรในพื้นที่ป่าชายเลน ใช้ในการวางแผนเพื่อการใช้งานพื้นที่ป่าชายเลนในอนาคต 3. มีบ้านปลาอย่างน้อย 1 จุดเพื่อให้เยาวชนและชุมชนได้เรียนรู้เรื่องการอนุรักษ์

No.	ชื่อโครงการ/องค์กรผู้เสนอ	ชุมชน/พื้นที่เป้าหมาย	ลักษณะกิจกรรม (หลัก)	ผลลัพธ์/ตัวชี้วัด
3	ฟื้นฟูและจัดการแหล่งอาหารตามระบบนิเวศน์วัฒนธรรม (Conservation of Local Food Source by Eco-cultural Approaches)/โครงการความมั่นคงทางด้านอาหารชุมชนชายฝั่งอ่าวพังงา (The Phang Nga Bay Coastal Fishing Community Food Security Project) 39 หมู่ 3 ต.ป่าคลอก อ.ถลาง จ.ภูเก็ต 83110 ผู้ประสานงาน: นายพิเชษฐ์ ปานดำ โทร. 089-8665060 E-mail: itfreefish@gmail.com	พื้นที่เป้าหมายหลัก 7 ชุมชนได้แก่ - พื้นที่เป้าหมายหลัก(เดิม) 2 ชุมชนและพื้นที่เป้าหมายหลัก(ใหม่) 5 ชุมชน พื้นที่เป้าหมายรอง 14 ชุมชนพื้นที่เป้าหมายทั้งหมดอยู่ใน อ.ตะกั่วทุ่ง จ.พังงาและ อ.ถลาง จ.ภูเก็ต - พื้นที่เป็นฐานอาหารของชุมชน และยังเป็นพื้นที่ใช้ประโยชน์ทับซ้อนระหว่างกลุ่มประมงและกลุ่มท่องเที่ยว - จำนวนครัวเรือนที่เข้าร่วมโครงการ: 360 ครัวเรือน	1. สำรวจ,รวบรวมองค์ความรู้ “โหนมดแดง” (มิติความหลากหลายทางชีวภาพ ประวัติศาสตร์/สังคมและวัฒนธรรม) 2. เรียนรู้ต่างพื้นที่ “การจัดการทรัพยากรตามระบบนิเวศน์วัฒนธรรม” 3. ฟื้นฟู / บูรณะ /เยียวยา “โหนมดแดง” 4. เวทีเสวนา “แนวทางการจัดการฐานทรัพยากรตามระบบนิเวศน์วัฒนธรรม” กรณี “โหนมดแดง” 5.สื่อ/รณรงค์ ประเด็น “การจัดการฐานทรัพยากรตามระบบนิเวศน์วัฒนธรรม” กรณี “โหนมดแดง”	1.แกนนำได้ประสบการณ์/รูปแบบในการจัดการทรัพยากรที่หลากหลาย/มุมมองใหม่ๆ ที่สอดคล้องกับบริบทของพื้นที่ ตัวชี้วัด แกนนำอย่างน้อย 20 คน (ประกอบด้วยผู้หญิงและเยาวชนไม่น้อยกว่า 10 คน) 2.ได้ข้อมูล ชุดความรู้เรื่อง “โหนมดแดง” 3.ฐานทรัพยากรพื้นที่โหนมดแดงมีความสมบูรณ์เพิ่มขึ้น ตัวชี้วัด ชุมชนจับสัตว์น้ำได้เพิ่มขึ้น 4. แนวทาง/แผนงานหรือกิจกรรมความร่วมมือในการจัดการ”โหนมดแดง” 5. ชุมชนให้ความสำคัญกับ ประเด็นเรื่องการจัดการทรัพยากรตามระบบนิเวศน์วัฒนธรรมเพิ่มมากขึ้น
4	ความร่วมมือเพื่อป่าชายเลน หญ้าทะเล และนากทะเลบริเวณอ่าวบางลา-อ่าวสำปำ (Holistic Management of Mangrove, Sea Grass, and Otter in Bangla-Sapum Bay) / โครงการพัฒนาศักยภาพสตรีจังหวัดภูเก็ต (Phuket Women’s Capacity Development Project) 258/122 หมู่บ้านเจริญสุข ต.ศรีสุนทร อ.ถลาง จ.ภูเก็ต 83110 ผู้ประสานงาน: นางสาวรัตนาภรณ์ แจ้งใจดี โทร. 081-9705216 E-mail: Jaengjaidee@hotmail.com	พื้นที่ทำงานเดิม-ชุมชนบ้านผักฉีด บ้านยามู และบ้านบางลา อ.ถลาง จ.ภูเก็ต พื้นที่เป้าหมายขยายคือ ชุมชนบ้านท่าเรือและบ้านเกาะมะพร้าว จ.ภูเก็ต อันเป็นพื้นที่ป่าชายเลน-ชายฝั่งที่เสี่ยงต่อการรุกล้ำของธุรกิจที่อยู่อาศัยและแหล่งท่องเที่ยว - จำนวนครัวเรือนที่เข้าร่วมโครงการ: 450 ครัวเรือน	1. เวทีเสวนา “แนวทางความร่วมมือ / การจัดการอนุรักษ์นาก ป่าชายเลนชายฝั่ง 2.สำรวจการอพยพเคลื่อนย้ายแหล่งที่อยู่อาศัยของนากฐานทรัพยากรชายฝั่งหญ้าทะเล ดอนหอย 3. เขตฟื้นฟูและอนุรักษ์ป่าชายเลนแนวหญ้าทะเล ดอนหอยกะพง 4. ค่ายเด็กเยาวชน “ตามหานาก” 5. ประกวดเรียงความ - คำขวัญเกี่ยวกับ “นากทะเลและป่าชายเลน”	1. เกิดแนวทางความร่วมมือในการจัดการทรัพยากรป่าชายเลนชายฝั่ง 2. ข้อมูลการอพยพเคลื่อนย้ายแหล่งที่อยู่อาศัยของนาก แผนที่ทรัพยากรที่แสดงสถานะของทรัพยากรชายฝั่ง 3. จับสัตว์น้ำได้เพิ่มขึ้นจากการประกาศแนวเขต 4. เกิดกลุ่มเด็กในโรงเรียน“รักษ์ป่าชายเลนและนาก”

No.	ชื่อโครงการ/องค์กรผู้เสนอ	ชุมชน/พื้นที่เป้าหมาย	ลักษณะกิจกรรม (หลัก)	ผลลัพธ์/ตัวชี้วัด
5	มอแกลน ชนเผ่าอันดามัน (Moklan, the Ethnic Group of the Andaman) / มูลนิธิอันดามัน (Save Andaman Network Foundation) 35/1 ม.5 ต.ควนปริง อ.เมือง จ.ตรัง 92000 ผู้ประสานงาน:นายภาคภูมิ วิธานติรวัฒน์ โทร. 084-3071117 fax. 086- 4713280 E-mail: kon_andaman@yahoo.co.th	ชุมชนมอแกลน บ้านน้ำเค็ม ต.บางม่วง อ.ตะกั่วป่า จ.พังงา พื้นที่ชายฝั่งของชุมชนนั้นประกอบด้วยพื้นที่ 2 ลักษณะคือสภาพที่เป็นหาดทรายซึ่งอยู่ใกล้ชุมชนชาวบ้านใช้เป็นที่จอดเรือหัวโทง(เรือที่ใช้ประกอบอาชีพประมงชายฝั่ง) และสภาพที่เป็นป่าชายเลนที่ชาวบ้านใช้ตั้งกระชังเลี้ยงปลาหรือจับปู ปลา และหาหอย - จำนวนครัวเรือนที่เข้าร่วมโครงการ: 185 ครัวเรือน	1. จัดกระบวนศึกษา จัดทำข้อมูลทรัพยากรชายฝั่ง ภัยธรรมชาติและความเปลี่ยนแปลงภูมิอากาศและศึกษาดูงาน 2. อบรมสิทธิชุมชน ประชาธิปไตยและการกระจายอำนาจสู่ท้องถิ่น 3. ปลูกป่าชายเลน ป่าชายหาด สำรวจดูแล 4. จัดทำสื่อรณรงค์การอนุรักษ์ทรัพยากรกติกาชุมชน	1.กลุ่มเยาวชน องค์การชุมชน กลุ่มสตรี มีความรู้ความตะหนักในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ภัยพิบัติ สิทธิชุมชน 2.เกิดพื้นที่ในการเรียนรู้การอนุรักษ์ป่าชายเลน ป่าชายหาด 3.เกิดการร่วมมือในการจัดการทรัพยากรสิ่งแวดล้อมในพื้นที่ของหน่วยงานรัฐและชุมชนอย่างมีระบบ 4.เกิดกติกาในการดูแลทรัพยากรร่วมกันในพื้นที่อย่างบูรณาการ
6	เสริมสร้างศักยภาพชุมชนในการอนุรักษ์และกิจกรรมฟื้นฟูทรัพยากรชายฝั่งและป่าชายเลน ต.คลองประสงค์ (Community Capacity Building for Coastal and Mangrove Conservation of Tambon Klong Pasong) / กลุ่มรักษ์สิ่งแวดล้อมบ้านเกาะกลาง (Environmental Conservation Group of Koh Klang Village) 118 หมู่ที่ 1 ต.คลองประสงค์ อ.เมือง จ.กระบี่ 81000 ผู้ประสานงาน: นายนนท์ มีล่าม โทร. 087-2652631, E-mail: nonmelam@gmail.com	พื้นที่ ต.คลองประสงค์ อ.เมือง จ.กระบี่ ตั้งอยู่บริเวณปากแม่น้ำกระบี่ (Ramsar Site) เป็นแหล่งหากินของชาวประมงพื้นบ้าน - จำนวนครัวเรือนที่เข้าร่วมโครงการ: 100 ครัวเรือน	1. เสริมสร้างศักยภาพชุมชน: ประชุมเปิดตัว ประชุมแผนงานฝึกอบรมแนวทางการอนุรักษ์ 2. ส่งเสริมการมีส่วนร่วมของชุมชนในการอนุรักษ์ฟื้นฟูป่าชายเลนและทรัพยากรชายฝั่ง: ปลูกป่าชายเลนในพื้นที่บุกรุกเป็นแนวป้องกันการกัดเซาะชายฝั่ง ทำปุ๋ยหมักชีวภาพเพื่อแก้ปัญหาขยะ 3. เสริมสร้างจิตสำนึก:ฝึกอบรมแกเยาวชนและกลุ่มสตรีและทัศนศึกษาดูงาน 4. จัดทำสื่อเรื่องคุณค่าป่าชายเลน	- สามารถบูรณาการแผนอนุรักษ์และฟื้นฟูป่าชายเลน จากชุมชน ร่วมกับ แผนของ อบต.คลองประสงค์ - พื้นที่ปลูกป่าชายเลน - พื้นที่สาธิตการทำปุ๋ยชีวภาพ - มีการผลิตสื่อเรื่องคุณค่าป่าชายเลน - ชุดนิทรรศการเคลื่อนที่ - จัดทำป้ายประชาสัมพันธ์โครงการ

No.	ชื่อโครงการ/องค์กรผู้เสนอ	ชุมชน/พื้นที่เป้าหมาย	ลักษณะกิจกรรม (หลัก)	ผลลัพธ์/ตัวชี้วัด
7	เครือข่ายเด็กชายเลรักษ์ป่าชายเลนอ่าวพังงา (Network of Coastal Youth for Mangrove Conservation in Phang Nga Bay) / เครือข่ายกลุ่มออมทรัพย์เพื่อพัฒนาสังคมอ่าวพังงา (Phang Nga Bay Savings Group Network for Social Development) 39/2 หมู่ 3 ต.ป่าคลอก อ.ถลาง จ.ภูเก็ต 83110 ผู้ประสานงาน: น.ส พรรณี จันทรจิตร โทร. 089-8731051 E-mail: rapoo_andaman@yahoo.com	จ. พังงา ประกอบด้วย 2 หมู่บ้าน ต.คลองเคียน 5 หมู่บ้าน ต.หล่อยูง อ.ตะกั่วทุ่ง จ.ภูเก็ต ประกอบด้วย 12 ชุมชน - จำนวนครัวเรือนที่เข้าร่วมโครงการ: 340 ครัวเรือน	1.ค่าย “เด็กชายเลอ่าวพังงารักษ์ป่าชายเลนอย่างไร” 2. กองกำลังเด็กชายเล ร่วมปฏิบัติการฟื้นฟูป่าชายเลนและชายฝั่ง 3. ศึกษาดูงาน 4. จัดทำสื่อ/ศิลปะจากป่าชายเลน 5.เวทีนำเสนอสื่อ	1. เยาวชนสามารถใช้สื่อในการสื่อสารประเด็นป่าชายเลน 2. กลุ่มคนเมืองเข้าใจและเห็นความสำคัญกับป่าชายเลนชายฝั่งเพิ่มมากขึ้น 3. เกิดแกนนำเยาวชนไม่น้อยกว่า 40 คน
8	การจัดการพื้นที่อนุรักษ์หญ้าทะเลเกาะพระทองโดยชุมชน (Community Management of Sea Grass Conservation Area of Prathong Island) / Koh Phra Thong Lions Homestay 120/2 หมู่ 1 ตำบลคุระ อำเภอคุระบุรี จังหวัดพังงา 82150 ผู้ประสานงาน: อรวรรณ เทียนใส / ธรรมรงค์ ชมภูศรี โทร. 0806920039 E-mail: tui@andamandiscoveries.com	หมู่บ้านไลออนส์ (หมู่บ้านปากจก) ต. เกาะพระทอง อ. คุระบุรี จ.พังงา - จำนวนครัวเรือนที่เข้าร่วมโครงการ: 34 ครัวเรือน	1.ด้านพัฒนาการจัดการพื้นที่คุ้มครองหญ้าทะเล: ประชุมทำแผน ดูงาน ปักและกำหนดเขต 2. ด้านการศึกษา: เก็บข้อมูล ผลิตสื่อข้อมูลเสริมสร้างให้ความรู้	1. แผนการจัดการพื้นที่หญ้าทะเลที่มีข้อตกลงร่วมกันเป็นที่ยอมรับของคนในชุมชนและองค์กรที่เกี่ยวข้อง 2. การประเมินผลที่แสดงให้เห็นถึงความมีประสิทธิภาพในการจัดทำพื้นที่คุ้มครอง 3. มีปลิงทะเลและหอยชักตีนเพื่อการบริโภคอย่างยั่งยืน 4.กลุ่มท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยชุมชน “เกาะพระทอง ไลออนส์ โฮมสเตย์” โดยเฉพาะกลุ่มไกด์ท้องถิ่น

No.	ชื่อโครงการ/องค์กรผู้เสนอ	ชุมชน/พื้นที่เป้าหมาย	ลักษณะกิจกรรม (หลัก)	ผลลัพธ์/ตัวชี้วัด
9	พลังเยาวชนพลิกวิกฤติโลกร้อนเพิ่มโอกาสเรียนรู้ระบบนิเวศหญ้าทะเล (Youth Power against Global Warming by Promotion of Sea Grass Learning) / กลุ่มพิทักษ์ทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่งบ้านทุ่งนางดำ (Tung Nang Dam Coastal and Marine Resources Protection Group) 12/1 หมู่ที่5 บ้านทุ่งนางดำ ตำบล คุระ อำเภอคุระบุรี จังหวัดพังงา 82150 ผู้ประสานงาน: นางสาวพีรญา สุกสะอาด โทร. 083 3960339 E-mail: thungnangdam@gmail.com	แหล่งหญ้าทะเลอ่าวคุระบุรี บ้านทุ่งนางดำ ต.คุระบุรี ซึ่งมีสภาพเป็นเกาะและบ้านท่าแป๊ะโย้ย ซึ่งอยู่บนเกาะพระทอง จ.พังงา อาชีพของชุมชนคือ ประมง ซึ่งมีความสนใจเรื่องการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศที่จะส่งผลกระทบต่ออาชีพประมง - จำนวนครัวเรือนที่เข้าร่วมโครงการ: 110 ครัวเรือน	1. ห้องเรียนธรรมชาติ 2. Workshop ศึกษาดูงาน 3. สำรวจและติดตามความเปลี่ยนแปลงของสถานภาพแหล่งหญ้าทะเล 4. อบรมผลิตสื่อสร้างสรรค์ผ่านภาพถ่ายและวีดีโอ 5. เพิ่มพูนความรู้ด้านศิลปวัฒนธรรมเพื่อการรณรงค์และสร้างจิตสำนึก 6. ผลิตสื่อรณรงค์ที่สร้างสรรค์หรือนิทรรศการ, วีดีโอ, รองเง็ง	1. สามารถสร้างแรงจูงใจให้เยาวชนหันมาให้ความสำคัญกับแหล่งหญ้าทะเลได้ 2. กลุ่มเยาวชนสามารถทำการสำรวจและติดตามสำรวจสถานภาพของแหล่งหญ้าและสัตว์น้ำได้ 3. เยาวชนสามารถลงพื้นที่เพื่อสำรวจติดตามและจัดเก็บข้อมูลด้านสถานภาพแหล่งหญ้าและปริมาณสัตว์น้ำได้ 4. เยาวชนสามารถถ่ายทอดความคิดจิตสำนึกอนุรักษ์ผ่านสื่อต่างๆเพื่อเป็นการรณรงค์ได้

โครงการได้คัดเลือกโครงการขนาดใหญ่ 4 โครงการ ที่ดำเนินการในประเทศไทย ดังนี้

No.	ชื่อโครงการ/องค์กรผู้เสนอ	ระยะเวลาดำเนินโครงการ (เดือน)	งบประมาณ (บาท)
1	โครงการ การฟื้นฟูสภาวะแวดล้อมชายฝั่งหลังถูกทำลาย: การส่งเสริมการดำรงชีพอย่างยั่งยืนของชุมชนอ่าวบ้านดอน จังหวัดสุราษฎร์ธานี ดำเนินการโดย องค์การพื้นที่ชุ่มน้ำนานาชาติ-ประจำประเทศไทย	24 เดือน (มีนาคม 2552 -กันยายน 2554)	6,000,000
2	โครงการการจัดการทรัพยากรชายฝั่งแบบบูรณาการโดยผ่านกระบวนการมีส่วนร่วมของภาคีที่มีส่วนเกี่ยวข้องทางตอนใต้ของประเทศไทย ดำเนินการโดย มูลนิธิเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน (SDF)	24 เดือน (กันยายน 2552 –สิงหาคม 2554)	9,900,000
3	โครงการประเมินและปรับปรุงประสิทธิภาพการบริหารจัดการอุทยานแห่งชาติทางทะเลในประเทศไทย ดำเนินการโดย กรมอุทยานแห่งชาติ สัตว์ป่า และพันธุ์พืช (DNP) และ IUCN	24 เดือน (เมษายน 2553 –เมษายน 2555)	9,240,000
4	โครงการเสริมสร้างความเข้มแข็งของเครือข่ายการจัดการทรัพยากรชายฝั่ง โดยชุมชนผ่านศูนย์เรียนรู้ชุมชน ในพื้นที่ 6 ตำบล จังหวัดตราด ดำเนินการโดย RECOFTC	18 เดือน (1 มิถุนายน พ.ศ. 2554 - 31 ธันวาคม พ.ศ. 2555)	4,500,000

โดยสามารถเข้าถึงรายละเอียดของโครงการทั้งหมดได้ที่
http://www.mangrovesforthefuture.org/countries/members/thailand/

องค์กรร่วมจัด

องค์กรร่วมจัด

คณะกรรมการประสานความร่วมมือระดับชาติด้านป่าชายเลนเพื่ออนาคต (NCB)
โครงการป่าชายเลนเพื่ออนาคต
www.mangrovesforthefture.org

กรมทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่ง
www.dmcr.go.th

โครงการเสริมสร้างความสามารถในการรับมือกับผลกระทบของการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศในพื้นที่ชายฝั่งเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ (BCR)
www.iucn.org/about/union/secretariat/offices/asia/regional_activities/building_coastal_resilience/

โครงการเพิ่มศักยภาพการปรับตัวของชุมชนชายฝั่งที่เสี่ยงต่อการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ (INCA)
www.incaproject.in.th

สำนักงานบรรเทาทุกข์และประชานามัยพิทักษ์สภากาชาดไทย
http://www.rtrc.in.th

โครงการเสริมสร้างชุมชนชายฝั่งเข้มแข็งปรับตัวต่อการเปลี่ยนแปลงภูมิอากาศในประเทศไทยและอินโดยนีเชีย (BCRCC)
www.greenforall.net

สถาบันสิ่งแวดล้อมไทย
www.tei.or.th

มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช
www.stou.ac.th

มูลนิธิเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน
www.sdfthai.org

มูลนิธิรักษ์ไทย
www.raksthai.org

ศูนย์ฝึกอบรมวนศาสตร์ชุมชนแห่งภูมิภาคเอเซียแปซิฟิก
www.recoftc.org

องค์การกองทุนสัตว์ป่าโลกสากล
www.wwf.or.th

โครงการพัฒนาแห่งสหประชาชาติ
www.undp.or.th

รายชื่อผู้เข้าร่วมสัมมนา

รายชื่อผู้เข้าร่วมสัมมนา

ที่	ชื่อ-สกุล	หน่วยงาน/จังหวัด	ที่อยู่/เบอร์ติดต่อ/อีเมล์
หน่วยงานจังหวัดนครศรีธรรมราช			
1	นายกฤติพงษ์ คงแข็ง	รองผู้ว่าราชการจังหวัดนครศรีธรรมราช	-
2	นายฐากูล พิศสุวรรณ	ผู้อำนวยการส่วนทรัพยากรธรรมชาติ สำนักงานทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม จังหวัดนครศรีธรรมราช	085-6557592
คณะกรรมการ NCB โครงการป่าชายเลนเพื่ออนาคต			
3	นายนพพล ศรีสุข	อธิบดีกรมทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่ง	02-1411223,1379
4	รศ.ดร. นพรัตน์ บำรุงรักษ์	มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์	b_npr@yahoo.com
5	นายสมศักดิ์ พิริยโยธา	กรมทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่ง	sakptt@gmail.com 02-1411360
6	นางพูลศรี วันธงไชย	กรมทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่ง	poonsri56@gmail.com 02-1411326
7	น.ส.จุฑามาศ รัตติกาลสุขะ	กรมควบคุมมลพิษ	crattikansukha@yahoo.com 02-2982239
8	นางชมพูนุท ช่วงโชติ	สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ	chomphoonut@nesdb.go.th 02-2804085 ต่อ 2510
9	นายชาติชาย ไชยพิมล	สำนักนโยบายและแผน สำนักงานปลัดกระทรวงมหาดไทย	Rapinpriwon2@gmail.com 02 2224160
10	น.ส.วรุณกาญจน์ ฐิติธรรมาภรณ์	กรมการท่องเที่ยว	warunkan_t@tourism.go.th 02-2191924
11	ดร.วศิน ยุวเตมีย์	มหาวิทยาลัยบูรพา วิทยาเขตจันทบุรี	vasin@buu.ac.th 039-3100000 ต่อ1114
12	น.ส.สมหญิง สุนทรวงษ์	RECOFTC	somying@recoftc.org 081-9125725

13	นางเรวดี ประเสริฐเจริญสุข	มูลนิธิเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน	ravadee@sdfthai.org 081-9125725
14	น.ส.เบญจมาส โชติทอง	สถาบันสิ่งแวดล้อมไทย	benj@tei.or.th 02-503 3333 ต่อ 209
15	น.ส ธนิรัตน์ ธนวัตน์	สถาบันสิ่งแวดล้อมไทย	tanirat@tei.or.th
16	น.ส.สุวิมล เสรีเผ่าวงษ์	UNDP	Suwimol.Sereepaowong@undp.org 081-4496065
17	น.ส.สายสุนีย์ จักษุอินทร์	WWF	saisuneec@yahoo.com 089-996 5082
18	น.ส.ศิริพร ศรีอร่าม	ผู้ประสานงานโครงการ MFF	Siriporn.SRIARAM@iucn.org 088-6354449
19	น.ส.จริยา ฐิติเวศน์	SEA START	Jariya_th@start.or.th 02-2189467
20	ณิชาภัทร ณ ถลาง	CSR Asia	Nichapat.nathalang@csr-asia.com 081-3634998
กรมทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่ง			
21	นายชาตรี มากนวล	ส่วนวิเคราะห์ทรัพยากรป่าชายเลน	C_maknul@hotmail.com 081-8019972
22	น.ส.ดิษย์อร อิทธิอริยสุนทร	ส่วนส่งเสริมและพัฒนาทรัพยากรป่าชายเลน	animism@hotmail.com 081-3982536
23	นายศุภฤกษ์ ริมใหม่	ส่วนส่งเสริมและพัฒนาทรัพยากรป่าชายเลน	suparlerk@hotmail.com 087-6782106
24	นายมรกต โจวรรณถะ	สำนักงานผู้เชี่ยวชาญ	Macopolo72@hotmail.com 0896501285
25	นายวรรณ ชาตรี	ศูนย์อนุรักษ์ทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่งที่ 4	080-5216263
26	นายสนทยา ประไพทรัพย์	ศูนย์อนุรักษ์ทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่งที่ 4	Macopolo72@hotmail.com 0896501285
27	นายอภิชัย เอกวนากุล	ส่วนบริหารจัดการทรัพยากรป่าชายเลนที่1 (ชลบุรี)	081-9785929
28	นายปรีชา วนชุติกุล	ส่วนบริหารจัดการทรัพยากรป่าชายเลนที่1 (ชลบุรี)	-

29	นายสมบัติ กาญจนไพหาร	ศูนย์ส่งเสริมการเรียนรู้และพัฒนาทรัพยากรป่าชายเลนที่ 2 (สมุทรสาคร)	120 ม.6 ต.บางหญ้าแพรก อ.เมือง จ.สมุทรสาคร Sombatf48@yahoo.com 083-1043506
30	นางดรุณี เจียมจำรัสศิลป	ศูนย์ส่งเสริมการเรียนรู้และพัฒนาทรัพยากรป่าชายเลนที่ 3 (นครศรีธรรมราช)	081-8659726
31	นายสักรียา สันหละ	ศูนย์ส่งเสริมการเรียนรู้และพัฒนาทรัพยากรป่าชายเลนที่ 3 (นครศรีธรรมราช)	199/6 ม.1 ต.ขนอม อ.ขนอม จ.นครศรีธรรมราช
32	นางสาวรุ่งทิวา ณ นคร	ศูนย์ส่งเสริมการเรียนรู้และพัฒนาทรัพยากรป่าชายเลนที่ 3 (นครศรีธรรมราช)	199/6 ม.1 ต.ขนอม อ.ขนอม จ.นครศรีธรรมราช
33	นายวันยุทธ ลิ้มสุวรรณ	ศูนย์ส่งเสริมการเรียนรู้และพัฒนาทรัพยากรป่าชายเลนที่ 3 (นครศรีธรรมราช)	199/6 ม.1 ต.ขนอม อ.ขนอม จ.นครศรีธรรมราช
34	นางประนอม ชุมเรียง	ศูนย์ส่งเสริมการเรียนรู้และพัฒนาทรัพยากรป่าชายเลนที่ 5 (สตูล)	081-7384049
35	นางสาวจุติพร ขาเดร์	ศูนย์ส่งเสริมการเรียนรู้และพัฒนาทรัพยากรป่าชายเลนที่ 5 (สตูล)	090-4179665
36	นายโชคชัย คภะสุวรรณ	ส่วนบริหารจัดการทรัพยากรป่าชายเลนที่ 6 (สงขลา)	089-9085529
37	นายสมเดช คงเกื้อ	สถานีพัฒนาทรัพยากรป่าชายเลนที่ 15	086-2717752
38	นายวิชัย สมรูป	ส่วนบริหารจัดการทรัพยากรป่าชายเลนที่ 4	081-7972271
39	นายรุ่งเรือง คงแก้ว	ส่วนบริหารจัดการทรัพยากรป่าชายเลนที่ 2	081-9796876
40	นายไพโรจน์ ช่วยวงศ์	ศูนย์อนุรักษ์ทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่งที่ 4	082-4327240
41	นายบรรณรักษ์ เสริมทอง	ส่วนบริหารจัดการทรัพยากรป่าชายเลนที่ 4	-
42	นายสุรพล สายสนิท	ส่วนบริหารจัดการทรัพยากรป่าชายเลนที่ 4	081-3289178
43	นายสมชาย มั่นอนันต์ทรัพย์	ศูนย์วิจัยทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่งอ่าวไทยตอนล่าง	-
44	นายอมร โมสิหมาย	สถานีพัฒนาทรัพยากรป่าชายเลนที่ 15	-
45	นายไชยภูมิ สิทธิวัง	ส่วนบริหารจัดการทรัพยากรป่าชายเลนที่ 2	081-7196398
โครงการ INCA			
46	นายแพทย์พิชิต ศิริวรรณ	รองผู้อำนวยการสำนักงานบรรเทาทุกข์และประชามัย พิทักษ์ สภากาชาดไทย	-
47	นางสาวสุธาริน คูณผล	UNDP	sutharin.koonphol@undp.org

48	นางสาวนิศากร พวงกมลาสน์	UNDP	Nisakorn.puangkamolard@undp.org
49	นางสาวเกศินี แกว่นเจริญ	มูลนิธิเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน	02-9353560 ถึง 2
50	นางสาววราภรณ์ เกตุจินดา	มูลนิธิเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน	02-9353560 ถึง 2
51	นางสาวกนกพรรณ สุพิทักษ์	มูลนิธิเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน	koycats@hotmail.com 083-7546539
52	นางสาวฐิตารีย์ เกี่ยวคุ้มภัย	มูลนิธิเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน	Pinny98@hotmail.com
53	นายโจนาธาน ชอทธ์	มูลนิธิเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน	Joathan.shott@balk21.com
54	นางสาวเยาวลักษณ์ จันทมาศ	มูลนิธิเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน	084-2922351
INCA นครศรีธรรมราช			
55	นางสาวกนกพร เจริญฤทธิ์	INCA/TRCS	kanokpornphuket@gmail.com
56	นางสาวนิภา สาลี	นครศรีธรรมราช	089-6456500
57	นางมณพิชา ช่วยเมือง	นครศรีธรรมราช	085-2663673
58	นางสาวอัญรัตน์ สรรเสริญ	นครศรีธรรมราช	Unyarat.inca@gmail.com
59	นางสาวเยาวเรศ เสียงลิบ	นครศรีธรรมราช	สถานีกาชาดศิริธร 085-3468480
60	นางสาวพรรณี จิตมานะ	นครศรีธรรมราช	สถานีกาชาดศิริธร 085-3468480
61	นางปุณญดา ศรจอนกุล	นครศรีธรรมราช	สถานีกาชาดศิริธร 085-3468480
62	นายไพศิษฏ์ ภารพบ	นครศรีธรรมราช	083-5906217
INCA พัทลุง			
63	นางวันทนีย์ อุคะติ	พัทลุง	16 ม.6 8 ต.จองถนน อ.เขาชัยสน จ.พัทลุง
64	นางปนะธีร์ โอฬารวิจิตรวงศ์	พัทลุง	16 ม.6 8 ต.จองถนน อ.เขาชัยสน จ.พัทลุง
65	นางปนะธีร์ โอฬารวิจิตรวงศ์	พัทลุง	16 ม.6 8 ต.จองถนน อ.เขาชัยสน จ.พัทลุง
66	นางนงนุช นิลพันธ์	พัทลุง	16 ม.6 8 ต.จองถนน อ.เขาชัยสน จ.พัทลุง
67	นางสุทิศา เรืองมา	พัทลุง	16 ม.6 8 ต.จองถนน อ.เขาชัยสน จ.พัทลุง
68	นางสาวเบญจวรรณ เพ็งหนู	สมาคมรักษ์ทะเลไทย	49 ถ.พัฒนา ซ.5/3 ต.คูหาสวรรค์ อ.เมือง จ.พัทลุง

69	นางสาวอุทุมพร รัตน์หิรัญ	สมาคมรักษ์ทะเลไทย	181 ม.6 อ.เมือง จ.พัทลุง
70	นางสาวจุฑาธิป ชูสง	เรือข่ายเกษตรทางเลือกภาคใต้	199 ม. 7 ต.โคกชะงาย อ.เมือง จ.พัทลุง
71	นายอดุลย์ แก้วคงธรรม	พัทลุง	192/1 ม.12 ต.ตะโหมด อ.ตะโหมด จ.พัทลุง
72	นายสมเกียรติ์ บัญชาพัฒนศักดิ์ดา	พัทลุง	263/1 ม.9 ต.ตะโหมด อ.ตะโหมด จ.พัทลุง
INCA ตรัง			
73	นางสาวสุภาภรณ์ พรรณราย	ตรัง	-
74	นางอามินะ จิเหลา	ตรัง	47/3 ม.7 ต.เกาะลิบง อ.กันตัง จ.ตรัง
75	นางสาวรมิดา สารสิทธิ์	ตรัง	63 ม.4 ต.เกาะลิบง อ.กันตัง จ.ตรัง
76	นางกูแน สุเทอิน	ตรัง	193 ม.2 ต.เกาะลิบง อ.กันตัง จ.ตรัง
77	นางวันดี แซ่ตั้น	ตรัง	103/1 ม. 3 ต.เกาะลิบง อ.กันตัง จ.ตรัง
78	นางรอปิอะ ทะเลลึก	ตรัง	103/4 ม.3 ต.เกาะลิบง อ.กันตัง จ.ตรัง
79	นางลิมะ ติ้งเก็ม	ตรัง	5/1 ม.3 ต.เกาะลิบง อ.กันตัง จ.ตรัง
80	นางเรียม อารซะ	ตรัง	33/2 ม.4 ต.เกาะลิบง อ.กันตัง จ.ตรัง
81	นางอ๊ะ กุมุดา	ตรัง	83 ม.2 ต.เกาะลิบง อ.กันตัง จ.ตรัง
82	นางสาวดาวรรณ สันหลี	ตรัง	36/1 ม.4 ต.ควนปริง อ.เมือง จ.ตรัง
สมาคมสตรีประมงฯ			
83	นางสาวการ์ตินี อามีนี	สมาคมสตรีประมงฯ	36 ม. 1 ต.ปากพะยูน อ.ปากพะยูน จ.พัทลุง
84	นายเหลด เมงไซ	สมาคมสตรีประมงฯ	-
85	นางภัทรศยา พิลาเหลน	สมาคมสตรีประมงฯ	68 ม.2 ต.เกาะหมาก อ.ปากพะยูน จ.พัทลุง
86	นางมณี คำน้อย	สมาคมสตรีประมงฯ	174 ม. 3 ต.จองถนน อ.เขาชัยสน จ.พัทลุง

87	นางเพ็ญศรี หนูเพ็ง	สมาคมสตรีประมงฯ	168 ต.จองถนน อ.เขาชัยสน จ.พัทลุง
กลุ่มเครือข่ายจังหวัดตราด			
88	นางประวิง นิ่มมาก	บ้านไม้รูด /ตราด	-
89	นางสุรี ผ่องใส	บ้านไม้รูด /ตราด	-
90	นายหลง ชลาลัย	บ้านไม้รูด /ตราด	-
91	นายวินัย สาคร	บ้านไม้รูด /ตราด	-
92	นายกฤตภาส ศรีแสงขจร	บ้านไม้รูด /ตราด	-
93	นายกฤตภาส ศรีแสงขจร	บ้านไม้รูด /ตราด	-
94	นางไพเราะ วิจิตรสมบัติ	บ้านไม้รูด /ตราด	-
95	นางศิรรัตน์ เขาวง	บ้านไม้รูด /ตราด	-
96	นายสุรศักดิ์ อินทรประเสริฐ	บ้านไม้รูด /ตราด	-
97	นางสาวบังอร พรมดี	บ้านไม้รูด /ตราด	-
98	นายประกิจ ยินดี	บ้านไม้รูด /ตราด	-
99	นายราวี ศิลาอาสน์	บ้านไม้รูด /ตราด	51 ม. 2 ต.แหลมกลัด อ.เมือง จ.ตราด 080-1913169
100	นายอดิศักดิ์ คุ้มชนม์	บ้านไม้รูด /ตราด	36 ม.2 ต.แหลมกลัด อ.เมือง จ.ตราด Adisak24@hotmail.com 080-3839818
101	แหลมกลัด /ตราด	แหลมกลัด /ตราด	081-8657663
102	นางนิภา ปั้นเงิน	แหลมกลัด /ตราด	081-9823799
103	นายรัตน์กวี บุญเมฆ	RECOFCT-Thailand	081-7511278
104	นางสาวกรกช ลอยสมุทร	RECOFCT-Thailand	081-7620040
105	นายมาโนช ผึ้งรัง	เปร็ดใน ตราด	-
106	นายธัญญา ขาวเกลี้ยง	เปร็ดใน ตราด	-
กลุ่มเครือข่ายจังหวัดจันทบุรี			
107	ผู้ใหญ่บ้านสุชาติ จิตนาวา	จันทบุรี	-
108	นางรุ่งรัตน์ มาดเหมาะ	จันทบุรี	080-7654490
109	นายบุญนำ มีสุข	จันทบุรี	-
110	นายดำรง ปิ่นสากล	จันทบุรี	-
111	นายสาคร แซ่หลิม	จันทบุรี	-
112	นายสาคร แซ่หลิม	จันทบุรี	-

เครือข่ายอนุรักษ์อ่าวบ้านดอน จังหวัดสุราษฎร์ธานี			
113	นายประมวล รัตนานุพงศ์	เครือข่ายอนุรักษ์อ่าวบ้านดอน สุราษฎร์ธานี	
114	นายประมวล รัตนานุพงศ์	เครือข่ายอนุรักษ์อ่าวบ้านดอน สุราษฎร์ธานี	-
115	นางสนอง พรหมคง	เครือข่ายอนุรักษ์อ่าวบ้านดอน	-
116	นางกุลธิดา ศรีจันทร์	สุราษฎร์ธานี	-
117	นางเรณู ทองวัชระ	เครือข่ายอนุรักษ์อ่าวบ้านดอน	-
118	นางอรัญญา สุทธินุ่น	สุราษฎร์ธานี	-
119	นางทรงศรี แป้นหมึก	เครือข่ายอนุรักษ์อ่าวบ้านดอน	-
120	นางยาใจ น่วมจีน	สุราษฎร์ธานี	-
121	นางกัณหา รักเซ้ง	เครือข่ายอนุรักษ์อ่าวบ้านดอน	-
122	นางจีรนันท์ จอนมาก	สุราษฎร์ธานี	-
123	นางจุไรรัตน์ พรหมคง	เครือข่ายอนุรักษ์อ่าวบ้านดอน	-
124	นางละออ ถิ่นกำเนิด	สุราษฎร์ธานี	-
125	นางลาวัลย์ เนตรวงศ์	เครือข่ายอนุรักษ์อ่าวบ้านดอน	-
126	นางละออ ถิ่นกำเนิด	สุราษฎร์ธานี	-
127	นางลาวัลย์ เนตรวงศ์	เครือข่ายอนุรักษ์อ่าวบ้านดอน	-
128	นายวินัย เนตรวงค์	สุราษฎร์ธานี	-
129	นางอนงค์ คงแก้ว	เครือข่ายอนุรักษ์อ่าวบ้านดอน	-
130	นายกฤตนัย คงแก้ว	สุราษฎร์ธานี	-
131	นางอาริ สมภักดี	เครือข่ายอนุรักษ์อ่าวบ้านดอน	-
132	นายบุญส่ง พรมทอง	สุราษฎร์ธานี	-
133	นางจันจิรา ใจอารี	เครือข่ายอนุรักษ์อ่าวบ้านดอน	-
134	นางพัชรนันท์ ศัลยประดิษฐ	สุราษฎร์ธานี	-
135	นางสาวพวงรัตน์ คงประเสริฐ	เครือข่ายอนุรักษ์อ่าวบ้านดอน	-
136	นายไสว คงคาช่วย	สุราษฎร์ธานี	-
เครือข่ายโครงการ BCRCC รักษ์ไทย			
137	นายประสาร สถานสถิตย์	มูลนิธิรักษ์ไทย	Prasarn.ss@gmail.com 081-8936826
138	นางสาวบุญธิดา เกตุสมบูรณ์	มูลนิธิรักษ์ไทย	boonthida@hotmail.com
139	นายเสกสรร ชัญถาวร	มูลนิธิรักษ์ไทย	081-7186120
140	นายซัมรี แคเมาะ	มูลนิธิรักษ์ไทย	sumrtf@gmail.com 087-1960679

141	นายดนภัทร ตามรสุวรรณ	มูลนิธิรักษ์ไทย	Donnapat_kb@rakthai.org 086-7143164
142	นายจรูญ พลายด้วง	มูลนิธิรักษ์ไทย	Jaroon_mks@rakthai.org
143	นายอนุชา อับดุลกาเดร์	มูลนิธิรักษ์ไทย	087-3846431
144	นายวัชรินทร์ แสวงการ	BCRCC รักษ์ไทย	081-3456743
145	นายปัญญา หวามาก	BCRCC กระบี่	089-5862183
146	นายเรืองเดช คล่องดี	BCRCC กระบี่	085-6935126
147	นางสาววภาวดี สุทอง	BCRCC กระบี่	-
148	นายนิพนธ์ แหลมไธสงค์	BCRCC ตรัง	-
149	นายคุณวุฒิ ทุ้นอ้น	BCRCC ตรัง	080-5271574
150	นายสุวัฒน์ พรมจันทร์	BCRCC ตรัง	089-6478638
151	นายสกล เสียมไหม	BCRCC ตรัง	081-0888514
152	นายสมบูรณ์ เจ๊ะสา	BCRCC ตรัง	080-5271574
153	นายสมพร พู่ย่งกลิ่น	BCRCC ตรัง	091-1621095
154	นายอนันศักดิ์ ระวัง	BCRCC นครศรีธรรมราช	083-6364970
155	นายสมใจ อินทร์จันทร์	BCRCC นครศรีธรรมราช	086-9510350
156	นายอเนก แสงเผือก	BCRCC นครศรีธรรมราช	083-6493488
157	นางวรรณา พลายเนิน	BCRCC นครศรีธรรมราช	085-8859792
158	นายพรนิรัตน์ พลายเนิน	BCRCC นครศรีธรรมราช	084-9927300
159	นายประยุทธ์ แซ่ลิ่ม	BCRCC นครศรีธรรมราช	-
160	นายสุทธิจิตร์ หงษ์บิน	BCRCC นครศรีธรรมราช	087-2777932
161	นางชิดสุภางค์ ชำนาญ	BCRCC นครศรีธรรมราช	081-5357472
162	นางสาวสมจิต ปัญญาทิพย์	BCRCC นครศรีธรรมราช	086-0030438
163	นายพิเชษฐ์ ช่วยสมร		32/9 ม.1 ต.ทุ่งใส อ.สิชล นครศรีธรรมราช 082-802894
เครือข่ายโครงการขนาดเล็ก MFF SGF			
164	นายวิโรจน์ เดชสองแพรก	กะเปอร์ ระนอง	6/3 ม.8 ต.กะเปอร์ อ.กะเปอร์ จ.ระนอง 081-0891822
165	นายณัฐพงษ์ โต๊ะหาด	กะเปอร์ ระนอง	-
166	นางสาวจิราภรณ์ ชอบผล	กะเปอร์ ระนอง	-
167	นายดนเรบ ขุนวิชาญ	กะเปอร์ ระนอง	-

168	นายนนท์ มีล่าม	กลุ่มอนุรักษ์ป่าชายเลน บ้านเกาะกลาง กระบี่	118 ม.1 ต.คลองม่วง อ.เมือง จ.กระบี่
169	นส. เสาวลักษณ์ มีล่าม	กลุ่มอนุรักษ์ป่าชายเลน บ้านเกาะกลาง กระบี่	118 ม.1 ต.คลองม่วง อ.เมือง จ.กระบี่
170	นส. วิภาภรณ์ เกาะกลาง	กลุ่มอนุรักษ์ป่าชายเลน บ้านเกาะกลาง กระบี่	194 ม.1 ต.คลองม่วง อ.เมือง จ.กระบี่
171	นส. ย้อย เกาะกลาง	กลุ่มอนุรักษ์ป่าชายเลน บ้านเกาะกลาง กระบี่	-
172	นายบุญมา กลองรั้ว	กลุ่มอนุรักษ์ป่าชายเลน บ้านเกาะกลาง กระบี่	-
173	นายพิเชษฐ์ ปานดำ	โครงการความมั่นคงอาหาร อ่าวพังงา	-
174	นางกัลยา ศรีรัตน์	โครงการความมั่นคงอาหาร อ่าวพังงา	-
175	นางสาวอารี อับดุลหล้า	โครงการความมั่นคงอาหาร อ่าวพังงา	-
176	นางสาวอุไร อับดุลหล้า	โครงการความมั่นคงอาหาร อ่าวพังงา	-
177	นางสาววารุณี ถิ่นเกาะมาก	โครงการความมั่นคงอาหาร อ่าวพังงา	-
178	นางสุภาพร ทอดทิ้ง	โครงการความมั่นคงอาหาร อ่าวพังงา	-
179	นายห้าโหรน นคร	ภูเก็ต บ้านปูดำ	081-0883828
180	นายอำนวย รุ่งจรูญ	ภูเก็ต บ้านปูดำ	084-6902845
181	นายปราโมทย์ แสนสวาทย์	ภูเก็ต บ้านปูดำ	085-7783085
182	นส. พีรญา สุกสะอาด	บ้านทุ่งนางดำ พังงา	
183	นายกนฐพล อารีราษฎร์	บ้านทุ่งนางดำ พังงา	
184	นางสาวเพาพะงา สุกสะอาด	บ้านทุ่งนางดำ พังงา	
ภาคการศึกษา/มหาวิทยาลัย			
185	ผศ.ดร.เยาวนิจ กิตติธรกุล	มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์	jawanit@gmail.com 081-0967256
186	นางสาวรัชดา บุญแตร	มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์	Pamza_sonda@hotmail.com
187	นายจตุรงค์ คงแก้ว	มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์	Chaturong_kk@yahoo.com
188	นางสาวศิริมาศ ภูวเจริญพงศ์	มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์	maybemines@hotmail.com
189	นางสาวฐปนีย์ ษณะนาคินทร์	มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์	Jeejee.20121@gmail.com

190	นางสาววราภรณ์ ทนงศักดิ์	สถาบันทรัพยากรทะเลและชายฝั่ง มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์	waraphornt@yahoo.com 0876310671
191	อาจารย์จันทิรา รัตนรัตน์	สาขาเทคโนโลยีการจัดการทรัพยากรทะเลและชายฝั่ง มหาวิทยาลัยวลัยลักษณ์	Jantira.ra@wu.ac.th
192	อาจารย์สุรศักดิ์ สีชุม	สาขาเทคโนโลยีการจัดการทรัพยากรทะเลและชายฝั่ง มหาวิทยาลัยวลัยลักษณ์	Surasakbm99@yahoo.com
193	อาจารย์ภูสิต ห่อเพชร	สาขาเทคโนโลยีการจัดการทรัพยากรทะเลและชายฝั่ง มหาวิทยาลัยวลัยลักษณ์	hphusit@wu.ac.th
194	อาจารย์อุษาวดี เดชศรี	สาขาเทคโนโลยีการจัดการทรัพยากรทะเลและชายฝั่ง มหาวิทยาลัยวลัยลักษณ์	dusawadee@gmail.com
195	นายสุทธิพงศ์ สิทธิโชค	มหาวิทยาลัยบูรพา วิทยาเขตจันทบุรี	-
วิทยากร			
196	ดร. บำเพ็ญ เขียวหวาน	มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช	081-8678270
197	ดร. ดุสิต เวชกิจ	มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช	081-8154566
198	นางสาวรัฏดา ลาภหนุน		Radda12@gmail.com
IUCN			
199	นางสาวศิริพร กุลพัฒน์สุวรรณ	IUCN	-
200	นายอนุรักษ์ เล็กนุน	IUCN	-
ผู้สนใจทั่วไป			
201	นายอันยู ยกย่อง	ทสม.ตำบลหงาว จ.ระนอง	445 ม.3 ต.หงาว อ.เมือง จ.ระนอง
202	นางปรีย์ยา ยกย่อง	ทสม.ตำบลหงาว จ.ระนอง	445 ม.3 ต.หงาว อ.เมือง จ.ระนอง
203	นายจิรศักดิ์ ชูความดี	สำนักบริหารพื้นที่อนุรักษ์ที่ 2	089-5294646
สื่อมวลชน			
204	นายประพันธ์ สุวรรณ	ศูนย์ข่าวเพื่อบ้านเพื่อเมือง สวท. นครศรีธรรมราช	081-7370268
205	นางสาวอุไรวรรณ ขันตะ	เคเบิลทีวี	081-4004163
206	นางสาวโสภา จีรพันธุ์	สทท.11	087-0953034
207	นายผดุงศักดิ์ เนารีสุขภณ	เคเบิลทีวี	-

คณะผู้จัดทำ

ที่ปรึกษา

นายนพพล ศรีสุข อธิบดีกรมทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่ง
(ประธานคณะกรรมการประสานความร่วมมือระดับชาติด้านนิเวศป่าชายเลนเพื่ออนาคต)
ดร. ดุสิต เวชกิจ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช
ดร. บำเพ็ญ เขียวหวาน มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช

คณะทำงาน

1) นายสมศักดิ์ พิริยโยธา	กรมทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่ง (ประธาน)
2) นางสาวสมหญิง สุนทรวงษ์	ศูนย์ฝึกอบรมวนศาสตร์ชุมชนแปซิฟิกแห่งภูมิภาคเอเชีย (RECOFTC)
3) นางสาวเบญจมาส โชติทอง	สถาบันสิ่งแวดล้อมไทย
4) นางเรวดี ประเสริฐเจริญสุข	มูลนิธิเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน
5) นางสาวศิริพร ศรีอร่าม	โครงการป่าชายเลนเพื่ออนาคต
6) นางสาวสุวิมล เสรีเผ่าวงษ์	สำนักงานโครงการพัฒนาแห่งสหประชาชาติ (UNDP)
7) นางสาวสายสุนีย์ จักษุอินทร์	องค์การกองทุนสัตว์ป่าโลกสากลWorld Wild Fund for Nature (WWF) ประเทศไทย
8) นายชาตรี มากนวล	กรมทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่ง
9) นางพูลศรี วันธงไชย	กรมทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่ง
10) นางสาวดิษย์อร อิทธิอริยสุนทร	กรมทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่ง
11) นายมรกต โจวรรณถะ	กรมทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่ง
12) นายศุภฤกษ์ ริมใหม่	กรมทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่ง

Mangroves for the Future
INVESTING IN COASTAL ECOSYSTEMS

ศูนย์ประสานงานโครงการป่าชายเลนเพื่ออนาคต
(Mangroves for the future: MFF)
กรมทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่ง
ศูนย์ราชการเฉลิมพระเกียรติฯ อาคารบี ชั้น 9
ถ. แจ้งวัฒนะ หลักสี่ กรุงเทพมหานคร
Email thailand@mangrovesforthefuture.org
โทรศัพท์ 02 262 0529-31 ต่อ 229
เวปไซด์ www.mangrovesforthefuture.org
สื่อออนไลน์ www.facebook.com/mffthailand

Produced by MFF with the financial support of Norad,Sida and Danida